

BOŽENA NĚMCOVÁ

POVÍDKY

I

KNIHOVNA KLASIKŮ

KNIHOVNA KLASIKŮ

XK

SPISY BOŽENY NĚMCOVÉ

Svazek čtvrtý

BOŽENA NĚMCOVÁ

POVÍDKY

I

KNIHOVNA KLASIKŮ

Československý spisovatel

Praha 1951

POVÍDKY

I

SEDÍME V ANICKOM BAHY LIVĚ A POZORUJEME NA NĚ.

Já povídám o své bráně, o své minulosti, o svých mládí, o rodičích, a jak se jim žilo v oněch letech.

„Vášim ráde, první Anice, má ráde, co to je, když se po domovu vrátíte.“

„Hej, isce již někdy v domov?“

„Nedělní lety přichází někde na kůru, který je tu, přemyslel se tu v domov a znovu se přichází, jak se tu, někdy přichází. Měka se tu, přichází, jak se tu, přichází, jak se tu, přichází, jak se tu, přichází.“

„Vášim ráde, první Anice, má ráde, co to je, když se po domovu vrátíte.“

„Hej, isce již někdy v domov?“

„Nedělní lety přichází někde na kůru, který je tu, přemyslel se tu v domov a znovu se přichází, jak se tu, přichází, jak se tu, přichází, jak se tu, přichází.“

„Vášim ráde, první Anice, má ráde, co to je, když se po domovu vrátíte.“

„Hej, isce již někdy v domov?“

DOMÁCÍ NEMOC

Obrázky z nynějšího českého života

SEDÍME S ANIČKOU SAMY DVĚ A ROZMLOUVÁME.

Já povídám o své krásné otčině, o vzpomínkách z mého mládí, o rodičích, a jak se jim nyní v cizině stýská.

„Věřím ráda«, praví Anička, »já vím, co to je, když se po domovu zasteskne.«

„Byla jste již někdy z domova?“ ptám se.

„Před šesti lety přes dva měsíce ve Vídni u strýčka, který je tam již osmadvacet let učitelem a mnohokrát psával, abychom k němu přijely. Matka nemohla, poslala tedy tenkrát mne a byla tomu ráda, že se něčemu naučím a přitom také trochu té němčiny pochytím. Ale já tam nemohla vydržet.«

„A proč? Vedlo se vám tam zle?“

„Když si teď na tu dobu vzpomenu, mrzím se sama na sebe, že jsem byla tak hloupá a nezůstala tam; mohla jsem nyní něco více umět. Ale tenkrát bych byla umřela! Když jsem do Vídně přijela, bylo mi hnedle ouzko, jak jsem viděla tu hromadu domů, to běhání lidu, ten hluk a povyk; tu chvíli byla bych se raději zase k Domažlicům obrátila. Přijdu k strýčkovi, on byl ve škole; paní teta mne přivítala, podala mi ruku, ale já jí ani slova nerozuměla; mluvila německy. Sedla jsem si do koutka a bylo mi, jak by mne opařil. Strýček přišel ze školy, srdečně mne uvítal. Ačkoli mluvil špatně česky, já na to nedbala, jen když mluvil česky. Ptal se mne, umím-li německy.

Já že ne.

„No milá holka, to se musíš učit, sice bude s tebou zle. Od dnešního dne nebudu s tebou jinak rozprávět, a tak se nejsnáze naučíš. Nouze tě dožene, to bude nejlepší sprachmeister.“

Nyní mi nastaly smutné dni. Dopůldne i odpůldne chodila jsem k jedné paní do šití; tam byly samé Němkyně, já jim nerozuměla, ony mně ne, a tak jsem seděla jako pěna. Doma to bylo zase tak! Jak těžko mi to přicházelo a jak dlouho to trvalo, než jsem se těm nejobyčejnějším a nejpotřebnějším slovům naučila! A co jsem slzí vylila, to bůh sám ví! Strýček mne vodíval tu i tam, k Sperlovi do sálu, do pěkných zahrad, také do divadla, ale mne nic netěšilo; milejší nade vše by mi bývalo, kdybych byla mohla být doma a s kamarádkami jít k sv. Vavřinci anebo do Petrovic na smetanu. V jedné zahradě kterak se procházíme, zaslechnu české slovo „Pojďme, bratře!“ Jako by do mne střelil, vytrhnu se strýčkovi z ruky a chci tam běžet, ale on mne zakřikl: „Dums mádl, dós šikt si nit!“ Musela jsem u něho zůstat, ale mnohokráte ohlídla jsem se ještě po tovaryšcích, kteří mne třemi slovy tak potěšili.

Opuštěná, jako bych sama na světě stála, majíc v oškli-
vosti všecky radovánky, byla jsem nejraději, když tetička odešla a já sama doma zůstala. Tu jsem si otevřela okno na dvůr, hovořila sama k sobě a zpívala.

Bylo to bláznovství! Já se ptala, jako by to matka byla: „Aničko, jak se máš?“ A zase jsem odpověděla svým hlasem: „Ach zle, matko, zle! Já tu nevydržím, a nevezmete-li mne domů, tedy zde umru; a nikdo mi na dušičky nerozsvítí na hrobě svíčku a žádná kamarádka mi nedá na něj kvítí.“ Tak jsem si odpovídala a těšila se a byla jsem ráda, že slyším aspoň své zvuky. Když jsem si postýskala a poplakala, začala jsem zase zpívat; nejzamilovanější moje písně byly: „Není tu, ach, není“, potom: „Jen se mi, Márinko, dobře chovej“, „Včera neděle byla“, a mnoho jiných. Naproti naší pavlači zůstávala ouřednice, rodička z Benátek ve Vlaších, a často k nám docházela. Jednou také zpívám, okno bylo otevřeno a u té paní také. Za chvíli přijde k nám a ptá se, kdo to u nás umí tak zpívat? Mně

nenapadlo, že by na mne myslila, i dávám na srozuměnou, že u nás žádný není, a ona odešla. Sotva přišel strýček a tetička domů, příběhla opět a povídala strýčkovi, aby se mě zeptal, kdo to zpíval, že to byl tak dojmavý zpěv a ty písně že ji upamatovaly na vlast. Strýček se mne ptá a konečně jsme se domluvili, že to já byla. Ona tomu ale nevěřila, až jsem písně opakovala.

„A kdo ji těm písním naučil?“ ptala se strýčka, který dělal tlumočnicka mezi námi. Na to jsem nevěděla, jakou jí dát odpověď, neboť to byly zvuky, které mne od kolébky provázely, se mnou srostly a bez kterých bych říkajíc ani býti nemohla. Odpověděla jsem tedy, že u nás každý slouha takové písně zpívá. Ale ta paní prý slýchávala, že jsou v Čechách tak suroví lidé, že nemají ani pořádného obydlí, že mají místo podlah bláto a že zůstávají s lichvou v jedné sednici, že jedí neslaná a nemaštěná jídla a že neznají ani Pánaboha.

Jak jsem to slyšela, přála jsem jí, aby černá chodila, a sobě, abych německy uměla jen proto, abych mohla té paní vymluvit. Začala jsem ale jen po česky a notně jsem si na to zadupla: „Což myslí ta paní, že jsou v Čechách medvědi? Jen ať se přijde podívat, jak to vyhlíží. A třebaš by nemohl mít sedlák vždy uklizeno a vymyto jako v kostele, přece to není jako v chlívě! Možná že to vypadá tam u ní doma desetkrát hůře. A o jídle! Darmo mluvit; mně chutnal doma lépe všední než zde sváteční oběd. Nemrzte se, strýčku, ale já to nemohu poslouchat. Jen to řekněte té paní, aby věděla, jak to je u nás, a nečernila lidem, kteří nevědí, co mluví.“ Strýček se ale na mne zamračil a neřekl ani slova o mém hněvu, neboť myslil, že se moje výčitka také tetičky týkala, která mi často „böhmisches copak“ říkala, což mne velice mrzívalo. Od té doby jsem se nemohla na paní ani podívat.

Poslední dny mého pobytí poslala mne tetička k prádlu

se podívat, které venku na travnatém místě pověšeno bylo. Jdu tedy a přebírám prádlo. Najednou jde po selsku ustrojená babička s dvěma chlapci, posadí se zrovna přede mnou na sedátko. Chlapci čistě ustrojeni hodili sebou do trávy. „Neběhejte, děti, neválejte se,“ prosila babička, ale děti se ani neohlídly. „Matko Boží, já mám kříž,“ naříkala stará, sepjala ruce na klín a slze ji polily. Hned jak jsem první slovo z jejích úst zaslechla, pichlo mne k srdci a bylo mi, jako bych slyšela zpěv andělů. Po špičkách přišourám se až k samé stařence, zatáhnu ji za rukávec a ptám se: „Matko, jste Češka?“

Babička sebou trhla, obrátila se na mne a radostí zajímavě odpověděla: „Já jsem Moravanka, ale jste vy Češka?“

„Ano; dva měsíce jsem již ve Vídni, a ještě jsem si česky porozprávět nemohla. Ani nemůžete věřit, jakou radost mám, že mohu několik slov promluvit.“

„A jakž bych nevěřila, panenko, vždyť se mi lépe neděje. Sám Bůh vás sem přivedl k mému ulehčení.“ Vtom začaly děti po sobě pískem házet a babička vstala, šla k nim a gestami jim ukazovala, aby to nedělaly, že by je matka bila. Děti šly s ní k lavici a ona se posadila. „Takhle to máte,“ pravila, „ráda bych s těmi dětmi chodila, ale nemohu s nimi mluvit, protože neumím německy, a jsou to moje vlastní vnoučata.“

Já se jí vyptávala a ona mi svůj příběh takto vypravovala: „Když můj muž umřel, zůstaly mi tři děti, dvě holky a chlapec. Chlapec byl nejstarší a bylo mu teprva šest let. Tenkrát mi bylo zle a já nevěděla, kam se obrátit. Kudy jsem chodila, tudy jsem se modlila, aby Bůh nějaký prostředek v tom udělal. Tu přijde jednou můj soused z města a přinese mi psaní od mého bratra z Vídne. Dala jsem si je přečíst a stálo v něm, že mne nastokrát pozdravuje, že se mu dobře vede, a potřebuji-li něčeho, abych mu psala. Kdo byl radši než já. Koupila jsem druhý den hned za dva krej-

cary papíru, šla k panu kantorovi a prosila ho, by mi napsal psaní a všecko v něm vypověděl, jak se co se mnou stalo a jakou nouzi mám. Pan kantor mi to udělal a já čekala den ode dne odpověď. Netrvalo to dlouho, bratr mi poslal peníze a psal, abych mu dala svého chlapce. Bylo mi na rozmyšlenou, ráda bych ho byla dala, ale ještě radši doma nechala, neboť jsem slýchávala, že je v tak velkých městech pravá Sodoma, a kdopak tam dá na takové dítě pozor. Ale sousedé a pan kantor mi to vymlouvali a radili mi, abych dítěti v štěstí nepřekážela, by jedenkrát na mne ne-naříkalo. Kýž bych je byla neposlechla! Dala jsem tedy hochu do Vídně. Zprvu mi psával, ale potom přestal a málokdy se hlásil. Strýc ho měl rád, nakládal na něj a dal ho na studie; chlapec se dobře učil, měl štěstí, a než strýc umřel, dostal císařskou službu a vzal si bohatou paní. Já jsem se zatím s děvčaty dost bídne protloukala, ale Pánbůh nám dával zdraví, a že byly holky pracovité, měly štěstí a záhy jsem je obě provdala za hodné muže.

Bývala jsem brzy u té, brzy u oné, pomáhala jim příst a děti chovat. Tu mi vzkázal syn, abych k němu do Vídně přišla a stará léta u něho strávila. Která matka to neráda slyší? Dcery mě nechtěly pustit, ale já se nedala držet, a sotva jsem se té chvíle dočkat mohla, až dítě uhlídám, které jsem od šesti let neviděla. Přijedem do Vídně, já slezu v pěkném domu s kočáru, tu přiběhne dolů sloužící, vezme mně uzlík z ruky a na schodech mi vejde naproti vystrojený pán, popadne mě okolo krku, začne mě líbat a na mne mluvit; byl to můj syn, ale já ho neznala a také jsem mu nerozuměla.“

Dále nemohla nebohá matka pro samý pláč. Po hodné chvíli teprv přišla zase k slovu: „Nemohu, panenke, bez slzí na tu chvíli vzpomenout. Syn můj také plakal a vedl mne do pokoje k své paní a dětem. Přiběhly ke mně, líbaly mne, ale mluvit se mnou nemohly.

„Synu, copak nemůžeš ani slova na mne promluvit, copak jsi docela na svou řeč zapomněl?“ ptala jsem se ho s pláčem. Ale on zavolal na sloužícího, který trochu česky rozprávěl, a tomu řekl, aby se mne zeptal, co chci a jestli docela nic německy nerozumím. Když mi to sloužící řekl a mne se tázal, pravila jsem mu: „Nač bych se byla německy učila? Mně toho nebylo nikdy potřeba a toho jsem se nenadála, že můj syn svou řeč docela zapomene a svou matku ani po moravsku nepřivítá.“ Sloužící mu to řekl, ale jakou odpověď dostal, nevím. Viděla jsem však, že se zamračil. Sloužícímu řekl, abych jen byla tichá, že se to za nějaký čas poddá a že se mi nebude pranic stýskat.

Dostala jsem svůj pokojík, ale což je to všecko platno, když mě přitom srdce nesmírně bolelo. Co jsem se natěšila, až to dítě uhlídám! Teď je mám, a nemohu se s ním potěšit! Jsem tu již kolik neděl, sem tam některé slovíčko rozumím, ale kdyby mi Pánbůh všecky hříchy odpustil, nebyla bych v stavu té řeči se naučit. A nač by to bylo? Vidíte, osobo zlatá, já bych se tu mohla mít dobře, oni mě mají rádi, sedím s nimi u stolu, jezdím s nimi, ale mne to netěší a radši bych byla, kdyby byl syn sprostým sedlákem, aspoň bych se mohla s ním potěšit. Půjdu tedy zase domů k dcerám a raděj budu tam o suchých kůrkách než zde o dortách! Jako by to ani nebylo mé dítě!

Ale já se zapomněla a zůstala sedět, a vy bezpochyby také chvátáte. Potěšila jste mě, panno, a Bůh vás za to posilniž. Mějte se dobře.“

„Spánembohem, matko! Šťastnou cestu! Zdráva se navraťte k svým.“

Podaly jsme si ruce a plakaly jsme, jako bychom byly svoji.

DLOUHÁ NOC

DLOUHÁ NOC JE SLAVNOST PŘÁSTEVNICKÁ, KTERÁ se ještě za mých mladých let v mé otčině skoro bez proměn slavila. Dále se ale víc a víc změňovala, až z ní konečně, jak jsem slyšela, udělali bál! – Co nevidět přestanou snad na vesnicích všecky ty nenucené, rozmilé radovánky a místo posvícenské muziky, obžinek, oraček a j., budou bály a besedy. Furiant, ruchadlo, ovísek, kolečko, a jak se ty rozmanité tance jmenují, ty všecky přestanou; selský junek ve fraku a glasovaných rukavičkách se bude zapisovat buclaté selce ve věnci a flórových šatech na půl kvadrily do tanečního pořádku. – Všecko pokračuje s duchem času! –

Jak známo, drží se ve vesnicích přástvy, jak přestanou polní práce, až zase nastanou. V některých místech, jako na příklad zde v šumavských horách, dá na světlo každý týden jiný hospodář, a když se všickni ve vesnici vypořádají, začne se od prvního. Ale v mé otčině zvolí si děvčata nejraději jedno neb dvě místa, kam se po celý čas scházejí. Bývá to buď u mladých manželů neb u vdovy, aneb kde jsou dcery ve statku a nikdo nemocen aneb mrzut není. Na světlo platí dohromady. Po celý čas přástvy má dovoleno, buďsi dcera, buďsi služebná, to pro sebe schovat, co přes úkol napřede. Druhý aneb třetí týden masopustní se slaví dlouhá noc. Děvčata přepočtou přízi, kterou byly ve přástvách napředly, a která byla nejpilnější, ta je královna dlouhé noci. Na den slavnosti se strojí před muzikou u královny večere, ku které ovšem každá přástevnice něco koupí z peněz, které stržila za přízi přes úkol napředenou, zato si pozve ale každá svého hochu. (U večere není kromě přástevnic nikdo, ale každá pošle od jídla výsluhu domů.)

Královna si musí zvolit krále; ten dá vrkoč a platí muzikanty, ona musí zase nejvíce k večeři přidat, musí kůžel strojit a musí hochům pití dát. V krátkosti dlouhou noc popíši, jak se dříve slavívala.

Sedlák Říha ve vesnici Žernově¹ byl veselý, rozšafný muž, selka dobrá žena a Madlenka nejhezčí, nejlepší a k tomu nejbohatší děvče v celé vsi. Tam se mohly přástevnice dle libosti smát, zpívat, s hochy žertovat, žádnému to nepřekáželo, žádného to nemrzelo. Stará Dorota a pasoušek uměli pěkné pohádky povídat, ale to jejich povídání byla pouhá pleva proti tomu, co Říha povídal. On četl mnoho pěkných kněh a uměl všecko pořádně vyložit; někdy čítal i z kníhy, a to se to předlo až mílo, kotouče byly mžikem plny a úkol co nevidět napředem. Přišel druhý týden masopustní, děvčata snášely přízi, by ji spočetly a viděly, která byla nejpilnější, která bude královnou dlouhé noci. Tenkrát byla ní Madlenka. Ale jak to, že předčila starší hbité přadlenky? Ona to sama nevěděla, ale já bych to uhodla. Byl tím vinen asi Jiří, ten hezký kovářův syn, co nedávno domů přišel; sedával v přáستvě ne-daleko Madlenky, ale chvílemi nevěda ani, jak se to děje, seděl blizounko ní a díval se pak upřeně na její prsty, jako by chtěl sčítat, kolik vláken do nitě táhne. Tu se začala noha Madlenčina čerstvě pohybovat, ona tak pilně předla, ach bože, tak pilně, že jí až tváře hořely. Chvílemi se jí začala nit trhat a ona se musela neustále shýbat a navlékat, ale proč to, nevím. Nyní byla královnou, to bylo starostí! Musela krále volit, večeři strojit, přeslici chystat, lecco nového kupovat. Nejvíc jí ten král hlavu mátl. Věděla dobře, že jí má Jiří rád, ale posud to slovy neřekl a proto byla na rozpacích, jak mu to má říci; panenský stud jí bránil dříve svou náklonnost hochu ukázat. A jiného zvolit přece ne-

¹ Žernov je vesnice na náchodském panství, v Králohradeckém kraji.

mohla, vždyť musí děvče jen toho za krále volit, koho má nejradší.

Byly již dva dni před dlouhou nocí, děvčata měly přízi, co přes úkol napředly, prodanou, každá již díl k večeri koupila a Madlence odevzdala; Madlenka měla již přeslici s kůželem hotovou, lecco nového uchystáno, jen krále posud nezvolila. „No Madlenko, kdo bude králem?“ ptali se rodiče, ale Madlenka se zapálila a utekla ven, ba ani té nejupřímnější kamarádce se nesevěřila, ač jí ouzokost div srdce neutlačila.

Hůře se vedlo Jiřímu; těšil se, že jej snad přece Madlenka za krále zvolí, neboť se domníval, nemilým že by jí nebyl, a nyní byl již čas tu, a ještě mu nevzkázala. K ní jít nechtěl, aby nemyslila, že se dotírá, a se samotnou se nikde nesešel; i mrzelo ho, nač koukl. „Já jsem byl blázen, ona mne nemá ráda a zvolila jiného“, tak si myslil, jda po stráni dolů k vodě, neboť slyšel, že šla Madlenka do města, a chtěl ji potkat. A tu právě šla pod strání přes lávku. „Pánbůh mně odpust ten hřích, ale raději bych byl, aby se v Úpě utopila, než abych slyšel, že má jiného ráda“, šeptal Jiří sám pro sebe a šel zvolna Madlence vstříc. „Dobrý večer, Madlenko, kde jsi byla?“ „Ve městě na koupi; a kam ty jdeš?“ ptala se Madlenka a utírala horké tváře. „Já? – Já jdu do Hradce a nepříjdu až za čtyry dny“, řekl Jiří potměšile a díval se na Madlenku, co na to řekne; ale té se oči zalily, bolestně na něho pohlédla a sotva ze sebe vypravila: „To nemluvíš pravdu, vždyť máme dlouhou noc?“ „Mne nikdo nepohřší.“ Tu začalo děvče plakat a chtělo jít dále; ale Jiří ji vzal za obě ruce a zase hleděl na ni jako v přáستvě, když se nit tolikráte zmodrchala. „Madlenko“, ptal se prosebně, „pověz mi, prosím tě, pověz mi, koho jsi volila za krále?“ „Ještě nikoho“, kroutilo děvče smutně hlavou. „Kdybych věděl, Madlenko, že mne máš ráda, zůstal bych rád doma, ale –“. „Tedy zůstaň“, šeptalo děvče a modré její oči se na

hochá tak laskavě usmály, že je radostí celé zulíbal. Bylo oběma spomožino. –

Sotva měl Přemysl takovou radost, když jej Libuše za vojvodu zvolila, jako měl Jiří, když se stal králem přástevnícké slavnosti. –

Než se Madlenka doma ohřála, věděly již děvčata, kdo bude králem; vždyť viděly některé, jak šla s Jiřím a u plotu jak jí ruku podával; kdož by to měl tedy být, když ne on? Večer to věděla celá ves a tudy i rodiče Madlenčini; každý schvaloval, že zvolila tak správného a hezkého krále.

Druhý den, sotva se rozbřesko, vyndávaly se u Říhů z pece koláče a hospodyně podala hned první Madlence, aby okusila, zdali se jak náleží povedly. „Ó mamičko, to jsou koláče! Lehké jak na nožičkách, kypré jak peří a dobré, že se na jazyku jen rozplynou!“ – To byly koláče, beze vsí hany. Ten celý den bylo šukání a běhání té ženské chasy, huř než o posvícení, k večeru ale zato se všude lesklo jako zrcadlo. Sednice je bílým pískem posypána, na lípových stolích jsou prostřeny čisté ubrusy s červenými okolky; majolikové talíře, vedle nich dvoušpicové vidličky, plechová lžice a krátké ostré nože. Zrcadlové obrázky se třpytí na stěně dvěma řadama a zrovna nad stolem visí od stropu na nitce papírová holubička, představující vznášejícího se svatého ducha. Na velkých malovaných hodinách ukazuje ručička právě na tři, když běží Madlenka celá uhřátá od práce do komory, by se ustrojila. Nejdříve sčeše tmavé vlasy pěkně do žíhonu a nad čelem otočí pětkrát černé sametky; potom sedne na truhlu a obouvá bílé punčochy s červenými cviklemi, černé střevíce s růžovým lemováním a na nártě též s takovými růžičkami. Když je s tím hotova, vezme na se tílko s naškrobenými krátkými rukávcemi a na ně oblékne černou aksamitovou šněrovačku, na níž není ani prýmu ani pozlátka šetřeno. Jsouc zašněrována, přehodí přes hlavu cajkovou kytli oblakové barvy, lemo-

vanou vdole růžovou pentlí, a na hlavu uváže červený kosmonoský šátek pěkně na placku. Hotova se vším tím, vzala z přítruhlíčku dřevěnou škatulku, vyndala z ní pět šňůrek granátů, uvázala je kolem krku a zlatý peníz s Pannou Marií, který visel na nejposlednější šňůrce, vyložila na vyšívané u tílka okruží. Na ramenou, zpředu od košile a vzadu od korálů, vlály červené fábory. Naposled vybrala z několika zástěr jednu bílou vyšívanou a vidouc, že k sukni sluší, uvázala si ji; ještě se několikrát v malém zrcadle prohlídla, srovnala tu fábor, tu záhybu, uložila všechno na místo, vzala do ruky šátek a šla do sednice. Byla děvče jak lusk. –

Venku mrzlo, až pod nohou chrupalo, a kdo by byl vešel do statku provanutého skrz naskrz vůní pečení a koláčů, do teplé čisté sednice, a tam ho to rozmilé děvče uvítalo, ten by si jistě byl pomyslně jako ten svatý v evangelium „Pane, zde je dobře býti!“ – O čtyrech hodinách přišli muzikanti; jeden měl housle, druhý klarinet, třetí flétnu a čtvrtý fagot. Když snědli několik placek a trochu se ohřáli, poslala je Madlenka pro krále. Zatím se scházely děvčata se svými hochy, a než přivedli muzikanti krále, byly všechny pohromadě. Již se ozývá flétna po návsí, král jde provázen houfem dětí. Jak se Madlenka červená, ale není divu, když je v sednici hrozné horko. Již pozdravuje v síni hospodyni – již je v sednici a podává své královně ruku. Statný to hoch. Lesklé boty má do půl lýtek, bílé punčochy, žluté koženky, zbrusu novou zelenou kazajku, na krku hedvábný šátek, jehož konce visí na prsa, a vydrovku má po furiantsku k pravému uchu posazenou! Věru pěkně mu to sluší!! –

Za malou chvíli sedli ke stolu, Madlenka do rohu jako nevěsta a vedle ní Jiří. Hospodáře tu nebylo, ten se dříve najedl a šel do hospody, by chase nepřekážel; ani hospo-

dyně nesedla k nim. Nejdříve přinesla děvče na čisté ošatce rozkrájený chléb, nato dva pekáče jahelníku a pačolek nesl za ní pivo. Potom přinesli na dvou mísách buchtičky s odvárkou polité (omáčka z povidlí), nato slepice s rýží a rozinkami, jitrnice se zelím, pečeně a naposled ty dobré koláče a rosolku. Chasa se brzy rozveselila a zpěvu bylo plný statek.

Když bylo po večeři, zdvihli se od stolu a Madlenka si šla do komory pro přeslici. Přeslice byla malá, ze slívového dřeva pěkně cínem vykládána; kůžel byl nadít hebkým lnem, otočen červeným fábořem a na špici byla zastrčena kytice rozmarýny, od jejíhož vršku strakaté stužky vlály. Jak vešla královna pilnosti se svým blahodějným žezlem do sednice, začali muzikanti hrát, král si ji vzal pod paždí a zpívající ubírali se všickni za nimi do hospody.

Tam byl pro ně již jeden stůl uprázdněn; na ten postavila královna přeslici, muzikanti ho obsedli, začali hrát skočnou a již se točily párky v kole. Na druhém konci sednice byl dlouhý stůl a u toho seděli sedláci; s podepřenými lokty o stůl a brady v dlaních majíce, kouřili z krátkých dýmek a poslouchali Říhu, který jim vykládal poslední číslo Novin, jež si s mnoha jinými knížkami z města vypůjčoval. Když mluvil Říha, bylo ticho, ba i kouřit a pít zapomněli. „Je to přec jen krásná věc, když člověk něco ví“, řekl jeden, druhý se ale ptal, „Josefe, jakpak, nepůjčil bys mi tu knížku?“ „Půjčit ti ji mohu, ale ne nadlouho; složme se všickni dohromady, to nám nic neuškodí, a až pojedu do Hradce na trh, nakoupím knih, které se pro nás hodí, a budeme mít na celou zimu co číst“, říkával nato Říha. —

Ten večer opět pozorně Říhu poslouchali, ale když hosté přišli, přece se všickni dívali a ne jeden pravil Říhovi: „Josefe, ty máš děvče jako květ.“ Mezi sedláky a po lavi-

cích u oken seděly selky, a prohlízejíce své syny a dcery, dělaly plány; okolo kamen seděly staré báby, ty živé noviny a kritiky vesnické. Nejednen párek musel ten večer jich metlami proběhnout, a mezi těmi byl nejprvnější král a královna. U dveří a na peci stály děti a chvílemi se mezi kluky strhl křik a taková rvačka, že i flétnu přehlušili. Muzika přestala a sedláci volali chasu na zavdanou. „Madlenko, zavdej si“, znělo z mnoha úst, ale Madlenka vzala džbánek nejdříve od kováře, přála „stálé zdraví“, na stéblo upila a zase ho s poděkováním vrátila.

Zatím přišla také Madlenčina matka a usedla u kovářky; obě kmotry si měly dnes velmi mnoho co povídat. Po druhém kousku šly děvčata ven; Jiří se ohlížel, kde je Madlenka. „Ony venčí“, šeptal mu Jan a oba vylítli jako šipky na náves, kde se děvčata, ruce v zástěrách zaobalené majíce, procházely. „Pojďte do sednice, je zima na vás zde“, pobízěl Jiří. „Ba ani se nechce“, pravila Madlenka, „jen koukni na nebe, jak je krásné, ty hvězdy až požáry hází.“ „Nač bych koukal na nebe, ve tvých očích je také vidím“, šeptal Jiří a tiskl její ruku ve své. Madlenka ho klepla lehce přes ruku, jako by se hněvala, že jí lichotí, ale přece s usmáním do jeho upřímné tváře se podívala, z které zářila láska blahá. Potom obrátíc světlé oči k hvězdám, ukázala na jednu, jenž se nejkrásnější modrozelenou září leskla, řkouc: „Ta je moje.“ „A moje“, přisvědčil Jiří. – „Nekoukejte na ni, aby nespadla“, ozvala se za nimi Madlenčina kamarádka. „Můj andělíček ji nepustí“, odslovila tato a hleděla s důvěrou k planoucím světům, které drží ve své ruce mocný pán nebe a země.² – Z hospody se ozvala hudba a párky pospíchaly, by nezmeškaly. Hrál se furiant; a když mladí do dveří vstoupili, viděli, že si dalo několik starších

² Je průpovídka, že když si dvě milenců hvězdu zvolí a ona by, dokud na ni hledí, s nebe spadla, se buď za sebe nedostanou, aneb jeden z nich umře.

sólo zahrát; ruce o boky podepřené majíc, pyšnila se také Madlenčina matka s kovářem, který dupal a hrdě hlavou pohazoval, jako by chtěl slova písně, hudbou provázená, dokázat. Za nimi tancoval Říha s kovářkou, a když to Jiří a Madlenka viděli, měli radost, že jsou párky dle žádosti svedeny. Staří přestali a mladí měli vůli. Jak hezky to královně slušelo, když rámě jak vysoustrované s nadýchanými rukávci o štíhlý bok podepřela a upýpavě se od svého tanečníka napolo odvracela, napolo se k němu zase točila. I Jiří hrdě vykračoval a čelo vypínal, jako by chtěl při každém kroku říci: „Pohleďte na mou královnu, to je královna, a ta královna je moje.“ Tancem, zpěvem a povídáním uběhly hodiny a půlnoc byla tu. Jiří se ztratil; kam šel? „On šel pro vrkoč“, šeptaly si ženské a koukaly ke dveřím. Ach již ho nese; jaký to krásný vrkoč, takový dlouho žádné děvče nedostalo. Avšak se také královna usmívá, stavíc ho na stůl k přeslici. – Je způsob, že musí dát král královně vrkoč; vrkoč vyhlíží jako homole cukru. Na kulatém, barevným papírem obloženém prkénku leží z dobrého těsta upečený věnec; v tom jsou zastrčeny hůlky as čtvrt lokte dlouhé, na nichž je zase menší věnec nastrčen, a tak jich je třeba pět a šest, vždy menší a menší. Na hůlkách pak jsou navléknuty švestky, rozinky a jiné mlsky; také na věncích je toho dost nalepeno. Na vršku je rozmarýna se strakatými fábory. – Ten věnec si vzala královna domů, něco rozdala mezi přástevnice, něco nechala pro sebe. Po půlnoci se staří rozešli a chasa zůstala. Již svítalo, když vyprovázal Jiří s muzikou svou královnu až k jejím vratům; stiskli si ruce, dali si „dobrou noc“, a když muzikanti i Jiřího vyprovodili, bylo konec dlouhé noci.

Druhou zimu držely se přástvy nejvíc u kovářů, tam bylo nejveseleji. Když se vedli o dlouhé noci nový král s královnou do hospody, vykoukla mladá kovářka z okna

a pravila: „Jiří, dnes rok jsme se my spolu vedli, ale teď je již našemu království do smrti konec.“ „Je ti toho líto, Madlenko?“ ptal se mladý muž, „i mlč a nepokoušej, však ty dobře víš, že bych bez tebe ani opravdivou královnou být nechtěla.“

OBRÁZEK VESNICKÝ

OKOLO OKEN ŠLA SVATBA; ŽENY TOČILY ŠÁTKAMI nad hlavami a všechny zpívaly, až se to daleko rozléhalo. »Na pohled zdá se ovšem, že radostí oplývají, ale kdož ví, jestli právě ty srdce, které by měly být při tom nejblaženější, netruchlí,« povídám své přítelkyni.

„Je to spekulacní svatba a při těch zřídka obapolná náklonnost bývá. Ale divím se, že ač se málokdy dva z pravé lásky za sebe dostanou, přece zřídka nepořádných manželství ve vesnicích nacházíš.“

»Jen v čistých, vroucích duších zahoří láska opravdivá, horoucí, která člověka blaží a šlechtí. Avšak musí být obapolná ušlechtilost mysli, vzdělanost ducha, samostatná a pevná vůle, by božský ten plamen neuhasl. Taková láska vzdoruje všelikým nesnázím, ale je – vzácná. Takovou najdeš tak řídce mezi vyššími jako mezi nižšími stavy. U oněch se lichým převráceným vzděláním srdce zkazí, u těch se zase ani nevzdělává. – Sedlák lpí tělem a duší na té hrudě, z které v potu tváří svůj chléb dobývá. Vzhůru se mysl jeho nepovznese. Od mládí bloudí ve tmách a nikdo neosvítí stezku jeho, nikdo nestrhne pouta, duši jeho klíčící! Zableskne-li se někdy v jeho mysli, je to právě jen pouhý blesk. Mrav jeho je čistý, prostý, ale není zušlechťen, rozum zdravý, ale nevzdělaný, upřímné, dobré srdce, ale nedůvěrné, samostatnost však již dávno pod jhem – zanikla. Toho je vinno vychování. –

Jak má tedy opravdivá svatá láska v jejich srdci vzniknout? Chlapec miluje děvče, miluje dost upřímně, ale tatík řekne ,tam nechod, děvče má málo, vzít si ji nesmíš, a hoch si vzdychne, svěsí hlavu, rozloží si to a začne chodit jinam. Je-li dobrý hospodář, udusí všechny trapné my-

šlénky těžkou unavující prací, ostatní složí na Pánaboha a tak pomalu i nemilé ženě zvykne. Některého ovšem domácnost, kde nemá co by rád, omrzí; potom hledá vyražení mimo dům, a nejvíce v hospodě, kde hoře nad ztraceným štěstím ve sklenici utápí. – Také ale někdy láska i u selských svou moc ukáže, a běda, nedají-li se překážky odstranit a má-li tatík hlavu tvrdší kamene, tuť začasť i oba hořem zajdou. Příkladů takových máme dost a já sama několika očitý svědek byla.«

„Ját se domnívala, že selské srdce opravdivé lásky ani schopno není, a těšilo by mne, kdybys mi jeden pověděla.“

»V jedné vesnici seznámila jsem se s mladou selkou. Musela bývat velmi sličná; tenkrát ale, když jsem se s ní seznámila, byla již jako hasnoucí pochodeň. Tmavohnědé oko nesvítilo živoucím ohněm, ústa byla zbledlá a zažloutlé líce nikdy se radostí nezarděly. Přes celou tvář byl jako černý závoj smutek rozestřen a každého srdce k outrpnosti se pohnulo, když na ni patřil. Seděly jsme v sadě pod květoucí jabloní samojediné a tu mi příčinu svého žalu svěřila.

„Vidíte odtud přes dvě zahrady ten statek?“ začala, „z toho byl Tomeš. Jako děti jsme již k sobě chodívali a leckdys celé půldne v těch sadech přešli. Měl-li Tomeš něco dobrého k obědu, přines mi kousek, měla-li jsem já, přinesla já jemu. On mne také dost škádlil a často jsme se i poprali, ale hned jsme se zase udobřili a nikdo z chlapců mi nesměl ublížit, sice byl od Tomše bit. Když jsem dorůstala, zapráhla mne matka do práce a vyjmouc neděli a v přástvách málo jsem s Tomšem mluvit mohla. Když mi docházel šestnáctý rok, musela jsem k tetce do Němec a tam jsem zůstala od podzimku až do senoseče. Déle jsem tam teskností vydržet nemohla a otec musel pro mne přijet. V sobotu večer přijela jsem domů a v neděli ráno šla jsem na velkou. Před kostelem stáli chlapci; všickni mne rukou-

dáním vítali a ujišťovali, že nejsem k poznání, jak jsem vyrostla. Tomeš byl také mezi nimi; dříve jsem si nikdy nepovšimla, zdali je hezký, ale nyní jsem na první pohled poznala, že je nejhezčí mezi všemi. Když mi ruku tiskl a tak libě se na mne podíval, zapálila jsem se pod uši. V kostele ani modlit jsem se nemohla, pořád jsem viděla jeho modré oči a slyšela slova: ‚Vítám tě, milá Hano.‘ Z kostela šli jsme spolu domů.

Navečer byla v hospodě muzika a děvčata pro mne přišly. Tu se mi opět zdálo, že Tomeš ze všech chlapců nejlépe tancuje, a proto jsem také nejraději s ním tančila. Po třetí písničce musela jsem odběhnout domů a Tomeš šel se mnou. ‚Pojď sady‘, povídal a šli jsme. ‚Hano‘, začal cestou, ‚mně se po tobě tuze stýskalo.‘ ‚Tobě se nemuselo stýskat, ty jsi byl doma, ale já byla v cizině, mezi lidmi, kterým jsem nerozuměla, mně se stýskalo, že bych byla skoro již domácí nemoc dostala. Ty jsi mohl užívat radostí, ale já žádných neměla.‘ ‚Ano, kdyby jsi bývala ty doma, byl bych je užíval, ale bez tebe mne netěšily ani přástvy, ani muziky, ba ani práce. Po poli, po sadě a návsi jsem se ohlížel a myslil, že musíš odněkud vyjít, a když jsi nepřišla, byl bych plakal teskností. Hano, já tě mám tuze rád.‘ ‚Já tě mám také ráda.‘ ‚Ale tak ne, jako já tebe.‘

‚A jak mne máš ty rád?‘ ‚Ó já tě mám radši než rodiče, než všechno na světě, než sám sebe, to Pánbůh ví.‘ ‚Ó ty jsi se již kolikráte zapánboval,³ a přece to nebylo pravda, a teď mne chceš také obelhat, vidíš?‘ ‚Když jsme chodili do školy, říkával nám pan učitel, když selžeme, že nám to vidí na očích, koukni se mi tedy do očí, lhu-li?‘ To dořekl a zdvihl mi hlavu, bych se mu do očí podívala. Měsíček svítil jasně a modré oči se mu třpytily jako nejkrásnější hvězdy. Zahleděla jsem se do nich, a když mne vzal Tomeš do ná-

³ V některých krajích je mezi chasou způsob, když chtějí něco dotvrdit, že berou Pánaboha za svědka, a to jmenují *zapánbovat se*.

ručí a o hubičku prosil, od srdce ráda jsem mu ji dala; vždyť jsem byla přesvědčena, že nelže. Od té chvíle bychom jeden pro druhého duši byli dali. Až do přástev nevěděl o naší lásce jen Pánbůh, ale když mi do první Tomeš přeslici přinesl a já ji přijmula, věděli všickni, že se chceme. Rodiče proti tomu nebyli a tedy jsme byli docela spokojeni a blažení. Já a sestra měly jsme dostat každá půl dvora. Tomeš dostal několik set, měl se k nám přiženit, a až by mu byl otec hospodářství předal a sestra se vdávala, měli jsme ji vyplatit. Tak to bylo umluveno a již byl den ke smlouvě určen. Ale Pánbůh to nechtěl mít, abychom byli šťastni! Několik dní, než byly smlouvy, sešel se Tomšův otec s jedním bohatým sedlákem, tamhle z té vesnice pod lesem, ve městě na trhu. Měli nějakou koupi a oba se potom v hospodě při litkupu podnapili, jenže byl sedlák více svůj než Tomšův otec, který docela rozum pozbyl. Sedlák ten měl dceru, jediné to dítě, ale že měla špatnou pověst, nechtěl si ji z bohatších synků žádný vzít a docela chudému, kdyby ji byl i chtěl, nechtěl ji sedlák dát. Tuť si vyhlížel v jiných vesnicích ženichy a oko jeho padlo na Tomše, tím víc, an měl na mého tatíčka dávnoletou zášť, pro kterou se nyní na nás vymstil. I začal se tedy k Tomšovu otci lísat a povídá: ‚Vidíš, Matěji, kdybych byl tebou, já bych nebyl syna tam oženil, tatík je pořouchalec zlý a tvrdohlavý a matka již nyní povídá, kdyby to nedělali kvůli Haně, že má tvého hochu tak ráda, že by jí byli bohatšího ženicha vyhlídli, ale že si nemusíš myslit, aby statek Tomšovi záhy předali, že bude musit několik let pacholčit.‘ ‚Že má Tomeš několik let pacholčit?‘ rozkřikl se Matěj, ‚i toť aby do mě z čista jasna tlouklo, smí-li tam jen nohou kročit, ať si vyhledají bohatšího, však já pro Tomše nevěstu také najdu.‘ ‚Ba najdeš!‘ povídá nato zase ten sedlák, ‚a bohatší a třeba i hodnější, než je Hana. Já sám bych mu moji Manku hned dal, on je spořádaný

chlapec a v hospodářství se může na něho spolehnout, to vím. Stár jsem, to vondání mne již mrzí, rád bych to všechno již zeti předal, a to by si každý dobře sedl; statek čistý, pole dobré a řádnou hospodyní v něm. Nu, můžeš si to rozložit, Matěji, v slovu ti dostojím.' Ale Tomšův otec si to nerozmýšlel, se sedlákem se hned smluvil a rukoumáním se smluvní den ustanovil. Jeden sedlák od nás tam byl a domlouval mu, aby to nedělal, že není o ničem přesvědčen; ale starý stál na svém a ten musel odejít. Ihned šel domů a k nám, bychom se za tepla vše dověděli. Tomeš byl u nás a my se oba ovšem hrozně ulekli; můj tatík je prchlý, a když to slyšel, byl oheň na střeše. I zařekl se, že mne raději zabije, než abych si Tomše vzala.

Darmo jsem plakala, darmo Tomeš proboha prosil, aby se nezaříkal, že se to všechno spraví, aby nás nešťastnými nedělal; on řekl: ‚Nepros, Tomši, neudělám to, kdybys klekl. Na tebe se nehněvám, ale kvůli tvému otci Hanu nedostaneš, a kdybys pro ni se zlatým vozem přijel.' A přitom zůstal. – Za týden byla jsem nevěstou jiného, jako Tomeš ženich jiné. – Po kolenou jsem za otcem lezla a prosila, aby mne nechal svobodnou, ale on mne odstrčil; pro všechno na světě jsem matku prosila, aby se nade mnou smilovala, ale s pláčem mne vzala okolo krku a jen těšila. Žádný se nad námi nesmiloval.

Když všechno nic platno nebylo, mlčela jsem a modlila se. Ale Tomeš ze začátku ukrutně dováděl, zabít se chtěl, pak se na vojnu dát, a všelicos vymýšlel, takže ho hlídali a v noci do komory zavřeli. Ale pacholek, co s ním spal, tuze ho miloval a ten ho každou noc pustil. Tu přicházel k mé komoře k okénku a tam stával někdy až do svítání. Já ho těšila a on vždy pokojnější odcházel; někdy jsme ovšem oba do bílého dne plakávali.

V naší vesnici byla jedna stoletá nájemnice, chudá, ale rozumná a tuze pobožná. K té jsem jednou šla a slíbila

jsem jí, aby mně Tomše vymodlila, že ji do smrti živit budu. Ale ona mi řekla tolik: ‚Jdi, děvče, jdi a poruč to všecko Pánubohu; vymodlený muž ani žena nejsou požehnáni. Na Bohu se nemá nic mocí žádat, on ti to dá, ale nepožehná. Poslechněte rodičů, ať v dobrém, ať v zlém, Bůh vám to v nebi věčnou radostí nahradí.‘ Ani ta babička mne nepotěšila, a já jsem si již žádné rady nevěděla. Můj ženich vyčíhal Tomše, že chodí k mému oknu; zahnat si ho netroufal; ale řekl to matce. Od toho dne musila jsem spát v sednici až do svatby a již jsem s Tomšem nemluvila. Bylo šukání plný dům, práce plné ruce, a já chodila jako tělo bez duše. Matka pekla koláče, plakala, droužky vázaly kytky bez zpěvu, otci hlava zbělela starostí a trápením. Ženich mne netrápil, myslil si asi, že se po svatbě všecko poddá. Byla to smutná svatba! – Jak mne svatebního dne ráno ustrojily, jak se všecko odbylo a já na vůz přišla, to všecko nevím. Před očima se mi tmělo a na srdci mi ležela ukrutná tíž. Když jsme jeli okolo Tomšova statku, ohlídla jsem se tam, jestli ho naposled ještě uhlídám; najednou vylítne on sám ze vrat a vrhne se zrovna pod koně. Kdyby mne byl tatík do náručí neuchytil, byla bych se s vozu skácela. Co se dělo, nevím, ale povídali mně, že se koně zastavili a čtyři že ho domů odvedli. Mne odvezli do kostela a se ženichem oddali. Brzy mne mrazilo, zase mi pot na čele vyvstával ukrutnou ouzkoostí. Modlila jsem se, ne sice o štěstí, ale aby mne Pánbůh záhy k sobě povolal. Když jsme se domů vrátili, přitochí se ke mně pacholek z Tomšova statku a povídá: ‚Nevěsto, Tomeš tě nechá prosit, abys mu poslala ten proutek rozmarýny, co jsi v ruce držela, že si ho vezme zítra k oltáři, a potom abys ho na hrob vsadila.‘ ‚Řekni Tomšovi, Adame,‘ povídám, ‚ať je spánembohem, ať nenaříká, že budem brzy u kostelíčka spolu spát.‘ Proutek rozmarýny jsem mu dala, a když ho Tomšovi odvedl a vzkázání vyřídil, dal se ubohý do

pláče a od té chvíle byl jako beránek. Druhý den měl on svatbu, ale ovšem byla u nevěsty v druhé vesnici. V neděli nato byl přátelský oběd u jeho rodičů a u nás též; večer byla v hospodě muzika. Můj muž mne nutil, abych šla také, a že měl trpělivost s mou ouzkokostí a já věděla, že by se mu byli sousedé vysmáli, kdyby přišel bez ženy, šla jsem. O, já se nenadála, jaká bolest mne tam čeká. – Sotva jsme vešli a sedli si, přišel Tomeš se svou ženou. Všecka krev mi ustydla, když jsem ho viděla. Několik dní ho hrozně změnilo. Oči měl vpadlé a krví podlité, tváře žluté a pysky, jindy jako jahody, byly zmodralé. Ženu měl dost hezkou, ale škarohledou. Bystře se na mne podívala, ušklíbala se a sedla k známým. Tomeš si dával nalít a vtom se začalo hrát. Můj muž vstane, přikročí k němu a povídá: ‚Tomši, dovol, abych s tvou ženou tancoval, a chceš-li, tancuj s Hanou.‘ Tomšovi se oči zableskly, neřekl ani slova, ale vzal Josefa za ruku a stiskl mu ji. Potom šel pro mne a můj muž šel pro jeho ženu. Všickni křičeli: ‚Dobře tak, to je hezky‘, ale já se třásla jako osikový list a srdce mi div nepuklo, když mne Tomeš rukou obtočil a do kola se mnou vkročil. Pevně mne k sobě přitiskl a šeptal: ‚Pánbůh mne miluje, popřál mi tebe obejmout, než umru. Hano, má drahá Haničko, já brzy umru a rád, bez tebe živ být nemoha.‘ ‚Já umru s tebou, Tomši.‘ To jsme si povídali v tanci; i točili jsme se jako smyslů zbaveni a mimo sebe nic jsme neslyšeli, ani neviděli. Chvílemi se Tomšovi prsa zdmuly a těžce zastenal, ale přece mne pevně v náručí držel a nepustil, až přestali hrát. Tu mne posadil, dal mi hubičku jen v letu a vyšel ven; já nemohla slova promluvit, ale k štěstí to nikdo nezahlédl.

Za chvíli přišel Tomeš zvenčí, ale celý zsinalý; zvolna sedl vedle mne a Josefa, položil hlavu do dlaně a díval se na mne. Josef vstal a ptá se ho, co mu je, ale já se jen ouzkokostně na něj podívala. On nepromluvil ani slova, vzal

mne za ruku a pevně ji stiskl, vtom mu druhá ruka sklesla a hlava padla nazpátek. Josef ho chytil, ale najednou mu vyhrkne z úst proud krve – ještě jeden, někdo vzkřikl – a já padla s lavice dolů. – Když jsem se zase vzpamatovala, ležela jsem na své posteli, celá zkrvácena a matka stála u mne plačíc. To bylo okamžité vzpamatování se a hned jsem zase blábolila. Moje nemoc trvala dlouho a dvakrát jsem silně krev plivala; konečně mi ale přec tak dalece pomohli, že se budu musit nějaký čas po světě plížit. O Tomšovi se mi žádný ani slovem nezmínil a já se neptala, až jednou, když mi bylo již lépe a Adam kolem oken šel, zavolala jsem ho k nám. Naši nebyli doma a já se mohla na všechno zeptat. První otázka byla, je-li Tomeš mrtev. „Je, selko, je, a já mu toho přeji“, řekl Adam, „hned o svatbě věděl jsem, že by se rád ze světa připravil. Ráno, když jeli k nevěstě, přeji mu štěstí, ale on odpověděl: Adame, ty víš, že je po mém štěstí věčně věkův veta, chceš-li mně co dobrého přát, přej mi brzkou smrt. Mně ho bylo líto a já prosil rodiče jeho dost za něj, ale vše nadarmo. On tě měl přespříliš rád, ale bez svolení rodičů věděl, že by nikde nic nepořídil, a proto si myslil, když nemám Hanu mít, raději umru, a když mám umřít, udělám rodičům po vůli, jako ona.“

Večír šel jsem také k jeho veselce, ale tak tancovat jsem jakživ neviděl, jako Tomeš tancoval; to bylo, jako by se v divém víru točil, a na každý tanec vlil do sebe ledové pivo a lehl na sních. Já ho viděl, ale Pánbůh mně snad ten hřích odpustí, já ho nechal být, ač jsem viděl, že ho to zabije. Já věděl, že je pln zoufalosti a že jestli neumře, špatným člověkem se stane, a proto jsem ho nechal. Jak ho to čtyřdenní tancování a ještě více vnitřní trápení změnilo, viděla jsi. Když jste spolu tancovali, díval jsem se a plakal, já věděl, že to bude vaše poslední radost. Tomeš vyšel ven, podepřel se na mne a povídá: Adame, mně je zle; neza-

pomeň na rozmarýnu a řekni Haně, že brzy pro ni přijdu. Jestli jsem ti kdy ublížil, odpust. Nato šel do sednice a za chvíli byl mrtev. Jeho žena se lekla, ale tuze nenaříkala; leč její tatík, ten bezbožník, jehož vinou vše pošlo, ten chodí od té doby jako Kain. Můj hospodář ale a hospodyně si vlasy s hlavy trhali, ale já je nelitoval, ani tvoje rodiče jsem nelitoval, když tě v krvi z hospody odnesli a ukrutně plakali a naříkali. Já mu vsadil na hrob ten proutek rozmarýny, co jsi mu poslala, a ku podivu, proutek se ujmul a roste. Na mši svatou jsem dal za jeho duši a denně v modlitbě na něho vzpomínám. Bůh mu odpust, co z lásky udělal.' Tak Adam dokončil. Já plakala, ale ulehčilo se mi, an jsem byla upokojena, že sama trpím. Mně se denně o něm zdá a vždy ho vidím v bílých šatech, krásnějšího, než kdy byl, a po každé mne k sobě zavolá, již se mi tuze na světě stýská." Tak vzdychla po svém dlouhém, mnohokráte slzami přetrženém vypravování bledá žena. Slze moje svědčily o mém soucitu; ale útěchu? Může-liž kdo srdci tak raněnému útěchu jakou podat? Když jsem odcházela, stiskla mi ruku a to bylo naposled. Po půl letě nenalezla jsem Hanu více ve statku. Ležela již u kostelíčka vedle Tomše. Hrob spojil milence, které zlost bezbožníka, neustupnost a surovost vlastních rodičů rozvedla.«

ČERTÍK

BYLO TO V ZIMĚ A CHUMELILO SE, JAK BY CÍCHU rozpustil; děvčata vesnická pospíchala však navzdor nehodě do své každodenně navštěvované přástvy k sedláku Matějovi, každá měla mezulánku přes hlavu přehozenou, v jedné ruce kolovrátek, v druhé přeslici nesouc, některá jen vřetánko a kůžel si nesla. U prahu oklepaly pantoflíčky a chutě vběhly do teplé sednice, kde domácí dcerka lavice pro ně již chystala. Vprostřed sednici stál vysoký dřevěný svícen, nahoře na něm dvě železná ramena, v nichž dvě plápolající louče zastrčeny byly. Než se děvčata usadily, přišli i chlapi, tiše postavili se za dveře, by chvílku poslouchali, co si děvčata povídají a čemu se tak hlasitě smějí; avšak jedna stála blízko dveří, slyšela šepot, pověděla druhým a hned zatočily rozprávku a začaly si povídat o chlapcích. Dobře znaly malovat jich nezpůsoby a každá něco věděla, čím by toho neb onoho poškádlila. — Již to nemohli déle za dveřmi stojící chlapi poslouchat, rychle otevřeli dveře a jedním dechem nadávali děvčatům bezbožných klevetnic. Ale ty jim škrábaly mrkvičku a připomínaly staré přísloví: „Kdo u dveří naslouchá, sám svou hanu poslouchá.“ Vidouce chlapi, že jim to děvčata jen naschvál dělaly, umírnili se a na odplatu podpálili těm, které je byly nejostřeji káraly, nadité kůžele. Tak se vespolek chvíli škádlili, až tomu děvčata konec udělaly, zasednouce každá k svému kolovrátku. Kteří z chlapců měli milenku mezi děvčaty, sedli buď vedle, buď nedaleko ní, jiní sedli na lavici ke kamnům, dva neb tři usadili se okolo děvčat blízko svícnu, by utírali louče, vlastně ale by mohli pohodlněji děvčata škádlit a jim kůžele podpalovat. U kamen mezi chlapi seděla Běta, nejstarší služka domácí;

co že se ti chlapi na Bětu tak přívětivě usmívají a k ní se tak lichotí? – Vždyť můj bože, Běta již půl století čítá, vlasy šedivé a tvář zkarbatěnou má; proč se ta chasa o ni tak dere? Běta má kouzlo při sobě, nímž nejen chlapece, ale i děvčata k sobě vábí, umíť ona povídat nejvíce a těch nejkrásnějších povídek daleko, široko.

I odkašlala si Běta, pošoupla kolovrátek blíže k sobě a potom ptala se chasy, co by si líbovali, zdali něco smutného čili veselého aneb něco strašného. Děvčata žádaly veselou pohádku, ale chlapi měli zvláštní chuť poslouchat strašlivou pohádku, ačkoliv jindy dle rozsudku děvčat se řídili; žert, který s nimi děvčata si ztropily, nevyšel jim posud z paměti. Bylo pření z té i oné strany, ale jak to již obyčejně bývá, ženské musely ustoupit a ustanovilo se, by nejdříve strašná a potom veselá pohádka se povídala.

„Budu vám tedy povídat o jednom černokněžníku, jak citíroval čerta chtěje, aby mu pokladů nanosil, a jak si čert pro jeho duši přijde.“ Po této výpovědi dala se Běta teprv do pořádného vypravování, jež ona prodloužit a všelijak vyšperkovat znala, by pozornost posluchačů upoutala. Čím dále povídala, tím strašnější to bylo, děvčata na prádlo zapomínaly, úžeji k sobě se tlačíce, chlapi vyhasly dýmky a ti, co seděli u svícnu, neviděli, že louče dohořívají.

Právě povídá Běta: Byla to noc tmavá a bouřlivá, když černokněžník po prvé čerta volal. Jedenáctá bila, když vzal starou, železem pobitou knihu z almary, na třínožce přichystané uhlí rozžehl a křídou tříkrálovou na podlaze kolo kolem sebe naznamenal; potom vyndal z náprsí jakési kadidlo, které na uhlí hodil, načež ihned z uhlí růžový a modrý plamínek vyšlehl. Když to byl udělal, rozevřel knihu a začal od konce nazpátek číst. Sotva přeříkal půl strany, zafíčí mu to kol uší a z venku ozve se lehký dupot, čím dále čte, tím blíže to přichází – tu najednou – „ne-

slyšely jste nic?“ – ptají se šeptem děvčata – všecko umlkne; – „ano – zase – Pánbůh s námi a zlý pryč! – Na nás pí něco dupá, a není to noha lidská – jde to blíže, cupá to, dupá, běda, již to je v síni a tam to odfrkuje.“ „Chval každý duch Hospodina“, křičuje se Běta, děvčata ale jak plaché srny jedním mžikem blíže chlapců se octnuly, ochranu u nich hledajíce. Ti ale také ulekli se a nevědí co dělat; strašidlo venku dupá, frká, do sednice však nevejde.

„E co se budeme bát, čert to není, sice by do sednice přišel, pojdte se podívat, co to je.“

Děvčata prosily, by nechodili nikam, ale oni je chlácholili, a když jeden o dohořující oharek louč rozsvítil a ke dveřím se bral, šli všickni chlapci za ním, děvčata ve strachu na pec skákaly, a kam která mohla, tam se schovala.

Tu ten smělý z chlapců dodal si srdce, otevřel najednou dveře, ale v tom okamžení mu vítr louč zhasne a strašidlo jedním skokem octne se v sednici, tu bylo křiku a šramotu! Strašidlo zporáželo všecky kolovraty a přeslice a hrubě mezi tím řádilo. Hoši stáli na dvoře v rozpacích, nevěděli co dělat, báli se o děvčata a o sebe také; naslouchali u oken, a když se neozýval ze sednice leč dupot a šramot, běželi do blízké hospody pro hospodáře, který tam obyčejně s kmotrem rychtářem, mlynářem a kostelníkem maryaš hrával. „Cožpak se přihodilo, že tak záhy z přástvy jdete, snad vás děvčata nevyhnały,“ smáli se jim sedláci, když se do dveří hrnuli. „To ne, ale přihodilo se nám něco jiného, přišel mezi nás čert anebo co to; jdeme pro kmotra kostelníka, aby vzal něco svatého a šel s námi“, i povídali ještě podrobně, jak se co stalo.

Hospodář, který nebyl pověřčivý, jako ti druzí více méně byli, pustil se najednou, jak by mu bylo cosi napadlo, do hlasitého smíchu. „Nesměj se, kmotře“, napomínal

kostelník, „mnoho je pod sluncem divů, které rozum lidský vyzpytovat nemůže, a tahle věc není sama sebou.“ „Tedy chutě běž a přines něco, před čím by ten čert utekl, sice nám zatím nejlepší děvčata unese a ty ostatní strachem umrou.“

Hospodář nečekal na kostelníka, sám šel napřed a nesl svítilnu, ženská čeled' z hospody také šla s nimi, protože se doma samotné zůstat bály. Když došlo procesí ke dveřím statku, tu začal mnohý tajně zažehnavat, otevřít však bál se, to hospodář musel učinit. Ochotně Matěj přiskočil, dveře dokořan otevřel a hlasitě pobízí kmotra, by šel za ním; sotva však promluvil, vyskočilo strašidlo ze sednice, kmotra, který mu v cestě stál, porazilo, a když si bylo na dvoře poskočilo, u hospodáře se zastavilo, lísajíc se k němu. „Vždyť jsem si to myslel, že ten čert nikdo jiný není než moje vranka“, smál se Matěj a zdvíhal kmotra. Čeledín zapomněl zavřít stáj, a že hříbě uvázané nebylo, vyběhlo si na dvůr a obvyklou cestou do sednice, kde obyčejně kousek chleba dostalo, běželo. Tenkrát ale přišlo velmi nevhod.

Chlapci pospíchali do sednice podívat se, jsou-li děvčata ještě živá; ty byly schouleny na peci a několik jich bylo za ložem, od přestálého strachu všechny zděseny. Nejhuř bylo Bětě, bledá, chvějíc se, na lavici opět seděla a vzdychala: „Spaste duši, takovou úzkost jaktěživa jsem nezkusila! Do nejdelší smrti, kdybyste klekali, nebudu více povídat o něm, Pánbůh rač s námi být, ani ho jmenovat nechci.“ Ačkoliv jí hospodář domnělého čerta přivedl a všickni sedláci tvrdili, že je hříbě přestrašilo, ona zůstala při svém, an prý na své zdravé oči viděla, že to mělo rohy a že tomu z huby a očí oheň šel. Vysmáli se jí a nechali ji být; když si děvčata trochu pooddechly a kolo-vrátky rozlámané sebraly, teprv začaly na chlapce lát a vysmály se jim, že tak málo srdnatosti ukázali, a hospodáři

jim přizvukovali. Také kmotr notného výsměchu od Matěje si utržil. Dlouho ještě si o tom povídali a jeden druhému se smál; hříbátko od té doby nepojmenovali jinak než „čertíkem“.

BÝVÁ TO OBYČEJ V NAŠÍ I MNOHÉ JINÉ ZEMI, ŽE z venkova, zvláště z malých městeček, posílají se děvčata sotva dospělá do velkých měst, aby zde jsouce v službě naučily se rozličným způsobům, aby nabyly zkušenosti a snad i jak se říká štěstí své zde našly. Měšťané nemají příčiny stěžovati si na tento obyčej; spíše ale mohl by sprostý otec prozřetelný a matka pečlivá, znajíce křehkosti pohlaví svého, pochybovati o tom, zdali jest prospěšné neostražitou dcerku poslati do města, kde osudy lidské velmi rozličně se splétají, kde na sprosté srdce tisícere pokušení číhá, kde život pospolitý podobá se valnému proudu, na němž člun malé osoby snadno ve víru bývá zachvácen. K takovému rozjímání ale nedospěl ještě lid venkovský a mnohý tatínek s marnou libostí mluví o známostech dcery své ve Vídni a maminka chlubí se s prstýnky a pěknými šaty a rozličnými dary mazílka svého, a jak prý již pěkně mluví po německu a po pansku se chová, když někdy přichází na svátky.

Podobné smýšlení panovalo i v městečku T. Jmenuje se městem sice; ale jen toto jméno a pak seřazení domků rozeznává je od vsí. Jako na vsích živí se lid rolnictvím, a jak se praví, když sedláci jsou na poli, není žádného měšťana doma. Menší hospodáři provozují též, když pole je nevolá, nějaké řemeslo. Mezi zámožnějšími gruntovníky byl zde Bartoš, muž vážený, dobrý hospodář a soused upřímný. Jeho statek byl na konci města a tím měl více podobu statku zcela selského: stavení bylo prostranné a tak spořádané, jak bývají dvory panské, byť i nebylo tak velké. Ku cestě byly dvě zahrádky ne sice cizím kvítím se honosící; ale růže, karafiáty, isop, šalvěj, levandule, balšámek,

lilie, pivoňky a jiné letní kvítí se zde nacházelo, i po jarních byly ještě památky a pozdních naděje; mezi těmi ale kuchyňské rostliny se vypínaly, jako by chtěly říci: to jest pro nás, vy voničky jste jen ledaco; ale my, česnek, cibule, kopr, pažitka, okurky a my jiné, my jsme zde doma. Bylo ale vidět v těchto zahrádkách, že zde dohlíží a panuje mysl čilá a ruka pilná, ne z rozkazu, ale z libosti zde pořádek udržující. Mezi těmito zahrádkami vedla cesta dlažděná do dveří uprostřed stavení; byly to jen obyčejné dveře, jimiž se vešlo v síň klenutou. Na levé straně byla kuchyň a čeledník čili světnice společného jídla a práce, na druhé straně pak zvláštní světnice hospodářova a vedle menší světnička, jíž ale komora říkali. Vedle kuchyně bylo vidět dveře do sklepa a vedle šlo se na dvůr, kdež teprva statek dal se přehlídnouti. Naproti na kopečku, na průvěži stála stodola a sejpka a po bocích ku bytu táhly se nižší stavení a sice nejbliže ku stodole kolny po obojí straně pro uchování rozličného náčiní a strojů, dále na jedné straně malá stáj pro dobytek vepřový, pak větší pro ovce, pak pro dobytek hovězí, vedle pak stáj pro píci zelenou. Na druhé straně bylo staveníčko o trojím patře, nejhornější pro holuby, prostřední pro slepice, při zemi pak pro husy a kačeny, vedle konírna a komora pro pacholka a skotáka. Takto byla ohraděna čtverstranná podlouhá prostora; na prostředku pak naproti chlévům bylo ohraděné hnojiště, dobře nastlané slámou, po němž dvanáct kusů hovězího se procházelo neb ležíc přežvykovalo. Před bytem pak stála pumpa a od ní táhly se čisté žlaby k napájení dobytka. Z obojí strany byly pak vrata a u východních vrat byla boudka pro psa, jenž ale pečlivě po dvoře se procházel. Ze všeho vysvívalo, že Bartoš nejen zámožný sedlák, nýbrž i rozumný a pořádný hospodář, i že takovým i jeho otec a děd býval, jenž prý byl tento dvůr tak, jak jest, vystavěl i ty lípy kolem stavení sám byl nasázel, ježto nyní stínem

a vůní květovou občerstvují nedělního času hovící sobě pod nimi čeládku a sousedy ku rozprávce docházející. Rádi chodívají k Bartošovic hospodáři, poněvadž on jest souseď přívětivý, zkušený a zvláště o hospodářství umí dobře raditi. Hospodyně méně se vyskytaly, poněvadž Bartoš jest již dávno vdovcem, zato ale děvčat v neděli po poledních službách Božích skvívalo se tolik v své panenské kráse a poupátkové bujnosti, že by měšťák, jenž nevidívá než jen strojené vnady, lživé mravy a naučené způsoby i neslyšívá než dávno rozmyslené, přežvykané otázky, na něž žádná odpověď se neočekává, jsouc dávno předvídaná, že by pravím měšťák nevěděl kam hleděti dříve, a kdyby voliti měl, že by nemohl se rozhodnout: to ale jisto, že by poznav zde svatost panen, zastydl by se za soběckou chtivost, jenž vyčíhává sobě v každé děvě obět svou. Pociťíš, měšťáku, jakou moc má prostota, jenž nezná rozkoše bez lásky vzájemné, a jak ostudné jest dělití je od sebe. Děvčata na besedě u Bartošovic jsouc živé rukojemství naděje, že pokolení naše zachovává ještě mnohé poupě budoucnosti schopné. Mezi těmito děvčaty brzo rozeznal bys Barušku, dceru Bartošovu, ne pak pro větší krásu neb šperk, nýbrž jen tím, že ona, jsouc doma, všem rovně chce přívětivostí a ochotností svou dokázati, že jsou její milí hosté a přítelkyně, a proto ovšem pohyblivější a takřka všudybylka pozorovateli více bývá na očích. Jestí ta Baruška čiperné děvče, v jejím černém oku velkém plane bystrý hled, ale tak sebe jistý, tak krotký, že čím více k sobě láká, tím více od sebe odráží a naopak, čím více zdá se vítězným a hrdým, tím více srdce zajímá. A ta řasa na víčkách a to obočí tak shoduje se s tím klenutým, takřka průsvítavým čelem, a ten vtipný nosíček a ta bradička kulatá a mezi nima čisté, zdravé rty s vonným dechem, přes stejné malé čisté zoubky vanoucím, a ty plné jadrné tváře a k nim příslušící ostatní tělo bujné prostřední výšky,

všecko spolčilo se k tomu, aby se mohlo říci: že Baruška jest jak náleží hezké, milé děvče, byť by nebyla takovou krásou, jako jmenují antickou; jenž myslím hodí se více bohyněm nežli našim děvčatům skutečným.

Avšak neméně jak v neděli mezi družkami svými milá jest Baruška i ve všední den při práci, buď na poli neb v kuchyni neb na dvoře: ona o čtvrté hodině ráno děvečky budí a poslední, když všecko se již ulehlo, ohlíží se po stavení, zdali všecko v pořádku jest. Baruška je takřka anjel strážce statku Bartošova. Otec to ale také ví, a byť by svou lásku nedával najevo po městsku lichým mazlením, tím více ji dokazuje úplnou důvěru k dceře jediné, nejdražší pozůstalosti po milé manželce, jejíž památku tím hlavně ctí Bartoš, že ač v dobrém věku, již se neoženil více. Baruška jeho poklad, a kdo chce zachovati se Bartošovi, musí dříve zachovati se Barušce; Baruška jest jeho čest a jeho tajná chloubá, ba někdy, když ve společnosti v neděli trošku více přichýlil a jazyk počal předběhati povážlivosti, chlubil se veřejně řka: Kdo mou dceru chce dostati, ten musí býti jinačí chlapík nežli ten a ten; přitom jmenoval synky neb mladé hospodáře, jenž byli se ucházeli o ruku Baruščinu, a vykládal, jak je odbyl co nehodné takového pokladu. Tím ovšem mnohého urážel, a byť by i žádný proti němu nebyl povstal, tajili zášť svou v srdci a mnohý si pomyslí: Pýcha předchází pád, nevýskej, až vyhráš, ženská křehké stvoření a štěstí lidské vrtkavé. K Barušce ale přece všickni chasníci chovali se zdvořile vědouce, že ona nevychloubá se s košíčky svými, ano vymlouvali ji v srdcích svých řkouce: Ona ještě nemyslí na vdávání; až přijde hodina její a ona sobě vyvolí, starý Bartoš nebude s to protiviti se vůli její. Přitom každý choval naději; neb Baruška s každým velmi přívětivě zacházela, takže když kdo mluvil s ní sám, domníval se, že on jest vyvoleným; teprv když viděl, jak chová se i k jiným, počal po-

chybovati, ač ovšem ne se odříkati. Jen jeden mládenec, soused Bartošův, jemuž po rodičích nedavno zemřelých připadlo hospodářství, ovšem ne velké, jež ale on velmi moudře a pilně obstarával, miloval Barušku tak čistě a s takovou vážností, že sám za nehodného se pokládal požádati o ruku její, byť by i předvídal, že by ani Bartoš ani Baruška jím nepohrdli. Jaroš, tak se jmenoval tento skromný ctitel Baruščin, za blahého se pokládal, když Baruška k němu tak se chovala, jak k těm bohatým synkům; avšak Baruška chovala se k němu důvěrněji nežli ke všem, ano tak, jak by vlastní její bratr byl. K němu sobě postěžovala, když ji potkalo něco nemilého, s ním se poradila, když něco v hospodářství se přihodilo, což nechtěla právě otci hned žalovati, poněvadž znala někdy prchlost jeho, od něho žádala pomoci v těch oněch případnostech, ovšem mnohokráte zas poslouživši jemu. Mnohý bohatý pomyslíl sobě někdy, že by Jaroš byl snad milým Baruščiným; ale upokojil se tou myšlénkou: Vždyť pak by nechtěla toho nuzáka! Baruška ale vskutku nemyslela na vdávání, vždyť pak se jí zdálo, že je ještě děcko, že musí se ještě mnohému přiučít. Toto měla proto na mysli, poněvadž otec byl tak vždy mluvil dokládaje: „Musíš, holko, do města, abys poznala svět, však já ti objednáám místo, abys neměla se zle.“ Při takové řeči vždy bylo divně v srdci Barušce; neb ovšem žádala si poznati život městský, ale z druhé strany bylo jí líto opustit otce a to milé hospodářství a ty milé družky, i často řekla k sobě: Jak se já tam budu nemotorně chovat! Budou se mně vysmívat, ach, snad i vadit se se mnou! Ale doložila zase: Inu zato se něčemu přiučíš a pak musí býti přece v městě hezký život! A rok není tak dlouhý!

Blížilo se k sv. Václavu, hospodářství už počalo soustřeďovati se doma a noci přibývalo; i řekl jednou při obědě, při němž jak obyčejně jídávala veškerá čeládka a právě Baruška nejvíce posluhovala, hospodář a otec Bartoš: „Ba-

ruško, dostal jsem odpověď z města, nechej běhání a přečti ji zde všem; vždyť pak všech se to pozdaleku týká!“ Baruška vzala psaní a četla:

„Milý strýče! Dostal jsem Váš list, kde mne prosíte, abych vynašel pro Vaši dceru nějakou službu zde. Jest to pro mne divná věc; ale má paní řekla na to: Poněvadž Bartošovic dceři nezáleží na platu, nýbrž na přísném chování, tedy ji vezmu sama do služby za druhou panskou. Čiňte tedy, jak se vám líbí.

Váš krajan
Arthur Schlafitzcek“

Pro našeho čtenáře toto jméno ovšem stojí přečitatelné, ale Baruška na něm uvázla, nad čímž pozastavil se starý Bartoš kázaje, aby mu list ukázala. „Na mou pravdu,“ řekl, „to divné; já jsem na to nehleděl, věda, že to jest od Slavička. Víš jest to nebožky matky druhý bratranec, dali jej na studie, měl pak jura a nyní, jak slyšíme, jest velkým pánem. Inu jest to hezky, že on chce tebe vzíti ve službu, budeš přec aspoň u svých.

Věř, Baruško, já tě nerad dávám do služby; neb víš, že já jsem dobrý hospodář, že jsem rozmnožil, co jsem zdědil, i víš, že tvá matka pozůstavila tobě též toliko, co já mám, že tedy nemusíš sloužit, ale právě proto, Baruško, poněvadž máš býti dosti bohatou kdys hospodyní, žádám, abysi zkusila služebnictví; ovšem ale, Baruško, abysi poznala, jak se děje v domech panských.“ Baruška nato zprvu začervenala se a pak zbledla, děvečky ale, jenž to viděly, počaly plakati řkouce mezi sebou: Ubohá Baruška, zde naše milá, přemilá paní, má sloužit! Inu, řekl pacholek, jestli více jí podobných paní, není co litovat, když pozná svět. Ale řekli nato všickni: Není na světě mnoho Barušek, kýž jest rok již otočen, kde se Baruška vrátí!

Brzo se to rozneslo po okolí, že Baruška přijde do služby

do velkého města. Rozličně to lidé posuzovali, jak se vůbec děje; mnohá řekla: Ba co ten Bartoš s tou dcerou zamýšlí? Chce jistě, aby se do ní ve městě zamiloval nějaký princ! Druhá pravila: Vždyť pak je naše Kačenka také tam a byly vždy spolu zadobře zde, budou i tam. Třetí prorokovala štěstí a čtvrtá neštěstí, pátá činila, jak by tomu nejlépe rozuměla, a usmívavě doložila: Však já bych uhodla, ale nechci hádat. Tak a podobně mluvily ženy, děvčata ale pravily: Což Barušce je snadno sloužit u tetičky, však ona by se nikde neztratila; ale škoda jest, že nebude celý rok mezi námi; za rok se může mnoho změnit. Hoši k tomu přisvědčili a tajně si každý něco ještě pomyslel, co nepro- nesl.

Baruška ale chystala se, skládala prádlo a šaty své do truhličky a nebylo jí snadno vybrati. Přitom si řekla: Myslili by, že jsem žebračka, kdybych ty hadry vzala; a přitom zase by snad řekli, že jsem nádherná, že se to nehodí na děvče ve službě. Složila konečně, na čem se byla ostychavost a přirozená marnost v mysli její shodly. Bylo jí ale přitom teskno a mnohá tajná slza kápala s sebou do truhličky. Cítilo ale všecko, co živo bylo v hospodářství, že Baruška má odejít; ač vždycky srdečně se byla chovala k lidu i k tomu němému hovadu, nyní chtěla jako napřed vynahradiť všem, co jim nebude moci učiniti na příští dlouhý rok. Každé krávkě přilepšila, i té drůbeži a těm milým holubům. Hlídoň pes pak snad cítil, oč se jedná, a jako by chtěl co nejvíce užítí ještě přítomnosti její, nešel od ní, za patou ji všudy doprovázejí neb leže u nohou její. Domácí lid ale ji v myšlenkách vždy doprovázel, a čím se přibližoval den odjetí, tím více mrzeli se na starého, že to dobré děvče vyhazuje do světa ošemetného, ačkoli dobře věděli, že to činí otec z lásky k dceře dědičce své. Přišel pátek a Bartoš řekl k dceře: „Jakpak, Baruško! Jsi-li hotová, zejtra bychom jeli do města.“ Odpověděla Baruška:

„Jsem hotova, otče“; ale stoupla jí slza velká do obojího oka. „Baruško!“ řekl otec, „pojedeme k tetičce a víš ti městští lidé rádi mají něco kloudného z kraje; vezmi nějakou husu, kačenu s sebou a kbelíček másla a sýra a vaječ, a co sama rozumíš.“ Baruška dobře těm věcem rozuměla, Baruška vůbec byla děvče velmi důvtipné, a abychom to již napřed řekli, bylo to děvče o mnoho vzdělanější, nežli je mnoho nafiňtěných slečinek v městách. Byltě v T. mladý horlivý pan kaplan, jemuž byl Bartoš vzděláním ducha Barušky velmi prospěšně svěřil. Baruška věděla mnoho, citem ne-svedeným dosahovala ještě více a mnohá knížka jí byla dobře známá; ale jako učitel její byla i ona velmi skromná a nikdy nechlubila se tím, o čem soudila, že by měl každý člověk věděti a uměti. Baruška měla ducha už probuzeného a schopnostem jeho jen nedostávalo se příležitosti zadost učiniti sobě. Z této strany cítila Baruška tajnou touhu po velkém městě, ale jinak ráda měla samotu v přírodě, jakou poskytuje život selský.

V sobotu už slunce zacházelo. Z velkého města hrnulo se mnoho lidu dílem na procházku, dílem ubírajíce se z práce, neb jdouce ještě po rozličném tovaru a zámyslu. Naproti dojíždělo množství rozličných vozů, ale jeden zvláště vábil na sebe zraky koljdoucích. Byla to obyčejná bryčka s jedním koněm a s jedním sedadlem. Zde seděl na straně náruční sedlák, asi padesátník dobře zachovalý, poněkud tučný a svalitý, oprat v jedné a bič v druhé ruce a na jazyku vždy hotové: hat! těhy! ou! běhy, vranko! a co s sebou přináší ta známá rozprávka jednostranná mezi vozkou a koněm. Vedle tohoto neustále pobízejícího sedláka sedělo děvče, u něhož marně celodenní jetí, slunce, vítr a prach, u něhož marně kroj a šátek přes hlavu snažil se zatajiti, že jest velmi hezké. Laskavý čtenář ví, že to jest Bartoš a Baruška dcera jeho, která má ve velkém městě

vstoupiti ve službu u pana strýčka; ale z diváků také by to byl mnohý rád věděl, kam to hezké děvče jede.

Ve velkých městách bývá jeden zvláštní druh diváků, ježto hezky vyšnořeni, jako na divadle se pohybující, zavěšeny mají rozličné skla, jichž se honem chápají, když pocítí nablízku ženštinu; ihned, jako by tenata byla ta skla, v nichž by uloviti chtěli ty zástěrky, je předstrčí lakotnému oku. Bylo to mhouření na Barušku; takového ptáčka už dávno neviděli, „kýž by ten sed na lep!“ pravil jeden; co ale druhý a třetí a ostatní doložil, toho nelze opakovati; nového nic nebylo, ty rozpustilé vtipky jsou tak přirozené lajdácké povaze, že vždy, všude a všichni jimi prohozují. Baruška nevěděla, co se na ni tak dívají, i ohlížela se po sobě, po otci a po voze, myslíc, že snad něco jest v nepořádku, ale nevidouc ničeho, divila se velmi tomu zevlování; ba obávajíc se uřknutí, sklopila oči, neohlížejíc se nikam, jen k otci pošeptala: „Copak asi ti tak na nás hledí?“ Bartoš ale řekl: „Ať si hledí!“ Vtom si ale vzpomněl, že neví, kam zajet. Zastavil tedy, vyhledal v kapse ceduličku a řekl k těm, ježto byli nejbližší: „Prosím vás, kdepak jest ta a ta ulice, ten a ten dům?“ Tu hned ozývalo se více hlasů, jeden tak, druhý jinak volal, že nebylo možná něco si vybrati z toho. Slyšíce pak nepředvídaný směsek a zmatek, dali se všichni do smíchu; i Baruška sama chutě se této nevinné hlouposti zasmála; ale Bartoš se tajně zlobil; a mrzutě švihna do koně, běhy! zahučel a vranka se opět rozhouřala. Jel Bartoš dále, ač nevěděl kam; myslel si pak: Počkám, až se budu moct zeptati sprostého člověka; s těmi nic zde není, to jsou jen halamy rozpustilé. Ale jako by byl četl v duši jeho, řekl jeden z nich: „Nehoršte se, já vás upřímně doprovodím až k tomu domu.“ Byl to mladý muž vysoký, štíhlý, s tváří podlouhou, vlasy dlouhými a vousy pěkně spořádanými. Hlas jeho byl zvučný, nezakalený a pohled dobrosrdečně čtverácký. Barušce líbila

se tato uslužná ochotnost i odpověděla se zdařilou slušností. Bartoš ale zakrabiv čelo nic neřekl, ti ostatní šviháci ale žertovně volali: Nevěřte, Baruško, tomu malíři! Baruška, podivavši se mu do očí, věřila mu, ač přitom podívání, nevím proč, se zarděla; tomu však se divila, jak mohou věděti ti, že ona jmenuje se Baruška, zapomenula chudák, že stojí na truhličce psáno: „Baruška Bartošova“. Tomu však byla povděčná, že ví, že ten doprovoditel jest malíř; neb jest úzko býti třeba jen na chvílku s člověkem, o němž docela nic nevíme. Baruška pošeptala otci: „Nesluší se, abychom toho pána nechali běžet vedle vozu, na voze pak nemáme místa. Snad abych slezla s vozu a šla s ním vedle vás.“ Bartoš neodpověděv zastavil vranku a Baruška slezla s vozu a šla s tím mladým pánem, čemuž byl tento velmi rád. Ten mladý pán byl ale čtverák; věděl on dobře krátkou cestu do té ulice; vida však, že děvče leze s vozu, že chce s ním jíti, bylo mu milé, aby prodloužila se cesta. Mladý pán přitulil se tedy blížeji, vzal Barušku za ruku, tiskl jí ruku; a Baruška v prostotě mravů nelíčených potiskla i jeho ruku, čímž mladý pán byl o svém vítězství přesvědčen. Baruška ale vidouc ten onen kostel, to ono značné stavení, přeptávala se co a jak, odkud, k čemu, i měl mladý pán nač odpovídati. Jeho těšily otázky a Barušku odpovědi a tajně počaly se měniti smýšlení jejich. Baruška přešla z povděčnosti v důvěru a mladý pán zponenáhla cítil na místě jistých záměrů úctu před panenským duchem zvědavým. Byl mladý pán sám zaražen, cíťe tuto změnu v sobě, a proto nedivíme se, že konečně řekl k Bartošovi: „Zde jest ten dům, po kterém jste se byl tázal.“ S Baruškou to hrklo, když Bartoš zvolal konečně ou. Ach, pomyslela sobě, jak nás zde přijmou?

Zastavení vozu před domem vybídlo paní Slavíčkovou podívati se oknem, co by bylo. Ovšemže uhodla, co to za

vůz asi bude. Vidouc zdravé děvče, sprostě a čistě oblečené i předvídajíc, že Bartoš nepřijel prázdný, kázala kuchařce a panské, aby pomohly složit ty věci a truhličku té nové panské. Ty, zvláště kuchařka vrtěla hlavou, že má jíti posloužiti té, která bude pod ní. Ale, doložila si v srdci, však si to vynahradíme! Všecko bylo uloženo, kde mělo býti; i Bartoš s Baruškou stáli už před milostpaní a panem Slavíčkem strýcem. I řekl Bartoš po obyčejném pozdravení, nač pan Slavíček přívětivě poděkoval, přijav pracovitou ruku Bartošovu, asi v ten způsob: „Pane strýče! Jest to dávno, co jsme se neviděli; ale věru, mezi tisíci byl bych vás poznal podle rodu. Jak se to s námi podařilo! Vy jste pánem a já sedlákem, kdežto jsme co chlapci vždy spolu si hráli a se kamarádili; jak bych si byl pomyslíl tenkrát, že za čtyřicet let přivezu k vám to, co mám nejmilejší, tuto mou Barušku do služby!“ Odpověděl Slavíček: „Věru hezkou to máš dceru, Bartoši, (přítom pan Slavíček vzal Barušku za bradičku) a doufám, že pod vládou paní mé stane se co denně milejší; viz, Bartoši, toť jest má paní, tu ať Baruška poslouchá.“ Tím obrátil Bartoše k paní své, již onen ani nebyl pozoroval, i řekl hned Bartoš: „Nemějte mi za zlé, milostivá paní teto, že jsem vás ani nepozoroval! Jdi, Baruško, polib ruku milostivé paní!“ Ostychavě učinila tak Baruška a milostpaní doložila: „Musíš, holko, učit se způsobům, vy na vsi vyrůstáte jako plaňátka; ačkoli viděla jsem oknem, že sotva jsi dojela do města, už jsi přivedla sobě amanta. Či kdo byl ten švihák s těmi dlouhými vlasy? Hezký hoch! Inu služby to jináče nedělají. Já také nic proti tomu nemám, jen když se mi netoulají. Rozumíš, Baruško! Nyní jdi, svleč se a zeptej se po práci u kuchařky.“ Bartoš ale, ač mluvil s panem Slavíčkem, uslyšel tato slova i řekl: „Milostivá paní, račte odpustiti, zítra jest neděle, rád bych provedl dceru, jenž zde ještě nebyla, po městě, dovolte jí zítra ještě svobodný den.“

Paní přivolila, ač doložila: „S prázdninami ovšem nezačíná se služba; ale budiž, přijďte si zítra pro ni, nyní ale ať jde a oznámí se s domácím lidem.“ Baruška stála již jako na uhlí, každé slovo jí přicházelo divné, každé bolestně vrývalo se v srdce; majíc se nyní odloučiti v té cizině, ježto se podobala srdci Baruščinému jako pustá, od otce, padla mu okolo krku hlasitě vzlykajíc. Bartoš ale, ač tajně cítil též neobyčejnou tesknost, pravil: „No, no, vždyť tě tu nensnědí!“ Milostpaní ihned doložila: „Bojí-li se vaše dcera lidojedů zde?“ Tím vzpamatoval se Bartoš i Baruška vzchopila se a pan Slavíček vymlouval řka: „Není divu, když dítě po prvé cítí se v cizině, avšak nebudeš zde, Baruško, v cizině.“ Nač řekla milostpaní: „Mazlit se s ní též nebudeme.“ Bartoše to už píchalo i řekl: „Prosím vás, račte mi, pane Slavíčku, pověděti, zdali zde nablízku nějaká hospoda, abych mohl tam postavití svého koně.“ Pan Slavíček podíval se na paní svou; ale ta nechtíc rozuměti, zavolala na služku řkouc: „Ukaž tomu muži zde do hospody, ať jde Baruška s sebou, aby věděla, kde ostane; přijďte ale obě brzo nazpátek.“ Odešli všichni, Bartoš po cestě nic nepromluvil, leč na vranku, Baruška též ne, oba byli ale dosti zabraní v myšlénkách. Přišli na místo, Baruška opět počala vzlykati; ale Bartošovo slovo: dcero, buď moudrá! přivedlo ji k sobě; ještě více ale úsměšky doprovázející služby. Baruška byla v kuchyni a kuchařka počala vyptávat se po tisícerém, vedla ji pak do komory, kde budou spáti společně i kde mají uložené věci své, tázala se, co všecko má v té truhlici; Baruška otevřela ji, okazovala, i ráda chopila se té příležitosti, vezmouc pěkný šátek na krk, i řekla: „Prosím vás, přijměte ode mne tuto maličkost na přivítanou, i ráda se odsloužím i budoucně, když budete shovívati nezkušenosti mé.“ Cosi podobného dala a řekla Baruška i té druhé služce. Tím se Baruška jim aspoň tentokráte zachovala a za to jí, když se ulehly k spaní, vykládaly,

co a jak jest zde v domě, kdo panuje, jak se musí chovat, a podobné. Kdyby nebylo tma bylo, mohl vidět člověk, jak nad mnohým zarděla se Baruška, ale dobře, že bylo tma, byly by se nezkušené notně vysmály.

Přeplněna v duchu myšlénkami, nemohla Baruška usnouti, a když pak mladost zvítězila nad starostmi, divné sny ji sem tam unášely. Jak svítalo, probudila se pak dle obyčeje svého, tajně se přistrojila, i aby druhé neprobudila, tiše sedla na truhličce své a vzavši knížku s sebou doveženou četla v ní; tomu přivstání a tonu čtení pak probuzené služky velmi se usmívaly dokládajíce: „Ty budeš chtít sloužiti podle písma a ovšem za ranní vstávání budeš chtít dostati větší plat od paní!“ a vtom se do hlasitého smíchu daly. Baruška nevěděla, jsouc zaražena, nic jim na to odpověděti, jen knížku odložila a pak za chvíli pravila: „Víte děvčata, že dnes mám ještě svobodný den a chci ho užítí, abych poznala hodně ten život městský.“ „Však jej ještě dosti poznáš“, smály se ony a pak počaly vykládati, kam má všudy jíti, co viděti a zkusiti. „Ovšem když půjdeš s otcem, neužiješ ani třetinu; inu později bude lépe!“ Baruška zase nevěděla odpověděti, jen to bolestně cítila, že zde mezi soudružkami svými nebude možná jak doma s děvčaty sousedskými dorozuměti se; cítila, že svět její a těchto jest velmi rozličný. – Kvapila k otci do hospody a zde takořka odpočala si zase stěsněná duše její, ba pohladění vranky bylo by postačilo urovnati mysl její.

Neděle byla. Nač Bartoš a dcera jeho byli by pomysleli dříve nežli na kostel? Zadost činíce pobožnosti i zvědavosti, pochodili mnoho kostelů, až pak ve hlavním chrámě upoutala mnohá krása ducha Barušky rozčilené. Už množství lidu svátečně oděného povznáší ducha nad všednost a každý svátek zdá se býti jasnější; a to i pro člověka městského, kde pro množství lidu vždy bývá takořka neděle; co teprv pro člověka venkovského! Baruška vidouc tu

ohromnou prostoru, ty štihlé pilíře a to klenutí k nebi se pnoucí, cítila, kterak i jí se srdce šíří a klene se v chrám Páně. A mezi těmito zkamenělými city dávných věků jak libě vane živé slovo nadšeného kazatele, jak se upíná v myslích, jak zde co blesk rozmítá marné úmysly a jak rozhřívá ztvrdlé předsudky a zapuzuje mraky kalné chtivosti sobecké, člověk pomocí slova živého, slova vroucího vniká v hlubokosti bytosti své, cítí zde Boha a cítí se v Bohu. Jaká to pak shodlost povznešené mysli s hudbou oslavující a doprovázející služby boží. V takových okamžicích ovšem vzácných poznává člověk citem, co jest modlitba, co náboženství. Baruška měla takovou dobu, a když už dávno byla vyšla z chrámu, vždy byla ještě plná duše její a v sebe obrácena, jako by tam byl svět mocnější nežli ten, jenž smysly naše vábí. Konečně ovšem vítězí tento svět skutečný. Bartoš vodil dceru svou po městě, avšak nevěda sám kde, co a jak, chodil za jinými; Baruška byla by pak se ráda po tom onom tázala, ale ostýchala se; otec však ještě méně měl chuti lidi otázkami zastavovati. Na štěstí našli dům, kde Kačenka Hlavsovic, též z T., byla v službě. Kačenka byla už dvě leta ve městě a dnes měla právě též prázdný den, i měla nesmírnou radost, že může s milou Baruškou se toulati. Tu ovšem nastala veselá doba. Bartoš pozval Kačenku, aby šla s nimi občerstviti se. Kačenka moudrá hned radila, aby si rozdělili jídlo a pití na rozličná místa; tu něco a tam něco, aby všecko viděli a užili. Učinili všecko dle rady její. Baruška měla se co diviti těm pěkným zahradám a tomu lidu zde shromážděnému ku jídlu, pití a rozprávce. Kačenka jí mnoho vysvětlení dokládala, nad čímž často Baruška hlavičkou kroutila. Když pak Baruška tajně se jí ptala: „Kačenko, prosím tě, řekni mi, co ti páni tamto tak na nás hledí a brejlí, ano často povstávajíce kolem nás zde obcházejí“, usmála se Kačenka a šeptla: „Milá Baruško, ty snad nevíš, že jsi velmi hezká a zdravá a bujná,

a to ti páni myslejí, že bys byla dobrou pochoutkou, a to již napřed se oblizují. Neuvěříš, Baruško, jak zde ti páni umějí svádět nezkušená děvčata, ježto, jak my jsme, přicházejí z kraje. Bůh ráčiž nás chrániti před nimi a před babami, jež jim nadhánějí ubohé oběti, ach já ti vím strašné příklady.“ Baruška celá se zarděla; nejen na odpověď, nýbrž hlavně tím, že mezi těmi pány brejlíci viděla i toho malíře, jež ji byl včera doprovázel. On sice nejslušněji se choval mezi nimi; ale zdálo se, jako by ti druzí jemu schválně a úsměšně na Barušku ukazovali. Věděla ona pak zkrátit pobytí zde; šli jinám; ale brzo i Vlasáček (tak jmenujeme toho malíře pro dlouhé vlasy, pokud jeho pravé jméno nevíme) vynašel se, což Kačence bylo podivné a zajímavé, Barušce ale mrzuté. Večer radila Kačenka do divadla, ač sama, nemajíc dovolení na hodinu pozdní, jíti nemohla s nimi, nýbrž jen je tam zavedla. Tu teprva pro důtklivou mysl Baruščinu nastala doba, již se až posud žádná v životě jejím nevyrovnala. Pro cit neporušený, pro srdce nezkažené, pro smysl nezkalený spojená krása všeho umění, jako vyskytá se v divadlech velkých měst, jest vítězná nad všemi jinými půvaby. Zde stavba sama, zde řezbař a malíř, zde hudba, zde společnost sváteční, zde pak obraz života živě a veskrz a krásně předvedeného všečlověčenskými city povznáší člověka nováčka. Sudme, jak čilý duch Baruščin pásl se zde a kochal. Naproti Barušce vzdálí opřen o stěnu stál muž mladý, štíhlý, dlouhovlasý, vousatý, jež zase naopak nehleděl na divadlo, nehleděl kolem sebe, nýbrž zdálo se, jako by se zvláštní libostí takřka daguerotypoval v mysli své city Baruščiny. Neušla mu žádná stopa citů rozmanitých na upřímné tváři Baruščiné. Baruška byla jemu divadlem. Byl to opět náš známý malíř. Kdo rozhodne, zdali poutala oko jeho libost umělecká, či snad i jiná touha zanášela pozor jeho. Na divadle se dohrálo, opona spadla, Baruška ještě

zapomenuta hleděla za minoucími obrazy rozčilené myslí své; avšak Bartoš vzpamatoval dceru svou řka: „Drž se mne, ať se neztratíme, nesnadné jest shledání se v takovém davu.“ Pustili se proudem lidu hrnouceho se ku dveřím; Bartoš ovšem svalovitý dobře takřka kleštil cestu; ale ostychavá Baruška brzo byla odtržena a čím prospěšněji prodíral se Bartoš, tím více opozdívala se Baruška, jak kapka u břehu dlouho se otáčející, nežli ji pohltí proud kupředu pádící. Bartoš byl už na náměstí a Baruška ještě v divadle samém; ano zdálo se, jako by náhodě pomáhala trochu schválnost čtverácká. Buď jak buď; když Baruška osamělá úzkostně hleděla, kterak by shledala se s otcem, stál tu před ní náš známý Vlasáček, nabízeje se zdvořile ku doprovodu. Co bylo zde činiti nežli vděčně zavěsiti se pod pažďí jeho a odevzdati se laskavosti jeho. Malíř pravil, že bude nesnadné najíti otce; a chtěl hned do ulice vpravo otočiti; ale Baruška pěkně prosíc silně zdržovala jej na place divadelním dobře vědouc, že otec zde též se po ní sháněti bude, v čemž se nezmýlila. Ač Vlasáček pozornost její všelijak přetrhoval, přece našla badavost její otce slídícího po ní. Bartoš děkoval Vlasáčkovi, ale i doložil, že už není třeba, aby se obětoval, ať jen jde po svém. Vlasáček zas dokazoval, jak nebezpečno jest v tak velkém městě večer hledati neznámé ulice a domy; k tomu doložil: „Já jdu pak beztoho tou samou cestou; dovolte mi tedy, abych šel s vámi.“ Na to nemohl Bartoš ničeho říci, tím méně, an Baruška rychle zvolala: „Ach, to se pěkně hodí.“ Šli tedy pospolu. Bartošovi trvala ta chůze velmi dlouho; ale Vlasáček tolik věděl povídati, co se tu, co se v okolí tenkrát a kdysi přihodilo, co ještě i nyní se přihází, že Barušce doby velmi mile minuly. Konečně i hezkou píseň zazpíval, při čemž ovšem Baruška trnula bojíc se, aby nikdo mu tu hlasitost za zlé nepokládal; zvláště otec. Ten ale vskutku již byl nevrlý, čímž Vlasáček čtverák, dobře znaje co, kdy a jak, byl po-

hnut nejkratší již cestou namířiti. Hned byli na místě. Vlasáček potiskl Baruščinu ruku; Baruška děkovala sladce a Bartoš doložil: spánembohem!

Den nato odjížděl Bartoš domů. Baruška ostala ve službě. S jakým citem Bartoš jel domů, uhodne každý sprostý, ale poctivý, přitom i něco zámožný otec, jenž má jedinou dceru. S jakým citem rozloučila se Baruška, pochopí každá dospělá panna, jenž sice rozhlédala po životě, ale citem neporušeným, citem pak nejistoty a tušením hořkostí, jimž bylo možno zcela uhnouti. Věděla Baruška, že jest dosti bohatá a že není potřeba sloužiti; ale zdálo se jí nemožné nejíti touto cestou takřka souzenou do života takřka předjednaného.

Baruška jsouc počestná, pilná, pokorná, přívětivá, majíc tedy všech p, jak se říkává, jak jináče, než že musila se zalíbiti každému, kdo ji blíže seznal; ale pýcha a sobectví brání takovému bližšímu seznání a přízni. Co se ohlíží pyšná paní po tom, co se děje v srdci služky; vždyť pak mají ti pyšní za to, že nižší lid ani nemá citu. Ovšem bývala paní spokojena s tím, co Baruška dělala a jak se chovala; to jest, spokojenost její bylo vidět z toho, když se nevadila, což ovšem též místa mívalo dost často, když milostpaní pro tisíceré příčiny bývala nevrlo. Srdce Baruščino, jsouc vytrženo z původní půdy, jsouc vzdáleno srdcí přátelských, avšak lásku majíc tak potřebnou, jak ty plíce vzduchu a oko světla, vysílalo city své a hledalo přízeň novou, ale darmo hledalo; chtěla jednou milostpaní tetě svou radost nad čímsi, co se jí bylo mocně tklo, zjeviti; ale milostpaní odmrštila hrdě tuto vtíravost „sprosté děvky“. Baruška, jak ledovou vodou politá, zhrozila se a dušička její vtiskla se v srdce zděšené, a jen zapýřenost tváří byla takřka červenky zapadající dušičky. Zapomněla však se přece jednou zase a jala se postýskati si u tety; ovšem tenkráté již huř

byla odbyta, a poněvadž toto odbytí stalo se schvalně před druhými služkami, zahanbení bylo citlivější, a poněvadž člověk zahanbený zmaten v tom onom spíše pochybuje, stalo se, že Baruška tuto dobu též zachovala se zpátečně neb zpozdile, z čehož sobě od paní hořké domluvy utržila, u služek pak usměšků píchlavých. Byla to vítaná příležitost družkám Baruščiným uleviti nenávisti své. A proč tu dobrou Barušku nenáviděly, vždyť pak nic jim v cestu nekladla, ano kde mohla a směla, po vůli jim byla? To právě, že jim bývala po vůli, jen pokud směla. Baruška totiž nemohla schvalovati jich rozpustilý život za znakem paní; ano někdy jim to ono zpříma vytýkala, když mlčení její bylo by hříchem bývalo. Avšak známo jest, že poctivý neúhonný vždy bývá nepočestným a rozpustilým protivný, aspoň nepohodlný a takřka němou vyčítkou už pouze tím, že jest jinaký. Byla ale v domě kojná svobodná; od té hned z počátku odchýlovalo se srdce její; ale měla s ní útrpnost. Brzo ale poznala, že jinak jest, nežli se byla domnívala. Zmínila se totiž jednou kuchařce o tom, ta však to hned pověděvši ostatním veliký smích si učinila z toho „hloupého“, jak pravila, děvčete selského, jenž takovým věcem nerozumí, i doložila: „Co nevidíš, jak se má kojná dobře a že dostává více na měsíc za nic, nežli ty s tím sprostým panenstvím za celý rok dlouhý za pilnou práci? Té se, milá brachu, daří, že mohla už tři leta po sobě kojnou býti!“ Od té doby měla Baruška tajnou ošklivost proti této kojné, a to tím větší, čím necudněji se tato chovala. Kuchařka pak častěji Barušku napomínala, aby přec také už jednou ty hloupé selské mravy odložila a chovala se po městsku. Brzo Baruška věděla, jaké to chování bylo míněno. Paní sice byla přísná a netrpěla služkám to veřejné milkování; tím opatrněji ale a tím zdivočileji chovaly se ty potajmo k milovníkům svým četným. Zdálo se ovšem, že ti milovníci více milují ty schovávané dobré kousky a ty korbele

ukrádané než tu opilou kuchařku; to ale právě přimělo tím více Barušku k tomu, aby jí pohrozila udáním té krádeže paní. Tím ale si teprv posloužila Baruška. Co jen možná bylo jí učiniti na příkoří, to učinily ty ženštiny, a příležitosti k tomu bývá dosti, při práci, při jídle i při spaní samém ve společné posteli; to týrání a špičkování nebylo konce; Baruška neměla čím se obrániti proti hrubosti a nemravnosti jejich. Jest to ukrutná zbraň: hrubost proti mírné a stydlivé povaze. Baruška trpěla, aniž měla koho, u něhož by si postěžovala. Styděla se psáti o tom otcovi, styděla se i před Kačenkou, kterou i také málo vidávala. Tajné slzy bývaly jedinou úlevou její. Zkracována byla ve všem od druhých, ale to ji tak nebolelo, jak ta ďábelská schvalnost, kteroužto kuchařka ji týrati neustávala; zvláště když jí pro potupu jídlo předkládala, co už jen pro psa se hodilo. Baruška raději o pouhém chlebě ostala; ale když jednou právě při takovém oddělování nahodila se paní v kuchyni, nesnesla to už Baruška i vzavši talíř, slzíc okázala paní, jak s ní smýšlí kuchařka. Paní ale místo přihlídnouti počala mlsavost a nenasytelnost předstírati; nač ovšem, když odešla, jen jizlivější posměch měla kuchařka ze žaloby. Baruška ovšem netekla se už jídla, což kuchařka neváhala příležitostně milostpaní v ten smysl vyložiti, že to činí to rozmazané děvče na potupu domu, poněvadž prý po straně si mlsy kupuje; čímž milostpaní tím více se rozhněvati ráčila. Od té doby měla kuchařka ještě více moci nad Baruškou, ježto už ničehož netrefila učiniti po libosti paní.

Takto sobě citlivá Baruška nebyla myslívala trpkosti služby; vždyť pak i ona měla doma děvečky v řízení svém i čeládku mužskou; však nepozorovala, že by kdo byl zkracován býval od jiných. Ovšem že pamět její nyní uváděla srdci zkormoučenému tím jasnější obrazy z domova, kdež ona byla paní. Když takto slzíc v noci sobě rozva-

žovala tu nynější bídu, konečně vzchopila se a utřevši slzy řekla v srdci svém: „Rok není věčnost, chci trpělivě snášeti a obětovati Bohu ty trpkosti; zkouší mne Bůh; kéž bych byla nalezena dostojná!“

Taková bývala její konečná modlitbička před usnutím. Druhý den pak, ač odhodlaně počala, přece zase srdce její rozbolelo se až do večera. Všední den pilná práce nedala mysli pokoje, aby porovnáváním toho, jakt jindy a nyní, zabírala se; ale v neděli odpoledne, když všechny odešly po svých rejdech, ona však sama musila dům hlídati, tu vystupovaly všechny obrazy na obzoru mysli její. Jak bývalo vesele v neděli mezi svými pod lípami u statku otcovského, jak k ní hleděli hoši, aby ulovili nějaké znamení přízně, jak k ní tulily se panny milé. A zde – další vyličení obrazu zabránil příval slz a svírání srdce přemoženého. V mladém srdci ale nelze hoři navždy panovati; vzchopila se Baruška, když se vyplakala, řkouc: „Což pláčeš, vždyť pak za tři čtvrtě leta budeš osvobozena,“ a v takové době pak se jí chtělo do zpěvu, v píseň vylívala city své.

Minul zase smutný týden a to malicherné týrání svíralo šlechetné srdce Baruščino. Velké bolesti člověk dobrý, nábožný snadněji snáší nežli to vosí píchání všedních zlomyslných trampot. Jednu naději a potěchu měla tyto dni, že až přijde neděle, bude na ní pořádek k vyjití odpoledne. Ach, jak čítala ty dni, jak poskočilo vždy srdce nadějí, vzpomínajíc na tuto příští neděli. Přišla neděle – přišlo odpoledne, všecko uklíženo – a Baruška čistě přistrojena letěla ke Kačence. Bylo jí však jíti okolo domu, kde bydlela krajanka její provdaná za muže voskaře, jak se pravilo, dosti zámožného. Byla tato paní vloní v T. navštívití své příbuzné a při té příležitosti byla i u Bartošovic, a jak se zdálo dle chování, Barušku sobě velmi zamilovala, velmi ji vychvalujíc a jí lahodíc. Baruška měla za to, že jsouc

několik hodin svobodna, jest takřka povinna navštívit paní Dorotku. Běžela po schodech dychtivě, neb chtěla za toho půldne mnoho radostí popřáti srdci svému. Znajíc už byty v městě, že známí přicházívajíc kuchyní, šla i ona do kuchyně a pozdravivši děvečku kamarádku, ptala se po paní Dorotce. Ale služka pravila: „Milostpaní má hosti“; vtom však paní Dorotka vyšla do kuchyně rozkazujíc. Baruška jí běžela naproti chtějíc ji políbiti; ale paní Dorotka, jenž věděla, že Baruška jest ve službě, jednou rukou se jí obranujíc druhou rozkazovala děvečce a pak doložila: „Milá Baruško, dnes nesmíš meškati mou Alžbětu, přijď jindy, až budete míti obě chvíli“ a s tím za sebou zavřela. Barušce vstoupily slzy do očí; to neočekávala, vždyt pak, když i člověk důstojnost váží dle zámožnosti, neměla paní Dorotka vypínati se nad Barušku Bartošovic. Slzíc přiběhla k milé Kačence; ta však dnes nesměla vyjítí. — Zkrátka rozhodnula se Baruška řkouc: „Já ti, Kačenko, pomohu v práci, jen mi dovol, abych si postěžovala u tebe.“ Kačenka jí ulíbila i srdečně se tázala: „Copak je ti, vždyt se mi zdá, že máš oči oplakané.“ Baruška vypravovala, co se jí přihodilo u paní Dorotky, a pak dlouhou řadu trampot u panstva svého. „Pomysli sobě, Kačenko,“ řekla mezi jiným, „naše děti mne mají rády, a kde mohou, se ku mně přitulují; pomysli sobě, když naše milostpaní jednou to znamenajíc urputně na děvče u mne sedící zavolala: pfuj! u děvky sedět! a druhý den nato, když byl chlapec nevím co velkého provinil, přivedla jej paní k nám obědvajícím řkouc: Tady jest dnes tvé místo.“ Přitom dala se Baruška do hlasitého pláče, že jsouc dítkem počestných rodičů má býti považována za takovou, s níž jísti mají děti za trest sobě pokládati. Kačenka vyslyševši všecky stížnosti Baruščiny líbala její krásná očka uslzená i pravila: „Baruško, nepřipouštěj si tyto věci k srdci a buď rozumná. Chval Pána-boha, že tobě není potřeba hledati chleba u jiných lidí;

když ale přece jsi ve službě, z toho, jak nakládá se s ubohými služkami, ber sobě příklad pro budoucí své hospodářství, jak ty se chovati máš co paní. Z druhé strany víš už sama, jak i služky mnohé nevěrně a nemravně se chovají, že není divu, když paní vzdáluje dítky své od nich; nesmíš, milá Baruško, všecko měřiti dle sebe, nýbrž věc s věcí. Ovšem neupírám, že v panských domech citlivé děvečce jest hůř sloužiti nežli v domě měšťanském. Já ku příkladu nemohu sobě stěžovati na to, že by paní, ježto jest počestnou mistrovou, chovala se hrdě ke mně; já mám ovšem mnoho práce a dosti těžké, ale paní pracuje se mnou, a byť by někdy i bylo z mála na míse, jest tak pro všecky; neboť nepovažují mne za nerovnou sobě; náležím k rodině. – Lituji tě, Baruško, ale na otce tvého se hněvám, že tě dal do služby. Měl tě dát do některé poctivé rodiny do bytu a do stravy na rok za plat, pak jsi měla chodit do některého většího měšťanského domu do kuchyně přiučiti se a přitom také i jiným ženským pracem přivykati, které neznáš, aby z tebe byla dokonalá paní. Která neumí udělat, nezná také poručit. Ale tak, jak jsi nyní, utrápíš se a nepřiučíš se ničemu, leč, kdybysi byla chytlavá, zlému. Ale přece, milá holka, už neplač; potěš se tím, že rok není věčnost; aneb piš to otcí a řekni mu, jak to má s tebou učiniti.“ Baruška ale odpověděla: „Ach, Kačenko, bůhvíco by si otec myslel, vždyť víš, že to u nás jest hanba nevydržet ani rok na jednom místě ve službě. – Ono se to snadno řekne, ale ten rok je přece dlouhý; já ovšem si to denně všelijak vymlouvám, ale to srdce nechce být rozumné a nedá se klamat žádnou nadějí.“

„Baruško“, řekla na to Kačenka, položivši důvěrně ruku na její rameno, „já ti něco poradím, ale nesmíš se horšiti, až dopovím. – Myslím, abys hleděla si pořádného milého; věř mi, tak nabývá srdce největší potěchy a u milého děvčeti mile chvíle minou a na celý týden má srdce potravu

z té lásky nedělní, a byť se jinak i dost zle vedlo, člověk to lehčeji snese. Co tomu říkáš, Baruško?“ Baruška se zapýřila a pak jako nevrle pravila: „Prosím tě, Kačenko, nečiň si posměch ze mne; kde bych já cizá osoba našla milého?“ Kačenka se usmála, řkouc: „Blahová, o to se anděličky starají při každé příležitosti, kdekoli se ukáže hezké děvče, jako ty jsi, a sotva se mýlím, řeknu-li, že bezpochyby už mnohý zamilovaným očkem po tobě hodil.“ Baruška se začervenala ještě více a pravila: „Co si myslíš, Kačenko, abych snad vletěla v tenata ledajakého člověka, o němž ani nevím co a jak. Snad bysi mi konečně i stav svobodné kojné schvalovala?“ Nad tím nedorozuměním se však Kačenka pohoršila i řekla: „Baruško, ty mne snad znáš, abys věděla, že nechci tobě raditi nic neslušného, a znám já tebe, že ti neradím nic nebezpečného. Rozumné děvče ví zajisté, jak se chovati má. A pak milá brachu, nemyslím, abys ty se zamilovala, naopak radím, abys zachovala úplnou svobodu srdce svého, a jen pro slušnost radím, bys hledala sobě přítele upřímného; tím odeženeš od sebe mnoho pokušení. Vidíš, já mám milého, ten jest nyní v Drážďanech v práci, on je truhlářský, za rok přijde a bohda budeme svoji; já zajisté mu věrnou zůstanu, ale proto přece mám známost s jiným a také jsem mu to psala, nebo to pravda, že děvče nelze býti bez dobrého známého. Všecko záleží na tom, jakého si děvče vyvolí; však ta moudrá brzy sezná, ba na první setkání, koho před sebou má. Jen pánů třeba varovati se, s těmi není nic; ovšem oni snad pěkněji mluví, ale nemyslí to upřímně s děvčátkou sprostou. Nás by rádi pro rozkoš, – a milé mají jinde; však je známe. Spoléhají na naši marnost, že by totiž každá ráda nad sprosté hnízdo vyletěla, ale rozumná nedá se ošidit jejich lákáním. Dejme tomu, že by i některý se upřímně zamiloval do krásy naší, zdaž by později přece nenalezal, že mu není žena rovna ve vzdělanosti ducha? –

Vím příkladů několik, že pykali, ne pro nerovnost stavu, ale vzdělání. Ono se ovšem snadno řekne: Však já si ji zvedu, jen až bude má. Ale těžko se to vyvede; muž ztratí chuť vyučovati a žena se učiti. Amen, Baruško, sprosté děvče nic nezačíněj s pány; ti se jen potajmu s námi mazlí a veřejně se za nás stydí, a co by mi záleželo na takovém známém, který by mne v neděli nevyvedl?“ – Baruška divila se, odkud Kačenka té moudrosti nabyla; ta však usmívavě odpověděla: „K té moudrosti každá dospěje, pilně-li svět kolem sebe pozoruje dříve, nežli sama do proudu se pouští. Nežli co počínám, hledám po příkladech, a kde jich nenalezám, opatrně vkročuji na cestu neznámou. Kdo kvapně, nerozvážně v něco se uváže, snadno toho později pyká.“

Baruška nemohouc takovým řečím odolati, počala se poddávati a konečně i vyznávala, co se hned první den jí přihodilo s tím Vlasáčkem a jak od té doby často jej viděla, an dům obcházel, jako by čekal, že vyjde; ona ale že schválně se mu vyhýbala, pamětliva jsouc výstrahy otcovy! Kačenka nato řekla: „Tvůj otec je moudrý hospodář, ale což on ví, bez čeho se nemůže obejít děvečka?“ – Nato nastalo dlouhé vyptávání a odpovídání. „Co myslíš ale, Kačenko, zdali je malíř pánem?“ ptala se prostosrdečně Baruška. „Malíř a malíř je dvojí“, odpověděla Kačenka, „jedni ti malují pokoje a jiné věci potírají barvou, a ti čítají se k řemeslníkům; druzí ale, co ty obrazy vtipně vymýšlejí a krásně malují, ti, jak jsem slyšela, jmenují se umělci a ti, jak se mi zdá, budou čítati se k pánům; myslím ale, jak kdy. Čtveráci jsou ale všickni, pasou po kráse a hezké děvče jak by pohltit chtěli, opatrnosti nezbyvá; avšak uvidíš sama a poznáš ptáčka po zpěvu.“ – Hodiny ubývaly – Baruška chystala se domů a učitelkyně Kačenka vyžádala si dovolení k doprovodu přítelkyně své. Šly chvílku a buď osud neb náhoda tomu chtěla, potkaly toho

Vlasáčka, o němž si byly tak dlouho povídaly; Baruška tajně Kačenku štouchla na znamení a ta vidouc, jak se začervenala, už bez doložení věděla, kdo to je, a pošeptla jí: „Dá-li se do řeči, buď přívětivá.“ Té rady už tenkrát nebylo potřeba; Vlasáček velmi zdvořile pozdravil a Baruška přívětivě poděkovala a o další hovor nebyla nouze. Chvilku s nimi stála Kačenka, pak ale čtveračka šoupla ruku Baruščinu pod paždí malířovo a uběhla. Baruška sice hrozila jí zdaleka; ale co se už stalo, ostalo; Vlasáček vedl si Barušku, ana sice z počátku se ostýchala, ale čím dále, tím více přibývalo důvěry, zvláště když Vlasáček vykládal, že zná její otčinu, když začal celé okolí popisovati. Bylo to tak živě, že Baruška každé místko poznávala a takořka viděla, a když popisoval zvláště jedno místo, zvolala slzu majíc v oku: „To je nad statkem otce mého, bože“, pravila, „jak musíte teprv malovati, když na pouhé slovo celý kraj mi stojí před očima!“ Vlasáček ale byl touto čistou, nelíčenou chválou umění svého tak dojat, že zapomenuv na to, čehož vlastně hledal, upřímně hovořil o umění malířském a Baruška pozorně poslouchala, jako by se učiti chtěla. – Než se nadáli, stáli před domem. – „A kdy vás zase uvidím, Baruško?“ ptal se prosebným hlasem malíř, tiskna jí na rozloučenou ruku. „Zítřka k sedmé hodině večer budu mít nějaké řízení v městě“, odpověděla Baruška po krátkém rozmejšlení, dala „dobrou noc“ a vklouzla do domu. „A proč bych mu nedovolila vyprovodit mne i zítřka“, omlouvala se, šaty do truhly ukládajíc, když jí byl rozum námitky dělal, „choval se ke mně docela slušně a jistě i dále se tak chovat bude, však ví, že jsem dcera pořádných rodičů.“

Druhý den byla Baruška celá jiná; všecka ta nespokojenost a bolest, zdálo se, že přes noc zmizely ze srdce jejího. Tvář byla kvetoucí a mysl veselá; všecko jí v rukou jen

hrálo; s tajným podivením ostatní služky veselost její pozorovaly a nemohly se domyslit, odkud ta změna. I milostpaní byla neobyčejně vlídná a milostivá, to jest tak, že Barušce nenadávala. – Když se večer schyloval a Baruška s prací hotová byla – ustrojila se, by šla po určeném řízení do města; – dříve však připomenula milosti paní, že je v domě toho onoho zapotřebí, že by se mohlo z města s sebou vzít při jedné cestě, čemuž i paní spokojeně přisvědčila. To byla ale jen lest; Baruška chtěla tím více času nabýti a ušetřiti si domluvy, kdyby se o chvílku opozdila. – Kdyby jí nebyla paní vždy panovitě od sebe odstrčila, když se s úplnou důvěrou k ní obrátila, byla by jí upřímně řekla co a jak; ale důvěra i láska byla ta tam; už si Baruška nedělala hříchu z toho, paní trochu obelstíti. – Sotva přešla práh, už stál mladý malíř vedle ní, skoro jí to nemilé bylo, že tak kvapí; mohl ho snadno někdo z domácích zahlédnouti, a jakých tu pak potupných úsměšků musela poslouchati. – Šli spolu a upřímně hovořili, neboť Baruška od včerejška malíři důvěřovala; když si řízení své odbyla, začalo pršet a tím byla najednou radost jejich zkažená. Těšili se na pěkný večer, a nyní bylo po všem – deštníku také neměli, domů měla Baruška hezký kousek cesty – co dělat? – Tu projela duši malířovu myšlenka zrádná, ďábelská; – náhoda byla příznivá – nerozmýšlel dále a ihned lehkomyšlně k vyvedení pokročil. „V dešti takovém domů jít nemůžete,“ řekl Barušce, „stát zde je též nepříjemné, líbo-li vám, zajdeme, než přestane pršet, do nedaleké vinnárny.“ Baruška neviděla v tomto nabídnutí pranic neslušného; tentž způsob byl i v jejím domovu; chasníci když se s děvčaty ve městě sešli, pokládali si to za čest, když směli je vínem neb jiným něčím počastovati. Napadlo jí jen, co paní řekne, jestli dlouho nepřijde, ale honem si zase myslila: I nu, vždyť ani ona by nežádala, abych pro chvíli naskrz promokla a šat si zkazila. Přijmula

tedy bez upejpání malířovo pozvání a šla s ním. — Vedl ji do blízké uličky a zastavě se u nevelkého černého domu, zazvonil; Baruška myslila si: V tak velkém městě měla by vinnárna trochu pěkněji vyhlížet!, ale neřekla nic. — Dvěře se otevřely a žena pohledu velmi nepříjemného pustila je dovnitř, když si byla dříve pozorně na ně posvítla. „I totě hezky, že vy, veselý panáčku, zase jednou k nám jste zavítal; a jakou to hezkou holubičku jste si chytl!“ smála se a svítla na Barušku. — Pekelný ten smích a pohled z těch hadích očí, jimiž ošklivá žena děvče od hlavy k patě měřila, byly tak zlomyslné, že Baruška zbledla a celá se zachvěla. Slýchala o lidech, kteří pohledem mohou uštknouti, a zdálo se jí, že ta žena takové oči má. Z blízkých dveří zaznívaly zvuky kytary, zpěv a hluk, a malíř ptal se ženy, kdo tam? „Ostří hoši,“ řekla hospodská a šeptla malíři cosi do ucha. „Nepůjdem tam, raději si necháme donést víno nahoru!“ řekl na to a pohlídl na Barušku, jestli i ona srozuměna. Baruška mlčela, bylo však na její tváři vidět, že jí to není vhod, když se však malíř, rozuměje tomu výrazu, zeptal: „Či se bojíte se mnou být sama?“ vztýčila hrdě hlavu a řekla: „Nebojím.“ „Tedy nám rychle přineste láhev vína a koláče; já si posvítím sám!“ to řka vzal svícen z rukou hospodské a svítil Barušce na úzké příkré schody. — Hospodská s ousměškem odešla a Baruška krácejíc po schodech nahoru, opět si myslila: „Totě podivná vinnárna!“ Zlého cos jí však nenapadlo posud; slyšela nejednou, jak milostpán ujišťoval milostpaní, že se v těch neouhledných malých krčmách nachází dosti vznešená společnost, poněvadž tam dobrého vína. Přijda do tmavé chodby, zastavil se malíř u jedněch dveří, otevřel a svítil Barušce do malého pokojíku; stála tam zcuchaná postel, stůl s umývadlem, špinavá pohovka, větší stůl a dvě židlice, nic více. Okamžení zůstala Baruška na prahu stát a s podivením se po pokoji rozhlížela — najednou však obrátila se k malíři

a úzkostně zvolala: „Kam jste mne to, pane Lesenský, dovedl?“ Vojtěch Lesenský, toť jméno malířovo, nebyl zlý, jen lehkomyšlný člověk; hlas ten úzkosti plný zahřměl mu do svědomí, pohled nevinný, ale přímý jako blesk projel jeho duši; osvítil ji a očistil a navrátil ho sobě samému. V tom okamžení zastyděl se sám před sebou, litoval svého hanebného úmyslu a předsevzal si chovati se k Barušce tak, aby ani ta nejmenší myšlénka nedůvěry v ní nezůstala.

„Co je vám? – Snad nehledáte ve mně jakési špatnosti?“ řekl, jako by se její důmínkou uražena cítil; pak doložil hlasem upřímným a opravdivým: „Nebojte se, zapřisahám se vám svou ctí, že jste zde bezpečna!“

Tato srdečná slova a pohled na obrazy svatých patronů, které po stěnách zavěsena a za nimiž svěcené kočičky zastrčeny byly, upokojilo plachou dívku. Vstoupila tedy do pokoje v domnění, že se přece nachází u hodných lidí. – Za chvílku přinesla hospodská víno a koláče, ale o málo byla by opět Barušku vyplašila svou úšklebnou řečí: „Ať slouží ke zdraví!“ přála a jedovatě se usmívala, „ten veselý panáček má vždycky dobrý vkus, to se musí říci.“ Lesenský se nad touto řečí velmi mrzel a stoje za Baruščinou židlí kýval jí, aby mlčela a odešla. „Rozumím, rozumím“, řekla, protivným svým okem na Barušku pohlédnouc, a odešla. „Co že rozumí ta žena?“ ptala se Baruška opět poplašená. „Nedbejte na její slova, vždyť je to pouhý nesmysl; což jste nepoznala, že jí myšlénky spadly?“ „Proto má tedy ten hrozný pohled, kterého jsem se po každé lekla; ale jak mohou bláznivou nechat sloužit hostům?“ „Je příbuzná hospodského, v službě pořádná je a na její nesmyslné žvástání neberou hosté ohled.“ Po tomto vysvětlení byla Baruška zase upokojená a brzy zmizela i všechna nedůvěra. Lesenský choval se k ní nenuceně, důvěrně, ale s největší šetrností a úctou; čím déle s ní mluvil, tím více obdivoval její vědochtivost, důvtip, jakýmž každou

jeho myšlénku pojala, její jasné náhledy o všem, a klaněl se srdci tomu panenskému, nevinnému, plnému šlechetných citů. Čím výše však vstupovala jeho vážnost a láska, tím více litoval svého nešlechetného úmyslu a tím více vstupoval strach, aby ten přenáhlený krok neměl pro Barušku zlých následků. Věděl dobře, že opět zákony k prohledávání veřejných míst, kde nevěstky se zdržují, zostřeny jsou, nejednou byl svědkem, jak surově dohlídači s takovými děvčaty zachází, které začasto bezděky do takových míst se dostanou a rády by hanbě utekly a se polepšily, kdyby se jim příležitost k tomu naskytla. Když si pomyslel, že je Baruška též v takovém místě, že by mohla přijíti stráž a nevinnou s vinnými sebrat, pošel ho mráz a rychle se chopil sklenice a pil, jakoby na znamení, že by rád odešel. Ale Baruška mu nerozuměla a nezdálo se, že spěchá domů; bylo jí mílo a chvíle v upřímném hovoru příjemně jí ubíhaly. – Také se vyjádřil Lesenský, že si její tvář tak jasné v paměť vštípil, že ji malovati bude a obraz ten že pošlou otci; nad tím byla Baruška celá blažená a už viděla v duchu, jak se bude i otec radovati a obraz po městečku všem známým ukazovati. „Ale v tom šátku na hlavě vás nebudu malovat, Baruško; sundejte ho s hlavy a já ovinu vám vrkoče pěkně kolem hlavy, aby vám k tváři slušely.“ Baruška uposlechla, sundala šátek s hlavy a vrkoče tmavé, dlouhé, jako proudy po ramenou se vlnily. S rozkoší je Vojtěch vzal do rukou a rovnal tak, jak by nejlépe k obrazu jejímu slušely, – a když se potom na ni podíval, nemohl se zdržeti a nepolíbiti bílé její čelo. Baruška se začervenala a káravě na Vojtěcha pohlídla, on ale přiklekl k jejím nohám, vzal ji za obě ruce, a upřeně do oka jí hledě, řekl hlasem pohnutým: „Baruško ty milá, vid' že jsem nezavdal ti příčinu nedůvěřovati mně? Ujišťuji tě opět, že ani jedné zrádné myšlénky není v duši mé proti tobě, ale tu neodepři mi vroucí žádost, dej mi jediné políbení. – Zasněh

mne jím k milému dílu, které chci zejtra započítí, a spolu k lepšímu životu.“ Baruška se zarděla co růže a nevěděla, má-li dbáti více na hlas srdce aneb na slušnost; okamžení byla v rozpacích, pak ale sehnula se k Vojtěchovi a ústa jejich splynuly v dlouhém vroucím políbení.

Pohřízení v nepocitěné předtím rozkoši, neslyšeli hřmot, který se dole strhl a už i na schodech se ozýval a ke dveřím se blížil; tu najednou dvěře se rozlínou a na prahu se objeví úřední důstojník s pochopy. „Aj, ještě jedna holubička; chopte se jí!“ poručil hrubým hlasem. Už chtěl jeden ze stráže Barušky zbledlé se uchopiti, an tu Vojtěch ji zastoupil a obrátě se ku důstojníkovi řekl: „Pane, já jsem malíř Vojtěch Lesenský a zapřisahám vás svou ctí, že děvče to nevinné a že po tu chvíli nevěděla ani, kde se nachází. Já ji sem zavedl a jsem hotov podrobiti se za ten hanebný čin trestu určenému, děvčeti tomu však ublížiti nedám.“ Důstojník na tu řeč pranic nedbal: „Od původu svědectví neplatí, na čem byla dostižena, z toho bude souzena“, odsekl nevrle. – Nebylo s ním řeči. Bylť on muž hrubý a úředník zkamenělý, jací někdy dobré zákony u obecnstva v nenávist uvádějí nevhodnou přílišností ve vykonávání jich. „Podej okem laskavým a osladiš i pelyněk!“ toho neznal. On myslil, že čím krutěji slovo zákona vykonává, tím více si vážnost svých představených získá. Lesenský vida, že není s ním žádného pořízení, podával jednomu strážníku peníze, by došel pro drožku (kočár), že sám s děvčetem na úřad pojede; ale ani tomu důstojník nedopustil a hrubě se vyjádřil: „To by ještě scházelo, aby moji lidé nevěstkám sloužili.“ – Mezi tímto hovorem přivedla stráž i ostatní nevěstky, které byla v domě pochytila, před něho a on poručil, aby je všechny vespolek odvedli, ukazuje přitom i na Barušku. Posud stála Baruška jako socha bez myslu, slyšíc však, že je připočtena k ostatním nevěstkám a že s nimi odvedena býti má, – zalomila rukama

a zoufale pohlédla na Lesenského, řkouc: „Jak ten skutek zodpovíte před Bohem!“ a jako květina větrem zlomena sklesla na zem. Vojtěch se chvěl po celém těle, lítost, bolest a hněv rozrývaly jeho prsa; zuby zaťaté, oči divoce vyvalené, stál tu jako rozdrážděný lev. „Když nikde pomoci se nedovolám, pomohu si sám!“ rozkřikl se najednou a skočiv k důstojníkovi, popadl ho jako děcko a hodil s ním na pohovku; jednou rukou ho pevně drže, druhou popadl na stole ležící dlouhý, ostrý kuchyňský nůž a obrátil k jeho srdci. To vše stalo se tak v okamžení, že pochopové ani vzpamatovat se nemohli, by představeného svého ubránili, – a když to chtěli učinit, kynul jim sám „nazpátky“ – viděl totiž, že je mladík vzteklý, a kdyby ho více dráždili, že by v stavu byl ostrý ocel do srdce mu vraziti. „V okamžení děvče pusťte!“ zahřměl Lesenský; „nežli bych dopustil, byste ji zneuctili, přísám bůh, dříve umřete vy i já!“ Uleknutí upustili od děvčete. „A nyní rychle odtud!“ pobízel Lesenský Barušku, a ta ubohá sebravši se mocně, vzala šátek a jako pitomá se potácěla se schodů dolů. Vojtěch naslouchal, až se dvěře u domu zavřely, ještě chvíli čekal a ještě chvíli, a když se domníval, že je Baruška dost daleko, by dostížena nebyla, odhodil nůž do kouta řka odhodlaně: „Nyní jsem váš!“ Hned se ho stráž zmocnila a ruce mu spoutala; vůdce jejich pak trnul hněvem a studem. Vtom ozval se z ulice hluk a křik; tu se potutelně usmál; „Aha, však nám neušla!“ řekl a s dábelskou radostí se podíval na Vojtěcha. Ten se zachvěl po celém těle a zoufale chtěl pouta svá přetrhati; ale to bylo marné namahání; „Ubohá, ubohá! tedy všechno darmo!“ zaupěl a horká slza zalila mu oko. – Stávalo se, že některá z těchto často politování hodných dívek, by ušla veřejné hanbě, raději život v útěku nasadila, a protož byly se rozestavily stráže i v okolních ulicích, aby žádná z těch zbloudilých oveček neušla. Také Baruška vběhla do rukou

rozpostavené v ulici stráží; nic nebylo platno, – zatkli ji. – Lidé se sběhli. – Ach jak tu bylo ubohé nevinné Barušce před tím davem lidstva, který zvědavě a opovržlivě na ni hleděl, neslyšela tu litostného slova z davu toho, jen káravá slova, jen úsudky přísné neb opovržlivé. Malé dcerušky ptaly se matek, co provinilo to hezké děvče, že je stráž odvádí, a matky s uzarděním řekly – lež; – mladí zhejřilcové skrze skla pohlíželi na vнадné děvče a necudně pokřikovali na ni, ba ne jeden dával na srozuměnou, že doufá brzy s ní sejít se jinde. – Baruška přála si, aby zem se otevřela a pohltila ji, ani tvář zakrytí nebylo jí popráno – vždy jí šátek surový strážník strhl – konečně byla míra hanby a bolesti její plna – padla bez smyslů na dlažbu. Tu přistoupila paní z lidu blíže k omdlené, vzala šátek s krku a útrpně přikryla jí tvář; ona jediná rozuměla, co se v duši děvčete nešťastného míhá. Hrubý biřic ale strhl šátek s bledé tváře, hodil ho paní nazpět a nevrle ji odstrčil, broukaje na takovou nepotřebnou šetrnost. Zatím i ostatní nevěstky přivedli, a když se přesvědčili, že mdloba Baruščina není přetvářka, vzali ji dva strážníci mezi sebe a s ostatními do vězení odvěkli. Muži, kteří při prohledávání veřejných domů zastížení tam byli, žádných trestů ani hany neutrpěli, těm dovoleno bylo odebrati se domů, poněvadž ale Lesenský úředním osobám se byl protivil se zbraní, byl v poutech veden za ostatními, mnohým štulcem pamatován na prchlost svou. To když lidé viděli, začali reptat, neboť se byla pověst o hrdinském zastávání se milenky jeho až na ulici dostala. Ženské mladíka tajně obdivovaly a litovaly, že pro takovou osobu trpěti má, – a mužští hlasitě se posmívali jeho rytířství. Lesenský však nevšiml si ani štulců, ani litujících paní, ani posmívání mužů, on viděl jen zoufající děvče, na kterém se byl tak hrozně prohřešil.

Když přišla Baruška opět k sobě, viděla, že leží namoráni¹ v temném vězení; okolo ní stálo několik nevěstek, ježto byly pomohly ženě žalárníkovi vzkřísit ji. První její pohyb byl, že si zakryla bílá nádra, jelikož jí byly ženské rozšněrovaly; sklenici s kořalkou, kterou jí žena na posilnění podávala, odšoupla s ošklivostí zpátky a prosila snažně o trochu vody. Žena odešla pro vodu a jedna z nevěstek chutě kořalku vypila, začož jí ale žalárníková notně vyplísnila, neboť jen Barušce byla určena, s kterou měla žena zvláštní útrpnost. Baruška se i za vodu laskavě poděkovala, a když žena odešla, ulehly nevěstky na určené moráně. Rána, která znenadání Barušku byla zasáhla, tak silně ji omráčila, že posud ještě nebyla přišla k jasnému vědomí, teprv když vše vůkol ní utichlo, obraz neštěstí svého v mysli rozvíjela, tu teprv proud horkých slzí z očí se vyhrnul; myslila, že jí srdce bolestí rozpukne. Hluboké její štkání a křečovitý pláč probudilo některé z nevěstek a začaly hubovati na ten hloupý pláč, a že by té bolesti už mohlo býti dost; jedna však přece je zakřikla: „Mlčte a přejte jí ty slze, když si popláče, od srdce jí odlehne; takovou bolest jsem také zkusila.“ Nato vstala, přistoupila k Barušce, a utírajíc jí oči zástěrou, těšila ji řkouc: „Upokoj se, milá, upokoj už, čas raní, čas léčí. Když mě po prvé sem přivedli, myslela jsem, že tu hanbu nepřečkám; ale teď si už z toho nic nedělám a po straně se tomu směju; však to je beztoho jen pouhá komedie, vždyť my to všecko známe. Když jsem z domova sem přišla službu si hledat, byla jsem mladá, poctivá, hezká holka; neznala jsem zde ani dušičky; odkázali mne k dohazovačce. Neměla služby pro mne ani první, ani druhý, ani třetí den. Když jsem přišla do města, zbyl mi groš peněz; ten jsem první den utratila, potom jsem neměla ničeho. Žebrat jsem se styděla, hlad jsem měla, služba žádná, zastavila jsem šátek u dohazo-

¹ Moráně, z latí sbitá postel, pokrytá slamou, tolik co Pritsche.

vačky, ona mi půjčila na něj pět grošů; víc nechtěla. Čtvrtý den přišla jakási paní, té jsem se tuze zalíbila, takže mi hned dva zlaté stříbra na ruku dala a hned mne s sebou vzítí chtěla. Mně to bylo divné a radila jsem se s dohazovačkou, co mám dělat, že se mi to zdá divné, že tak na mne ta paní doléhá a že se mi nelíbí; ale ta se mi vysmála a řekla, abych jen šla, že se budu mít dobře a že se mi ta služba jistě líbiti bude. Šla jsem tedy; co také dělat? – Přivedla mne do domu, kde bylo asi osm děvčat; ty mne hned obstoupily, uzlíček s šaty mi vzaly a byly tuze přívětivy. Potom mne dovedly do pokoje, kde byly lázně a kde vykoupat a do panských šatů obléknout jsem se musela; nato mne vedly ke stolu, hostily jídlami, jakýchž jsem ani nikdy neviděla, a pilně vína mi nalévaly. Byla jsem vyhladověna a nenechala jsem se tuze pobízeti; všecko to mi lahodilo a zdálo se mi nejinak, než že jsem začarována. – Opily mne a potom položily do zvláštního pokoje na pěkné lože. Ta noc rozhodla nad mým životem – ráno shledala jsem, že jsem obětí hanebné kuplířky, a veta bylo po mé nevinosti. Byla jsem v zoufalství a netroufala si jíti mezi lidi; a druhou noc přišli prohledávat a navzdor mým prosbám a slzám musela jsem s druhými; zde v tom samém vězení jsem plakala jako ty nyní. Když mě pustili, chodila jsem a prosila o službu jako žebrák o kus chleba; za stravu chtěla jsem sloužit – ale buď mě nepotřebovali, buď mně nevěřili, buď mě odstrčili s opovržením. Konečně i já zaklela jsem nelitostné lidi a zoufale vrátila jsem se do místa, kde kynulo dobré živobytí; od té doby jsem ztracena navždy.“ Dvě velké slze kanuly po tváři nevěstky a padly na bílé ramě Barušino; kdo ví, co je bolest, porozumí i bolesti jiných, a protož Baruška soucitně ruku stiskla padlému, ale napravitelnému děvčeti. Bolest však u té nebyla tak hluboká; poplakala, požalovala a konečně se utišila a šla spat; jen Baruška bděla, bděla a plakala, pro ni nebylo

nikde útěchy, nikde konce žalu, v srdci byla zoufalost. Jindy, když nějaká bolest srdce tížila, hledala útěchu v modlitbě a čistá zbožná duše její vždy ji našla v důvěře k Bohu; i nyní klekla na studenou dlažbu a křečovitě sepnuté ruce k nebi pozdvíhnouc, chtěla se modlit, ale trpce zněla z úst jejích slova: „Otče, jak jsi to mohl dopustit!“ – a kotvice modlitby nenalezala půdy; neboť bolest zoufalá zaúpěla: „Mohl-li toho Bůh, jsa spravedliv, dopustiti!“ –

Ráno byla Baruška odvedena k výslechu; nikdo by v ní nebyl poznal to veselé kvetoucí děvče; – jediná noc v hrozném trápení a zoufalství prožitá změnila tvář její. Vyslychající úředník byl muž velmi vlídný a rozumný; na první pohled seznal, že to není sprostá zhejřilá frejířka, a z výslechu konečně viděl, že se jí stala křivda. Bylo mu jí velmi líto a rád by byl napravil, co jiný pokazil, kdyby nebylo bývalo jiných důvodů, jež tomu nedaly učiniti, jak mu srdce radilo. Propustil tedy Barušku na svobodu, dav jí pouze otcovské upřímné napomenutí. Vrátný dovedl ji ke dveřím, otevřel a pustil na ulici; několik lidí přicházelo po ulici nahoru; „O bože, ty zajisté viděli včera moje zahanbení“, pomyslíla si Baruška a s uzardělou tváří obrátila se rychle nazpět ke dveřím, by ve vězení se ukryla před světem. Ale klepání její bylo marné, tam se pouštěli jen ti, kteří tam nechtěli. Zoufale posadila se na lavici před dveře a přemýšlela, kam má nyní jíti; zpátky do služby? – paní by ji vyhnala, jinde službu hledati nemohla se také odvážit bez vysvědčení; vzpomněla si, co jí řekla v noci nevěstka, jak se jí vedlo, když službu hledala. – Jíti domů k otci? – Bože, jak směla před něho vstoupiti; byla otcovou jedinou rozkoší, jedinou chloubou, každý ji ctil a jmenoval okrasou osady a nyní měla přijít domů veřejně zneuctěna, zhanobena. „Ne, ne, – domů ne!“ vzdychla ubohá, „Ale kam? – Ještě jedna cesta mi zbývá“, řekla si odhodlaně a tu jedinou cestu rychle nastoupila. Lidé se ohlíželi, kam spěchá ta

bledá, prostovlasá dívka, ale ona si nikoho nevšímala, pospíchala skrze ulice sem tam, za bránu, okolo mostu vpravo na břeh, a neohlídnouc se více na svět, skočila do řeky.

Na tom místě však nebyla řeka právě tuze hluboká, blízko byl přístav lodí a právě stáli dva muži v loďce, někam se chystajíce; než tedy vlny Barušku do velkého proudu odnesly, muži s loďkou připlouli a ven ji vytáhli a navzdor jejímu zpečování na břeh vynesli. Okoloidoucí se zastavili, rybáři se sběhli a tu jeden z nich povídá: „Ah to jedna z nevěstek, co včera sebrali.“ „Probůh,“ vzkřikla Baruška, „tak mne nejmenujte, já jsem nevinná“, a vytrhnouc se jim, obrátila se zase k řece; ale bolest ji přemohla, nohy jí klesly a ve mdlobách padla do náručí rybáře.

Poslední její zoufalé vykřiknutí zaslechla paní, která právě okolo jela; poručila zastavit a ptala se, co tu se stalo; slyšíc pak, jak a co se přihodilo, slezla hned s vozu a poručila rybářům, aby děvče šetrně do vozu položili, a když to učinili, poděkovala jim, vstoupila do vozu a jela rychle k městu. „Když člověku nejhuř, Bůh je nejbliž, do lepších rukou se ubohá dostati nemohla“, řekl starý rybář, dívaje se za vozem.

A kdo byla ta paní vznešené postavy a milého pohledu, v jejímž náručí se Baruška probudila ze mdloby? – Kdo by se v bohatších třídách obecnstva na ni ptal, bylo by se mu řeklo: že je paní Milinská bohatá vdova, bez dětí, že je moudrá, neúhonné pověsti, že požívá ve městě všeobecné vážnosti, ale že je podivínka. Kdo by se ale odvážil vkročiti do těch chudobných chatrčí a ptal se na ni, tomu by se řeklo: „My víme o ní tolik, že je naší matkou a že jí denně sta srdcí žehná. Nikoho nepustí bez pomoci, bez rady, ona je náš anděl strážce.“ – To samé myslila si Baruška, když ze mdloby procitla a vedle sebe v kočáře paní viděla, jejíž pohled pln něhoty a dobroty soucitně na ní spočíval; ne-

věděla, je-li to skutečnost či pouze sen. Paní Milinská vzala ji za ruku a lahodným svým hlasem pravila: „Utěš se, ubohá; jsi-li vskutku nevinná, budu ti matkou a zastanu se tebe; jsi-li padlá a chceš se polepšit, chci ti podati ruku a být ti podporou ve všem.“ „O bože,“ zvolala Baruška a padla na kolena, „já pochybovala o tobě, že jsi spravedliv, a ty mi posíláš anděla svého!“ i líbala ruce dobré paní a kropila slzami. Paní shýbla se k ní, políbila ji v čelo a dvě slze padly na černé vrkoče Baruščiny. Kočár zastavil u pěkného domu.

Příběhlo několik děvčat, pomohly Barušce přes schody a na poručení panino hned ji dovedly do zvláštního pokoje, převlékly do čistého prádla a do lože položily. Paní také hned poslala pro svého domovního lékaře, neboť byla pozorovala, že Barušku horkost a zima drobí; potom odstranila děvčata z pokoje, posadila se u lože Baruščina, a vezmouc ruku její do svých, ptala se s laskavou šetrností, co zavadalo příčinu k činu, jakého se chtěla dopustit. — Baruška upřímně se vyzpovídala své dobroditelkyni ze všeho, ani tu nejtajnější myšlénku před ní neukryla a paní Milinská byla příliš dobrá znatelka lidí, by neviděla, že tvář ta nevinná nelže. Děkovala dvojnásobně Bohu, že se právě na břehu trefila; napomínala Barušku k pokoji, těšila slovy laskavými, že se to všecko zase dá napravit, aby jen důvěřovala v Boha. Slova taková byla pro duši rozbolestněnou hojícím balzámem; ukrutná tíže, která srdce panské ustavičně svírala, ulevila. Konečně umdlena na těle i na duši, usnula; ale spánek její byl pln divokých snů, a když lékař přišel, viděl, že tu silná zimnice a že se co obávati, by horká nemoc nenásledovala. Obávání lékařovo nebylo marné; Baruška vskutku padla do horké nemoci. Vlastní matka nemohla by ji lépe obsluhovati, než to paní Milinská činila. První dni přišla Barušku navštívit Kačenka; byla se dověděla, jaké neštěstí přítelkyni potkalo,

a tu hned pátrala, kde je, až se doptala. Paní Milinská jí všechno vypravovala, jak jí byla Baruška pověděla, a Kačenka hrozně plakala a přiznala se, že vlastně ona původkyně všeho, poněvadž Barušku k tomu přemlouvala známého si najíti, a že ji k tomu Lesenskému říkajíc donutila; dělala si tak trpké předhůzky, že ji musela paní Milinská těšiti, ač by jí ráda byla také trochu pokárala. — Paní Milinská ráda by tomu bývala, kdyby Baruška, až by se zase uzdravila, na krátký čas opět do předešlé služby vstoupila; právě jen pro lidi. Šla tedy k paní Slavíčkové, by poznala její smýšlení, a zdali by i ona starati se chtěla o uhájení cti děvčete nevinně potupeného; domnívala se, že to tím spíše udělá, že je Baruška příbuzná manželova. — Ale velmi se zklamala; paní tato o Barušce ani slyšet nechtěla a vyjádřila se krátce, ať je Baruška vinna nebo nevinna, že přece je veřejně zostuzena, a s takovou osobou že ona svůj dům špiniti nechce. Paní Milinská viděla, že by marně se namáhala čeho dokazovati, mlčela tedy, a přijmouc Baruščinu věci a list, který byl Lesenský z vězení poslal, jela domů. Baruška ač byla volná ve všem řídit se dle rady paní Milinské, nicméně přece jen s hrůzou pomýšlela na to, až zase přijde do společnosti té kojné a kuchařky a jejich úšklebky slyšeti bude; protož byla ráda, když se paní Milinská vrátila a řekla, že nepůjde k tetě. Když list od Lesenského jí dávala, přelítl lehký růměnec bledé tváře, ale ne vzala jej, nýbrž prosila paní Milinskou, by ho sama přečetla, a tím dala nejlepší svědectví, že má čisté svědomí. List zněl takto: „K tvému milostiplnému srdci, ubohá, nešťastná panno, se utíkám a na kolenou Tě prosím: nezlořeč mně, hříšníku nehodnému! Prohřešil jsem se velice proti Tobě, trpím však za to muka, jakých Ty neznáš. Tvoji bolest oslazuje vědomí, že nevinně trpíš, mně však útěcha ta chybí a červ zlého svědomí ustavičně mě hlodá.

Jediná utěšující myšlenka je ta, že jsem se všemožně při-

činil zachrániti tvou čest, že jsem hotov byl život nasadit. Nechci čin svůj jinak líčiti před Tebou, přeju si jen, bys i Ty dobrotivě na to pomýšlela, opovržení a nenávist, kterou v srdci svém jistě ku mně máš, přemohla a k návrhu mému laskavě přisvědčila. – Jediný prostředek, čest tvoji Ti navrátit, zdá se mi být ten, když dovolíš, bych veřejně směl Tě za *moji nevěstu* prohlásit. Ačkoliv já sám sebou opovrhnuju, vím přece, že u veřejnosti vážen jsem a nikomu že nenapadne, děvče bezectné že bych nevěstou nazvati chtěl veřejně. Protož neodvracuj se s opovržením a příjmi návrh můj. – Cítím to, že nejsem ruky tvé hoden, a protož dokládám, přijmutím návrhu toho že nebudeš nikterak poutána; Tys svobodná a v tvé moci jediné jest zničiti aneb ustáliti svazek ten. Smím říci, co bych já si přál? – Věz tedy, že ustavičně, bdě sně, před sebou vidím postavu andělskou, s jejíž tváře září čistota duše a nevyslovná něhota. Anděl ten ukazuje mi ráj, plný blaženosti a klidu, a sotva zatoužím po něm a chtěl bych vkročit, bránu přede mnou zavírá a přísným hlasem volá: „Zpátky! Drzá tvá ruka chtěla zničit ráj tento, protož nemáš jeho blažnosti okusit!“ – A ten anděl jsi Ty, panno čistá! Prosím Tě, odpověz mi záhy; navrať poněkud jen pokoj rozbouřené duši mé a řekni, že jsi neuzavřela srdce svého přede mnou navždy, že budu moct časem odpuštění tvého dosáhnouti. S nejhlubší úctou atd.“ – Baruška plakala; sama psát ještě nemohla, ale paní Milinská se nabídla, že odpoví, a hned také sedla ke stolku a psala následující lístek: „Pane! Když jsem před několika dněma okolo přístavu jela, rybáři právě z vln vytáhli děvče, které ze zoufalství svůj život ukončit chtělo. Není-li pravda, že tušíte, kdo bylo to děvče? – Proto také nechci podrobným vypravováním srdce Vaše rozrývat, jen to vězte, že jsem vzala ubohou k sobě a že jí chci býti matkou. Následkem neštěstí svého padla do nemoci, z níž však doufám brzy vyvázne po-

mocí své silné povahy a lékařskou.² Nemůže sama na Váš list odpověditi. Návrh Váš přijímá, což i za moudré uznávám; jestli však zasnoubení to časem v stálý sňatek proměnit by chtěla, to zodpověditi nyní nemůže, kde tolik rozličných a odporujících si citů duší její zmítá. Jestli mne známost ženského srdce neklame, a myslím, že dokonce u Barušky klamu se nemusím báti, jejíž tvář nejčistší zrcadlo duše, – tedy mohu Vás ubezpečiti, že svazek ten blahodějně na poklid duše její působiti bude. Jen od Vás závisí konečné zapomenutí všeho, jedině od Vás závisí proměna anděla přísného, kárajícího v anděla míru a lásky. Rozmyslete si slova moje dobře, a setrváte-li, úctu svoji Vám neodepřu.“ –

Odpověď Lesenského paní Milinské a Barušce byla plná litosti a vroucích díků; od toho dne dostávala Baruška denně list a denně paní Milinská odpovídala. Listy ty účinkovaly lépe než léky; Baruška se vůčihledě lepšila, a první den když vstala, obdržel Lesenský od ní lístek, kde mu takto píše: „Pane Lesenský! – Nemějte za zlé, že Vám tak a nejinak píšu; jsme sice zasnoubení, ale ten náš stav je tak podivný, že si netroufám jinak Vás nazvat. Vy ovšem píšete, že mne milujete, ale já si to vykládám jen za zdvořilost a šetrnost, nechcete mně zrovna říci: „Já se s tebou sice zasnoubil, ale ženou mou být nemůžeš“. Tak si to vykládám; necht je tomu ale jakkoliv, Vy jste se po celý ten čas tak upřímně a přátelsky ke mně choval, že bych zlomyslná být musela, nesplatiti Vám stejným přátelstvím. Vímt to ze zkušenosti, jak milé opuštěnému bývá laskavé slovo; a Vy jste nyní opuštěn a trpíte a to pro mě, a přece nikdy ani slovíčkem se nezmínujete o sobě; vždy jen o mě se staráte a já bych přece tak ráda věděla, co děláte v tom

² Ačkoliv dobré svědomí útěchou a podporou bývá v neštěstí, nicméně se stává, že vinný hanbu svou snáší, kdežto nevinný pod tíží její klesá.

vězení a jak se Vám vede. – Prosím Vás, vypíšte mi to všecko, jen o sobě píšete. U mě bohudíky trápení pomínulo, jsem zdravá už, lidé mě milují a mají útrpnost se mnou a hřeší jedině na surové biřiče a na Vás. Neráda to píšu, ale tajiti to také nechci; když to slyším, vždycky mě píchne v srdci, bolí mne, že se Vás nemohu zastati; onehdy chtěla jsem již říct: „Nemluvte tak, on je můj ženich!“, ale zase hned jsem se zarazila, myslíc, že to přece není pravda. – Slyším paní Milinskou, musím přestat. –

Jaký to anděl, ta matka moje, vždycky si myslím, že se dívám na obraz rodičky Boží v velkém chrámu Páně, když se jí do těch milostných očí podívám. Když jsem prve přestala, bylo to ovšem ode mě neupřímné, ale bála jsem se, že by lecco namítala, že se to nesluší; neboť zde ve městě mají lidé mnoho za neslušné, co já mám za věc přirozenou; a tak naopak mám za neslušné, nač se zde nikdo neohlédá; ale můj bože, já jsem sprosté děvče. – Ač je paní Milinská lepší než všechny ostatní, přece netroufala jsem si jí to říci, by mi nezbraňovala, a tenkrát bych jí byla nemohla poslechnouti. Já se jí ale tak lekla, že jsem v zmatečnosti kalamář převrhla na podlahu a tím do větších ještě rozpaků přišla; ale ona, jako by se nic nestalo, přívětivě se na mě podívala a ptala se: „Proč se lekáš? – Píšeš svému ženichu?“ – a když viděla, že jsem se začervenala, smála se a doložila: „Pozdravuj ho ode mě, a že mu vzkazuju, pro roctví mé že se uskutečňuje.“ – Já nevím, co tím chtěla říci. – Začala jsem jí prositi, aby odpustila, že jsem jí neřekla; ale ona řeč moji přetrhla slovy: „Píš ty, kdy a co chceš; co si píše ženich a nevěsta, to nemá třetí vědět; ale,“ doložila s úsměchem, „nadpis toho listu bych ráda viděla, chceš-li mi ho ukázat.“ – Co bych jí odepřít mohla? „Nadpis zní velmi chladně“, řekla přehlídnouc první slova, – „přála bych, abys podpis jinak napsala, tak asi: tvá tě milující nevěsta.“ – S pláčem padla jsem jí okolo krku a

svěřila jsem jí, že nevěřím Vaší lásce. „Zdaž bych ti k tomu, dcero, radila, kdybych nebyla poznala, že tě Lesenský opravdu miluje; jen tak piš.“ Odešla a já se cítím povinována Vám rozhovor náš vypsati a ptáti se Vás, jestli měla matka má pravdu, že mne milujete? – Jen si to dobře rozmyslete a řekněte mi úmysl svůj beze všech ohledů a ostýchání, tolik bolestí neutrpím při tom, jako kdybych viděla později lásku Vaši prchati. Jestli ale vskutku myslíte, že Vás mohu učinit šťastného, tedy řeknu upřímným a vroucím citem: chci být tvá B.“ –

Odpověď Lesenského byla výraz nejvroucnější lásky, a když po několika dnech paní Milinská s Baruškou do vězení šla Lesenského navštívit, potvrdili milenci vroucnými slovy a ještě vroucnějším políbením svazek věrné lásky. Musila paní Milinská několikrát k odchodu napomínati, než se rozešli, a Baruška byla velmi smutná a zarmoucená, že musí Vojtěch ustavičně ještě ve vězení zůstat.

Paní Milinská nestarala se pouze o to, by dobré jméno Barušky jen ve městě ke cti opět došlo, ona psala i otci a vymohla Barušce odpuštění a smíření. – Jakmile se tedy uzdravila, pospíchala domů, ačkoliv jí loučení se od matky a milence dost bolestné bylo. Otec přijal ji sice dost srdečně, ale nemohl utajit výčitku trpkou, že se neopatrně chovala. – Vida ale, že se Barušce oči zalily, mlčel a nic více neříkal; to však dobře pozorovala, že ho to bolí, nemoha jí nazývati svou jedinou chloubou. – I sousedé se chovali k ní zcela jinak, mnozí ovšem měli útrpnost s její mladostí a nezkušeností, mnozí měli nad jejím pokořením radost, přáli jí to, ale nejpohrdlivěji a nejúšklebněji chovali se k ní ti mladíci, kterým byla dala košem. – Kdyby se byla Baruška s některým sobě rovným vesničanem vskutku toho dopustila, začez děvče svobodné od světa pohaněno bývá, nebyli by jí sprostí vesničané tak dokonce za zlé po-

kládali; za takový přestupek by byla dosáhla snad i odpuštění; ale čin, o němž se povídalo, že se ho dopustila, byl v očích každého zahození se a takové děvče špatné je opovržením hodné. Jediný byl mezi všemi, který věřil na nevinost Barušky; a právě nyní, kde byla ode všech zneuznaná a osamotnělá, lásku a úctu svou tím ji hleděl dokázat, že ji požádal za manželku. Byl to syn sousedův, který dávno už Barušku miloval, ale o lásku její se ucházeti nechtěl – z té příčiny, že byl chudší než ona. Baruška ale vždy ho vyznamenávala přede všemi jinými, poněvadž znala jeho dobré vlastnosti a šlechetné srdce. Její srdečná upřímnost a přívětivost dodala mu nyní smělosti; ale Baruška, ač uznávala šlechetnost jeho, přece návrh jeho nepřijala, pravíc, že je nevěstou jiného. Jaroše zbolelo srdce, ale přátelství dobré dívky ho potěšilo a brzy se jí podařilo seznámiti ho s hezkou a hodnou děvčicí, o které jí dávno známo bylo, že Jaroše miluje. Tím získala si i přítelkyni upřímnou a vidouc, že párek den ode dne více k sobě lne a šťastnějším se stává, i to blažené vědomí, že učinila dobrý skutek. Tiše žila ve své domácnosti, nikam nechodila a také se nestarala o úsudky světa; péče její jediná byla o dům a otce, těšila se, když byl spokojen, a každý srdečnější pohled přijímala s vděčností. Jediná však její blaženost spočívala v lásce Vojtěcha a bolest její byla ta, věděti ho posud uvězněného. Nejlépe když podáme dva listy milenců, by každý nahlédnouti mohl v tajné skrytosti jejich srdcí. Baruška odbyvši si domácí práci sedá ke stolku, a když všechno vůkol ní spí, píše Vojtěchu svému takto: „Vroucně milovaný můj Vojtěchu! – Já dávno už nepochybuju o tvé lásce, ale přece mě to těší, když mi to vždy a vždy opakuješ; to ujišťování, že mne věčně milovati budeš, bys ale neměl přidávat; mně se zdá, že to nestojí ani v tvé moci a že já musím k tomu přispěti, by se tak stalo. – Když tak myslím, tu mne vždy pojímá strach, jestli kdy dostojím

duchu tvému; ach vůli mám pevnou, jen jestli rozumu dostačí ke všemu tomu, čeho potřeba mi bude se naučiti. Co se však lásky týká, o Vojtěchu, to si troufám směle říci, že tě tak nikdo nemůže milovati jako já. Tys má jediná radost a v tvé lásce hledám blaženost celé své budoucnosti. – Nyní ti musím popsat, jakou radost jsi nám způsobil tvým milým darem; když jsem četla, že mi posel přinese „nástiny“, myslila jsem si, co to asi bude, ačkoliv jsem od tebe neočekávala nic, co by krásné nebylo. – Nemohla jsem se posla druhý den dočkati a na hodinu cesty jsem mu běžela naproti; vy jste divní lidičky v tom městě, všemu dáváte jiná jména než my zde. Rozdělám bedničku a hle, vidím, že ty nástiny jsou obrazy. Ale jaké to pěkné obrazy! Když jsem všechny ty děje svého posledního pobytí ve městě tak živě před sebou spatřila, nemohla jsem se zdržeti pláče a honem zašla jsem dále do lesa, aby posel neviděl moje slze. Několik slzí uronila jsem bolestí, to je pravda, napadla mi opuštěnost moje a zoufalství; ale hned zase viděla jsem před sebou dobrou paní Milinskou, tebe, a jak mi za to krátké utrpení ustavičnou nyní radost činíš a činiti zamýšlíš; a to jsem věru jen radostí plakala; prosím tě, nehněvej se proto na mne, ale já jsem se nemohla přemoci. Když jsem přišla domů, tu nastala druhá radost s otcem! Ty, Vojtěchu, jsi ale také malíř, ty vmaluješ do každé té tváře i srdce i všecky ty myšlenky! – To je zcela něco jiného než obraz našeho rychtáře s bradavicí na nose, který maloval jeden Italián, za tři tolary. Sousedé sice vesměs obraz chválili, že prý podle té bradavice hned každý rychtáře pozná, ale mně by se byl právě lépe líbil, kdyby ho byl z druhé strany vymaloval, kde nemá bradavici, to by ho snad ale byl nikdo nepoznal! – Otec ukázal tvé obrazy naší paní hraběnce, která obrazům rozumí, a pomysli si, ona dávala za jeden dvacet dukátů! – ‚Za ty peníze‘, řekl si otec, ‚dostal bych nejpěknější krávu.‘ – Tu teprv

on koukal, poznáváje cenu tvé umělosti, a láska k tobě vzrůstala jako travička po teplém dešti. Paní hraběnka by mně ale mohla podávati celý statek, já bych jí ani jeden nedala! – Dar od tebe sebe menší má pro mne více ceny než všechny ty šperky paní hraběnky. – Ten samý večer mne otec po prvé, co jsem doma, vroucně k sobě přivinul a jaksi s radostí na mě se zahleděl – ach za tu radost jen tvým obrazům děkuju; – neboť ti to teď mohu povědít, že on se na mě ještě vždy hněval a rád by viděl byl, kdybych si vzala bohatého rychtáře syna – proto také s mrzutostí hledíval, když jsem tobě psávala. To ale povídal mi: „Baruško, až budeš psát panu Vojtěchovi, pozdravuj ho i ode mě srdečně, a že i já mu odpouštím; neboť že i jinak musí být řádný hoch, je vidět.“ – Doložil a odešel. Já ale s radostí nevyslovnou ti to píšu. – Chtěl vzíti mermomocí všechny ty obrazy do hospody, by se s tebou pochlubil, ale já to nemám ráda, když se ustavičně jen o nás mluví; pročež jsem mu to vymluvila. A ještě za jednu radost ti musím děkovati; tedy matku Milinskou maluješ, jak mne našla, – a sebe maluješ a mě, – ach já se těším ovšem, zvláště na tvou podobiznu, ale ten první obraz bude mi nejmilejší. – Já dávno už přemýšlela, čím bych jí mohla vděčnou lásku svou nejlépe dokázati, a hle, tys myšlénky mé uhodl. Jen ji vymaluj hodně krásnou. Dostaneš za to políbení, jaké nikdo ještě nedostal! Mne ale nepředstavuj si tuze hezkou: já si vždy myslím, že ty mě vidíš v duchu nějak krásnější a potom že se zmýlíš. – Jaký to dlouhý list, a kdybych ti měla vypsati, jak často na tebe myslívám a jak tě miluju – nestačil by stokrát delší. Jen měj strpení s mou neumělostí a odpusť ty chyby; – já si myslím, až budu tvá, že hned budu míti více rozumu, mně se už teď zdá, že to s tím psáním jde lépe. Ach jenom kdybys už byl na svobodě, to mě nejvíce trápí. Buď mi zdráv! – Tvá *Baruška*“

Na to jí Vojtěch odpověděl: „Ty milá, rozkošná milenko má! Omlouváš se, že píšeš neuměle, prostě, a tvé písmo je jasné, jako tvé oko krystalové, skrze něž vidět jako skrze hladinu vodní, až na dno srdce tvého, kde leží také poklady jako tam – láska, věrnost, něžnost, hluboký cit pro všechno krásné a dobré. Já dovydu těch pokladů, vytríbím to zlato a vyleštím ty drahé kameny a ty budeš mojí chloubou, jako nyní už jsi mou blažeností. Vid' že i tobě květina ta, kterou sama si vypěstuješ, milejší je než ta, kterou od zahradníka si koupíš? Nuže jestli se mnou se srovnáváš, nepochybuji déle na stálosti mé lásky a nemluvi mi o své neumělosti; čím jsem se já kolik let namahal, to ty pochopíš za několik hodin. Spolu se budeme učit, spolu se více a více zdokonalovati a kráčet za vzorem krásným. Má drahá, s tou učeností je to někdy velmi liché a ten nej- učenější člověk, je-li poctivý, poví ti, že neví mnoho. – Obraz paní Milinské jsem dohotovil a poslal do umělecké výstavy; i naše podobizny. – Ačkoliv jsem si myslel, že se líbiti budou, přece mi nikdy nenapadlo, že bych dostal první odměnu mezi tolika sty obrazů. A hle, ono se to stalo a nyní dostávám ve vězení práci za práci, že bych měl na dlouhý čas co dělati. Diví se také mnozí z mých známých mému rychlému pokroku, ale já si myslím na tebe a nechám je hádati. Tvé políbení mne zasvětilo teprv, tvá láska je mi podnětem k pilnosti. Jindy jsem se vymlouval, že nejsem v takovém rozpoložení ducha, kde bych s to byl čeho vytvořiti, a v lenivé nečinnosti promarnil jsem celé dni, nyní ale nahlídl jsem, že byt' i nebyl člověk schopen v každé době k tvoření, přece ani chvíle zmařiti nemá zdokonalování se, a to může jen prací a vytrvalostí. Tak se mi stalo vězení školou a nestýská se mi v něm dokonce, co mi svou láskou každou hodinu mého živobytí oslazuješ; chtěl bych více trpěti, abych si tě úplně zasloužil! – Za obraz paní Milinské dostanu tedy to přislíbené divotvorné

políbení? – Až otec uvidí tvůj obraz, zajisté vzroste jeho láska ještě výše, z čehož se já nejvíce těšiti budu. – Myslím, abychom mu své podobizny nechali pro milé upamatování, až mu tě odvedu, ty má rozmilá! – Však já si tě ještě několikráte vyobrazím, a bude-li tě to těšit, i sebe; co se týká slova „nástiny“, říká se to proto, že to jsou obrazy jen v lehkých obrysech podané, jakoby nastíněné, ale obrazy ty, co nyní dostaneš, jsou důkladně a s pilností vypracované a promyšlené obrazy. – Moje pře je nyní odkázána k porotnímu soudu a nanejdéle za měsíc přijde k vyjednání; můj zástupce myslí, že budu za nevinného uznán, a kdyby se tak nestalo, že dosáhnu svobodu v cestě milosti, zvlášt' nyní, kde jsem si známějšího jména získal. Nejvíce mě bolí, že ty, Barunko, se budeš musiti postaviti před soud a tu u veřejnosti opakovati, co bych já rád z duše tvé na věky vymazal. Ach, co jsi už pro mne utrpěla a do jakých nesnází ještě i teď přicházíš kvůli mně. Ale tys vtělená dobrota, duše tvá nezná, co to je nenávisť, hněv; ty mne nehodného, který jsem ti tak ublížil, ještě lituješ, těšíš a vězení mé oslazuješ láskou. Kloním hluboce před tebou, ty anděli, čelo své a líbám vroucně dobrotivou tvou ruku. –

Vojtěch

Pře Lesenského vzbudila u obyvatelstva všeobecného účastenství a na den soudu byla síň plna lidu; všech zraky obracely se s soucitem na krásné postavy obou milenců a každý přál jim dobrého zdu. Když zástupce Vojtěchův mluvití začal, nastalo hluboké ticho; s celým ohněm šlechtného srdce zastával svého svěřence, a nejedno oko zalilo se při jeho řeči slzou soucitnou. Co se týkalo vzpoury, kteréž se dopustil Vojtěch proti úředníku, líčil zástupce ne co vzpouru proti zákonu, nýbrž co nutné zastání proti překročení zákona a proti přechmatu, kterého se onen úředník proti děvčeti dopustil. Potom vzbudil cit porotců (mezi

nimiž i několik venkovanů sedělo, kteří lépe než kdo jiný nezkušenost děvčete pochopovali) líčením stavu opuštěného, nezkušeného děvčete a tklivými slovy dokazoval její nevinnost a čistotu duše a na důkaz použil i listů, které Baruška Vojtěchovi psala. „A byť by“, končil svou řeč, „Vojtěch Lesenský posud ještě, kde už tolik utrpěl spolu s milenkou, a dvojnásobně, neboť jej svědomí trápilo, žetě jeho lehkomyšlnost vinna všech bčestí – byť i posud viny té prost nebyl, tedy nesmíte, pánové, zapomenout, že ne pro tuto vinu zde stojí, nýbrž proto, že chtěl hřích, kterého se proti nevinnosti děvčete dopustil, napravit, že chtěl vinu smýti a čest i nevinnost obhájit. Mnohý z vás, pánové, je otcem, má snad též mladé, nezkušené dcery, které by snadno do takové případnosti přijíti mohly jako tato panna; řekněte, pánové, zdali byste mohli nad mužem, který by čest dítěte vašeho životem bránil, ‚vinen‘ vyřknouti? – Doufám a důvěřuju se, že spravedlivě souditi budete.“

Nato ještě rokovalo se a konečně předseda předložil porotě dvě otázky. „Předně: jest-li Vojtěch Lesenský tím vinen, že zbrání v ruce úředníkovi se protivil. Za druhé pak: jest-li tím vinen, že se mu protivil s tím úmyslem, by mu u konání úřední povinnosti překazil. Odpoví-li se na první otázku „ne“, odpadá druhá otázka sama sebou.“

Porota odstoupila do vedlejšího pokoje k usrozumění výroku; soud též odstoupil; stráž postavila se před dveře. – Zanedlouho zazvoní porota, soud opět zasedne; hluboké ticho. První porotce předstoupí, položí pravici na srdce a oznamuje hlasem vážným výrok porotců: Na mou čest a svědomí, před Bohem a před lidmi výpověď porotců jest na první otázku: „Ano!“, na druhou otázku: „Ne!“ Při pronešení první odpovědi: „Ano!“ vše úzkostí trnulo; při vyslovení však druhé odpovědi: „Ne!“ hluboké vzdychnutí v celém shromáždění srdcím odlevilo.

Hlasité jásaní znělo síní až na ulici – a Baruška radostí div neomdlela. Předseda oznámil Vojtěchovi, že svoboden jest, zábradlí se otevřelo a milenci si byli v náručí.

Za několik měsíců slavila se v rodišti Baruščiném hlučná svatba – velmi hlučná, nikdo podobnou tam nepamatoval; Baruška a Vojtěch nepřáli tomu hřmotnému veselí, oni by raději byli sňatek svůj v svaté tichosti slavili; ale starý tatík tomu dokonce nechtěl připustiti; bylť příliš marný, než aby se nebyl pochlubil s panem zetěm a krásnou svou dcerou. Paní Milinská byla ovšem první při svatbě; ale mnoho vznešených osob z města bylo přítomno zasnoubení tomu. Za několik dní po svatbě odebrali se mladí manželé do Říma. – Nezklamali se v sobě, Baruščin bystrý duch, vtip a vědomilství činily učení snadné. Den co den se více zdokonalovala a zušlechťovala; obapolná láska a úcta byla jim podnětem ke všemu, co krásné a dobré. – Pak se stala záhy paní Lesenská okrasou těch nejvznešenějších společností, jako byla dříve okrasou venkovské osady, a co se každému na ní nejkrásnější zdálo, bylo to prostomilé, srdečné chování se, ta něžnost a dobrotivost, která z tváře její zářila. – Jen ty hrdé bezsrdečné paničky nezvaly ji rády do svých spolků, a to proto, že nemohla tiše snést zlořečení jejich na čeládku. Tu vždy řekla: „Milujte je, ujměte se jich ubohých, nestavte se tak vysoko nad ně a nešlape je nohama jako otroky; důvěřujte jim; poučujte je a budete vidět, že dobrou budete mítí čeládku. My se svou vždy žijem v dobrém srozumění; nepovažujem je ovšem za nižší sebe, u jednoho stolu jíme, hovoříme s nimi, ptáme se, kde co chybí, vyslycháme jich stesky a boly, pomáháme, kde můžeme, a tím získáme více než vy přísností!“ Ale tomu nechtěly paničky rozuměti, to že musí mít čeledín úctu před pánem, že by to bylo proti všemu pořádku, ale tu odpovídala paní Lesenská: „Úcta nezíská

se hrdostí, nýbrž láskou!“ – Nejednou dávala příklad z vlastní zkušenosti, když i ona sloužila; nestyděla se nikdy za to, jako jiné hloupé to dělají, a přece si jí každý vážil a ctil ji. – Když se z Říma vrátili, přinesla Baruška dědečkovi k potěšení živý obrázek.

POMNĚNKA ŠLECHETNÉ DUŠE

Chudého ctnosti nikdo nevidí.

MEZI NÁBOŽNÝMI, KTEŘÍ DEN JAK DEN DO VEDLEJŠÍHO kláštera na studentskou mši svatou chodívali, vidívala jsem maličké, hrbaté děvče. Ať bylo pěkné nebo nepěkné počasí, vždy bylo na ní viděti jedny a ty samé, vybledlé, kartonové šaty a bavlněný lehký šátek, i když mrznout začínalo. Patrně bylo, že je to děvče chudé, ale čistotné; neboť oblek její byl vždy čistý i spořádaný. Jednu okrasu mělo však i toto chudé děvče, kterou jí mnohá bohatá paní záviděla. Krásné, černé dva pletence vlasů, které si vinula dvakrát kolem hlavy. Mílo bylo na tu hlavu se podívat. Ona si ji také nikdy nezakryla.

„Kdo je to děvče?“ ptala jsem se jednou známé paní, když právě z kostela vycházela.

„Ta? – To je Rozárka Smilovic. Kdybyste chtěla dát punčochy plésti, nemáte hbitější a lepší pletačky v celém městě.“

„Nezdá se, že by jí to pletení mnoho vynášelo“, povídám, „má ještě rodiče?“

„Matku jen; otec dávno již zemřel. Sestra její o málo větší, má křivé nohy – bratr jest slepý – matka má od práce zchromené ruce. Živí se všickni vespole, dílem poslužkami, dílem pletením. Nejvíc ale vydělá Rozárka.“ Tolik mi pověděla paní.

Za několika dní nato šla jsem do kostela na studentskou mši svatou. Rozárka klečela v stolici. I sedla jsem vedle ní. Zima byla krutá. Rozárka měla na sobě svůj obyčejný lehký oděv. Studentíci přešlapovali z nohy na nohu, mnuli ruku o ruku, paní stouplily se úžeji do teplých pláštů, schovávaly ruce do rukávníků. Hrbáček malý klečel a modlil se. Chvilí po chvíli zachvěla se celá její postava zimou; zkřehlé

prsty nemohly obrátiti list, musela je položiti k ústům a dychati na ně. Na průhlednou suchou ruku kápily dvě slzy; černé oko její obrátilo se na oltář, na krásný obraz Krista Pána. Nejevila se v něm výčitka: „Pane, proč jiní mají mnoho a já ničeho?“ – Nikoli, ono prosilo plno odanosti: „Pane, slituj se! Posilniž mne v mém utrpení!“ – Bylo po mši svaté. „Rozárko!“ povídám k děvčeti přede dveřmi, „nechtěla byste jíti se mnou? Měla bych pro vás práci.“

„To já ráda půjdu“, odpověděla, obrátivši ke mně velké černé oči. – Tak jsme se seznámily. – Netrvalo to ani půl hodiny, a juž měla děti na své straně. – „Vždyť my se juž známe!“ povídala hned. – „Odkud?“ divím se. „Ty menší dětičky vidívám hrát v podloubí.“ – „Ano, maminko!“ ozvala se mi dcerka, „jednou mně chtěl uličník jakýsi vzít pannu, ale Rozárka ho viděla, vyhubovala mu a musel mi pannu dát.“ – „A na nás se vždy Rozárka v kostele směje!“ ozvali se starší dva chlapi, školáci. – „Já mám všechny děti ráda,“ pravila Rozárka, „proto také chodívám nejraději na studentskou. Nevím, jak se které z těch dětí jmenuje, ale všechny si je dobře pamatuji. Jakmile který do kostela nepřijde, myslím si celý den: ‚Copak se asi tomu chlapci stalo? Snad nestůně?‘ Když pak druhý den ho zase vidím, mám radost. Vždy se modlívám, aby Pánbůh dal těm dětem zdraví a dar ducha svatého. Však mne mají ty děti také rády. Když si někdy v neděli vyjdu ke kříži, kdež obyčejně děti z celého města hrají, obsype se to všechno okolo mne jako chumel a křičí: ‚Rozárko, sedněte si k nám, povídejte nám pohádky!‘ Ráda jim tu radost udělám. Jak začnu povídat, přestává hned všechno skotačení a ticho bývá jako v kostele.“ – „Budete nám také povídat?“ ptaly se děti. – „Mileráda, když maminka dovolí!“ řekla Rozárka. To byla slušná záminka, že jsem mohla Rozárku ku každodenní návštěvě pobídnouti.

Z počátku byla velmi ostýchavá, později ale úplnou důvěrou se mně oddala. Jaké to bylo dobré, vroucí srdce, jaká ušlechtilá mysl v tom děvčeti! Ona sama považovala se za tu nejnepatrnější osobu; byla vděčná za každé dobré slovo, za každý upřímný pohled, a přece stála vysoko nad námi všemi. Ona mohla býti učitelkou nás všech! – Tvář její byla pěkná, pravidelná, ale nebylo v ní barvy, leč když seděla chvíli v teplém pokojíku. – Tu pokryla lehká červeno-bledé líce; oko, to krásné, dlouhými řasami zastíněné oko, nabylo lesku. Dobrota srdce okrášluje pěknou tvář; u Rozárky jevílo se to při každém pohledu, při každém úsměvu. Člověk ji musel míti rád!

Když seděla mezi dětmi, zdálo se, že jest to také jen čtverácké dítě. Ona se s nimi smála i hrála, a té chvíle zmizel jí s tváře všecken zármutek. Jednou jí děti rozdělaly pletence s hlavy, rozpletly a přiběhly pro mne, abych se šla podívat, jaká je Rozárka krásná! – Zůstala jsem udivená státi. Jaká to krása, jaká bohatost vlasů! – Celá její postavička byla v nich zahalená a ještě na podlaze splývaly ty černé proudy. Rozárka byla všecka uzardělá nad naším obdivováním. Ukazujíc na děti, omlouvala se: „To mne ti čtveráckové donutili.“ – „To jest okrasa,“ povídám jí, „za kterou by mnohá dáma celý svůj šperk dala, kdyby možno bylo si ji zaopatřit.“ – „Vždyť není ani broučka na světě, aby neměl na sobě něco pěkného. Mně dal Pánbůh pro radost ty vlasy. Juž mne žádali, abych je prodala. Ale já to neudělám!“ – „A kdo vás o to žádal?“ ptám se s podivním. – „Jedna paní. Pletu pro ni skoro celý rok punčochy a ráda bych jí radost tu udělala, když si toho přeje, míti pěkné vlasy; ale nemohu to udělat. Ona jest pěkná paní, zdravá, bohatá, jenže má málo vlasů. – Inu, všecko člověk nemůže míti. – Věřte mně, paní, já nejsem marná na ty vlasy; bože, vždyť bych musela být tak dobře spokojena, kdybych ani vlásku neměla. Ale mne to těší, když se lidé

rádi na mou hlavu dívají. Myslívám si: Přece ti Pánbůh něco dal, co se lidem líbí. Antonín také vždy říká: „Vy byste měla hřích, Rozárko, kdybyste jediný vlásek zmařila.“ – „To já bych také řekla“, povídám jí, „ale kdopak je ten Antonín, snad váš bratr?“ – „Ne“, odpověděla Rozárka a lehýnký růžový nádech přelítl jí bledou tvář. – „To není můj bratr, ale jako bratr. Jest to syn ševcovic, co pod námi bydlí. Oni mne mají jako svou, dělají mi mnoho dobrého i matce, ačkoliv sami mnoho nemají. Není jim obtížno, kdybych tam i celý den u kamen seděla s bratrem a hřála se. – Bratr můj ubohý jest slepý. Ten už nevidí na mne. Ale ráno když se češi, to on přijde ke mně, přebírá mi vlasy od hlavy až dolů a jako dítě se s nimi těší.“ Mezi tou řečí byla si Rozárka pletence upletla a okolo hlavy jako korunu položila. „A teď necháme dovádění, budeme pracovati a něco si povídati“, navrhla dětem a ty hned seděly na stoličkách okolo ní. – Ona měla v sobě celý poklad pohádek těch nejkrásnějších. Jedna byla k libosti jednoho, druhá líbila se druhému: každého podělila něčím. A jestli opakovala jednu, oblekla ji opět v jiné a jiné roucho, že se zdála dětem vždy nová. Ptala jsem se jí jednou, jestli je tak slýchá. – „Neslýchám. Já sama nevím, že se mi to všechno tak v hlavě rodí. Jak by ale jinak býti mohlo? Vždyť mám takovou radost, že mne ty dětičky milují, že celý den pomýšlím, čím bych se jim zavděčila.“ – Jindy zase ptaly se jí děti, kolik jí je roků? – „Dvaadvacet“, odpověděla. „Dvaadvacet!“ divily se děti. „Vy se divíte, že jsem tak stará a ještě tak maličká“, pravila sama, a nebylo jí na tváři ani mráčku viděti. „To je tím, že padalo na mne málo rosičky. Však Pánbůh věděl, až budu starší, že budu ráda, když nebudu potřebovati mnoho na šaty, že budu ráda mezi dětičkami, které by se musely natahovati, kdyby mne chtěly obejmouti.“ – Jindy zase v neděli, když přišla ve svých obyčejných všedních šatech šedých, optaly se jí

děti: „Ale Rozárko, pročpak si nevezmete v neděli jiné šaty?“ – „Vidíte, milé dětičky, když je země pokrytá sněhem a nebe plné šedých oblaků a smutné, to já také do takových barev ráda se oblékám. Počkejte jen, až nastane jaro. To uvidíte na mně tu zelený, tu růžový šat, a tak se bude na mně střídati barev rozličného kvítí“, pravila Rozárka dětem, a okolo úst pohrával jí bolestný úsměv. – Ubohá myslela na svůj – hrob. Děti tomu nerozuměly, braly za pravdu, co jim řekla: tomu ona chtěla. Ne ze studu zakrývala svůj nedůstatek, ale by mysl jejich nepokalila zármutkem.

Jedenkrát zapomněla u nás modlitební knihu. Děti mi ji přinesly k uschování. Byl v ní založen obrázek na plátně malovaný, představuje podobu mladé ženy příjemných tváří, podobné poněkud Rozárce. Měla na sobě staromódní panský šat, vlasy nazpátek sčesané, napudrované. – Odevzdávajíc knížky Rozárce, ptám se jí, koho ten obraz představuje? – „To byla moje babička“, odpověděla Rozárka. – „Vaše babička? Ta paní ale musela dle všeho býti z bohatšího rodu. Ten kroj nenesil se dle mého vědomí v stavu měšťanském?“ – „Vám to, paní, mohu pověditi, vy mi to nebudete za chloubu vykládati. My pocházíme ze šlechtického rodu. Otec můj se toho titule ale odřekl. Říkával: lepší sprostým nádeníkem nežli panským ničemníkem. – Co by nám to důstojenství platné bylo, když nemáme ničehož nic?“ – „A byli juž vaši předkové chudí?“ – „Ne, ti byli zámožní, ale přišli do neštěstí. Jestli by se paní líbilo, já bych vkrátce pověděla, jak se to s nimi stalo.“ Já Rozárce vděčně přisvědčila a ona začala povídati.

„Děd můj byl jediný syn velmi bohatých rodičů; byl prý člověk cvičený, světa sešlý i pěkný. Rodiče si na něm mnoho zakládali a vyvolili mu bohatou slečnu v hlavním městě. On se ale zamiloval do jedné urozené sice, ale velmi

chudé slečny. Byla sirotek. Měli se tuze rádi. Rodiče tomu ale dokonce nechtěli dovoliti a hrozili, že ho vydědí. Když pak nechtěl jinak dát, odepřeli mu všecku pomoc, panství prodali a odstěhovali se do hlavního města. Mysleli, že nechá syn své lásky a nouzí donucen že se k nim vrátí. Ale syn se ani tím od svého úmyslu nedal odvrátiti. On prodal svoje šperky i vše, co se mu zdálo zbytečným; odstěhoval se do zdejšího města a chtěl se živiti vyučováním v hudbě a ve francouzské řeči. Našel žáků dost. Tenkrát bylo v našem městě peněz jako želez, laciné živobytí a tudy se mu dost dobře vedlo. Jak si něco peněz vydělal, oženil se s milou svou slečnou. Neměli panský život, ale dosti dobře vycházeli. Poněvadž pak se milovali, rádi všecko spolu snášeli, i dobré i zlé. – O rodičích neslyšeli ničeho, ačkoliv syn několikrát jim psal a je za odpuštění prosil. Ale nedali se obměkčiti, až Pánbůh na ně vzpomněl nemocí. Tu psali synovi, všecko mu odpouštěli, zvouce ho k sobě i s ženou a dětmi. Měli juž dvě dítky. – Žádný zde v městě nevěděl, že jest děd šlechtic, ani když odcházel, nezjevil to nikomu.

Rodiče dlouho nestonali. V krátkém čase po sobě zemřeli, zanechavše svoje jmění synovi. – Bylo by se jim nyní dobře vedlo, ale tu na neštěstí přišel finanční patent a jmění jejich sešlo na takovou částku, že postačovalo jen tak k pohodlnému živobytí měšťanskému. – Děd si ale nerozuměl. On si koupil malé panstvíčko. I začali žít po šlechticku, jak on v domě otcovském uvykl žít. To ale dlouho nevystačilo. Nestarali se o hospodářství, také tomu nerozuměli; čeleď je šidila, kde mohla, a tudy se jmění pomalu menšilo, menšilo, až museli panství prodati. Nezbylo jim jen na skrovné živobytí. Děd se nad tím tuze trápil a chtěl své paní zaopatřiti dobré živobytí, aby žila v rozkoši, a tu ji opět přivedl do starého nuzování. Odstěhovali se tedy zase do našeho města. Děd stal se opět učitelem. Zdraví jeho těmi nehodami utrpělo; on začal chřádnout –

chřadnout, až ho po roce vynesli. Babička by všecko byla vynaložila, do nitky, kdyby mu byla mohla zachovati život. Ale nadarmo! – To jí bylo nejtěžší ranou. – Prodala všecky zbytečné drahé věci, co ještě po rodičích zbývalo, najmula si pokojíček u jednoho ševcovského mistra; a žila zcela v tichosti. Chlapce dala na studie a děvčátko si cvičila doma sama. – Ale když neštěstí přijde, nepřichází nikdy samo. Starost, zármutek soužily mladou ještě paní příliš; začala postonávat, až opravdu ulehla. Mistrová sloužila jí poctivě, jako by to její sestra byla; mistr obstarával lékaře i léky, a kde mohli, tu jí starosti ulehčovali. Měli babičku tuze rádi. Dříve učivala jim dcerušku jejich, která byla v stejném stáří s její dceruškou, nebrala za to platu, a proto též oni jí chtěli splatiti zdvořilost jim prokázanou. Asi rok babička víc ležela než chodila. Konečně ale nepomohly léky ani lékař: Pánbůh si ji vzal. Udělala mistra poručníkem nade dvěma sirotky; svěřila mu před smrtí všecky svoje listiny a odevzdala, co ještě drahého měla. Syn sám nechtěl dále studovati, ačkoliv ho k tomu poručník měl. Učil se jeho řemeslu. Děvče dal mistr ještě vycvičiti, pak ji odvezl do Prahy. Obchodil si to, že byla přijmuta do nějakého štiftu, kde jsou chudé šlechtičny. Později šla do kláštera. Syn se vyučil a šel do světa. Stal se z něho pěkný člověk, šikovný řemeslník. Když se vrátil, dral se každý o jeho dílo, měl práce až dost; a stál si dobře. Mohl si žádati kteroukoli měšťanskou dcerku, nikdo by mu jí byl neodepřel: takové vážnosti požíval i děd i otec. On ale zamiloval si dceru mistrovu, svého dobrodince, a vzal si ji. Snad to udělal také z vděčnosti, za dobrodiní, které mu prokazoval mé matky otec.

Některá rodina jestiť již jako na samé neštěstí zrozena. Tak to bylo i u nás. Byly jsme čtyry děti, když nám otec náhle zemřel. Mně bylo osm let a já byla nejstarší. Dědeček se chopil řemesla. Ale že byl stár, lidé neměli k němu

juž té důvěry jako k otci, který byl ve světě cvičený a každému vyhověti znal, ať byl pán, nepán. – Pomalu se lidé ztráceli a dědečkovi nezbyla jen správká. Za krátký čas umřela matčina matka a nejmladší moje sestra. – Já a sestra moje byly jsme nezdravy hned od maličkosti. Dost se nám rodiče napomáhali: dědeček zchodil s námi, kde jaký lékař byl v celém okolí, ale nebylo nic platno. Bratra často oči bolely, jinak ale cítil se při zdraví. Chodil do školy, pilně se učil, byl hodný hoch. Když vystoupil ze čtvrté třídy, ujal se ho jeden pán, a poněvadž měl krásné písmo, držel si ho k přepisování. I slíbil matce, že bude hleděti později, aby dostal službu při kanceláři. Matka děkovala Pánu-bohu, že jí takového dobrodince seslal. My se naučily čísti, psáti, počítati a potřebným ženským pracem. Jak jsme byly s to, hned jsme pracovaly pro lidi. Sestra nemá ale tolik trpělivosti co já; ona raději v hospodářství poslužkuje; je zdravější i veselejší než já. – Po několika letech umřel i dědeček, naše největší podpora, náš opatrovník a zástupce. A tu teprv jsme byly opuštěné, nešťastné! Matka div si nezoufala.

Pánbůh nás těžce zkoušel, ale on ví nejlépe, proč. Nikdo nemá proti jeho svaté vůli reptati. Dědeček nám vždy říkával: ‚Děti, doufejte, nezoufejte! Pánbůh má velké oko. On vidí na vás, a nechá-li vás trpěti na zemi, odplatí vám to tam nahoře.‘ – Po dědečkové smrti prodávala matka kousek po kousku. Léta byla drahá, práci ruční se málo vydělalo. – Nebylo na tom dost. Bratr se příliš namáhal, psal ve dne pro pána, v noci na svou ruku; oči se mu víc a víc zapalovaly, až – oslepl. Nemyslely jsme, že to bude navždy. Matka vzala ho domů; opatrovaly jsme ho jako oka v hlavě, matka dělala, co kdo radil, ale nic platno. – Konečně šla i do Prahy s ním. Lékaři radili mu všelijaké léky a přimlouvali matce, aby ubohého nevidomce nechala v Praze. Ta ale nechtěla. – Švakrová jeptiška

pomohla jí, čím mohla, a matka vrátila se nazpět k nám. Najaly jsme si světličku, v které posud bydlíme. Matka chodila s sestrou na práci; – já a bratr těšili jsme se pospolu doma. Já mu čítávala z knížek, kterých jsme několik měli po nebožtíku otci. Někdy vodila jsem ho za město ke kříži, kdež mu bývalo jasno a veselo. Když byl v dobré míře, učila jsem ho plésti. Naučil se tomu rychle. I měl velikou radost, když upletl první pár punčoch, a peníze, co za ně dostal, matce odevzdal. Jak nastane jaro, vydává se matka s bratrem do světa. Chodí s ním od jedné studánky divo-
tvorné k druhé, kdyby přece od Boha zrak mu vyprositi mohla. Ale posud všecko darmo. Pánbůh jinak soudí, než my chceme, a nedá na sobě ničehož vynutiti.

Kdosi poradil matce, aby šla s otcovým predikátem po zámcích šlechticů, že prý dostane hojně almužny. Matka se dlouho zpěchovala. Žebrácká hůl je těžká hůl. Když ale nouze a drahota rok po roku vystupuje, byla k tomu přinucena. K prodání nemáme již ničehož. Obrázek tuhle jest poslední dědictví po otci a jeho rodičích. Byl okolo něho skvostný rámeček. Ten ale již dávno se prodal. – Letos tedy vzala predikát s sebou. – Ubohá matka! Co zkusila jakživa žalostí, zármutku, co se napracovala! Teď již nemůže pracovat; ruce má od práce ochromlé. A přece si nedá pokoje. Poslední kapku krve dala by, aby nám pomohla. Bůh jí to zaplať!“ – Tak dokončila Rozárka a slza za slzou hrnula se po bledé tváři.

„A nemáte zde žádného dobrodince, který by se vás platně ujal? – Což ten pán, co bratra vašeho podporoval?“ ptám se děvčete.

„Trpké sousto, které se prošením kupuje. – Kdo sám nezkusil, neuvěří. – Jednou, dvakrát se dá; po třetí ale nechodí. – Ten pán dá leckdys bratrovi kousek starého šatstva. Ale jak bychom to mohli od něho žádati, aby se bratra ujal, kdy mu ubohý slepec nemůže pracovat. – Ach,

milá paní, ono je tolik bídy mezi lidem, že není možná vysloviti! Každý prosí, každý potřebuje: kampak by páni přišli, aby měli každému dáti? – Lidé mi říkají, že prý jsem hrdá, že si nikdy nestěžuji a neprosím. – Já nejsem hrdá; to by mne Pánbůh trestati musel, kdyby mi pýcha do srdce vlezla; ale jsou lidé, kteří neumějí dát ani dobrého slova, ani kousek chleba podati. Člověka to v ruce pálí, což od nich přijme. Já bych nechtěla nic, než abychom měli všecy dost práce po celý rok; pak bychom se přece poskrovnu vyživilí“, pravilo dobré, předobré děvče.

„Mnoho-li vám platí paní od páru punčoch?“ ptám se.

„Jak jsou tenké. Od nejtenčích jeden rýnský, pak dvacítník, od tlustých půl zlatého.“

„Můj bože, to je skoro jako nic! Vždyť pak musíte pilně plést, abyste za tři dni pár tenkých punčoch upletla?“

„Při dlouhém dnu bývám za dva dni hotova. To pletu při měsíčku i za svítání, a třebaš po tmě. Mám již tu práci v prstech. V zimě nemohu seděti, jen do desíti; déle u Záveských nesvítí, a to jest pod námi ten švec. Tam celý rok večery trávíme, a po roce zase. V naší světničce bývá zima; u ševců ale je vždy hezky teplo. Starý Záveský říkává: ‚Lépe méně jísti a více topiti v zimě; v letě pak hodně chodit a hodně jíst.‘ – Jsou to dobří lidé. Starý byl dlouho ve světě, byl až kdesi v Amsterdamu. Umí povídati všelicos, jak je to v té a oné zemi, a proto chlapci rádi k němu chodí na besedu. Také syna poslal vloni na zkušenou. I přikazoval mu, ať zajde do Amsterdamu, tam že má známých mnoho a ti že mu hned práci zaopatří. Tam se prý čisté práci naučí.“ – Rozárka dokončila svoje vypravování; musela odejiti domů. – Hleděla jsem za bledou pletačkou a divné myšlénky o společnosti lidské křižovaly se mi v hlavě.

Jednoho dne podvečer jdu z procházky. I jdu nedaleko valu okolo staveníčka, které bylo na spadnutí. Ze třech stran mělo již podpory. Nahlédnu do přízemních oken; nevelká světnice byla osvětlena ohněm od krbu. U krbu stála žena a na lavici u kamen seděl muž; loupal si brambory. Byl to švec Záveský. Vešla jsem dovnitř. – Staří manželé s podivením se po mně ohlídlí. Nevěděli, kdo to k nim za soumraku přichází. Poznavše ale, s radostí mne vítali. Stará mistrová utírala honem židličku zástěrou a blíže krbu přistavovala, pobízejíc mne k posezení. – „Dnes u vás není Rozárka?“ povídám. „Dnes drží dračky u paní prokurátorové. Matka ji měla k tomu, aby šla s sebou. Přinesou si odtamtud něco k jídlu; a jim jest každé sousto dobré“, pravila Záveská. – „Kdyby jen každý den tak bylo; toho bych jim od srdce přál“, doložil starý. – „Ta ubohá naše Rozárka, ta potřebuje posily dost. Oh, kdybych já věděl, kde roste koření pro její neduh, já bych proň po kolenou lezl. To děvče je anděl! Ta zajisté zaslouží desateronásob krásnější nebe než mnohý sebe lepší člověk. To ona si ho zaslouží a dostane, jako že jest Bůh spravedlivý. – Co jen nám udělala! – My jí to nikdy nebudeme moci splatiti, kdybychom sto let živi byli. – Rádi bychom si ji vzali k sobě za svou; ačkoliv sami málo máme, přece bychom s ní rádi sdělili, čeho Pánbůh nadělí, ale ona nepřijme od nás ani toho nejmenšího dárku. I na ten suchý brambor se ohlíží, má-li ho vzíti. Myslí dříve, máme-li my dost. – Jednou jí ušil na její svátek Antonín střevíce. To měla radost, plakala až radostí. – Zato ale spořila, aby mohla uplést Antonínovi sáček krásný k svátku. – Oh, kdyby to děvče zdrávo bylo, jiné by nebylo Antonínovou ženou. Jen ona ho uchránila od zkázy časné i věčné!“ – „To jest svatosvatá pravda, že jen ona!“ přisvědčila stará matka. „Co jsem se ho naprosila: Toníku, pro všecko, což ti svatého, varuj se těch společností, sic nás přivedeš do

hrobu. Tatík mu každý den předkládal: Komu milá hra, neuzří dobro. Kdo se psy líhá, s blechami vstává. Ale všecko bylo marné. – Přisliboval, prisliboval, ale jak se dostal mezi kamarády, položil si všecka dobrá předsevzetí za záda, sedl si na ně a – hrál zase. Všecko darmo bylo, až nám Pánbůh seslal ji. Kdo by si byl pomysll, že ta ho napraví!“

„A na jaký způsob to dokázala?“ ptám se. Na to pravil starý mistr: „Když jsme jí říkávali: ‚Ale holka, jak ti to jen vždy napadne, že umíš tomu hochovi tak trefně vymluvit?‘, odpověděla nám, že to jest vnuknutím božím. – U ní na to nikdy nedošlo, aby ho byla napomínala anebo mu řekla: Antoníne! tak neb jinak! – Zato ale chytře narážela jenom na jeho kamarády; o něm ani muk, jako by nevěděla, že s nimi chodí. – Najednou zatočila v řeči na jednoho neb druhého z těch karbaníků. Začala: ‚Já potkala dnes Pavlovic Jana. Ten vyhlíží, až běda. – Škoda věčná toho chlapce! – Jakou radost měli ti rodiče z něho! – Teď ale, co se chytil těch daremných spolků, rodičům dělá jen starost. – Matka chudák pláče celé noci; – on na to nedbá, nestará se, hledí si karbanu raději než řemesla, byt se rodiče třeba utrápili. – Však mu Pánbůh proto nedá žádného štěstí. – Juž mu nyní Bůh hrozí. – Jaký to byl hoch, pěkný, jako višně! Ať se ale někdo na něho podívá nyní! Oči má ztrhané od nevyspání – tvář celou pomatenou, – šat na sobě ušmejkaný! Každá poctivá holka stydí se, když na ni promluví.‘ – Antonín na takovou řeč ani nepípal, my si ale mysleli: vtip se! – Jindy zase přišla s novinou, že slyšela u purkmistrů, kterak chce pán celý ten spolek karbaníků strčiti do bílých kabátů. – My jim to přáli. – Antonín neřekl ani slova. Ale nechat! Svědomí dává hbitý rozum! Ono se ho to přece jen dotklo.

Co ho ale nejvíc odvrátilo od těch spolků, bylo to, že začala Rozárka večer čítati. Zdejší pan kaplan a jeden

měšťan drží si mnoho českých knih. – Rozárka se osmělila, šla k velebnému panu kaplanovi i prosila ho, aby jí zapůjčil nějakou pěknou knížku českou. On dal jí s ochotností na vybranou několik a nabídl, by přišla, až ji vyčte, pro jinou. Kdo byl radší než Rozárka? Vybrala si jednu a přišla hned dolů k nám povídat, že jí velebný pán zapůjčil krásnou knížku k čtení, že nám bude večer číst. Antonín rád poslouchal pěkné čtení. Mysleli jsme: Počkej, jestli pak zůstane doma nebo odejde? Byla to právě středa, a to se scházivali ti hoši – ve středu a v sobotu. – Rozárka začala číst. Antonín byl jako na trní. ‚Vidíš, Rozárko, mohla bys mi to k vůli udělat a nechati čtení na zítřek‘, tak začal. Rozárka se zamlčela, podívala se na něho a ptá se: ‚Proč, Antoníne? Kampak máš jít?‘ – ‚Řekli jsme si s chlapci‘, pověděl syn, ‚že se trochu sejdeme.‘ – ‚Jdi, když chceš a mezi chlapci více tě to těší! Já ale nemohu ti to udělati k vůli, abych nečetla. V neděli mám knížku přinést, abych dostala jinou, a čtyry večery dobře jest co čísti. Má to býti krásné čtení, o jedné rodině, kterou bouře mořská zahнала na pustý ostrov, kterak se tam odtud zase dostali. Mnoho jest prý v ní o cizích dílech světa, o všelijakých národech, slovem: jest ti to až milo krásné.‘ – Přišly ještě susedovic děvčata s pletením a bratr Rozárčin; všecko si usedlo a ona četla dále. – Antonín okoumal, okoumal, rozmýšlel se trochu, trochu poslouchal, pak sedl na stoličku, vezma práci do rukou. Několikráte to jím ještě trhlo; bily hodiny osmá a devátá; ale on *zůstal doma*. – Rozárka chudák četla s takovou radostí, že se jí až oči svítily. – To jest dobré dítě. – Bylo deset hodin, a nechtělo se nám ani spát. – Když odcházeli, přikazoval Antonín, aby Rozárka druhý den časněji začala číst, aby více slyšeli. – Když jsme šli spat, povídal jsem Toníkovi, že mi udělal velikou radost. – On mi rozuměl, ale neřekl nic. My také víc ani slova. – Vidíte, paní, od toho dne šlo to pomaličku, líp a líp, až sám

uznal, do jaké propasti padal. Rozárka četla jednou historii o jistém karbaníku, z kterého později i loupežník se stal, jenž na šibenici skončil. Z počátku byl tak hodný hoch, jako Antonín; ale kamerádi ho svedli. – Všickni jsme plakali. – Antonín seděl, jako by ho zařízli. Za chvíli rozvázal a řekl: ‚A stalo se to opravdu, Rozárko?‘ – ‚Vždyť to tady stojí tištěno, že je to příběh pravdivý.‘ – ‚A co na tom podivného?‘ pravím já mu na to. ‚Cokoliv jsem já viděl poprav, co zločinců: všickni byli z počátku jen lehkomyslní; začínali s malými chybičkami a dokonali na šibenici.‘ – ‚Ale proč nejsou trojnásob trestáni ti, kteří je svodí?‘ ozval se Antonín. ‚Však by zdejší Lukáš také zasloužil! Kdo tím vinen, že Pavlovic Jan jest karbaníkem?‘ – ‚K čemupak dal, dím já, ‚Pánbůh rozum a vůli?‘ – A když sám nemá uznání, pročpak neposlechne rady dobrých lidí?‘ – Antonín se odmlčel. – Rozárka pravila na to: ‚Snad se vyplete z těch tenat, jako sta jiných, kteří byli pobloudili. Kůň má čtyry nohy a klopýtne, ale vzchopí se zase. Bez pokušení není na světě ctnosti. Snad i on svého anjela najde zase! A pobloudilý syn, který pokání činí, jest Pánubohu mnohdy milejší nežli ten, co nikdy nehřešil.‘ – Antonín se mile na ni podíval; bylo viděti, že jí v duchu děkuje. – Od těch dob měli jsme s ním jen radost. Každý ve městě ho chválil, a Rozárka, jakmile někde takovou chválu o něm zaslechla, hned mi to s největší radostí povídala. Jak se to mezi chasníky rozneslo, že Rozárka večer čítává, přicházivali k nám. Z počátku nejznámější, později se též jiní přitrousili a děvčata. Bývalo pak u nás veselo. Já počestnou chasu vidím rád okolo sebe; proto jsem tomu nebránil. A když se dalo, povídal jsem jim i sám, jak se mi ve světě vedlo, když jsem býval z mládí na zkušené. – Tak jsme přečkali zlou zimu. Z jara přestalo čtení. My si vyšli časem v neděli po požehnání raději někam do pole nebo na Veselou horu k svatému Vavřinci. A to chodila Ro-

zárka s námi, až nám to zloba lidská překazila. Na hoře jest také hospůdka. Někdy se tam zahodí houdek s dudákem a taneček bývá hotov. – Antonín, on si rád poskočí. – My ale zůstali raději venku a dali si nalíti holbičku. – Jednou byla tam zase muzika. – Antonín, se také pustil do kola. – Mezi děvčaty byla tam též jistá Bětuška Šetkovic, která měla na Antonína oko. On ji ale neměl v lásce a my už dokonce ne. Ta se přitočila po tanci k němu, právě mu uštěpačně: ‚Což vy, Antoníne, neprovedete ani vaši milou?‘ – ‚Provedl bych, třebaš desetkrát, kdybych jakou měl,‘ řekl jí na to syn. – ‚Jen nezapírejte, vždyť celé město o tom povídá, že je Rozárka Smilovic vaše milá.‘ – ‚Ba, já bych si přál takovou milou. Můžete to, Bětuško, říci každému, že mi jest Rozárka ze všech děvčat, co jich koli znám, ta nejmilejší. Ona zasluhuje všecko vážnost, a kdo by ji chtěl pohanět, s tím bych se pořádal já.‘ – S takovou se Antonín od Bětušky obrátil a víc se mezi chasu nepletl. My bychom nebyli o tom ničeho zvěděli. Ale byla tam také Rozárčina sestra Kačenka; ta se toho nějak domakala. Kačenka a Rozárka, to jest nebe a dudy. – Žádné porovnání. Jest to poctivé, hodné děvče; ale mimo to drak. Pánbůh uchovej, té ublížití slovem! Jak jest malá, ona by mu do vlasů vskočila. Šlak ví, ona při těch svých podělkách všecko všude vyzví, všeho se dopídí. Jak jí takový člověk, který sám čist není, slovo řekne, jest v něm jako šípě, vyčte hned šibenici a kolo. Každý s ní zachází jako s máslem, protože se bojí její huby. – Rozárku má ale tuze ráda, radší než matku. Můžete si tedy pomyslit, paní, jaký dělala rámus, když se dozvěděla, co Bětuška řekla. My se ale na to neptali. Antonín prosil sice Kačenku, aby neříkala Rozárce o tom ani slova. Než darmo prositi. Když jest ona rozčertěná, to musí všecko ven. Musela to nejspíš řícti. Od té doby se nás Rozárka zponenáhla stranila. Když přišla boží neděle, našla si vždy nějakou vý-

mluvu, aby nemusela s námi jít, leč nešel-li s sebou Antonín. Podle toho jsme pozorovali, že to asi ví. Muselo jí to býti chudákovi líto. Nám to též bylo líto, ale nechtěli jsme s ní o tom mluvit. Doufaliť jsme, že se to časem zase poddá i spořádá. – Antonín si neustále vypůjčoval od Rozárky knihy, které měla vypůjčené od velebného pana kaplana. Nejvíce mu nosila takové, které jednaly o cizích zemích. Kdoví jestli tím, anebo samo sebou, slovem: hochovi se zachtělo jíti do světa. – Nebyl jsem od toho. Mně bylo také dvacet roků, když jsem šel na zkušenou; ale máma, ta ustavičně odmlouvala. Inu, když má člověk jediného, nerad se loučí; nikdo nemůže vědět, vrátí se, nevrátí se. – Nebylo s ním ale zbylí. Dal jsem mu svolení, a když si matka Rozárce stěžovala, těšíc ji pravila: ‚Neplačte, mistrová, Bůh dá, že se Antonín za rok, za dvě leta vrátí, zdráv i šťasten. On jest hodný hoch: štěstí ho nemine. Zde by z něho nic nebylo. – Nedělejte mu těžké srdce.‘ – A tak to moudře matce vymluvila, že jsme jí byli povděční.

Antonín odešel; po svaté Trojici budou tomu dvě leta. Já mu přikázal, aby šel do Amsterdamu. I dal jsem mu s sebou list na jednoho známého mistra. – Hoch mne poslechl. – Dostali jsme za několik měsíců od něho list, ve kterém nám popisuje cestu a vědomost dává, že jest v Amsterdamu u mého známého v práci. – Dále psal, kterak ho má mistr rád i kterak se podivil, když poznal mistrovu mladší dceru, která prý jest ve tváři Rozárce zcela podobná, ba že má skoro i tak pěkné vlasy. Příkazoval nám, abychom Rozárku neopouštěli, abychom si prý mysleli, že jest to jeho sestra. – Bože, jak bychom to mohli udělat! Vždyť ji máme rádi jako svoji. – Když jsme jí to četli, dala se chudák do pláče a nemohla ani promluvit. Bylo jí to milé. – Antonín nám častěji pošle několik rýnských na přilepšenou, tudy nám přec bývá možno někdy

jí něčím přilepšit. Ale to nesmíme jí peníze dáti; my to dáme matce, aby nevěděla. Ona by hned řekla: „Jste staří, nevíte, jak vás tu dlouho Bůh nechá – nebudete-li toho sami potřebovati.“ – Ona chudák myslí sama, že nebude dlouho živa. – Inu, abych pravdu řekl, já se toho také bojím; celé noci prokašle, ve stravě nemá pořádek; časem jest, časem není nic. Mají dvě drchničky k přikrytí pro všecky – do světničky věje vítr, kudy chce. Jakého tu ušetření! Ale nedá si říci! My jí nabízeli, aby spala u nás dole. To to! Ona od svého neupustí, jako by ráda chtěla umřít. Jestli dostane kdesi sousto, přinese ho druhým a říká, že se najedla; to že jí zbylo. Říká to, poněvadž ví, že by se toho jinak ani netkli. Jestli má několik grošů zbytečných, tu hledí juž koupit ostatním, čeho potřebují. Na sebe se nikdy neohlíží. Když jí říkáme: „Ale Rozárko, pročpak sobě nekoupíte šaty neb to ono, čeho potřebujete; ať si Kačenka sama na sebe vydělá!“ – odpoví na to: „I což, já nepotřebuju žádných zbytečných šatů. Dlouho-li pak tu budu? – Kačenka je zdravá, ona jest ráda veselá, jde mezi holky, nemůže chodit ošuměle, potřebuje šatů víc než já; tak i matka i bratr jdou více mezi lidi než já. Kdo pak si mne všimne?!“ – To bývá vždy její řeč. Ona se drží, chudák, za tu nejnižší, nejopovrženější ze všech lidí. No, za to ji Pánbůh jedenkrát povýší mezi svoje vyvolené!“

Tak dokončil starý.

Když jsem odcházela domů, svítila mi stará dračkou do síně. – V koutku zahlédla jsem ouzké dřevěné schody. „Tamtudy se jde do Smilovic komory“, pravila mistrová, posvěcujíc blíže na polozpuchřelé schody a polámané zábradlí. „Bože, tu je strach choditi; div že se to všecko ještě nesesulo!“ povídám. –

„Milá paní, a přece platí Smilová z té bídné komory třicet rýnských a my padesáte. Člověk tomu juž tak zvyk-

ne. Bydlíme zde spolu již osm let, a ono je to stavení vždy stejné.“ Pod schody byly ještě jedny dvěře, také jen na petlici zavřené; za nimi ozývalo se stenání. – „To je tchyně třetího nájemníka, co je tu s námi“, pravila mistrová vidouc, že naslouchám, odkud stenání vychází. „Leží již plných sedm let; má studený jed v kostích. Jest již celá zkroucená od toho – nemůže si ani sousta do úst podati. On je nádeník, ona prادلena. Celý den jsou v práci, aby vydělali na ten kousek jídla. – Mají osmileté děvče, to obsluhuje nemocnou. Nejvíce jí ale poslouží – Rozárka. Ba ona vysedí i celé hodiny u ní; modlí se s ní, vypravuje jí, jaké bylo kázání, což jí ubohou nejvíce těší. Když dostane něco lepšího, zajisté toho kousek staré Málkové přinese.“ – Tak jest ten ubohý nevšímaný mrzáček andělem útěchy a míru v malém staveníčku; sama bídna, ubohá i chudá, pomáhá přece kde může ještě bídnejším, chudším. – S úctou dívala jsem se druhý den na bledou pletačku, která byla mnohem, mnohem lepší než my všickni! – Sama trpitelka, byla služebnicí lásky, byla neunavenou křestankou.

Byly jsme pospolu jen do jara. Já musela odejít. Rozárka zbledla jako stěna, slze vyhrnuly se jí z černého oka, když jsem jí řekla, že se musíme rozloučiti. „Ale v jeseni se opět vrátím“, doložila jsem, „pak se budeme spolu těšiti.“

„Nevím, nevím“, zavrtěla smutně hlavou.

„Pro každého máte útěchu, pro každého veselé slovo, a pro sebe jen bolest!“ povídám jí.

„Myšlénka, že umru, není mi bolestná; ale mnohem bolestnější jest cit, že se mám nyní od vás zase rozloučiti. Doufala jsem, že budu moci s vámi a s těmi dítkami býti do smrti. Vy jste mne všickni milovali; já tu byla jako doma; těžko mi bude odvykati.“ –

Nemohla jsem jí ani utišit. I mně bylo smutno. Vždyť

pak jsem viděla, že den ode dne více chřadne, a neměla jsem mnoho naděje, že zimy dočká. – Udělala jsem pro ni, co jsem jen mohla. Já došla ještě k Záveskému a prosila jsem ho, aby mi dal vědět, kdyby jí bylo zle. Pak jsme se rozloučily. – Rozárka, vidouc děti plakat, přislíbila jim, že jim vychová psíčka a ptáčka. I dala jim na památku vlastní rukou obrázky. – „Prosím vás, Rozárko, jen se šetřte a pomyslete si, že by mne to tuze bolelo, kdybych vás nezastíhla při mém návratu zdravou“, pravila jsem jí na rozchodnou. – „Jak bude vůle boží!“ odpověděla a vřelá slza padla na moji ruku. Odjeli jsme, provázeni, dokud vidno, jejími zraky, jejím žehnáním, její modlitbou.

Uplynulo jaro i léto. Nastala jeseň. Listí žloutlo, opadávalo; na jeřábech okolo cesty seděla hejna vran; po obloze proháněly se šedé mraky. Slunce pokrývalo mdlým světlem zasmušilou krajinu. Takový byl den, když jsem se opět do města vracela. I mysl moje byla zasmušilá. Věděla jsem, že Rozárka těžce stůně, že již nevydrží dlouho. Psal mi to sám lékař a starý mistr mi to dal vědět. Děti byly smutné, že jim nebude již hodná Rozárka povídat pohádky, že jim nevychová psíčka ani ptáčka. –

Jak jsem slezla, běžím hned do starého stavení. Na práhu stála Záveská. Byla celá uplakaná. „Jak jest Rozárce?“ ptám se. – „Zhasíná! Pánbůh vás, milá paní, přinesl; již celý den o vás mluví. Věděla to jaksi napřed, že dnes přijedete. Říká také, že dnes umře. – Ubohá trpitelka. Ta vystála! Antonín psal nám, že sem přijede; ten týden ho čekáme. On neví, že jest s Rozárkou zle. Ten se podiví, až ho povedem na její hrob!“ – Tak naříkala stará, vyprovázejíc mne po zpuchřelých schodech nahoru. Přede dveřmi ležely dvě otepě slámy: lože to matky, bratra a sestry Rozárčiny. Vešly jsme do světnice. Ach ta komora ani se

nepodobala obydlí lidskému. Podlaha shnilá, okna rozbitá, papírem zalepená, – zdi rozpukané, takže jimi vítr províval, vlhké zdě, kamna žádná, jen malý krb. Nedaleko krbu stolec, lavice, dvě židle, v koutku nízká malovaná truhla, v nejužším koutě za krbem lože; to bylo celé nářadí. – Na loži polosedě, přikrytá peřinou, největším to bohatstvím celé rodiny, ležela Rozárka. – Jak jsem tam vešla, usmálo se na mne to černé, milé oko; ono bylo ještě větší, zářilo podivným leskem, září nadpozemskou. – Postava její zcela vyschla. Tvář zmodralá; rty sotva přikrývaly dvě řady sněhobílých zubů. – Tiskla mi slabě ruku. Já nemohla promluvit. Položila jsem jí na hlavu ruku, ale až jsem sebou trhla leknutím. Ty krásné, překrásné vlasy byly ty tam, – ustříhané! – „Nač by mi byly? já je nemohla rozčesati“, povídala mi slabým hlasem, pozorujíc moje leknutí. – „Ne, ne, drahá paní“, ozvala se matka, která seděla vedle lože a plakala: „Ještě chodila, když si je dala ustříhnout. Já nebyla letos venku. My měly někdy nouzi, přišla činže, ona nemohla mnoho vydělati, šla tedy k té paní, co jí kolikrát již o ně říkala; té je prodala za čtyry zlaté a čtvrtci brambor. – Ach že měla ona paní to svědomí, ustříhnout jí ty vlasy, že se jí ruka netrásla, když to dítě okrádala o její jedinou tělesnou ozdobu. A jest to tak bohatá paní! Má všeho dost, a ona vezme tomu mrzáčkovi to jediné, co měla ze světských pokladů. O dobře já vím, to jí dodalo. Od té doby Rozárka nevyšla ze stavení. To byla její poslední rána!“ – Tak naříkala zarmoucená matka. – „Pročpak jste se neobrátily k těm paním, kterým jsem vás odporučila?“ ptám se. – Matka pokrčila rameny. – „Jednou, dvakrát se dá, po třetí to omrzí.“ – Věděla jsem všecko. – Byla bych ráda postavila mnohého k chudému loži umírajícího děvčete, aby se zastyděl. Byla bych mu ráda pověděla, jak ta duše trpěla a kterak ona znala *milovati bližního*. –

Poslala jsem matku pro lékaře, Kačenka šla pro děti, které si přála Rozárka viděti. – Zůstala jsem s Rozárkou samotná, neboť i Záveskou narychlo dolů zavolali. – Tu vzala nemocná vedle sebe ležící modlitební knihu, vyndala z ní v papíru zaobalený obrázek, a podávajíc mi ho, pravila: „Je to obrázek mé babičky; to nejdražší, co mám. Vezměte ho, paní. Schovávala jsem ho co svatou památku. Vy znáte neštěstí plný život naší rodiny. Snad vám bude milý. Vy ho schováte snad líp než kdo jiný a vzpomenete na Rozárku ještě po letech.“ – Já jí rozuměla. I podala jsem jí ruku s vroucím díkem, obrázek schovavši k sobě. Ještě mne prosila, abych matku její neopouštěla, pak abychom jí daly ty nejšpatnější šaty do hrobu, ale ty střevíce, co jí dal Antonín, a ty památky od dětí abychom jí dali s sebou. – To jí velice upokojilo. – Dole bylo slyšeti hlasy. – Rozárka se rychle pozdvihla – nahnula, šeptajíc: „*To jest on!*“ – Pak lehla zpátky a přes tvář přeletlo blahé usmání. – Měla jsem tušení, neřekla jsem ale nic. – Za chvíli vešla Kačenka s dětmi do dveří. Zbledly, přijdouce do světnice. Ony zvykly viděti jen mladou tvář, jasnou radostí, a zhrozily se nyní, když před nimi rozhalila nouze a bída svoji hroznou tvář. Pustily se do pláče a nevěděly, co mají říci umírajícímu děvčeti, které na ně s nevyslovnou láskou hledělo. I tu se její laskavost ještě jevila. Vidouc smutek dětí, pousmála se na ně, podala každému ruku, přislbovala, že jim ještě napovídá pohádek dost, aby jen poslušny zůstaly. – Poslala je pak k Záveským, tam že jest psíček i ptáček, jež jim vychovala. – Když ale odcházely, zatopily se jí oči slzou. – Lékař přišel, ale jen pro potěchu matce; pomoci již žádné nebylo. – A nebyla by si věru nemocná přála vrátit se zpátky do života na zemi. Duše její byla již nahoře u Spasitele. – Lékař odešel; slepý bratr sedl si z druhé strany lože a po chvílkách sáhl jí na čelo i hladil její vlhké vlasy. Cítě ale

studenost mrtvoly, zakryl si tvář a hluboce vzdychal. Matka a Kačenka naříkaly tiše. – „Neplačte“, pravila tiše Rozárka, „modlete se a přejte mi nebe; – já již po něm toužím dávno. Pánbůh jest milostiv! On bude s vámi. Jak to nebude trvati dlouho a uvidíme se zase všickni!“ – Vtom se dvěře tiše otevřely. Do nich vstoupila stará mistrová, mistr, za nimi mladý muž příjemné tváře. Celý zaražený zůstal státi uprostřed světničky. Ruka Rozárčina v mé cukla; chtěla ji zdvihnout, ale – nemohla. – Antonín přistoupil k loži: „Rozárko! Tak se opět vidíme!“ vyrazil ze sebe a slze polily opálenou jeho tvář. Ústa Rozárčina chtěla promluvit, chtěla se usmáti, ale nemohla již. Oči jen patřily na něho dlouhou chvíli – a přes líce přelétl ještě červánek. – V okamžení se ale zase ztrácel; ztrácel se i lesk oka, které se nechtělo odvrátit od tváře milého přítele, – ztrácel se i tichý chraptivý dech –, až všecko umklo. Tiše zhasl život šlechetné panny, jako když svíce zhasne. Starý Záveský otevřel okno; po světnici ozývala se tichá modlitba, přetrhována pronikavým štkáním.

Druhý den ležela v rakvi. Měla svoje jednoduché kartounové šaty, ve kterých jsem ji vidívala chodit každodenně na studentskou mši svatou. Na nohou byly nové skoro střevíce, jež byla šetřila co drahou památku. – Okolo prstů, složených přes prsa, otočený růženec – na prsou křížek, kolem pak kvítí i obrázky, dárky to milé. – Na hlavě pěkný věnec z barvínku. – „Dal jí ho Antonín“, pravila matka. – Doprovázelo nás mnoho rakev její k tichému odpočinku. Mnohá vřelá slza padla na zemi, kterou jsme ji přikrývaly. Mnohá paní litovala jejích rukou, pravíc: „Škoda těch rukou, byly to šikovné ruce! – Takovou pletačku hned nenajdeme!“ – Kdo si jí ale více všímal, ten si myslil: „Škoda, že je na světě tak málo srdcí tobě podobných!“ –

SESTRY

Láska velkých pánů lehčí jest než mech.
(Národní přísloví polské.)

VEČER JE NA SKLONKU, KRÁSNÝ VEČER ČERVNOVÝ. Od vesnice, nedaleko břehu Bobry ležící, pospíchá děvče přes vřesoviště k nedalekému lesíku. V lese, u širokého dubu, pod nímž vřesu i mechu jak by schválně nastlal, děvče ustane. Plaše naslouchá na vše strany; neslyší však leč zpěv vznášejícího se nad vřesovištěm skřivánka a štěbetání kosa, který sedě na vrcholi stromu, sám s sebou hovoří bůhví o čem. I sedne děvče do mechu, položí hlavu v dlaň a zamyslí se. Skrze stromoví zažehne poslední paprsek slunce a osvětčuje hlavu děvčete, napolo pokrytou zlatým čepečkem. Je to krásné děvče, hodno malování! –

Dle kroje znát, že patří k stavu selskému, dlaň její tvrdá od práce, ale pleť bílá jako květ vodní růže, vidět skrze ni tkaninu modrých žilek. Barva lící jejích jako nádech na zralých broskvích, ústa pak jak purpur květu granátového. Nos rovný od čela, pěkný, foremny. Oči hnědé, dlouhobruvené, podobají se očím gazely; nad nimi obočí táhne se jak oblouček černidlem nakreslený. Podél jasného čela splývají v plných vlnách zlaté vlasy. Na malé nožce má černý, nízký střevíc s mašlí, modré punčochy s červenými cviklemi; červenou sukni ne tuze dlouhou, modrou pentlí obšitou. Zpod sukne vykukují lemovky spodniček, každá jiné barvy. Zástěrku bílou, šněrovačku černou aksamitovou, se stříbrným premováním. Kabátek též černý aksamitový, napřed otevřený. Bělounká košile, v záhybky složená, je u krku lesklým spínadlem spjata. Na hlavě malý zlatý čepeček kulatý, s bílou krajkou kolem, vzadu s dlouhým červeným fábořem, znakem to panenského jejího stavu. Tak sedí děvče v mechu jako kytice.

Slunce již zašlo za širou nížinu, zanechávajíc panování bratru měsíci, který z druhé strany pomalu vychází, přiváděje s sebou nesčíslný počet jasných sester. Skřivánek nad vřesovištěm už nelítá, děvče sedí ještě pod dubem zamyšlené. Na její půvabné tváři vidět odlesk nějaké blažené myšlénky. Kolem úst pohrává jí chvílemi milostný úsměv a ruku má položenou na očích, jako by zabraňovat chtěla vtírání se zevnějších obrazů do říše krásných snů.

Tu náhle ozve se štěkot psa z lesa. „To je on!“ zaraduje se děvče. V malé chvíli obskakuje ji krásný honící pes, za ním pak přichází myslivec.

„Tak dlouho, dlouho nejdeš, Roberte!“ předhazuje děvče příchozímu, objímajíc jeho rámě.

„Dlouho? – Ját vzkázal, že přijdu se soumrakem, a teprv slunce zašlo“, omlouval se Robert, líbaje děvče v líce.

„Pravda; ale nediv se, Roberte, že mi čekání dlouhé bylo, vždyť jsem čekala na tebe, tu mi bývá okamžení hodinou a hodina dnem“, usmálo se děvče a zrak její s výrazem nejvyšší milosti utkvěl na tváři Robertově. – Je to tvář duchaplná, ušlechtilých tahů; pleť velmi snědá, jako by jižní slunce ji bylo opálilo. Oči velké, černé, bystré jsou jako oči sokolovy; nad nimi klenou se obočí jako dva široké černé oblouky. Na horním pysku černé kníry, pod dolním kozí bradu má. Nad vysokým klenutým čelem točí se v kroužkách, jako háďata, havraní vlasy a zakrývají napolo jízvu, která se táhne po levé straně čela až k uchu. Malou nohu, malou též má ruku. Zdá se, že mu něco přes třicet let. V tom okamžení, když sedá k děvčeti do mechu, hoří v oku jeho jen plamen vášnivé milosti. „Briliantě, pozor!“ rozkazuje psovi, který chce ulehnout k jeho nohoum; pes poslušen rozkazu, zvedá se a počne zvolným krokem kolem dokola obcházet, maje uši pozdviženy, by mu ani to nejmenší hnutí v lese neušlo.

„Krásná jsi, Hedviko, velmi krásná!“ praví polotajeným

hlasem myslivec, objímaje jednou rukou útlé tělo děvčete, druhou hladě zlaté její vlasy.

„Opravdu, Roberte?“ ptá se děvče, pozdvihnouc k milenci dobré, nevinné oko.

„Viděl jsem krasavice italské i španělské, ale krásnější než tys, neviděl jsem –“, ujišťoval Robert.

„O jak mne to těší! Budu Boha denně prosit o milost, by mi krásu, kterou mne obdařil, zachoval k tvému potěšení!“

„Vlasy tvoje měkké jsou jak vlna ovcí kašmírských, bujného zrostu; proč skrýváš je pod ten čepec?“

„Jakpak bych mohla chodit bez čepečku, vždyť by na mne děvčata prstem ukazovaly a řekly by: vidíte hrdou, ona si vyvádí jako nějaká městská slečna! To neumím udělat. Ale až budu tvá žena, Roberte, až budeme zůstávat v lese o samotě, pak se budu strojit, jak ty budeš chtít; jen když sestru navštívit půjdem, pak si vezmu čepeček, ale ne s červenou, to už budu nosit modrou pentli. – Ach Roberte, ani věřit to nemohu, že ty, člověk cvičený, kterého všickni lidé milují, – jsi mne, nepatrné děvče, za ženu si vyvolil. A přece tomu tak – vždyť jsi přísahal před živým Bohem, že mne miluješ, že mne za ženu pojmeš, jak by to nemohlo být pravda!“ tiše praví děvče, skloníc hlavu s úplnou důvěrou na Robertovo ramě. On pak sevřel ji v náruč, líbaje ústa i čelo její.

„Nikdo tě neviděl, když jsi šla sem?“ ptal se náhle, jako by na něco byl vzpomněl.

„Nikdo, Roberte; chasa tancuje na dolní louce, staří u rychtáře besedují. Dbám já o to, by mne nikdo s tebou neviděl, neušlat bych posměchu celé vsi a ty neušel bys pronásledování; nemají to rádi, když se děvče z vesnice vyvdá. A co by sestra řekla, kdyby od jiného o naší lásce se dověděla?“

„A kde je dnes sestra tvoje i švagr, žes mohla odejít?“ ptal se Robert.

„Sestra i švagr jeli přes pole do Nimbše, malého chla-
pečka vzali s sebou. Ach Roberte, kým bys již jistotu slí-
bené ti od pána služby v rukou měl, bych mohla sestře
Johaně o lásce naší povědít. Tak mi to svědomí tíží jako
kámen, že jí nemohu říci, když se mne mnohdy starostlivě
ptá: ale Hedvičko, copak jsi tak zamýšlena? Pánbůh chraň,
aby ti bylo zle? – Přišlo ti snad z očí? – A již mi shání léky,
obkládá hlavu chladícími lupeny, a já nesmím říci: vždyť
mi je dobře, Johanko, já jsem šťastna, a přišlo-li z očí, přišlo
jen milo, ne zle!“ – Přitom podívala se Hedvika šelmovsky
do očí milencových, hned ale pokračovala v důvěrné své
rozmluvě dále. „Ját netajila až posud před sestrou ani
myšlenky. Čtyry roky bylo mi, když nám matka a brzy po
ní i otec zemřel. Johana, ačkoliv jen o několik let starší než
já, převzala starost za obě, odchovala mne, starala se o mne,
že by matka sama více nemohla. Když Burkhard za ženu ji
požádal, musel dříve svatosvatě slíbit, že mne co bratr vždy
milovat bude. Dostal slibu. Neméně než sestra Johana
miluje mne i on; nedopustí, by mi kdo na kříž stéblo
v cestu vložil. Lidé po vesnici mluví: Burkhardovic pyšní
se Hedvou, žádný ženich není jim dost dobrý, budou si
chtít ženicha objednat bůhví odkud.“

„Ját ale slyšel, že tys jako zaslíbena již jakémus Bohu-
milu; o tom se nezmiňuješ?“ vskočil jí do řeči Robert.

„Bohumil z Nimbše byl jednou u nás; otec jeho známý
je Burkhardův. Svěřila mi později sestra, že si mne Bohu-
mil zamiloval. Byla bych snad svolila, kdybych tebe v tom
týhodni nebyla na suchopáru potkala. Od té doby nejsem
svá. Tebe budu milovat do nejdelsí smrti, nikoho jiného.“
To dopověděvši objala Hedvika s vroucností šiji milen-
covu a ráda trpěla horoucí jeho líbání. –

Pozdě bylo již, když Robert doprovodiv Hedviku na
kraj lesa, nazpět pospíchal. U východu z lesa přivázán
čeká naň kůň; nedočkavě pohazuje hlavou, kopyto roz-

rývá kyprou zem. Tu se ozve štěkot psa, kuň roztáhne nozdry a divoce zarže, cítě svého pána. „Jen se neraduj tak hlasitě, Vulkáne“, domlouvá mu Robert, veda ho z lesa, „byť tu na nás i nečíhali banditové najatí od žárlivých soků, je se co bát nepovolaných očí. Krásné je to stvoření“, šeptal dále jako v zamyšlení, „nebyl bych myslil, že v té stepi taková růže rozkvetá. Štěstí samo přivedlo mne k ní. – Škoda, kdyby jiný byl utrl květ její, neznaje ani krásu jeho ocenit. – Ale co tu slibů, přísah u těch děvčat, hned aby se jim na věky zadal. Blázínkové! –“ S lehkomyšlným tímto úsměškem vymrštil se Robert na koně a jedním letem uhání po rovině kupředu.

Víc než hodinu cesty vzdálenosti od lesa, u samého města rozkládá se velký anglický park, uprostřed něho stojí nádherný zámek. U zadních vrat parku stojí premo vaný vrátný, vedle něho podkoní též v livraji. „Kde zase vězí!“ bručí nevrle poslední.

„Snad jel na lov?“ povídá vrátný.

„Ach na lov – leda povídali – známe ty lovy. – To je všude tak. – Divím se jen tomu, že ho ještě nezabili, – ale on má z pekla štěstí, a kdyby mu hlavu ještě jednou rozštípli, on přece do ohně poleze.“

„Kdepak přišel k té čáře, toť musela být notná rána?“ ptal se vrátný.

„Komorník mi povídal, že tu ránu dostal v bitvě ve Španělich, ale ať mi to nemaluje – to je taky takový –, proto nic nepoví.“

„Tys s ním ve Španělich nebyl, ani ve Vlaších?“ ptal se zase vrátný.

„I bůh chraň. – Mám toho dost, co jsem viděl po Francouzsku a Německu. Člověku jde hlava kolem, když si to rozvází.“

Vtom slyšet z pozdálí rychlý cval koně a v malém okamžení zastaví se u vrat uříčený Vulkán. Robert skočí

s něho, hodí uzdu nevrlému podkonímu, koně ale jako za pochvalu pohladí po hlavě. – „Paní kněžna již doma?“ krátce ptá se vrátného. – „Ano, Osvícenosti!“ pokorně odpovídá vrátný. Robert rychle pospíchá k osvětlenému zámku a za ním pes, sotva dechu popadaje.

A Hedvika klečí ve své komůrce, modlí se za svého miláčka, prosí o požehnání nebes pro svoji lásku. Ubohá, ubohá Hedviko!

---

*Odkud jsem se nadál, že mne slunce
ohřeje, odtud na mne mrazy bijí.*

(Národní ruské přísloví.)

K čemu pospíchá lid z celého okolí k městu do zámku knížecího? – Vždyť pak není neděle, ani svátek, ani ve městě jarmark; a přece jsou všickni svátečně přistrojeni. – Jdou k tanci a radovánkám. Kněžnin den narození je, slavný to den pro město i okolí. – Ten den zasedá nejvyšší honorace města s kněžnou i okolní šlechtou k jednomu stolu; – vesnický lid hoduje na zámeckém dvoře pod stromy, chudí žebráci nosí domů štědře nadělené porcí. – Ten den dovoleno každému, pěkně i nepěkně ošacenému, podívat se do parku zámeckého, do divokého i do jelení obory, kde pod pěknými duby vysokoparohatí jelenové, daňci a srnci se procházejí. Zámecký park od divokého je dělen řekou Bobrou. Květinný čili zámecký park od řeky trochu do výše se táhne. Uprostřed něho stojí nádherný knížecí zámek ve čtverhran stavěný. S jeho terasy jde se po širokých mramorových stupních dolů k řece. Jakých to krás v tom parku nahromaděno! – Svěží, vždy zelené trávničky, po trávničkách – jak krásných skupení sestavených z květin a záhonků! – Co tu arabesk, jmen a různobarevného kvítí okras! A ty cestky drobounkým pískem sypané jako žlutohnědé pentle s barevnými okrajemi skrze ně se

proplétají. – Stromky v nejlepším pořádku, každý ulíčen, vyfintěn jako chlapec o školní visitaci. – Fontány tu, besídky, loubí z jasmínu, růží, háje myrtové i cypřišové. Když nastává máj, měsíc květů a lásky, – tu přiletují sem zpěvci z dálných krajů. Když podvečer zazní jich sladké klokotání, zachvěje se myrta i cypřiš. Ony znají ty melodie! Jsou to melodie vzdálené, krásné vlasti, je to pozdravení lásky, jež matka svým ubohým, uvězněným dětem rok co rok posílá, by si nezasteskly! – Ale prchá máj, prchá léto, odletují zpěvci a smutně stojí myrta, zasmušile cypřiš. – V skleníkách uzavřené odkvétají vzácné květiny, jako dívky v harému tureckém. –

Oranžerie tu, lesík smokvový, pavilóny v italském, čínském, francouzském i bůhvíjakém ještě vkusu stavěné, a konečně i krásná zimní zahrada. Když šírá rovina sněhem se pokrývá, o zelenu památky není, leč v dáli tmavozelené jehliny smrčín a jedlin, tenkrát za těmi skleněnými stěnami vidět kousek jižního ráje. –

V divokém parku rozkládají duby, jasany, jilmy a jiné pěkné stromoví volně ratolestě do povětří. Mezi stromovím křížují se cesty na vše strany. Jedna vede k švýcarskému domku. Druhá do stínu lesního k poustevně, která je zevně korami, ale uvnitř měkkými čalouny vyložena. Třetí k vile na malém návrší, jejíž průčelí na dorickém sloupení spočívá. Čtvrtá do malého údolíčka k rybníku, u něhož rybářský domek, při domku pak skvostné loďky na vodě se houpají a labutě plujou. Každá z cest přivede chodce k milému odpočinku. – Jedna pak z nich vede do březiny. Tam pospíchá v den narození vesnická mládež k tanečním radovánkám. Na prostranném mýtišti stojí okrášlený květinami a fábory strom, okolo něho udupaný mlat k tanci. Pod stromy stoly, na něž se chystá jídla i pití hojnost. Tam pospíchají děvčata v červených suknicích, zlatých čepečkách s červenými fábory. Tam junci ve vy-

šívaných kamizolkách, ověňčených, širokých kloboucích. Tam ženou se široké panímámy, majíce přes rámě přehozené táčky, na rukou rukávníky z kožešiny, od zlatých čepečků vlající modré fábory. Mladý lid neotáli dlouho v květném parku, veselá hudba zve do háje. Jen u některého z těch krásných záhonků zastaví se děvčata a nejedna projeví žádost: kýž by každou neděli byla kytice za šněrovačku! – Jedna z nich s chutí obrací oči po zelených trávníkách, řkouc: „Děvčata, jen se dívejte na tu travičku, to by se to žalo! –“ Z davu chlapců pak ozve se hlas: „Kdyby všude takové cesty byly, jezdilo by se jak po stole! –“ Panímámy mají více času k dívání se. V těch stinných loubích zdá se jim, že by se hezky předlo, některá míní, že by do té zahrady také zelí a cibule patřila. Muži zase vypočítávají, mnoho-li as ta zahrada stojí, myslíce, že by líp bylo nasít žita a pšenice; když pak ne to, alespoň na místo zbytečného stromoví nasázet ovocních stromků. –

Okolo zimní zahrady prochází se mnoho městského lidu. Dívají se skrze sklo do galerií, naplněných vzácnými květinami a stromovím; dívají se do kulatého salonu uprostřed, na mosaikovou podlahu, na fontán z bílého mramoru, jehož s výše padající proudy útlolisté kapradiny kolem stojící skrápějí a teplé povětří v salonu ochlazují. Obdivují skupení soch z kararského mramoru, jež salonu za ozdobu slouží a jež si prý kněžna přímo z Říma dovézt kázala. –

„Takový domeček by mně neškodil v zimě“, povídá si vyzáblý panáček v černém fraku a plstěných botách, když si byl odkašlal, „ta zima je mi zlý host! –“

„Já bych se také nezlobil, pane písari“, klepá mu na rameno tlustý měšťan v nankinkách a modrém fraku, „kdybych mohl jít z teplé světnice pod zelenem až do hospody a zase zpět; chutnalo by mi pivíčko dvojnásob i v zimě.“

„Ach herje, jaká to rozkoš; kdybychom tu mohli držet naše pikniky!“ přeje si rusovlasá panička, dívajíc se do salonu. Vedle ní okáže se hlava s zlatým čepečkem a buclatá selka ptá se, ukazujíc na sochu Apollovu: „Jaký je to svatý? –“ Rusovlasá panička se začervená, obrátíc oči jinam, tatík ale v dlouhém kabátu povídá: „To bude svatý Šebestián, toho dělají vždy nahého.“

Hrubý hlas vedle tatíka ozve se: „Ti páni mají nebe na světě, v zimě si koupí léto, v létě chlad, ale našinec musí v létě pražit se, v zimě mrznout. Prokletá zima, jen kdyby té nebylo.“

Vesele prohání se mladý lid okolo stromu; děvčatům hoří oči i líce a jedna za druhou svlékají aksamitové kabátky, dávajíce je pod ochranu paním matkám. Ale i těm konečně nedá veselá hudba posedět, jeden pár za druhým spouští se do kola a mezi těmi strakatě oděnými selkami točí se i měšťanky v černých sukních a bílých batistových čepečkách. Vše je veselo, živo. –

Jen v jedněch očích není zápalu rozhárané veselosti; – a právě po těch obrací se nejeden mládec toužebně! Ony patří děvčeti, ze všech nejkrásnějšímu! – Desatero žárlivých zraků sleduje ji v kole, čekajíce, kdy noha její ustane, by i jim přáno bylo s ní potančit si. – Ale šťastný tanečník neunaveně a pyšně kolem nich unáší královnu plesu! Lehká je mu v náručí, jak pírkó, a noha její jak noha lesní panny, pod níž se tráva nesklání. – I mezi ženami, ačkoliv v mnohém srdci závist a žárlivost hoří, je slyšet hlasitou chválu a nejedna z žen by se ráda matkou, z děvčat pak švekruší krásného děvčete zvala. Avšak žádné oko nespočívá na ní s tak vroucí láskou a pýchou jako modré oko sličné ženy, sedící pod břízou s malým chlapečkem v klíně. Tahy v obličejí ženy podobají se zcela oněm v obličejí děvčete, i ty samé zlatobarevné vlasy splývají v plných vlnách podél čela jedné i druhé, ten jedině rozdíl je mezi nimi,

jaký je mezi rozkvetajícím poupětem a růží v nejvyšším květu. Co zvláštního půvabu tváři děvčete dodává, je hnědé, dlouhoobrvené oko, neobyčejné při zlatých vlasech.

U nohou sličné ženy leží v trávě vysokorostlý muž osmáhlých líc, jasného však pohledu. Nevšímá si velmi tancujících, všecku pozornost obrácenu maje na hezkého klučika, který s lesklými, velikánskými knoflíky na jeho kabátu hraje.

„Ráda bych se mýlila, ale zdá se mi chvílemi, že Hedvika spíše smutná než veselá je“, povídá žena muži.

„Jistě se mýlíš, Johano“, odpovídá muž, obrátě hlavu k tancujícím. „Hedvika dávno již tak veselá nebyla jako dnes. Vždyť pak sama ti řekla, že se na dnešní den těší. —“

„Pravda; dnes ráno ještě, nežli jsme šli, povídala ve-sele: ty ani nevěříš, Johanko, jak šťastná dnes jsem! — Když jsem se jí ale ptala, proč právě dnes, — utekla ze dveří. Já nevím, jaké to děvče nyní je, brzy veselá, dovádívá, hned zase zamyšlená, smutná. —“

„Budže je sama nevědouc churavá, budže je zamilovaná“, řekl muž.

„Churavá — to možná —, zamilovaná — to ne“, opakovala žena, kroutíc hlavou, „vždyť pak bych, i kdyby mi to nesvěřila, o tom vědět musela.“

„Vy ženy máte sice v tom pádu bystrý zrak, ale mohlo by přece být, že jsi nedopatřila“, usmál se muž.

„Ne, ne, Burkharde, já vím, že se jí ze všech hochů nejvíc Bohumil z Nimbše líbí, ale ani toho si nežádala. Vždyť víš, že nás prosila, abychom ji k žádnému muži nenutili dříve, dokud ona sama by nám neřekla: toho bych si přála!“

„Snad již volila, ale chce zvolence svého dříve trochu poškádlit i zkusit, je-li hoden její lásky, — jakos ty, Johanko, mne zkoušela“, řekl Burkhard, pohlednuv laskavě na milovanou ženu.

S lehkým usmáním sklonila se Johana k děcku, políbíc je v čelo. —

„Copak ty, Burkharde, nebudeš dnes tancovat?“ volá na ně zvučný hlas od stolu, „já pořád čekám, abych se s tvou ženou trochu popyšnil, a ty s ní sedíš jako v líbáncích. Vzhůru, do kola, nedej se zahanbit ode mne staršího!“

„Ne já, Johana nechce tančit“, hlasitě odpovídá Burkhard.

„Však ona si dá říci“, míní veselý Záruba, a přicházejí s plným pohárem k Johaně, ptá se: „či bys mně chtěla, paní Johano, odepřít sousedskou? —“

„Nechci tě urazit, Zárubo“, odpovídá Johanka, vstávajíc s chlapečkem se země.

„A já zase tvoji ženu k tanci zaprosím“, praví Burkhard, oblékaje kabát.

„Páni muzikanti, oddechněte si! — Hoši, odstupte!“ rozkazuje zvučným svým hlasem Záruba.

„Stůjte, hoši! nechte sólo rychtáři Zárubovi s Burkhardovou a rychtářce s Burkhardem!“ povídá jeden z mladíků, rozháněje kolo.

„Pojď, pojď, Hedviko, a podrž mi Bohumilka, u jiné by nebyl pokoj. —“ S těmi slovy podává Johana děcko přicházející sestře.

Každý dával pozor jen na statné tanečníky a nepozorována odešla Hedvika, děcko majíc v náručí, od ostatních.

Pod bílou vilou milý chlad, tam děvče ustane; sázejíc dítě do měkkého vřesu, kleká k němu.

„Tak, Mílku, zde si odpočinem; teta dá ti prouteček, dá ti kaménky, kvítky, budeš si hrát, pak vrátíme se zase k mamince.“ To povědvši dítěti, políbí mu buclatou ručinku a jde přinést slíbené mu věci. — Chlapeček vesele šlehá kolem sebe proutkem, hrabe ručkou v kaménkách, děvče pak splítá mu z květin věneček na rusé kadeře a slzí.

Týden již uplynul, co neviděla svého miláčka, co o něm ani neslyšela! Proto se tak velice na slavnost těšila, doufajíc, že ho uvidí. „V zámku jeho pán, i on tam bude“, mínila.

Když podávala v skvostné síni, vyvolena jsouc ze všech děvčat, paní kněžně bílý koláč a věnec spolu s přáním, jak to zvyk dávnoletý byl, ráda by se byla po síni ohledla, ale stud jí v tom překážel. „A mezi tou vrchností on beztoho by nebyl“, myslila si. Věděla, že slouží co myslivec; proto když na dvoře hodovali, začasťe hodila očkem v tu stranu, kde služebnictvo se hemžilo. Kmitaly se tam zelené výložky s stříbrnými portami, ale Robertovu štíhlou postavu neviděla. Bylo po hodech, a neviděla ho ještě a v zahradě nebylo také o něm památky. – „Snad přijde k muzice“, doufala, když vstupovala do kola. Ona si od té muziky mnoho slibovala. „Když přijde, bude se mnou tančit“, myslila si, „sestra si nás všimne, bude se mne ptát, kterak já toho pána znám, a já jí řeknu: „Johanko, toho miluju, tomu mne dejte.“ – Seznámí se, řekne, že dostane nablízku službičku, bude mu dovoleno k nám přijít a pak“, – ach, při té blažené myšlénce, „že bude pak jeho, navždy jeho“, – se děvče blahostí vždy zachvělo, oko se jí radostí zarosilo. – Důvěra její byla pevná, vždyť jí přísahal před živým Bohem, – že si ji vezme za ženu! – Ani zdání neměla, že by člověka na světě bylo, který by ruku v rouhání k nebesům pozdvihnouti se odvážil! – Proto také žádná jiná myšlénka, ani bolest srdce její netísnila, ani když dne víc a víc ubývalo a Robert k tanci nepřicházel, leč smutek zklamane radosti a vědomí, že ještě prodlouženo skrývání se před sestrou.

„Ach, přetěžké bydlo panský dvůr!“ vzdychla si konečně a oči osušivši usmála se na hrajícího si chlapce, ukončujíc pletení věnce.

Vtom slyšet z povzdálí hlasy, vždy víc a víc se blížíci

k místu, kde Hedvika seděla. – Děvče poslouchá, náhle ale sebou trhne, vyskočí a oči radostí jí zahoří. – Nerozumí sice cizé té řeči, v které se hovor vede, ale zvučný, lahodný ten jeden hlas zná! Mezi tisíci hlasy by jej rozeznala. Ten samý zvuk zaujal nevinné srdce její hned na první do-
slech, ten slyšela ve vážné přísaze i v tichém šepotu váš-
nivé milosti. – „Ale s kým to přichází?“ ptá se děvče samo
sebe – a srdce jí očekáváním prudčeji a prudčeji bije. Slyší
šust hedvábného šatu, cítí vůni panskou, tu samou, jakou
byl nadchnut šat kněžny, když ráno při slavnosti lem jeho
políbit dovolení dostala. – Již se kmitá drahý šat mezi
zelenem a v okamžení stojí před Hedvikou krásná kněžna
a Robert. Nemá myslivecký prostý šat – černě oděn je,
na prsou řády, na bílé ruce třpytí se brilliant. Děvče s úža-
sem dívá se na ten šat, na paní zavěšenou v jeho rámě,
trne, pozorujíc v jeho tváři, v níž před nedávnem s rozkoší
se zhlížela, chladnost, pohrdlivost, v oku utajený hněv! –
Myšlénka pravdy projede mysl její – hrozná to pro ni
myšlénka. – Ale nemůže jí věřit, a přikročíc k Robertu,
zoufale zvolá: „To není možná, Roberte; tys přísahal!“ –
Chladně ji kníže odstrčí. – Kněžna ale nedůvěrně jaksi
pohlídnouc na knížete, útrpně pak na děvče, ptá se: „Co
je to, kníže, znáte to děvče?“

„Viděl jsem ji dnes ponejprv, kněžno, u vás; – myslím,
že je buď opilá, buď že se zbláznila, aneb že se v osobě
mýlí“, odpovídá kníže zcela chladně a pokojně.

Hedvika rozumí těm slovům, ale ten chladný, bez-
srdečný zvuk – ten již nezná! – Upřeně dívá se oko její
na postavu před sebou – zdá se ale, že jí cizá je. Barva
s tváře jí uprchla, ruce bezvládně klesly, srdce necítilo
ani radost ani žalost; – ztuhlo. –

Když na kněžnino zavolání lidé se sbíhali, a přede
všemi jinými Johana, jako tušením hnána –, ležela Hed-
vika v trávě jako socha z mramoru, hromem s podstavce

svržená. — Chlapeček ale hrál si s odhozeným věncem a vesele pošlehoval proutkem. —

„Co se stalo děvčeti?“ ptal se jeden druhého; ale ten jediný, který věděl, nepověděl a nikdo jiný příčinu ani netušil.

Lépe se jednou zarditi nežli stokrát zblednouti.

(Národní přísloví.)

Kdo v létě jde Hlohovskou ulicí v městě Z..., jako by šel vinicí. Všecka průčelí čistých domků, jež z obou stran rovnou čarou se táhnou, zakryta jsou vinnou révou, sotva že okna vidět. V okénkách ukáže se leckdes mezi zeleným listím líbezný obrázek rusovlasého děvčete. Ze vrátek zeleně omalovaných vychází vají časné zrána hospodyňky v bílých čepečkách, černých sukních i kabátkách. Na krku má každá bílý šátek s krajkami, bílou též zástěrku, všecko bělouké, hladké jako led. Na noze černý pantoflíček. Přes rámě nese si každá pěkně pletený košík. Drobným krokem klapkají do města na koupi, každého, koho potkají, přívětivě jmenem božím pozdravují, a dojdouce jedna druhou, rády svěřují si domácí svoje křížky i novinky všeliké.

„No paní teta, co dělá váš nový soused, vindický dlouhokabátník?“ ptala se jednoho dne hospodyňka hospodyňky.

„Jak to bylo první den, tak to je i dnes; každé ráno v určitou hodinu jde z domu, za hodinu, někdy za dvě se vrátí a není ho pak vidět až zase večer; to jde každodenně s mladým děvčetem pryč, ale nezůstávají dlouho. Tak to máte den jako den. —“

„Divná věc je to, že nevíme, kam chodí a proč se tu mezi námi usadil, a jsou tomu přece již dva týhodny. A což ta stará nebyla ještě u vás, ani vy u ní? —“

„Bože zachraň, ta nejde k nikomu; kouká, jak by chtěla

devět vsí vypálit, a sotva na pozdravení poděkuje. Nechci s ní nic mít. –“

„A což to děvče? –“

„S tím by se dalo promluvit, ale samo není nikdy doma, ani nevyjde samo na ulici. Je to věru divné hospodářství, člověk se ani vpravit nemůže do něho. Už jsem si všelicos o tom myslila. –“

„Kdo ví, jestli ten člověk je opravdovský sedlák? –“

„Kdyby to byl našinec anebo sedlák opravdovský, nač toho skrývání před námi a odlučování? Toť nebylo nikdy a nebude, aby soused souseda neznal. –“

Silný krok mužský za nimi vytrhl je z rozmluvy, a když se obrátily, viděly toho, o kterém si právě povídaly. „My o vlku a vlk za humny“, šeptala jedna druhé.

Sedlák jda okolo nich, pozdravil zdvořile, aniž by si jich byl více povšimnul.

„Věřte, paní teta, že to je přestrojený pán, jen se podívejte, jak se pyšně nese.“

„Ale což abychom za ním šly? – Času dost na trh. –“

„Inu, já jsem při tom, jen aby nešel daleko, děti doma čekají. –“

„Uhlídáme; o chvílku nebude zle. Pospěšme, aby se nám s očí neztratil. –“

Zvědavé paní tety hnaly se za sousedem, sotva dechu popadaly. Přešly Hlohovskou i Panskou ulici, přešly i náměstí, za náměstím Zámeckou ulici, pak se daly vpravo ke kostelu Augustinskému. Za kostelem na malém plácku stálo veliké stavení, u toho se sedlák zastavil, klepaje na těžké železem pobité vrata. Za chvílku byly mu dvěře otevřeny a on vešel dovnitř. Paní tety plny podivení koukly na sebe řkouce: „Tedy do trestnice! A musí tu být známý, že ho pustí! – Ale co tam chce? –“

„Inu, vždyť se to dovíme!“ mínila ta paní teta, co pospíchala, táhnouc druhou nazpátek do trhu.

Sedlák, jehož tajemství paním tetám tolik hlavy lámání nadělalo, stojí smuten v chodbě velikého domu, do něhož byl vpuštěn a ježž paní tety trestnicí nazvaly. Dům ten je do čtverhranu stavěn, ve dva dvory rozdělen. Chodby na dvůr otevřené vedou kolem dokola. Jeden z těch dvorů travou je porostlý, uprostřed něho je kulatá kaple. V jednom z otevřených oblouků, kterými viděti do posledního dvoru, stojí sedlák.

Šestá odbije; zvuk zvonu zazní z vížky nad kaplí a hned nato slyšet z protější chodby kroky, provázené chřestěním řetězů.

Chodbou přichází vězník, veda za sebou řadu ženských naskrze stejně oděných, v režný, modropáskový kanafas. Některá má jen na jedné noze pouto, některá je má na obou nohách, spojené řetězem.

Rozličné to tváře! Tu vidět stopy divokých vášní, z očí srší vztek a zloba; ta lhostejně dívá se na znamení potupy, které nese, jiná zase lehkomyšlně se usmívá. Málo těch, kterým by se tvář barvou studu ještě polila. Sedlák nevšímá si žádné z těch nešťastnic, oko jeho staví se u posledních dvou postav ženských, zcela si podobných.

Na trávníku před kaplí seřadí se vězné ve dvě řady; sestry stojí vedle sebe. – Kdož by poznal v těch utrápených postavách krásnou Johanu Burkhardovou i krásnější sestru její Hedviku! Jaké to musely být muka, že udělaly z té květoucí růže tak záhy obraz beznadějného žalu, na nějž nemožno bez bolesti se podívat! – I postava Johany je sešlá, tvář bledá, ale v modrém oku jejím jeví se mužná oddanost. Ona se nevzdala naděje.

Mše svatá začala; ženy klekají. Johana vroucně se modlí, prosí za dítko nevinné, za muže milovaného, jehož stesk srdce jí rozrývá, prosí o sílu v utrpení, o navrácení blaha vezdejšího. Hedvika prosí o smilování, o věčný pokoj.

Sedlák Burkhard stojí v okně se srdcem plným zármutku; chce hledat i on potěchu v modlitbě, ale nemůže se modlit, v duši jeho ozývá se bezvolně tiché lání, an vidí pouto na noze Johany a vedle ní svadlou růží, druhdy okrasu celého okolí, utrhnutou, v prach zašlapanou hanebným svůdníkem! –

Je po mši. Vězník odvádí vězné po chodbě, kde Burkhard stojí.

„Bůh vás pozdrav! Bohumil je zdrav! Mariána, Lény pozdravujou!“ hlasitě praví Burkhard, kdy Johana s Hedvikou okolo něho jdou.

Ony nesmějí odpovědět; Johana ale děkuje muži pohledem nejvroucnější lásky, pohledem jen zulíbá mu tvář. Hedvika se naň usměje, ale v úsměvu tom jeví se tak nevýslovná bolest, že se Burkhard pláče zdržet nemůže a rychle se odvracuje, by nezastihly ženy slzu, která se nedá déle utajit.

Tu dobu, když vychází Burkhard z trestnice, vchází do jeho přívětivého domku vysoký, širokoplecí muž v modré bluze a letní čepičce. Tvář jeho zdravím prokvetá, jasné je oko, upřímný vzhled.

„Pochválen buď Ježíš Kristus!“ pozdraví příjemným hlasem starou Mariánu, která právě domek zamétá.

„Až na věky!“ odpoví stará, obrátíc svou poďubanou tvář na příchozího.

„Bydlí tu Jan Burkhard, co měl statek v Dětrichovicích?“ –

„Bydlí.“ – „Najdu ho doma?“ – „Ne“, mrzutě zabručí Mariána. – „Kde je?“ – „V městě.“ – „Kdy přijde?“

Ještě mrzutěji odpoví stará: „Záhy.“

„Mohu naň zde čekat?“ ptá se cizí dále.

„Jděte dál“, pobízí Mariána, ukazujíc do síně. Host vešel, Mariána dále zamétala.

Když vešel cizí host do čisté sednice, zůstal překvapen

u dveří stát. Sednička čistá jako sklo, v otevřených oknech plno slunečních paprsků a vinných listů, které se všetečně do sednice derou, a uprostřed sednice tancuje mladičké děvče selské s rusovlasým chlapečkem. Drobná její postavička pružná je jak proutek vrbový a pohyblivá jako motýlek. Černé pletence vlasů visí až po modrý lem červené suknice. Aby se lehčeji tančilo, byla se do bosa vyzula a chlapeček stál u ní v bílé jen košilce. Když cizí vešel, zahořelo růžové líce děvčete výše, lehounká noha její ustala a kulaté, čiperné její očko obrátilo se tázavě po něm.

„Roztomilý to obrázek!“ zvolal host. „Pánbůh vás požehnej!“

„Dejž to Pánbůh!“ odpovědělo děvče. „Co byste rád?“

„Chci se dočkat hospodáře a ta venku odkázala mne sem. Však jsem rád. Zde vidím jasné oči, ale ta venku vstala narub. Škaredila se na mne zle“, usmál se host, odkládaje čepičku. – Nenucenost a přívětivost hosta byly děvčeti po chuti, ihned začalo beze vší ostýchavosti: „Naše Mariána že se na vás škaredila? Ach, u ní je slovo drahé, kdybychom my s Bohumilem nežvatlali, bylo by tu jako v kryptě. Jan nemluví, Mariána nemluví, jenom my dva mluvíme, vid' Bohumilku? –“

„A čí tys dítě?“ zeptal se host a oko jeho dlelo s vřelým účastenstvím na děvčeti. –

„Já jsem Redvicovic z Nimbše a říkají mi Léna, Burkhard je můj strýc. –“

„Tu to máme, tedy jsme příbuzní“, zvolal radostně host, podávaje děvčeti svalovitou pravici.

„A odkud a kdo jste vy?“ udiveně ptalo se děvče.

„Já jsem Fricek Burkhard, vlastní bratranec Janův, svého řemesla kovář, rozený z města Berlína. Cestuju po světě, abych něco viděl a zkusil, a při té příležitosti umínil jsem si podívat se k příbuzným. Ale já se všecek s tebou zapomněl, ani jsem se ještě neptal, kde hospodyně je a kde

švakrová? Psali mi naši, že Hedvika velmi krásna je? – Snad je již vdaná? –“

Při poslední Frickově řeči zasmútil se obličej děvčete a truchlivým hlasem pravila: „Což jsi neslyšel, kterak se s nimi dělo? –“

„Jakž bych věděl, má duše. Dvě léta vzdálen jsem již od domova, chodil jsem po cizích krajích. Nyní přicházím od hor krkonošských sem k vám. Když mně prohlíželi zde na úradě spisy, ptá se mne jeden z úředníků, vida jméno Burkhard, mám-li tu v okolí příbuzné, já řku, mám v Dětrichovicích a v Nimbši. ‚I‘, povídá, ‚ten Burkhard, co bydlel v Dětrichovicích, bydlí zde v městě v Hlohovské ulici.‘ – Poděkoval jsem mu za to návštějí, více mně neříkal, já se více neptal. – Co se tedy stalo, rychle mi povídej! –“

„Však slyším už jít Jana, on ti to sám poví, já beztoho nevím jen konec. – Pojď honem, Bohumilku, tatínek jde, povíme mu, že je tu strýček!“ a utrouc si zarosené oči, pospíchalo děvče s chlapcem ze dveří. Fricek ale v patách za ní; než slovo promluvit mohla, drželi se přátelé v objetí.

„Sám anděl boží tě ke mně přivedl!“ řekl Burkhard, podáváje příteli ještě jednou ruku na přivítanou. –

„Nuž, to mne cesta dvojnásob těší, když ti přicházím vhod. Jen abych ti vskutku mohl něčím být platen. –“

„Můj hochu, pomoci ty mi nemůžeš, ale znáš přísloví: zlý rok ohlíží se po úrodě a člověk po přátelích v nehodě. – Mněl jsem, že mám přátele, ale kdo si nohu vyvine, i nejmilejší ho pomine. –“

„Mluv tedy, co se stalo; a byť bych ani rady nevěděl, ani pomoci nemohl, alespoň upřímné účastenství najdeš. Požaluj, odlehne ti od srdce. –“

Burkhard podepřel ruku o stůl, položil čelo v dlaň a dlouhou chvíli mlče tak seděl. – Pak začal příteli vypravovati, jak šťasten před rokem byl ve své domácnosti.

„Kdyby mně král celé své království byl podával, já bych s ním byl neměnil. A Hedvika; – to byla naše radost, naše pýcha. Směle mohu říci, že byla okrasou nejen naší dědiny, ale i celého okolí. Každý z těch mladých synků šťasten byl, když se na něho usmála. – Mnoho se jich o ni hlásilo, ze vsi žádný však z nich se jí nelíbil. Nedomlouvali jsme jí k tomu ani onomu, rád bych to byl ale viděl, kdyby se jí byl Bohumil z Nimbše zalíbil. Navštívil nás a s radostí jsme pozorovali, že se jeden druhému zalíbili, čehož Hedvika ani netajila. Brzy potom pozorovala Johana, že bývá Hedvika často zamyšlena, že se v práci zapomíná, jako by ve snách byla. Já mněl za to, že ji láska mate, a poněvadž jsme mimo Bohumila žádného neznali, kdo by se jí byl líbil, jistil jsem, jeho že zvolila. I Bohumilův otec, když jsme tam jednou, jsouce za kmotry zvaní, byli, naříkal, že láska synovi zmátla kolečka, že by vždy místo na pole završel k Dětrichovicům. – Nechali jsme vše, až přišla u nás nešťastná slavnost. Hedvika kolik dní o tom mluvila; bylo slyšet, že zvolena bude podat naší vrchnosti věnec, koláč a přání, jak se to u nás slavívá, neboť to bývají spolu obžinky. – Johana ale tvrdila, že se Hedvika těší jen na muziku.

Veselí jsme byli; Hedvika tančila jako o závod. I já i Johana do tance jsme se pustili. Hedvika vzala chlapce od Johany a ztratila se do lesíku. Ještě jsme ani nedotancovali, strhl se hluk a šum, lokaj panský přiběhl mezi nás, že tam děvče selské v lesíku omdlelo. Johana hned vykřikla: to je Hedvika! – Letěla přede všemi – sotva jsem jí stačil! – Ona přece jen měla pravdu! Jako by ji z vosku ulil, tak tam děvče leželo a památky života v ní nebylo. Bohumilek seděl blízko ní v trávě, okolo leželo plno květin, bylo vidět, že spolu hráli. Donesli jsme ji do blízkého letohrádku, paní kněžna sama poslala svého lékaře a tomu se po dlouhém namáhání podařilo vzkřísit ji k životu.

Když přišla k sobě, jako by nás neznala, a jen ustavičně opakovala: zima, zima. – Lékař radil, bychom s ní domů jeli, že nejspíš nějaká nemoc u ní vypukne. Zkoumal nás, jestli jsme na ní něco pozorovali dříve, my ale, že nic více, leda někdy zamyšlenost, co by se jí ale v zahradě bylo tak náhle stalo, že nevíme. – Panský lokaj stál u nás a povídá: ‚Chystal jsem v pavilonu lahůdky pro vrchnost; viděl jsem děvče sedět pod stromem tu s tím děckem, hrála s ním. Po nějaké chvíli přicházela paní kněžna a kníže po cestičce nahoru; když byli blízko děvčete, vyskočila, pak jsem viděl, že se až k samému knížeti přiblížila, a hned nato vidím ji padat a paní kněžnu slyším o pomoc volat. Běžím tam a kníže pán poslal mne hned svolat její přátele, víc nevím co říci.‘

My jeli domů a lékaře z města na pomoc povolali. Ten jí žilou pustil, mnoho lekvarů předepsal, ale nic platno, děvče blábolilo až hrůza, mluvilo o samých prstenách, hvězdách, o myslivci, paních a často opakovalo: ‚Tys přísahal.‘ – Nepřišla ani k paměti a my byli už celí zoufalí. Konečně si pomohla nátura sama a Pánbůh dal zdaru. Začínala pokojně spát a jednoho dne, když se z dlouhého spaní probudila, ohlíží se okolo sebe, mne si čelo a povídá: ‚Johanko, co se to dělo se mnou, mně se něco hrozného zdálo?‘ – ‚Chvála Pánubohu, sestro, že se pamatuješ, zvolala Johana plna radosti, teď už je vyhráno, duše drahá. Tři neděle tomu, co jsi omdlela v knížecí zahradě při té slavnosti; bylas v lesíku s Bohumilkem, šel okolo tebe kníže pán a kněžna a tys omdlela.‘

Při těch slovech vytřeštila Hedvika na Johanu oči a všecka vyděšena ptá se: ‚Co povídáš, kníže pán? S hvězdou na prsou, s prstenem na prstě? –‘

‚Ano Hedvičko; povídali, že to kníže pán, že prý často bývá na návštěvě v zámku, co je ti, jen se vzpamatuj!‘ prosila ji moje žena.

Hedvika ale zůstala jako mrtvá a šeptala si: ‚Tedy to nebyl sen!‘ Bylo jí od té chvíle zase hůř, jenže to netrvalo již tak dlouho jako předtím. Pomalu byla Hedvika tak dalece zdráva, že mohla z postele vstát. Ale nebyla to již Hedvika. Postava její vůčihledě se ztrácela, tváře měla jako lilie, veselost z očí zmizela, a stala se nemluvnou. Jestli se na chlapce nebo na nás kdy usmála, jevila se taková bolest v tváři, jako by jí srdce přítom plakalo. Plakat ji však nikdo neviděl; ale modlit se choďovala pod kříž k lesu. I když zima nastala, klekávala tam dlouhé chvíle. Ve vesnici povídali si lidé, že přišla Hedvika o rozum; ba zase že si uhnala souchotě, jak to už bývá mezi lidem. Někteří nás ovšem přicházivali těšit z outrpnosti, ale někteří k nám chodili ze zvědavosti a po straně nás pomluvíli, vyčítajíce Johaně i Hedvice pýchu. Bohumil byl první, který přišel, slyše o Hedvičině nemoci. – Ale když jsem ho vzal stranou na paškál, aby mi řekl, zdali mezi ním a Hedvikou bližší známost byla, dokládal se mi na svátost, že nebyla. Řekl prý sice Hedvice, když nás po druhé navštívil, směl-li by o ni prosit, ale ona že mu ruku oděpřela s upřímným vyznáním, že jinému již srdce zadala. Hoch se nad tím trápil a více nepřišel. – Jednou, když byly ženy samy doma, vzala Johana Hedviku okolo krku prosíc, by jí svěřila svoji bolest. Hedvika obejmula sestru, hluboce si vzdychla a po chvíli povídala: ‚Odpust mi, Johanko, že jsem se proti tvé lásce prohřešila. Doufalat jsem, že mi ráda odpustíš, když mne šťastnou uvidíš, že jsem ti lásku svoji tajila. – Čekala jsem jen na příhodnou chvíli, a ona nepřišla a nepříjde více. Zklamal mne, a co hůře, že se prohřešil i proti Pánubohu, zrušiv přísahu. –‘

‚A kdo je ten ničemník, sestro?‘ ptala se jí Johanka.

Hedvika zavrtěla smutně hlavou: ‚Neptej se mne, sestro, to jsem již zapoměla.‘

‚Nuž tedy nebudu se ptát na nic, ale pusť jen ty žalost

po vodě, buď zase naše a zapomeň na minulé doby, prosila Johana.

„Kdybych já naň zapomenout měla, kdo by se za jeho duši modlil?“ odpověděla jí Hedvika.

Nechali jsme ji žít, jak sama chtěla, a doufali, že snad přece časem hoře její se zmírní. Ach bože! Nejhorší nikdo z nás netušil. —

Bylo již po vánocích. Hedvika churavěla a stávala se den co den smutnější a nemluvnější. — Jednou zrána jde Johana jako vždy časně do komory, kde Hedvika spala. Když za dlouhou chvíli se vrátila, byla velmi bledá. Já se ulekl, ptám se, co se stalo, a ona mi na to: „Lekla jsem se o Hedviku, přišlo jí zle.“ — „Pošlem pro lékaře?“ povídám.

„Načpak, ten jí beztoho málo byl platen. Já jí uvařím koření, však ono jí bude líp. Jen tam žádný k ní nechodte,“ povídala.

Já ji poslechl. Večer, když mne k ní pustila, ani jsem se nepřiznal, jak jsem se jí sám ulekl; nebyla ani k sobě podobna. Za týden byla ale zase mezi námi v sednici. Johana jsem však nemohl pochopit, bledá byla a tak chodila, jak by měla srdce pod povlakou.

Minulo asi čtrnácte dní od toho rána, kde se Hedvika opět rozstonala, když k nám podvečer zavítal kmotr Záruha, rychtář. — Byl jakýsi jako poplašen. „Co je ti, Záruho?“ ptám se ho, „máš odvádět kontribucí?“

„Ta by mi nenadělala tolik starostí, ale to je horší kousek. Dnes měli panští lov na zajíce; naši domkáři jak víte musí nahánět. Zatáhli od lesa až ke kříži. Psi přitom ustavičně kolem rejčili, ten jeden ale začal u kříže čenichat, hrabat a pomyslete, co vyhrabal? Skříňku dřevěnou a v ní novorozené dítě!“ — Mlčel a my všickni mlčeli.

„Tak si jen považte! Znáte lidi, — můžete si myslit, co tu bylo hned řečí a důminek! — Hned to šli udat k úřadu a zítra budu mít komisi na krku. Šlakovitá věc! —“

„Kterápak to asi nešťastnice byla?“ ptám se.

„I někdy to udělá takové děvče, že by si člověk ani do smrti na ni nepomyslí. Zítra se to ukáže. – No dobrou noc, buďte tu spánembohem!“ – Odešel; tu jsem teprv pozoroval ženské. Mariána v sednici nebyla, jen Johana a Hedvika. První se třásla jako osika, druhá seděla jako z kamene vytesaná. Díval jsem se s jedné na druhou, a začalo mi být ouzko, aniž jsem vlastně věděl proč.

Tu se najednou Johana zvedne, kvapně vezme mne za ruku a povídá: „Vid', že mne miluješ, Burkharde?“ – „Tyť to dobře víš, pročpak se ptáš?“ povídám jí. „A věříš mi, vid'?“ dále se ptala. – „Důvěra a láska musí chodit spolu; ostatně nezavdala jsi mi nikdy příčiny, abych nevěřil!“ odpovím, ale bylo mi více a více ouzko.

„Poslyš tedy a odpusť mně a jí, čeho jsme se dopustily. – Pamatuješ se na ono ráno, je tomu čtrnácte dní, když jsem všecka zlekaná z komory od Hedviky se vrátila? Nuž, když jsem tam vešla, ležela ve mdlobách na loži a novorozeně držela v ruce – mrtvé! Já ztrnula! Že by matkou byla, zdání jsem neměla! – Vzpamatovala jsem se ale hned, začnu ji křísit, což se mi i brzy podařilo. »Proč jsi mne nenechala umřít?« povídá mi, když se vzpamatovala, »a kde je moje dítě?« – Tu jsem vzala dítě, zavážu a chci i to přivést k životu; ale bylo už darmo, krev mu uběhla. Pokřtila jsem je svěcenou vodou a schovala do skříňky.“

Mně bylo ouzko! – »Proč jsi mi to neřekla, Hedviko?« ptám se jí. – »Proč? – Nechtěla jsem ti udělat větší ještě žalost a hanbu. Doufala jsem, že umru, však nepoštětilo se mi.« A napadl mi soud lidu, hanba, bála jsem se o pokoj domáci, o tvoje dobré jméno, a to přimělo mne k úmyslu všecko skrýt a mlčet. – Sama jsem dítě pochovala a nezůstalo stopy po všem, jen červ v mém svědomí. – Nyní víš všecko, Burkharde. Odpusť! –“

Jakž bych nebyl odpustil, vždyť jsem znal svoji Jo-

hanu, a znaje pohnůtky, které ubohou Hedvikou k takovému kroku přivedly, nemohl jsem se na ni hněvat. — Ale soud je přísný. — Rozmyslil jsem vše a uznal za nejlepší jeti hned do města, předejít komisi a vše upřímně udat. „Pokorné hlavy ani meč neseče“, říkává se. — Sdělil jsem úmysl ten ženám řka, aby se přichystaly na cestu. Sám hned jsem v domácnosti vše si zřídil. Po půlnoci byli jsme na cestu hotoví. Johana byla pokojná, milejší jí byla konečně ta zjevnost než ten ustavičný strach, který v duši nosila.

V městě šel jsem k soudci. Myslil jsem, že se není někdy tolik co bát soudu jako soudce; ale což to bylo všecko platno! Vyšetřit se to muselo a při vyšetřování vyznala Hedvika celou vinu, prosila ale za sestru, ta že za nic nemůže, že o ničem nevěděla a jen z veliké lásky k ní a na snažnou prosbu že mlčela. — Však co platno. Obě byly odsouzeny, ale že se bral ohled na zmírňující okolnosti, byla Hedvika odsouzena na rok do trestnice k lehké práci a Johana na tři měsíce. Když jim soudce rozsudek četl, ozvala se Johana: „I já chci, pánové, být odsouzena na rok, stejně s Hedvikou, učíňte mi tu milost. Nemohu a nesmím ji opustit, slíbila jsem to matce naší na smrtelné posteli.“ Soudcové ale na její prosbu málo dbali. —

Jak mi bylo, když jsem rozsudek slyšel a napotom je v řadě vězných v hrubém šatu, s poutem a bez těch krásných vlasů viděl, to ti říci nemohu“, dokončil svoje vypravování Burkhard, zakrýváje si uslzený obličej rukou.

„Ubohý příteli!“ zvolal pohnutý Fricke, podávaje Burkhardovi ruku. „A jak dlouho již jsou v trestnici?“

„Teprv měsíc; mně ale zdá se to již věčností. Abych ulehčil jim i sobě, prodal jsem statek a zakoupil zde ten domek. Tak mohu ráno je vidět i večer, mohu Johaně každý den chlapce poslat, aby se s ním trochu potěšila, mohu jim ve stravě přilepšit. — Těším se ještě tím, že Jo-

hana utrpení svoje snáší jak muž, ale bojím se, by neklesla, až Hedvika se odebere.“

„Vždyť ale Johana dříve svobodna bude?“

„Ano, ale Hedviku smrt osvobodí.“

„Ubohá!“ vzdychl Fricek.

„Ubohá je, dokud žije. Pro ni nemá svět jen trní; už přejme, ať se Bůh nad ní smiluje. —“

„A co ten hanebník? Nevíte, kdo je? —“

„Ona jméno jeho nevyřkla. Tušení naše je ale neklamné. —“

„I já bych najisto uhodl a přál bych, aby mi někdy pod pěst se dostal. —“

„Milý brachu, kdo nad sebou seká, třísky mu do očí letí“, usmál se trpce Burkhard.

„To máš pravdu; těšme se jen tedy tím, že na vysoké hory, domy — rády často bijou hromy“, hodil hlavou smělý Fricek.

Ani radost věčna, ani žalost bezkonečna.
(Národní přísloví.)

Čas rychle uchází v žalosti i v radosti. Dva měsíce uplynuly od rozprávky Burkharda s Frickem. Vězník byl právě odvedl řadu svých svěřenců k práci a sedl k snídani, když Burkhard k němu vešel.

„Jak je nahoře?“ ptal se úzkostným hlasem.

„Vězná v čísle třiatřicátém bude dnes propuštěna; včera vypršel její čas“, odpověděl vězník s tváří nepohnutou, podávaje hostu těžkou dubovou židlici.

„To já vím, pane; ale ona nechce dříve odtud, dokud Hedvika nevyjde. Rád bych věděl, jak se té vede; řekl jste včera večer, že byla zproštěna práce pro slabost.“

„Ano, spoluvězná v čísle třiatřicátém byla včera od

práce zproštěna a dnes zase, poněvadž leží. V noci byl u ní kněz i lékař. Tuším, že nebude dlouho dělat. – Škoda těch dvou; raději bych deset jiných ztratil. Ta rota nadělá člověku zlosti, aby vždy za ní s holí stál, ale ty byly vždy tiché a pracovité osoby.“ – Vězník myslil, že se muži s těmi slovy velice zavděčí, a Burkharda mráz pošel. Vzal ale z kapsy přichystané dva stříbrné tolary, a vtisknuv je vězníku do ruky, pravil: „Snad byste mohl, pane, dovolit, abych se do čísla třiatřicátého podíval? –“

„Teď ne, pane, přijde tam lékař; ale zůstaňte tu u mne, a když uvidím příhodnou chvíli, zavolám vás“, řekl vězník a nepohnutá tvář se, jak jí možno bylo, vyjasnila. Burkhard byl spokojen. Vězník když se byl pohodlně nasnídal, vzal svazek klíčů a šel ven.

V čísle třiatřicátém ležela na příčně Hedvika; hlava její spočívala na rameně sestry, v sepjatých přes prsa rukou držela druhou její ruku. Bledé jich tváře se dotýkaly. Teplá, horkými slzami polita byla tvář Johany, tvář Hedviky jako z mramoru. Oko Johany patřilo světu; v otevřeném krásném oku Hedviky jevila se duše, očistěná všeho kalu, prosta žalosti i radosti světa, to patřilo již nebi. Okolo úst rozpoložen byl mír.

Těžké kroky se ozvaly v síni, klíče zarachotily a do dveří vešel lékař a vězník. Oko Johany radostně ho vítalo, mile mu přenechala ruku sestřinu; zkoumala, zdali by v jeho tváři ještě doufání jaké bylo. Ale neviděla nic, než mezi špicemi naškrobeného límce vyšpulené pysky, nad nimi ušňupaný nos, na nose brejle a za nimi dvě blýskavé očička. Z té tváře nebylo se čeho dozkoumat. Ale pan doktor píše ještě recept, udává jídlo; – topící chytá se stébka. On musí vědět, že bude ještě užívat lék i pokrm, tedy přece naděje. – Ubohá sestro, kdybys věděla! – Za dveřmi ptá se vězník: „Prosím, pane doktor, bude vězná živa?“

„Jestli dnes neumře, bude živa“, odpoví doktor vážně si šňupna. Pak se podívá na zlaté hodinky a vida, že již přešla sekunda přes povinnou mu hodinu, pospíchá do svého kočáru.

Hedvika ale dívala se dlouho – dlouho za odcházejícím lékařem, rozloučila se s ním i se starým vězňem a oko její hledalo zase milý obličej sestry.

„Neplač, Johanko, proč pláčeš?“ šeptala tichým hlasem, „přej mi pokoj! Já řeknu matce, že jsi splnila slib.“ – Johana tím více štkala. Vtom se dvěře opět otevřely zpolehounka a v nich se objevil smutkem zastřený obličej Burkhardův.

Radost zableskla na obličejí Hedviky; byl to blesk posledního ještě pocitu, který duši k světu poutal. Odtáhla jednu ruku od ruky sestřiny, a podajíc ji švakrovi, pravila slabým hlasem: „Přišels rozloučit se? Já si to přála. Bůh tě žehnej za tvoji lásku. Odpusť mně a vzpomínej s modlitbou!“ –

Burkhard klekl k loži a hlava jeho sklesla na ruku umírající.

„Odpusť i *jemu!*“ prosila Hedvika a oko její obrátilo se s jednoho na druhého.

„Když ty odpouštíš, odpouštíme i my“, odpověděli manželé jednohlasně.

Úsměv uspokojující přelítne tvář Hedviky, oko její více ještě zaleskne se. Pak se obrátí po slunci, které skrze mříže otevřeného okna zasvítá, a lehounkým vzdechem – opouští svět...

V soumraku přivádí Burkhard zadními dvířkami zahradními Johanu domů. – Mariána neví, má-li se ptát: „zdrávy?“ – nebo „co donést?“, splete si jedno s druhým a pustí se do pláče. Lenča klade matce do náručí chlapce, hlava její také ale nachází místečka na prsou té, kterou spolu s chlapcem maminkou zove.

I Fricek se blíží, by podal s rukoudáním spolu i přátelství těžce zkoušené příbuzné! – Ale on první vidí smutek, jako povlak tváře manželů zastíňující.

„Zůstane Johana již mezi námi, či se vrátí k sestře?“ ptal se potichu Burkharda.

„Hedvika je v Pánu. Johana přináší vám poslední její políbení!“ řekl Burkhard hlasitě. Najednou zmizela všecka radost s tváří, oči zalily se slzami a usedavý pláč rozlehl se v tiché sedničce. –

Za městem táhne se šírá planina, pokrytá pískem a vřesem, mezi nímž leckdes několik stromků. Uprostřed planiny vede hlavní silnice. – Šedá mračna po planině honí se pod oblohou, chvílemi zavěje vítr přes růžově květoucí vřes do sypkého písku, rozvlí ho jako hladinu vody, odnášeje na svých perutích celé kotouče v rozličné strany.

Od města jde průvod, malý, smutný průvod. –

Na místě kněze kráčí v čele žalárník s holí, na místě hudby ozývá se chřest řetězů. Za žalárníkem nese šest ženských na ramenou černou prostou rakev bez pokrovu. Za rakví jde Burkhard, Johana a Fricek. Za nimi řada vězných, nejposlednější biřičové. Blíže silnice u malého hájku zastaví průvod. Jsou tam stopy hrobů, ale pískové jich rovny vítr dávno rozmetl.

„Kde tedy máme kopat?“ ptají se čtyři z vězných, berouce od biřičů rejče a lopaty.

„Zde ji položte“, prosí Johana, ukazujíc k osamělému keři šípkovému. Věžné kopají, Johana a muži klekají u rakev k modlitbě; a mnohá z vězných kleká s nimi, pomodlíc se vroucí otčenáš za tu, která nikdy nesplácela trpké jich úštěpky. Hrob je hotov. Věžné chtějí spustit rakev dolů. Ale na dobré slovo Burkhardovo přenechává poslední tu službu vězník příbuzným. –

Věžné odcházejí, přátelé klečí ještě u keře šípkového, jediného to pomníku na hrobě Hedviky. – Tu jede po silnici panský kočár a v něm sedí v pocestném obleku krásná dáma a muž. Černé oko mužovo hoří a vítr rozhazuje havraní jeho kadeře, odkrývá jízvu, táhnoucí se po levé straně čela až k uchu. Burkhard vyskočí, bystře se podívá do kočáru, a uchopiv Frickovo ramě, zvolá: „To její vrah!“ Zasrší mladíkovo oko, svalovitá ruka jeho se zdvihne, ale dolů ji táhne slabá ruka Johany a jemný její hlas zašeptá: „Ona mu odpustila!“ „Bůh soudíž: on vidí, kdo koho šidí!“ pravil Burkhard, když opouštěli hrob na planině.

KARLA

Obrázek z okolí domažlického

I

BYLO KRÁSNE JARNÍ RÁNO. OD LESNÍHO MNICHOVA k českým hranicím blížila se tlupa vojáků. Za nimi jely vozy s věcmi. Na předním voze seděl důstojník se svou paní.

Vedle vozu kráčela žena, nesouc na hřbetě malé děvče. Postava ženy té byla vysoká, kostnatá, tvář hrubých tahů, ale příjemná, ačkoliv černé obočí a dlouhé černé obrví kol sivého oka na první pohled trochu pošmournou ji činily. Byla ustrojena v selský šat, jaký se nosí v okolí domažlickém. Měla černou, zkarbatěnou sukni s červenou lemovkou a velmi kratičkým živůtkem, modrou zástěru, vyšívanou šněrovačku, přes prsa červenou podušku, košili s širokým okružím kolem hrdla a s dlouhými rukávcemi; na hlavě červený šátek na pokos vázaný, červené punčochy, střevíce na špalíčkách s podkůvkami, napřed s mašlí.

Silnice vedla příkře do vrchu a s obou stran táhly se tmavé lesy, ponejvíce jehličiny. Žena nepokojně, s nedočkavostí hleděla před sebe, některou chvíli pak začala kráčet rychle kupředu, jako by nohy okřídlené měla.

„Ale Markytko, vyť se všecca unavíte, dejte mi alespoň to děvče na vůz“, ozvala se paní na voze sedící.

„Jako by se stalo, vzácná paní kmotrínko“, odpověděla žena, „vždyť je to děvče lehké jako chmýřko, necítím ji na hřbetě.“

Paní ji více nenutila a Markyta popošoupnuvši břemínko svoje výše, pospíchala za vojáky, kteří též, ač do vrchu bylo, rychle kupředu kráčeli.

Když vrchu dostupovali, stával se les světlejší; pojednou

byli z lesa ven a před nimi rozprostíral se přerozkošný výhled do českého kraje.

U východu z lesa byla paseka, na níž ještě sem tam jedle nebo smrk vyrůstaly, pod pasekou po vrchu dolů zelenaly se pole, uprostřed nich pak stála vesnice, jejíž roztroušené stavení ohražené byly ovocnými sady.

Nejprvnější na pasece byla žena s děckem. „Doma jsme, chvála Bohu!“ zvolala, klesnouc na kolena.

„Doma jsme! – Zlaté Čechy! – Už je šlaka zle!“ tak a jinak znělo to se všech stran. Vojáci házeli čapkami do povětří, smáli se, výskali a mnohý stál v němém pohnutí. Každý dle své povahy radost najevo dával. –

„Krásný je to kraj!“ zvolal i důstojník, když byl se svou paní na paseku vešel.

„S dovolením – tentononc –, pane nadporučíku“, ozval se starý voják, hladě si dlouhé kníry, „tak krásný, že se nemůže člověk na něj ani dost vynadívát. Ale když se musí loučit, to přichází krušno. Já to zkusil – tentononc – před třinácti lety. Tenkrát, kdybych se nebyl styděl, byl bych si opravdu zaplakal, a přece jsem mnohou hrudu svalil. – Však nám tenkrát jeden mladý rekruta na cestě zemřel. Pochovali jsme ho – tentononc – v Rechci.“

„Nějaký mazánek matiččin!“ usmál se důstojník.

„S dovolením – pane nadporučíku, byl to statný hoch. Ale bývá to u nás, že nám těžko loučit se s domovem, a dokonce, je-li to – tentononc – do ciziny. Stesk padne na srdce a není rady ani pomoci, domácí nemoc člověka zchvátí.“

„I jděte mi s vaší domácí nemocí“, zasmál se důstojník.

„S dovolením – tentononc –, pane nadporučíku, ať si to jmenujou doktoři tak nebo tak, je to přece jen domácí nemoc“, řekl voják, otáčeje kníry okolo prstu, což dělával jen tenkrát, když ho něco dopálilo, jinak si je vždy jen hladíval.

Když vojáci na paseku vyběhli, nechali hospodáři na polích pracující díla a dívali se na vrch. Děti, hrající si na pasece a na záspích, běžely úprkem matkám povídat, že je u lesa dav lidu. – Za chvíli vybíhaly ze stavení hospodyně, nesouce na ramenou, aby darmo nestály, menší děcka. – Staré babičky klapkaly za nimi, majíce pod paždí i vřetánko i kužel. I hospodáři mladí, staří vycházeli tu ze stodol, tu ze zahrad, kde právě kdo pracoval.

„To jsou naši vojáci, jdú z Němec!“ řekl jeden z nich, když si byl dlouhé černé vlasy s čela odhrnul a zpod dlaně na vrch se podíval.

„Pote hor“, pobídli ostatní.

Šli. Jeden pak z hospodářů zavolal na ženu: „Selka, vezmi s sebou chléb, sůl a mléka, snad jim přijde k chuti!“ – Selka obrátila se na špalíčku, zavolala do dvora: „Dorla! Hanče!“, a když dvě děvčata jako laně ze zahrady přiběhly, zmizela s nimi v srubu.¹ Ostatní hospodyně všimly si též sedlákovy řeči, a která doma čeho měla, obrátila se nazpět do stavení.

Hospodářové kráčeli k vrchu jen tak pozvolna, co noha nohu mine, aby se nezdálo, že je zvědavost příliš trápí. Ženy zůstávaly pozadu, ale přece kroček za kročkem přicházely výše.

„Dymů, páni vojáci, dymů?“ začal jeden z sedláků, když byli vrchu došli a vojáky jmenem božím pozdravili.

„Domů, sedláku, domů jdeme“, ozvali se vojáci.

„Nu tak, tak. Všude je dobře, doma nejlíp“, řekl sedlák a zase se odmlčel.

„Jak se jmenuje vaše vesnice?“ zeptal se důstojník.

„Chodovo, vzácný pane oficír“, odpověděl ochotně starý blíže stojící sedlák, pozvedna zdvořile červenou, kůží obšitou čepici.

¹ Srub = komora.

„A ta dolení, s tím zámek?“

„Je Trhanovo, vzácny pane. Dále je Hújezdo², a hyn tam jsú Domažlice“, začal starý sedlák vykládat, ukazuje přitom dřevěnou dýmku, z které byl kouřil, sem a tam.

„Vpravo od Domažlic vidíte na vrchu kostel; to je vrch sv. Vavřince, my tam hale říkáme na Veselé hoře. Pod Veselú horú je les Runít, za Runítem vesnice Stráž, za Stráží vrch Salka, za Salkú vesnice Pažežnice, tak to jde vrch za vrchem, vesnice za vesnicí.“

„Ze Stráže jsem já a tuhle kmotra Markyta“, vpadl mu do řeči vousáč, hladě si kníry.

„Nu, co škodí“, kývnul hlavou starý.

Jiný hospodář se ale hned ptal: „Kterés ty rodiny syn?“

„Bartovic“, odpověděl voják; vztýčiv pak hrdě týl, obrátil se k důstojníku řka: „S dovolením – tentononc –, pane nadporučíku, za starodávna užívali naši předkové, Chodové, aneb jak jim také přezdívali Psohlavci, velkých práv. Měli svůj prapor, svého hejtmana a byli všickni svobodníci. Tam, co je naše vesnice, byla hlavní stráž, a proto se podnes u nás říká na Stráži.“

„Tak to bulo³, tak“, přisvědčil starý sedlák a vzdychl si.

„A stranou Domažlic na vrchu ten zbořený hrad, jak ten jmenujete?“ ptal se dále důstojník.

„Risenberk; povídají lidé, že leží pod tím zbořeným zámek poklad, hale tuto pravda nebude, kterak by ho tam páni ležet nechali, kdyby tuto pravda bulo? Pod Risenberkem jsú Kúty, tam chodíme na hůrad. Hyn tam ty vrchy, co se táhnú od Kdyně k bavorským hranicím, jmenujú se Vysoká hora, Dobrá hora – na té roste prý jeden den v roce zlatá metlice, hale kterak ji trhat, když se neví, který den vyrůstá?“

„Tuto bude bájka; když jsem v Hluboké sloužil, pásal

² Před samohláskami *a*, *u* kladou vždy *h* v okolí domažlickém.

³ Odtud přezdívá se jim *buláci*.

jsem den jak den na Dobré hoře, ale zlatou metlici jsem neviděl“, vskočil starému do řeči vousáč.

„Snad roste jen v noci“, ozvala se Markyta, „jako vykvétá kapradí v pravou půlnoc o sv. Janu Křtiteli. Kdyby prý čistá panna prostřela pod kříček bílou šatku, květ by jí naň padl z ryzého zlata.“

„A proč se již některá o to nepokusila?“ usmál se důstojník.

„Och, vzácný pane kmotříčku, tot by se muselo zlata k smrti zachtít, aby se která v tu hodinu odvážila. Noc má své právo!“ odpověděla Markyta.

„To je tak“, přisvědčil starý sedlák.

„A jak jmenujete ostatní vrchy?“ ptal se ho dále důstojník.

„Prál jsem, že Dobrá hora, Vysoká, nu pak je Hvězdi-nec, Stříbrná, pod Stříbrnú je stříbrný důl – kopali tam prý kdysi stříbro – a hyn ty dva vrchy u samých oblak jsou Panny Marie prsa.“

„Tot je Oser a Arborec“, vpadl mu do řeči důstojník.

„Nu, hu vás je zovú tak, hu nás jinak“, pohodil hlavou Chodovák, a máchnuv rukou, v níž dýmku držel, na levý bok, pokračoval dále: „Hyn tam na rovině vidíte, vzácný pane oficír, o samotě stát černý vrch ha na něm hrad. To je Přimda. Býval tam prý před časy jeden český kníže hu vězení držán za to, že nechtěl v zemi žádných pánův trpět. Dej mu Pánbůh věčnú slávu! hale což je to všecko platno, tuto být nemůž. – Rovně vpřed když se díváte, máte-li dobré oko, haž do Plzně vidíte. – Tuten náš vrch, co stojíme, je Čerchov, ha ty lesy jmenujeme Černé lesy.“

Mezitím co byl stařík důstojníku vykládal, přinášely selky s děvčaty svými chléb, mléko, pomazánky, med i koláče, co kde která v domácnosti měla.

„Pojezte, čeho Pánbůh nadělil“, pobízely hospodyně,

kladouce jídla pod jedle do trávy. Panu důstojníku a jeho paní přinesly majolíkové talíře, lžice koštěné i džbáněčky na mléko. Ostatní ale nabírali si sběračkami z plných vrhlic.⁴ Chutnalo všem a selky měly radost vidouce, jak toho ubývá.

Hospodyně posadily se nedaleko Markyty do trávy, děvčata ale sběhly s vrchu dolů a jako by šly do stavení; ale kdo se pozorně díval dolů do zahrad, viděl tu i tam mezi zelenem černovlasou hlavičku, otočenou bílým vínkem a vrkoče⁵ propletené červenými fábory.

„Osobo, měla bych tě znát?“ pravila jedna z hospodyň Markytě, když se byla chvíli na ni bedlivě dívala. „Nebulas to ty – před pěti lety –, co tě odnesli tu s toho vrchu do našeho stavení zomdlenú, když vojáci odešli do Němec, tvůj muž s nimi?“

„Byla jsem to já, byla. Pánbůh vám zaplat starost vaši. Ale tys mi vyšla z podoby, selka. Nebyla bych tě poznala. Jsi chorá?“ pravila Markyta.

„Zlý vítr mne ofoukl, od té chvíle mám trolení v húdech; od toho chudnu. Musím se poradit s hújezskou babkú, ona je toho mocna. Dá Pánbůh, že mi pomůže. – Ha který z těch chlapů je tvůj muž?“

„Nemám už muže, umřel mi v Němcích, chudinec!“ smutně odpověděla Markyta.

„Nu, potěš tě Pánbůh. To dívčí je tvoje?“

„Je.“

„Kam hodláš?“

„Domů do Stráže. Znají mne, já je, bude mi tam nej-líp.“

„Toť je rozum“, přisvědčila selka.

Když si byli i vojáci s hospodáři pomluvili a hostinosti zadost učinili, kázal důstojník k pochodu. Rukou

⁴ Vrhlice = krajáč na mléko.

⁵ Vrkoč = pletenec z vlasů.

potřepáním děkovali se vojáci. „Dej vám Pánbůh zdraví!“ znělo s jedné, „Sproved' Pánbůh!“ znělo s druhé strany.

Zpívající stupali vojáci dolů ku Klenči. V Domažlicích byl den odpočinku. Tam se rozloučila Markyta s kmotřinkou i s vojáky. Ona plakala a jim oči zvlhly. Vždyť žila s nimi skoro pět let v cizině! – Paní kmotřinka vtiskla jí do ruky dva křížové tolary, malému děvčeti na šaty, a dala jí lístek, na němž jméno její i číslo domu napsáno bylo. „Schovejte si, Markytko, tu cedulku, a když nechcete se mnou jet, tedy mne alespoň v Praze navštivte a vezměte Karlu s sebou“, doložila vlídná paní.

„A kdybyste kdy čeho potřebna byla, nebo Karla, jen se na nás obraťte“, přikazoval důstojník, neboť měl i on poctivou Markytku rád, a kdyby tomu byla přivolila, chtěl si vzít karasaté⁶ její děvče za vlastní.

„Já se s tebou loučit nebudu. Pozdravuj – tentononc – doma a řekni, že přijdu co nejdřív“, pravil plačící Markytě starý vousáč, hladě si kníry dle svého oblíbeného zvyku.

Byl právě v městě trh; Markyta našla záhy hospodáře, s kterým se domů svezla.

II

Strážská rychtářka chystala čeledi svačinu. Chvílemi jí přelítl po buclaté, přívětivé tváři mráček a z úst vycházelo tiché lání. „Huž táhne na třetí, ha ještě nejede. – Bodejž ho pan páter! – Jestli ho tam v městě přemluvili, jestli vešel do krčmy. – Po mně sahá –! Tulik peněz má hu sebe!“

Vtom, co se žena tak strašila, rozléhlo se po návsi prásknutí biče jako střelná rána. Rychtářce mžikem tvář se vyjasnila, znala předobře to zvláštní prásknutí, tak silně to neuměl mimo rychtáře žádný sedlák v celé vsi. Honem

⁶ Karasaté = kučeraté na rozdíl od vlasů *lehkých*.

běžela ke krbu⁷ chystat pro muže oběd. Koně zaržáli na dvoře a za malou chvílenku vcházel do dveří rychtář Milota a za ním žena s děvčetem.

„Selka, podiv se, koho jsem tuto z města dovezl!“ zvolal dříve, než selka naň byla promluvila.

Okamžení dívala se rychtářka na příchozí, pak ale s radostnou tváří obě ruce vstříc jí podávajíc, zvolala: „Matičko klatovská, totě Markyta! Kdes ty se tu vzala?“

„Přišla jsem s vojáky do Domažlic. Sedlák mne vzal domů“, odpověděla Markyta, tisknouc selce ruku.

„Nu, to dívčí je tvoje?“

„Je.“

„Pánbůh ti je požehnej, jako višně! Nu, pote dál, pote. Sedněte hyn za stůl. Dám jen chase svačnu, ha hnedlinko jsem tu zase“, pravila selka, zatočila se jako na obrtlíku, a zmizela ve dveřích.

„Ani nestárne ta selka“, prohodila Markyta, posazujíc děvče za stůl.

„Chválabohu, ta je vždy jak vítr čerstva“, odpověděl sedlák, zavěšuje si bílou šerku a širák na hřeb u lože.

Opravdu byla rychtářka čerstvá žena. Sotva minulo několik minut, snášela již na stůl oběd, pomazánku čerstvě vrtěnou, mléka i koláč mazaný kolikerým kořením. „Nyničko jezte. Co mám, to nesu. Pánbůh vám toho požehnej. Ty Markyto, si hukroj sama, dívčí teky dej“, pobízela selka, kladouc před Markytu požehnaný načatý bochník, na němž náčinek ležel. „Dej jí teky mléka, je polodní, jako mandle. Dala je Stračka, co jsi ty, Markyto, vychovala. Huž mám, pane, od ní pěknú jalovici.“

„To bylo dobré zvířátko, Stračka, ale Ryzka, ta mi dělala caparty – nejednou mi dížku z ruky vykopla“, pravila Markyta.

„Když jsi ty odešla do Němec, nemohl nikdo s ní být“,

⁷ Krby jsou v světnicích, ohniště v kuchyních.

řekl sedlák, „raději jsem ji prodal. Však jsem pro tu chybu kolik zlatých škody měl.“

„Nu, osobo zlatá, povídej pak, kterak se ti vedlo v Němcích, co dělá Drahoň, tvůj muž? Vrátil se teky?“ začala selka.

„Ten se huž nevrátí, odešel na věčnost“, pověděl Milota.

„Humříl“, spráskla ruce dobrosrdečná selka a oči se jí zalily slzami. „Nu, potěš tě Pánbůh. – Což se mu stalo? Bul on chlap selný.“

„Domáci nemoc –“, pravila Markyta.

„Och, té není pomoc“, jistila selka, „když nemůž člověk dymů.“

„To je to. Ale z vojny nepustí, dokud čas nevyprší. Ani mu nevěřili; domáci nemoc že je prý smyšlénka, voják že nesmí babí srdce mít, že musí vytrvat. Ale což je to všecko platno, když padne stesk na srdce, nemůže si pomoct ani chlap“, vzdychla Markyta a odložila lžici, neboť jí sousto v ústech rostlo. Po chvíli pravila dále: „Kdyby nebylo kmotra Barty, byl by Drahoň jistě utekl. Ten mu předložil, jaké následky by z toho pošly, těšil ho a Barta to byl, co mi vzkázání poslal, abych přišla do Němec. – Však jsi ten list, sedláku, sám čtal. Kdyby mi tehdáž děcko choré nebývalo, byla bych hned šla; proň musela jsem prodlít. Pánbůh je vzal a víte, že jsem hned šla.“

„A nebul veselejší, když jsi k němu přišla?“ ptala se Milotová.

„Když jsem povídávala, kterak se tu dělo, když jsem zpívávala našinské písňe, byl veselejší, ale hned zase padl do své truchlivosti. Ani ho nezarmoutilo, že nám to děcko umřelo. ‚Byl by beztoho voják‘, říkal, ‚lépe, že si je Pánbůh vzal‘. – Za rok narodilo se nám to děvče. Měl radost velikou a jako by všecek byl okřál. Náhle ale padl do

suchoty, chřadl a chřadl, nemohl službu zastávat a netrvalo to dlouho, vynesli ho. Jeho jediná žádost byla, ještě jednou se podívat domů. Nebohý, nedošel toho, musí přece jen ležet v cizé zemi. Nešťastná vojna! Chraň Pánbůh každou matku, každou ženu –“, štkala Markyta.

„Spokoj se, Markyto, všude zem Páně“, těšil ji Milota. „Potrefí to více žen, více matek. Jinak být nemůž. Císař pán je náš pán, sloužit mu jsme povinni.“

„Jak dlúho je to, co Drahoň humříl?“ ptala se rychtářka.

„Na červené vejce⁸ byl právě rok“, odpověděla Markyta.

„Nu, proč nepřišla jsi dříve huž dym?“

„Kmotr Barta mne zrazoval, bych se nevydávala s tou děvčicí sama na cestu, v jeseň že půjdou vojáci domů, bych sečkala. Přišla jeseň, řeklo se, že půjdou z jara. Nechtěla-li jsem v zimě jít, musela jsem čekat do jara. Však jsem sotva té doby se dočkala. Ten rok sloužila jsem paní kmotřince. Chtěla mne vzít do Prahy s sebou, já ale raději vrátila se k vám. Doufám, že mne neopustíte, když vám budu sloužit, jako jsem vám dříve sloužila. – Zachová-li mi Bůh to děvče, najdete práci i pro ni“, doložila Markyta.

„Nic ty se, Markyto, nestarej o tuto. Kdo chce pracovat, práci najde vždy, ha práce nese sebu chléb“, pravila selka.

„Huděláme to tak“, řekl Milota po kratičkém rozmýšlení, „bedle v naší chalpě je prázdná sence. V té senci můžeš být s tvú dívčí. Stravu budeš mít hu nás. Naseju ti s půl čtvrcem lněného semena, habys mohla v zimě, když nebude tak na pelno, pro sebe příst. Selka dá ti dvě hus k chování, habys mohla pro tu dívčí na peřiny si nastřádat. Služba ti půjde jako dříve. Nu, jsi spokojena?“

„Zaplat ti to Pánbůh, sedláku, stonásob“, pravila Mar-

⁸ Na červené vejce = na velikonoce, jakož opět svátky svato-dušní *zelené* svátky slovou.

kyta, a slza se jí v oku třpytila, když podávala Milotovi ruku na ujištěnou, že vstupuje do jeho služby.

Nato odešel sedlák po své práci a Markyta pomáhala ihned selce uklízet.

„Jak ti říkají?“ ptala se malého děvčete selka.

„Karla“, odpovědělo děvče, pozdvihši k ní sivé, černě obrvené oči.

„Prosím tebe, Markyto, jaké jsi jí to jmeno dala? Co jsem na své nohy vstala, jsem takové neslyšela“, ptala se s podivením rychtářka.

„Ját za to nemohu. To víš, že je u nás obyčej, aby neslo dítě jmeno kmotry. Dala jsem na vůli kmotře, když se mne ptali. Kdopak by se toho nadál, že by se mohla jmenovat Karolina.“

„Hale jestli pak je teky v kalendáři to jmeno?“ ptala se rychtářka.

„Musí přece být, vždyť pan farář ničeho proti tomu neměl.“

Selka kroutila hlavou, dala děvčeti kus koláče, pak je pohládila po hlavě, pravíc s útrpným hlasem: „Ty tě tam, chudáku, pěkně pokřtili!“

„A kde máš Petra?“ ptala se Markyta, aby přišly na jiné myšlénky.

„V Medákově ve škole. Podivíš se, kterak vyrostl; přes rok oráče zastane.“

„A od té doby vás nepřibylo?“

„Nu, to znáš, osobo zlatá, kterak to bývá“, pousmála se rychtářka. „Měla jsem jedno dívčí, Pánbůh mi ji vzíl, ha druhé mi zase nadělil. Rok je mu; běhá jako čamrda.“

„A kde je máš?“

„Husopaska vzala je s sebu na mez. Ono se to tam rádo v trávě válí.“

„A jak se tvoje jmenuje?“ ptala se Markyta.

„Hana.“

„Hana se pěkně volá. Jsem tomu ráda, že máš děvče; děvče obveselí stavení, jako růže zahrádku. Budou si s Karlou družky. Za to tě ale prosím, abych si to tvoje dívčí taky vzala na starost; ty víš, že mám děti ráda“, prosila Markyta.

„Mileráda“, odpověděla rychtářka; „beztoho když je pelno, neví člověk, kam s těmi dětmi, má-li je vzít na pole, nebo doma nechat. Ty, Markyto, budeš mi k ruce ha dohlídneš v chlívě, Hanči pak, starší děvku, budu posílat na pole s čeládkú ostatní.“

Toto ustanovení bylo to jediné, což Markytě třeba bylo, jiného uvádění a nařizování nepotřebovala. V celé té domácnosti, do které po čtyrech letech zase znovu vstupovala, ničehož se nezměnilo, ničehož se z ustanoveného sobě místa nepošinulo, ledaže Hana přibyla, kopavá Ryzka že ubyla, Stračka a mladé stromky v sadu že povyroستly.

Jako když vítr zaduje přes jezero a tichou hladinu jeho rozryje, tak zpráva, že se Markyta Drahoňová z Němec vrátila a Bartovic Adam že se záhy vrátí, rozrušila tichý a jednotvárný život obyvatelů vesnických.

Hospodáři, hospodyně, staré báby i děvčata, čeládka i ty malé děti, zkrátka kdekdo byl, přicházel k rychtářovým hejtu⁹ podívat se na Markytu a její karasaté děvče s tím neslýchaným jmenem. Každému musela opakovat, jak se jí v Němcích vedlo, musela povídat o Petru Pavlovic, o Pavlu Petrovic, jakže se jim tam vedlo. Ta chtěla vědět, jak v Němcích vaří, ta zase, jak tam předú, onen se ptal na húrodu a jiný, jsou-li tam křestané. Markyta povídala, co věděla, a co nevěděla, s tím odkázala tazatele na kmotra Bartu. – Druhý den vědělo každé dítě, jak se Markytě po ty čtyry roky vedlo, ona pak znala, kde se co narodilo, kdo se oženil i kdo umřel.

⁹ Na návštěvu.

Barta nebyl žádnému řemeslu vyučen. Když pásával ještě skot, vyřezával ze dřeva lípového lžice, sběračky, solničky a podobné. Ze slívového dělal přeslice a kužele, jež pěkně cínem vykládal. – To se mu i na vojně hodilo a hezkých pár zlatých si tím uměním vydělal za těch čtrnácte let, co na vojně byl, neboť uměl strádat. Přišed domů našel hezkou sedničku i poživy tolik, co potřeboval pro sebe, což mu bratr jakožto výmluv¹⁰ dávatí povinen byl. Bylo mu dost dobře. Nejvíce ho z počátku mrzelo, že nebylo ve vesnici tabáku dostati.

„Víš ty co, Barto“, řekl mu rychtář, když si mu jednou stěžoval, „žádej oň sám. Máš svou senci, máš pár zlatých peněz, co vysloužil i právo k tomu, oč že ho dostaneš? Nám bude teky poslúženo, když nebudem muset do města posílat.“

Barta rychtáře poslechl. Pan kantor napsal mu žádost, zadal ji a po krátkém čase dostal dovolení. – Když je měl, šel do města a dal si na hodnou desku namalovat štít: Turka s dlouhou dýmkou a velikánskými kníry, jak to vidíval ve městech.

Když si ten štít domů přinesl a na okenici pověsil, sbíhala se celá ves na podívanou. Chlapci na se pokřikovali: „Hantono! Hadame! Chutě pote; – Tentononc – je vymalovaný na desce, kterak dýmá!“ a hoši hnali se k Bartově okenici jako na oheň.

Sednička Bartova byla čistá jako sklo a každá věc měla svoje místo, běda pak, kdo by mu ji byl pošinul. Zvyklý jsa vše sám si udělat, nedal si od nikoho sloužit, ačkoliv by mu švakrová ráda byla uklízela. Vše muselo u něho jít jako po šňůře. Ráno, když si všude všecko poklidil, že nebylo ani prášku na ničem, zalil nejdřív na okně muškát,

¹⁰ Výminek.

nakrmil stehlíka, kterého učil také pískat podle noty, pak si přichystal na stůl vážky, nůž a dřevo, zapálil si dýmku, vyhlídl z okna na Turka, nemá-li pocákaný kaftan nebo vytlučené oko, pak si pohladil kníry a zasedl k práci. To byl jeho zvyk ráno jak ráno mimo neděli, kde místo práce šlo se do kostela.

Díla měl dost. Lžic, vařeček, přeslic bylo vždy potřeba a Barta uměl je velmi čistě vyřezávat. – Měl také při práci vždy diváků; každý, kdo šel kolem, pozdravil ho, a když i nepotřeboval paklíček tabáku, alespoň se zeptal: „Co děláš, Barto?“ – Hospodyně přicházely k němu s dětmi hejtu, i když neměly čeho objednávat; s Bartou byla porůžněná, on znal i kávu vařit, již vesničanky mimo Markyту jen dle jména znaly. I ty děti ho rády měly, neublížil on ani kuřeti, i těm pudivětrům odpustil, kteří mnohdy zbůhdarma naň volali: „Tentononc – pane Barto, paklíček kuřlavého.“

Nejraději však ze všech měl Markyту a kmotřičku svoji Karlu. Markyта uměla mu nejlíp vyhovět, s ní mluvíval o svých vojenských spoludruzích, které i ona znala, mluvili o Drahoňovi a vzpomínali minulých časů. – Karlu houpával na klíně, povídal jí pohádky a každou neděli přinesl jí z kostela jablko nebo čepeníčko.¹¹ – Jen to mu vhod nebylo, že Markyта ani na hodinu děvče k potěšení mu neponechala.

„Tuto kmotra – tentononc – je hloupý zvyk, že máš to děvče vždy u kapsy“, bručival, když mu ji odváděla.

„Vždyť víš, kmotře, že jsem s ní zvykla. Od kolíčky nedala jsem ji od sebe, stýskalo by se mi a jí též. A děvče patří matce“, říkala Markyта.

„Hloupá věc, že je to děvče.“

„Prosím tě, kmotře, snad bys mi nepřál chlapce? To bych měla pěknou radost. Když bych si ho nejlíp vycho-

¹¹ Preclík.

vala, odevzdali by mi ho na vojnu, a tam by mi umřel.“

„Vždyť každý neumře, – já jsem – tentononc – také neumřel.“

„Což ty, tobě je pět jako pět, tuto každý netrefí.“

„A jak to, kmotra, – tentononc – myslíš?“ rozmrzel se Barta a otočil kníry okolo prstu.

„Jak to myslím – nijak to nemyslím. Kdyby nebožtík Drahoň takový byl jako ty, seděl by tu dotud“, pravila Markyta, která začasť Bartu pokoušela, ale neráda ho domrzela.

„To já také říkám“, udobřil se hned Barta. „Jen kdyby to byl chlapec, já bych ho naučil execírku jako – tentononc – otčenáš.“

„Dej mi svatý pokoj s tvou execírkou, ani slyšet o ní nechci. Děkuju Pánubohu, že mám děvče!“ – Tak se obyčejně končily jejich hádky v té záležitosti.

Večer jak večer šel Barta k rychtářovům, v neděli ale šel tam hned odpoledne. To si poseděli hospodáři v letě vně pod stromy, v zimě se bavili v sednici. K večeru šlo se vespolek do hospody, kde si trochu popili a několikrát hodili.

Bartova zamilovaná rozprava v těch besedách byla o vojenském stavu a o execírce. Jeden ze starých sedláků byl jeho oponent a každou neděli býval jeho důvod tentýž. Vždy začal: „K čemu execírka, ve francúzké vojně přišlo teky na nás. Museli jsme chutě kde kdo. – Dali nám jen pušky, žádný mundur, ha hučili nás execírku. Ten pan oficír, co nás hučili, buli jsú¹² Němec. Nerozuměli jsme jim, ha ničemu se nenahučili. Měli s námi velikú trampotu ha hořce si naříkali, ti s těmi červenými čepicemi že jsú kterák duby tvrdí, že nemůžú je ničemu vyhučit. Nu přišlo k bitce. – Tu naši milí chlapi popadli pušky tenkým koncem do hrsti ha mlátili do nepřítel, jak mlátili. To jste

¹² O osobě, k níž zvláštní vážnost mají, mluví vždy v množném čísle.

měli vidět, lidičky boží, tu melu! Kde se hukázala červená čapka, bralo to nohy na plece! To na nás hleděli ten milý oficír ha práli: „Tak vy tak humíte bít, to jsem nevěděl.“ – „Tak, tak, pane oficír, my po našinsku,“ povídali my.“ – Ačkoliv sedláci vypravování to již koliksetkrát slyšeli, vždy se jim líbilo, vždy si hlavami hrdě přikývali. Nicméně Barta neupustil od svého mínění a zastával řádnou execírku. Když se dostal mezi selky, škádlily ho, aby se oženil, a radily mu tu i tu, ale on vždy jim říkal: „A nač mi chodit k Barboře, když mám všeho na dvoře?“

Milota ale trefil mu do noty, když začal jednou o Markytě. „Tutu bych si vzal – ona už ví, co já rád, a je dobrá žena. A – tentononc – to dívčí mám šlakovitě rád“, pravil nato Barta a hladil si kníry až po samu bradu.

„No počkej – já budu tvým řečníkem, však ona se zdráhat nebude, vždyť jsi ty chlapík a máš svou výživu.“

„To si myslím, že jsem“, řekl Barta, prsa hrdě vypna.

Milota slíbil, že mu přijde druhý den s vyřizenou. Barta byl časněji vzhůru než kdy jindy, při poklizení zastavoval se každou chvíli, v zapomenutí hladil si kníry uprášenou rukou a oči mourovaté svítily mu jakousi vnitřní radostí. Kdo ví, co vše mu hlavu projíždělo! – Zapomněl se také ten den podívat na Turkův kaftan, a místo co měl vyřezati srdéčko na přeslici, vyřezal je na vařečku.

Odpoledne přihrne se Milota do dveří a beze všech příprav vysypal mu hnedle čirou pravdu na mísu, řka: „Milá brachu – z toho mraku nebude dýšť. Markyta nechce hani tebe, hani jiného. Člověk neví někdy, kterak s tím ženským plemenem vyjít“, ozval se rychtář.

„Vždyť jsem já to věděl“, bručel Barta, otáčeje si kníry třikrát okolo prstu. „Tentononc – Miloto, rozumíš, nedávej to na buben!“ prosil po chvíli.

„Toť je rozum. Nic ty si z toho nedělej ha pušť to po větru“, těšil ho Milota.

Navzdor těšení ale točil si Barta kníry celé dva dni okolo prstu; teprv třetí den, když se podíval do zrcadla a viděl, že mu jako kly s obou stran odstávaly, shladil si je dolů. Hladil je celý den a večer šel k rychtářovům. Markyta stála na záspí, sypala lichvě¹³. Pěkně ho přivítala, pak mu podala ruku řkouc: „Zůstaňme si, co jsme si!“

„No, zůstaňme“, odpověděl Barta, potřepal jí ruku a vešel do světnice. Od té doby nebylo mezi nimi o tom řeči a po čase ani žádné babě nenapadlo ptát se Barty, kdy se bude ženit. Každá věděla jistou jeho odpověď: „Až se mi v krbě zhvězdí.“

IV

Jako ty jedle v blízkém lese rok po roce o struček povyroستly, tak i vyrůstaly rok po roce děvčátka Karla a Hana. Ony si byly věrné družky, a ve vesnici říkali jim spolčata, poněvadž se také rovno odívaly. Na červených sukních měly stejné barvy pantle, stejně vyšité fěrtušky, i pasy i bílé vínky, nad čelem vázané, byly u jedné i u druhé modrým, červeným a černým šmelcem vyšité. Z vlasů měly upletený jediný vrkoč, na jehož konci byla smečka z červené pentle, i při hlavě jedna. Tak byly ustrojeny, když šly s Markytou do kostela nebo hejtu, ale „všidní“ chodily bosy, v tmavé sukniče, košili měly s dlouhými rukávcemi u krku spjatou „drckem“¹⁴; vínek ale musel vždy být.

Karla byla již po dvě léta husopaskou, což byla pro ni veliká radost. Časně zrána den jak den, když se nasnídaly, vzala pro sebe i pro Hanu do kapsáře po kusu chleba,

¹³ Lichva = drůbež; jakož i na Slovensku lichvou *menší dobytek*, zvláště pak *drůbež* jmenují.

¹⁴ Drcek = spinadlo v podobě knoflíku, kterým se ženská košile u krku spíná.

proutek do ruky, Hanu za ruku a šla pustit husy. Jedním letem kejhajíce vylítly všechny do dvora, ale jakmile zavolala Karla „haj hus, haj, haj!“ slétly se do hromádky a pěkně pospol za ní se kolíbaly na pastvu, neboť to nemělo děvčátko rádo, když šla jedna za druhou, jak by plátno táhl. – Když se na pastvině všechny husopasky a husopasové sešli, bylo veselo. Zpívalo se, hrálo na slunečko, na vodního mužíka, na ubohého vojáka¹⁵, na slepú bábu a jiné a jiné hry. Aneb sesedli všecy do kolečka a nejstarší husopas neb husopaska musela povídat nějakú smyšlénku. – Začasté přišel mezi ně Barta, když si vyšel do polí, a to je obyčejně učil execírce, čemuž byli chlapci rádi. Karla ale obyčejně také přítom byla a Barta jakožto děvče a svého miláčka hned ji udělal důstojníkem. – Když

¹⁵ Děvčata udělají kolo, chlapec, který dělá ubohého vojáka, postaví se uprostřed a začne zpívat:

Já jsem chlapec z Polské,
dobře mi jde execírka,
já jsem chlapec z Polské,
dobře mi to jde.

Psali o mne kútšší páni,
že oni mne odchovají,
že musím na vojnu,
že musím za ně.

Děvčata opakují poslední refrén, držíce se za ruce a kolem chlapce se točíce. Nato si chlapec jedno z děvčat vezme za ruku a začne zpívat druhý verš:

Neplač, děvče, pro mne,
že já jsem na vojně,
neplač, děvče, pro mne,
že já jsem voják.

Já voják na voze,
mám púta na noze,
musím mašírovat
ku Praze.

Zase se opakuje refrén, pak chlapec se všemi děvčaty jednou kolem zatancuje.

to ale Markyta zaslechla, dostali Barta i Karla notný výtopek. „Vždyť z tebe bude větrice, zatrolené děvče!“ kárala dceru.

„A ty hrej s chlapci a děvče mi tutím nekaž!“ říkávala Bartovi. Barta si zatočil kníry a šel, jak by ho ulál; když ale po druhé na pastvu přišel a chlapci ho žádali, aby je cvičil, nemohl se přece zase bez Karly obejít, ona byla jeho největším hrdinou a nejvtipnější k učení.

Ale nejen execírce, on ji učil i přeslice vyřezávat i vařečky dělat, čímž mnohou chvíli na pastvě užitečně strávila. – V zimě chodila Karla s ostatní chasou do školy do Medákova, vesnice to, kde kostel byl a škola. Vesnice ta ležela za Stráží přes dva vrchy. Mnohdy byla větrice, chumelice, mnohdy mhly, že nebylo na krok před se vidět, ale Karla tak dobře cestu věděla, že by tam byla trefila i patami vpřed.

Když třetí zima již nastala, co Karla do školy chodila, přivezla Milotová z trhu velkého¹⁶ Haně desku, na níž byly vyznamenány všechny písmenky černé na bílém a nad nimi vymalován byl kohout, který se Haně velice líbil. Také rohožovou mošinku dostala s barevnými klúckami. „Můžeš jít do školy“, řekla, když děvčeti desku dávala a mošinku, „hať se naučíš čtát“, a Hana si poskočila slyšíc, že bude chodit s Karlú do školy.

Karla jí povídávala, kterak je ve škole hezky, když pan hučitel odejde ze sence a chlapci skáčú po lajcích. A kterak to pěkné bývá na cestě, když chlapci v lese lámú peručí¹⁷ a děvčata po něm s vrchu dolú vezú. „Hale když mne Petr svrhne do sněhu, to si naválím hrúd ha hruduju mu do hřibetu, haž mu hlízy naskáčú“, končívála Karla svoje vypravování, a Hana nemžikajíc, nedýchajíc poslouchala o hrdinských činech školní mládeže.

¹⁶ Velký trh, totiž zimní.

¹⁷ Peručí = větve, chvoj.

Milotová dala Hanu pod ochranu Karle, Petr, ten již tu zimu do školy nechodil, a Karla ji také vždy bez pohromy domů přivedla. Jen jednou se jí přihodilo, že Hana spadla do stoky¹⁸, přes niž cesta vedla, a trochu si nohu vyšinula. Nemohla na ni dostúpit. Karla vzala ji na hřibet a přinesla ji na hřebetu až domů. Markyta jí bolné místo zažehnala, položila naň černú masť a do rána bylo dobře.

Ačkoliv polovic toho, co se v zimě naučily, přes léto pozapomněly, přece po čtyry zimy se Hana naučila čtát v knížce a z počtů znala tolik, že nemusela na prstech počítat, mnoho-li je dvakrát pět. Mára povídala, že je toho dost, že ani ona tolik neumí.

Karla uměla o něco více: znala číst, psát i počítat, ba uměla číst i cedule, co dostával rychtář od húřadu. Všickni se jí divili, selka vždy tvrdila, že by to děvče mohlo být kantorem, kdyby chlapcem byla.

Dni plynuly jako vlny, děvčata se ani nenadály a byly z nich děvky, od kterých matky již statečný kus práce požadovaly. Také když šly po vesnici, chlapci po nich se začínali ohlížet, a když byla řeč o rychtářovic, již se mnohdy přidalo: „Komupak se hasi Hana dostane?“.

Hana byla děvče boubelaté, modrooké, velmi libné. Povídali si lidé, že se vyrůstá do podoby máminy, a Milotová platila za nejhezčí selku v celé vsi.

Karla nebyla tak libná jako Hana, ale kdo se jednou dobře do její „počerné“ tváře podíval, tomu se jistě zalíbila. Postavu měla na svůj mladý věk velmi silnou, zdálo se, že bude mnohem vyšší i kostnatější než matka. Sivé, černě obrvené oči a silné obočí i havraní vlas měla také po matce, ale po otci pěkný prohnutý nos, v bradě důlek, jenže veliká ústa. Přece ji ale viděli rádi, když se zasmála a plničká ústa bílých zubů ukázala. Mrštná byla, svižná

¹⁸ Stoka = potok; srv. „zlatá stoka“, potok u Třeboně, protože mnoho mlýnů žene.

jako mník a vtipná ke vší práci, takže bylo jí třeba jen kouknutí a již věděla kudy do toho.

Jí bylo příst jako tkát, vařit jako prát. Uměla košili ušít i fěrtuch vyšít. Trávy nasíkla srpem i kosou. Obratná byla při senosečí jako při žatvě a žádná děvče nevydrželo kleče tak dlouho žnút jako Karla. Orat a sít znala rovněž dobře jako Petr, ale on nedokázal po ní vyhoupnout se tak rychle na koně jako ona. Hana mohla kravám při dojení nejlepší mluvit, ony jí tak nestály, jako když si na ně Karla houkla. Zkrátka, byla statná děvka a Milotová často říkala, když ji při práci pozorovala: „Tuto jsou Markytino živné ruce.“ Proto ani jí ani Milotovi nebylo proti mysli, když zpozorovali, že Petr o ni stojí. Takové děvče lepší než kus pole.

Markyta si na svém děvčeti mnoho zakládala, v ní spočívaly všechny její radosti i naděje. Dokud byla malá, chovala ji co drahou masť, a čím větší byla, tím jí byla dražší. Mnohá selka si o ni jazýček otřela, neboť mají vesnice i města svoje kmotry klepny, a pomluvily ji, že dělá s Karlou, jako by „dceř prokurátorovo bula“. – Byla to také u mnohých závist, neboť už se to všude vědělo, že Petr Karlu má rád a rychtářovic že tomu nebrání. Petr byl hezký chlapec, ve statku všeho od latě do klády, a Karla byla přece jen dcera podruhně rychtářovic. – Proto jí to záviděly a říkaly: „Tuto Markyta spískala, ona je rychtářčino pravá ruka.“

Mýlily se všechny velice, že to od Markyty pocházelo; naopak ona, kdykoliv o vdavkách řeč byla, říkala: „Karla se vdávat nesmí a nebude, ani za Petra ani za koho jiného“.

To se zase nemohlo selkám v hlavě srovnat, proč tuto, neboť to Markyta nemluvila jen tak ledabylo. Jednoho dne se jí ptala Milotová: „Prosím tebe, Markyto, kterak to vždy mluvíš, že se Karla vdávat nebude: co má tuto být, proč?“

„To já ti nemohu povědít, nežádej toho ode mne, selka, vždyt mne znáš.“

„Tot je proti Pánubohu, k čemu je děvče, než haby se vdalo?“ mrzela se Milotová.

„Jestli se Karla vdá nebo nevdá, pro tuto zůstane svět světem“, odpověděla Markyta.

Selce to bylo přece jen divné; pověděla to Milotovi a namluvila mu, aby promluvil s Petrem, co ten tomu říká, a jestli ho má přece Karla ráda nebo ne.

„No Petře, pověz mi hupřimně, stojíš o Karlu?“ ptal se Milota syna druhý den ráno, když jeli na pole.

„I což je o tuto, já bych o ni stál, hale ona nestojí o mne!“ řekl Petr mrzutě.

„Měli jste přece o tutom řeč spolu?“ zkoumal sedlák.

„Co si to, táto, myslíte, abych o tutom s ní rozprávěl. Ona se každému chlapci na vrch hlavy vysměje. Kdyby se k ní chtěl člověk jen trochu přimilovat hanebo ji vzít kolem pasu, je nedůtklivá jako sršeň, vletí hnedkom do vlasů. Tuten týhoden přišel Burdovic Vávra na volání¹⁹ a jen pro tuto, že nechtěl odejít, kterak řekla, vychlístla mu vědro²⁰ vody přes hlavu.“

Milota dal se do hlasitého smíchu, řka: „Karla je trošku divá, hale haž se hustojí, bude z ní dobrá žena. – Vy chlapci nesmíte být taká nehupřahaná čeládka, hučte se děvkám růžičky sázet a budú vás rády mít.“

„Já mám Karlu rád, zrovna dost, hale ona nechce slyšet o tom“, stýskal si Petr.

„Nu, jen ty dočkej času ha příhody, to ostatní se hukáže“, těšil ho tatík.

Selka myslila, že už sedlák ví vše, a on zatím věděl tolik co dříve. Vrtalo jí to mozkiem; a že nemohla o tom s Mar-

¹⁹ Na ohledy, na zálety.

²⁰ Vědro = konev, v níž se voda nosí. Srov. píseň: *Kytice* v Rkp. Králodv. „nabiera vody v kovaná vědra“.

kytou mluvit ani s Karlou, posteskla si jedné dobré známé. – Ta dobrá známá svěřila to pod pokličkou své známé a známá to nesla dále a pomalu to věděly všechny a všem to vrtalo mozkiem. Tu napadlo chytré babě, že má Karla snad nějakou chybu, řekla to druhé, ta to jistila třetí a ta jistá známá přinesla rychtářce zvěst, že má Karla na těle hrozné ošklivé znamení, a pro tuto že ji nechce Markyta vdát, aby se Petrovi po veselce neznechutila.

Markyta nevěděla o tom ani slova, když jí to ale Milotová řekla, velmi se rozhněvala řkouc: „Aby černá chodila baba!²¹ Vždyť to moje děvče před nikým vody nezkalí, a ustavičně je jim na ráně, jako řepa u cesty. – Však on Pánbůh nejlepšší ví co a kterak; a čím není, tím ji lidé neudělají“, naříkala si Markyta plačíc.

„Pro tuto se netrap, Markyto, kdo za to, kdyby to na krásně pravda bylo. Člověk si poručit nemůž, ha jestli se Karla Petrovi líbí, nebude si z toho nic dělat“, mínila selka.

Markyta tvrdila, že má Karla tělo jako výlupek, ale což to bylo všecko platno, selka jakkoli ve všem Markytě věřila, tenkrát jí úplně přisvědčit nechtěla, poněvadž v tom nejpřirozenější příčinu nalézala pro Markytino zdráhání se proti vdavkám.

Každý o tom mluvil, jeden chybu tu zveličoval, druhý zmenšoval, jeden řekl to, druhý ono – domněnkám nebylo kraje ani konce.

Petra to přece mrzelo, ale Milota mu jednoho dne pravil: „Co ty chodíš kterak vymlácená oklep? Nic ty si z tuteho nedělej, jen když je děvče zdrávo, krásy se nenajíš – a babských klepů hani na koni neobjedeš.“

Petr otce poslechl a měl se ke Karle zase tak nenuceně jako dříve; ona ale dobře věděla, že těm povídačkám víru přiřkládal, i pokoušela ho za to dvojnásob. Kdykoliv k ní blíže přistoupil, říkala: „Boj se, Petře, boj se mne, jsem

²¹ Nejhorší zaklnutí „po smrti černě chodit“.

znamenaná“, a kdyby dokonce byl jí chtěl vzít kol pasu, odstrčila ho řkouc: „Hýbej, mám hada na sobě; jestli se mne který dotknete, huštípne vás.“ Tak se všem posmívala a pranic si nedělala z toho, co lidé mluvili.

Víc se o to bral Barta: „Vždyť já – tentononc – jsem přece její kmotr – já to musím vědět. Spískaly to baby. – Po lidských žlabech kalná voda teče – ta se nemá – tentononc – pít.“

„Nu víš, Barto“, řekl mu Milota, když se jednou příliš horšil, „není toho fochu, haby nebulo pravdy trochu, ňáká mrva v tom bude. Co je hale do tutěch řečí! Budú-li se mít ti lidičky za sebe dostat, stane se to, hať mluví co mluví. Nechme toho!“

Jediná osoba, které se všechny ty řeči ani dost málo netkly, byla Hana. Když se jí děvčata ptaly: „Hana, ty to budeš nejlepší vědět, pověz nám, kterak to je?“ odpověděla: „Co já vím!“

„Ale vždyť se s ní strojíš ha spíš s ní?“

„Nespím, hani nestrojím. Co je mi do tuteho, pro mne hať je Karla taká nebo taká, my si zůstanem svoji.“ Konečně celá ta věc zevšedněla a jen zřídka kdy stala se o tom zmínka; skoro všickni ale zůstali při tom mínění, že chyba je.

V

Bylo po žatvě, bylo i po sklidu ovsů i otav. Děvčata měly plátno vybílené, peří sedrané, nastaly dlouhé mlhavé večery, svatý Martin přijel na bílém koni – nastaly „přásky“. Hospodyně chystala sobě a děvkám služným konopí k přádlu, mužům na letní oblek, na provazy a plachty. Baby dělaly kracky z kúdele na plátno dvanáctikopové,²² děvčata ale nadívaly kužele lnem hebkým na tenounké podvazky, jež samy obyčejně i tkaly.

²² Kopa je pásmo, kolik pásem na loket, tolikakopové plátno.

Barta měl na přeslice dobrý odbyt. Každý chlapec, který chtěl děvčeti podat přeslici – což platilo za veřejné vyznání lásky – koupil ji u něho, neboť je uměl Barta velmi pěkně vykládat a chlapci hleděli dle možnosti poslat děvčatům svým co možná pěkné přeslice.

První týden přástek měl se odbývat u rychtářů. První předvečer snesla Karla s ponebí v chalupě přeslici ze slívového dřeva, na níž byly z cínu vyložené kvítečka, ptáčkové, srdéčka i všelijaké proplítání. Na kužel té přeslice natočila Karla bělounkého lnu a červenou haraskou jej slušně ovinula. Konec harasky připjala jehlicí, na níž byla při vrchu růže ze skleněných granátů s dvěma listy ze žlutého plechu. Do kužele vpíchla větánko, na špici větánka nabodla červené jablko. Vyhlíželo to velmi pěkně.

Právě si to Karla prohlížela, když vešla Markyta do dveří.

„Čí je to přeslice?“ ptala se Karly.

„Což ji neznáte, mámo? Je to ta, co jsem přes léto hudělala.“

„Při níž jsi spány²³ pálila a oči si kazila, vid'ž? Ale nač jsi ji pro sebe tak nakrášlila, vždyť ani žádná sedlákova dceř takovou mít nebude, a tys služka; tuto nedělej, řekli by, že se chceš honosit“, pravila matka.

„Vždyť já ji teky pro sebe nekráším. Dám ji Haně!“

„Pošetilá, vždyť se to ani nesluší; chlapci se vám vysmějou; přenech jim to“, domlouvala matka.

„Mně se zajisté žádný nevysměje, já bych mu pohádala. Hana žádného hochu ráda nemá posud, proč by ji nevzala? A když ona ji vezme, co je komu do toho.“

„Selka má už pro ni ženicha za lubem, Tomše Kosi-
novic, co je na výměnu v Němcích. V létě se vrátí. Ale
nikdo o tom neví, nech si to za řadry, ani Hana to nemá
vědět“, řekla Markyta.

²³ Louče.

Karla stála chvíli beze slova. „Dám ji přece. Nevezme-li ji, hodím ji do pece!“ zvolala, prudce berouc přeslici do ruky.

„Matičko klatovská! Tyť jsi čím dále tím divokejší, kteraky to s tebou bude!“ vzdychla si Markyta. Karla běžela s přeslicí přes dvorek do statku. Hana byla právě sama v sednici, chystala stoličky pro přástevnice.

„Jéminku! Totě krásná přeslice, kdo ti ji poslal?“ ptala se Karly a začala s velikou libostí přeslici prohlížet.

„Já nechci od nikoho přeslici; tuta je tvá!“

„Od koho?“ tázala se zpytavě Hana a ruka její odtáhla se od přeslice.

„Jen si ji vezmi, je ode mne. Vím, že žádného z chlapců nemáš, hudělala jsem ti tedy já sama přeslici. Len, co je tuto na kuželi, je z toho, co jsme spolu zasily, plely i trhaly.“

„Och bože, jakú radost jsi mi způsobila!“ zvolala Hana a oči jí radostí zářily. „Takovú přeslici žádná mít nebude. – Hale Karla, co řeknu, haž se budú ptát, od koho je?“

„Nic ty neříkej, nech je hádat. On tuto nikdo neuhádne, ha my budeme mít z toho smích“, řekla jí Karla.

„Hale mámě to musím povědít?“

„Kterak chceš!“

„Vy děláte dílo, to není možná“, lála jim Milotová, ale na prosbu Haninu slíbila, že nepoví, od koho je přeslice, až po přástvách.

Děvčata přihrnuly se do přásky. Některá měla zbrusu novou přeslici, některá lonskou. Každá svou se chlubila. Když Hana svoji ukázala, bylo divení a prohlížení až dost. „Od koho, od koho?“ ozývaly se otázky se všech stran, ale Karla řekla: „Tuto se nesmí povědít.“ – „Však my to huvidíme“, povídaly děvčata, myslíce, až chlapci přijdou.

V železná ramena u stropu zavěšená zastrčily se hořící spány, děvčata posedaly do kola na stolice a „lajce“, udě-

laly kříž a s Kristem Pánem pustily se do přádlu a zpěvu.

Zanedlouho došli chlapci. „Nynčko se hukáže, kdo je s kým!“ myslily děvčata.

Každý z chlapců, který tam měl své vyvolené děvče, sedl buď vedle, buď za ní. Kteří žádných milých neměli, zůstali stát uprostřed, utírali spány, pletli se mezi vřetánky, povídali pohádky a některý pomáhal hospodáři drát spány.

K Haně přisedla Karla a s druhé strany Petr. To bylo děvčatům i chlapcům divno, neboť myslii najisto, že se dovědí, jestli Hana kterého už volila. Ptali se Petra, ten nevěděl; dívky ptaly se Karly, ta dělala tajnou, a žádný se nedoptal jistoty.

A přes celé prášky seděla Karla u Hany jako na hlídání, takže ani žádný z chlapců vedle ní se posadit nechtěl ze strachu před Karlou, která jim vždy nějaký kousek vyvedla, že byli před děvčaty v haně.

Přišly vánoční svátky, bylo konec přástev. Prostřední svátek začaly radovánky dívčí koledou.

Milotová upekla dívkám velmi dobré hnětanky, jen se rozsýpaly. „No, komu je dáme?“ ptaly se děvčata jedna druhé, když jim selka po jedné dala pro chlapce.

„Tak to huděláme“, rozhodla Karla, „tvú sníme spolu ha svoji dám Petrovi.“

Hana byla vždy se vším spokojena, co Karla chtěla.

Když bylo odpoledne, sešla se všeska dospělá mládež na návsi a ve spolku šla zpívajíc do Medákova.

Děvčata měly soukenné kabátky, přes hlavu živé²⁴ šátky. Den byl krásný, ale mrzlo, až pod nohou chrupalo, sněhu leželo vysoko a vesnice po návrších rozložené zdály se být v něm jako zaváté. Chlapci dováděli po sněhu, sklouzali se, dva vzali s sebou sáňky, po kterých děvčata s vrchů dolů sváželi. Hana vedla se s Karlou.

„Kterak je to v zimě smutné!“ povídala Hana a oko její

²⁴ Živé šátky, totiž červené.

bloudilo po krajině sněhem pokryté a po tmavozelených lesích, „hani travičky není vidět, hani ptáčka slyšet, hani ten les nezašumí.“

„Všecko to spí“, řekla Karla a zatřásla jedlí u cesty stojící, jejíž větve se pod tíží ležícího na nich sněhu prohýbaly.

„Proto mi to hani nepříjde, když jdu v zimě přes pole, habych si zazpívala. Hale v létě když je všady zeleno, v poli ha v lese veselo, tu musím volky nevolky zpívat“, povídala Hana.

„To je snad v létě každému veselo, mně též. Hale musí to být krásné tam, co je po celý rok teplo ha léto, víš, kterak nám včera Barta povídal o té vlaské zemi.“

„Já bych tam přece nechtěla být, co by mne i žemlemi krmili a do zlata odívali“, myslila Hana.

„Já bych zase ráda kus světa viděla!“ řekla Karla.

„Vystup hyn na Panny Marie prsa ha huvidíš kraj světa!“

„Ba ne, holečku. Barta mi jednu povídal, že je svět hrozně daleký a široký, stokrát tak dlúhá cesta co do Klatov, ha vždy je svět ha jsú moře, ha není konce tomu.“

„Vidíš, kam bys se podíla. Nikdo by tě neznal, hani by ti neřekl ‚pozdrav Pánbůh!‘ Hani si tuto nemysli. Hu nás je přece jen nejkrásněji; já bych nešla hani hyn do Pažežnice“, pravila Hana hodíc hlavou k vesnici as třičtvrti hodinky vzdálené.

„Ha což kdyby pro tě přišel chlapec z Pažežnice?“

„Nešla bych za něho, i kdyby klekl“, stála Hana na svém.

„Karla! Hana!“ voláno na děvčata od chasy, která byla již napřed. „Chvátejte! Snad vás nebolí nohy?“ Děvčata pustily se do běhu za ostatními.

V Medákově šlo se zrovna do hospody. Tam daly děv-

čata každá svému zvolenci hnětanku, on pak jí koupil jablek a páleného – navzájem ji tím častuje.

Zase se dívali všickni, komu dá Karla a Hana hnětanku, a zase se divili, vidouce, že Petr dostal od Karly a Hana že se dělí s Karlou a od ní že přijímá jablka. – To tedy věděli už jistě, že Hana žádného mít nechce aneb chtít nesmí.

Šíralo se již, když se vracela chasa domů. Chlapci nebyli již svoji – řádili, křížkovali se, házeli po sobě sněhovými hrudami, zkrátka tropili, až nebylo možná.

Děvčata shluknuté v jednu hromadu jako stádo ovec utíkaly napřed; nechaly chlapce chlapci a daly se pod ochranu Karly, která jako pastýř v čele kráčela o hlavu vyšší než všechny ostatní.

Byly také rozjařené; zpívaly vesele, točíce šatkami nad hlavou, ale žádná nebyla rozpustilá jako chlapci. Proto jich vymýtily, a který chtěl mezi ně, toho Karla spořádala.

Přišedše domů, musel každý a každá po svém úkonu. Také děvčata měly ještě mnoho práce, než mohly na lože. – Hana šla do své komůrky, Karla do chalupy jako obyčejně, neboť ona vždy s Markytou spala.

„Dobrou noc, Hano! Nech ti dá Pánbůh pěkný sen!“ volala Karla do okénka Haně, mimochodem se u něho zastavíc.

Hana otevřela honem okénko a pobízela k sobě Karlu: „Pot ke mně ještě trocha na dýchánky, nechce se mi spát.“

„Ne, Hana, nech mne tu vně. – Mysli, že ti přišel chlapec na volání.“

„Tys bláznová!“ zasmálo se děvče; pak opřelo rámě na okno, hlavu o dlaň a chvíli dívalo se v zamyšlení k nebi, kde bylo hvězd, jak by nasil. „Všimla sis, Karlo, dnes Manky²⁵ ha Tomše?“ ptala se družky, která s ní oka nespustila.

²⁵ Manka, jinde Manča, Marie.

„Jak nevšimnout si jich? Oba jsou pěkní, jeden lepší než druhý, ti budou spolu žít jak sto květů“, odpověděla Karla.

„Tuto, Karla, si myslím, musí být největší radost na světě, když má jeden druhého tak rád, vet?“ šeptala Hana.

„Říká se: kde hupřimná láska, handělů na sta,“ pravila jí na to Karla.

„Och Karla, já se bojím, když vzpomenu, jestli mne dají naši někomu, koho nebudu mít ráda!“ vzdychla Hana.

„Vždyť bys nemusela si ho brát?“

„Kterak nebrat, když musíš rodičů poslechnout. – Já bych hale humřila!“ pravilo dobré děvče a z modráčkových očí uronily se dvě světlé slze a zatřpytily se na zeleném mechu, který v okně byl, jako dvě rosní krůpěje.

„Nic ty neplač, Hana“, řekla prudce Karla a položila čelo na její rámě, „tuto se nesmí stát! Nežli bych dopustila, haby si tě vzil, koho ty ráda nemáš, raději ho zabiju. Nech mne vezmú život, jen když tebe nebude nikdo trápit!“

„Och, to já vím, že ty mne máš ráda!“ řekla vroucně Hana, pohladíc Karlu po černých vlasech.

„Jdi huž spat, Hana, dobrú noc!“ vytrhla se najednou Karla a Hana, zvyklá na prudkost Karly, dala tiše dobrou noc a okénko zavřela.

VI

Je poslední masopustní neděle. Jaký to rámus, jakého to zvuku od božího rána po vesnici! Jaký to shon chlapců! Tu vyběhne jeden z chalupy, tu ze statku, a každý vyšňořen, vymydlen, jak by na veselku šel.

Také Petr bral se dolů s ponebí. Byl teprva napolo ustrojen. Střevíce černé měl vyleštěné, punčochy jak sníh, žluté koženky, modrou krátkou vestu bohatě vyšitou s červenou podšívkou. Měl ji jen na dva háčky zapjatou, aby bylo vidět bílou košili, vyhladěnou co kart. Ostatní ústroj, modrou kazajku též červeně podšitou, černý hedvábný šátek a červenou čepici nesl na ruce.

„Kde máte, mámo, prosím vás, kúsek zrcátka?“ ptal se rychtářky, která právě zacházela se smažením listů²⁶ v kuchyni u ohniště.

„Nechod' mi s takými pletkami; vidíš, že stojím hu božího ohně“,²⁷ odbyla ho selka zkrátka.

Markyta příkládala na ohniček peručí. „Nevíte o ná-kem, Markyto?“ ptal se jí Petr.

„I kdeže bych já věděla, chlapče. Děvčat se zeptej, jsou ve srubu!“

Ve srubu stála Hana hnětouc těsto a Karla cosi v koutě kutila.

„No, tebe jsme tu potřebovaly právě. Hýbej odtud, nevidíš, že zacházíme s božím darem“, křičela naň Hana, sotvaže se ve dveřích ukázal.

„No, vždyť vám to neuhranu, jen mi povězte, kde máte zrcátko!“

„Pot, já ti huvážu šátek sama!“ ozvala se Karla, přiskočila k němu a hned mu šátek vázala. „K čemu chlapovi zrcátko?“ povídala mu přitom, „já je nepotřebuju celičkový rok ha po roce jak by smet.“

„Ha v čem se zhlížíš, když si vínek vážeš?“ ptal se Petr.

²⁶ Boží milosti.

²⁷ K božímu ohni se chová veliká úcta a nezapomene se žádný den *božímu ohni dávat pokrm* od toho, co se jí, aby se mu nezastesklo a on z domu se nestěhoval. To si plaménky, když se sejdú, povídají, kterak se jim vede, a ten chudý plamének se obyčejně vystěhuje od skúpého hospodáře.

„Já se zhlížím v Haninu líčku“, usmála se Karla.

„Ha já se budu zhlížet v tvém oku“, usmál se také Petr oblékaje kamizolu.

„To bys měl nejasné zrcátko, Petře“, řekla Karla, nadvávajíc mu červený fábor do nejvrchnější dirky u kamizoly.

„Nebulo by ono nejasné, kdybysi schválně ty černé záclonky přes ně nestahovala“, pravil Petr hladě ji dlaní přes oči.

„Vidíme, jak ono si to humí růžičky sázet!“ ozvala se Hana do toho.

„Když svlíkne Petr všidní (kamizolu), je hned jinakší“, smála se Karla, pak ale hned dodala: „Nynčko hýbej – nemáme kdy!“

„No huž jdu!“ řekl Petr, shrnuje si černé, dlouhé vlasy za uši a čepici sázeje na hlavu. „Hať dáte hodně na voračky, sice nebudem s vámi tančit“, napomenul ještě ve dveřích odcházeje.

Před statkem stály dvě jedle; utrl si zelený struček, vzal do úst a pospíchal do hospody, kde byli již ostatní chlapci shromážděni, dudák mezi nimi. Dudy byly samé kvítí, dudák samý fábor a jako nějaký družba měl za kazajkou rozmarýnu. Na čepici měl kohoutí péro. Chlapci si ho nadcházeli a každý dal mu nejdřív připít. Malý zavalitý dudáček se mezi nimi točil a šklebil a po malých přestávkách stiskal dudy, že vydávaly táhlý, žalostný tón, který zněl až na náves, kde čekaly děti z celé vsi, aby viděly chodit chlapce po dívkách.

Byl to počinek voraček. Voračky slavily se vždy na poslední masopustní dny. Chlapci chodili po dívkách a ty jim musely dát po penízi. Za ty peníze nakoupili sladkého páleného a častovali v hospodě děvčata. Pak se tančilo tři dni a tři noci a dudákova noha, kterou si takt dával, nesměla ustát. Proto s ním chlapci také zacházeli jako s teplou bábou.

Právě se byly děvčata Karla a Hana oblékly, když dudy na dvoře se ozvaly.

„Och bože, což je to přece jen krásná věc, ta muzika!“ vzdychla si vroucně Hana, oprašujíc židlice a stůl jako sklo čistý. „Já když ty dudy slyším, srdce mi v těle skáče!“

A tu už ty roztomilé dudy vřískaly ve dveřích a dudáček obracel oči k nebi, smál se a šklebil, házel tělem se strany na stranu, jako by se o něj božec pokoušel. Ale všem se to velice líbilo, smáli se mu dost a dost. Rychtářka jemu prvnímu podala smažených listů a rychtář zaklepal mu na rameno řka: „Tuto já říkám vždycky, že není přes strážského dudáčka.“

Dudáček nic neřekl na tu zdvořilost, prohnul se na levý bok, stiskl dudy a poskočil. – A Hana stála u stolu a s takovou vroucností na něj se dívala, že mu to všickni chlapi záviděli.

Když zaplatila Hana stříbrný tolar, Karla renčák, táhli chlapi o dům dál; tak od statku k statku, od chalupy k chalupě, až všecko zvroubili, pak zrovna do hospody.

Zatím se děvčata ustrojily do šatů, které se braly jen tenkrát, když bubnujů, a šly za chlapi. Ti je přivítali zpěvem, muzikou a sladkým páleným – a poté se pustili do tance.

Karla s Hanou do hospody i zase z hospody, ony vždy spolu i v kolečku vedle sebe tančily.

Jestli který chlapec veselostí rozhárán Hanu upřímněji k sobě přivinul, Karla, jak by i v týle oči měla, hned to zpozorovala a hned mu také šlápla na nohu, až se prohnul. „Proboha, vždyť mi paty ušlapeš!“ křikl ten na ni.

„Nic si z tohoto nedělej, zato ti půjdu na veselku, nevíš?“ smála se mu Karla, nenechajíc se ani dost málo v tanci vytrhovat.

„No – tentononc – kmotra, musíme si také zatančit spolu. Ty abys měla dlouhý len a mně aby se žíly pod koleny nezkrátily“, pravil Barta rozveselen, když se první den u hospody s Markytou setkali. Oni byli již po nějaký čas trochu spolu na štíru, a to proto, že Barta Markytě ustavičně v uších ležel stranu Karliných vdavek. O tom ale Markyta nevěděla, že Petr zase Bartovi v uších leží, aby to zprostředkoval jakožto kmotr.

„Není mi do tance; ale když to musí být, musí –“, pravila Markyta jaksi rozmrzeně.

„Ale co jen máš, chodíš – tentononc –, jako bys měla hlavu zababučenou. Což to nemůžeš povědít, vždyť jsem přece – tentononc – tvůj kmotr.“

„Co bych ti to nepověděla; sní se mi často o nebožtíku Drahoňovi a tak si myslím, že on nemá v cizé zemi pokoje. Co tomu říkáš, kmotře? Tobě se nikdy o něm nesní? – Já si umínila, že půjdu z jara na Svatú Horu a tam budu zaň obětovat.“

„To udělej, Markyto, – tentononc – já musím beztoho také pro cín do Klatov, to už – tentononc – půjdu s tebou. Mně se taky o něm sní.“

„Co, prosím tě, nic ti nepovídá?“ ptala se ouzkostně Markyta.

„Počkej, tuhle se mi o něm snílo; já ho učil – tentononc – execírku, a on mi nadal bláznů a nechtěl se učit. A zrovna to s ním tak bylo. On byl – tentononc – dobrý chlap, ale nedal si říct. – A Karla, ta bude po něm. – Co je tomu dívčí? Však není dávno už veselá a po líčku se jí chmúry honí.“

„I, těm děvčatům se snadno zachmúří, snadno rozchmúří“, odpověděla Markyta.

„Tentononc – kmotra, ty si nedáš říct, ale vzpomeneš na mne, že to děvče má Petra rádo – ty si říct nedáš – rád bych –“

„S tebou není řeči“, odbyla ho kmotra nedajíc mu domluvit. Oba vešli do hospody nabité chasou. – Barta byl by si zatočil kníry okolo prstu, kdyby si byl nemusel loktema pomáhat, aby se dostal ke stolu, kde hospodáři seděli.

Vesele skončil se první den voraček. Druhý den odpoledne přivede tu najednou Barta hosta do hospody. Byl to bratrovec jeho, který přišel z Plzně k němu na dovolenou, a sice jen na voračky.

V Stráži ho už znali a chasa ho s veselým jásotem vítala. Voják byl hned jejich, svlékl kabát a pustil se do tance. Byl hezký hoch; děvčata se na něj po očku dívaly, jedna pochválila líčko, druhá ústroj, třetí tanec, což vlastně nejvíc platilo.

„Karlo“, povídala Hana, když šly k ránu spravit krávy, „tomu Bartovic ten vojenský šat sluší, vet?“

„Nevěděla bych. Co na něm vidíš? – Takový nafoukaný větroplach, ha má rezavú hlavu, nevšimla sis?“ pravila Karla a temné její oko spočinulo zpytavě na tváři Hanině.

„To já nevím, mně se jen líbí vojenský šat.“

„To jsi mi ještě neřekla“, pravila s výčitkou Karla.

„Dnes mi tak do očí padl“, řekla Hana lhostejně, upřímně si zívla a posadila se v stáji na stoličku. „Tak se mi oči klíží, že hani nevidím. Na kámen bych lehla ha spala jak snop. – Hale musíme krávy spravit ha zase tančit. – To bude věcí – zítra – haž – se –“

A už nedořekla; hlava jí klesla na zeď – spala.

Karla stála chvíli před ní se založenýma rukama, dívala se jí upřeně do očí, pak si hluboce vzdychla, vzala do ruky dížku a šla po své práci.

Mladší děvka, přiběhši za nimi všecka hříčná, chtěla Hanu budit, ale Karla ji zakřikla, ať ji nechá trochu pospat, že ona sama za ni práci odbude. Také všecko sama zastala a Hana spala víc než hodinu. Pak ale musely zase do

tance, aby se jim chlapci nevysmáli, že jsou ospalky, že mají těžké nohy. Takto by se nerády byly nechaly pohanět.

VII

Třetí den ráno chodili chlapci po vesnici; přestrojovali se všelijak, škádlili kdekoho a každá stará babka, kterou napadli, musela s nimi skákat. „Hodně vysoko, hať je dlouhé konopí!“ volali, vyhoupnuvše každú do výše. – Ten se ustrojil za medvěda, ten se zabalil do hrachoviny a místo hlavy nastrčil na topůrko veliký tuřín a jiný zase běhal čtyrnožky po zemi a chytal lidi za nohy, zkrátka tropilo se, co tropilo, a čím větší hloupost, tím vítanější byla, jak to už bývá ve světě. A tak to šlo až do noci. Večer se už starší hospodyně vytratily, také Markyty nebylo v hospodě. Tu přisedla Karla k Bartovi a šeptala mu: „Kmotříčku, hudějte mi něco k libosti.“

„I mluv jen – ty – to víš – tentononc –, že bych ti modré s nebe snesl, kdyby to možno bylo.“

„Tuto já od vás nechci. Hale půjčte mi od svého bratrovce šaty, já bych se ráda přestrojila za vojáka. Hale buďte tichý.“

„Ty jsi diblík. Udělám ti to, jen se ale světle koukej“, řekl jí Barta a hladil kníry.

„Já se budu smít ha dovádět do půlnoci, kterak chcete, jen když mi to huděláte.“

Barta zavolal svého příbuzného na stranu, mluvil s ním, a když ten přisvědčil, ztratili se oba a Karla se také pomalu vytratila ze sednice. Žáden si toho nevšíml.

Netrvalo to dlouho, přivedl Barta do sednice vojáka a selského synka. Na selského synka se hned každý obrátil, poněvadž měl ostříhané vlasy; vojáka si hned oni nepovšíml, mysleli, že to je ten Bartovic.

„Podivte se, Jirka Bartovic je našinec!“ ozývalo se

po sednici a chlapi obstoupili příchozí, prohlížejíce jich od hlavy k patě.

„Na mú tě kuši, totě Karla!“ zvolal Petr, plácna přestrojenému děvčeti na rameno.

„Ten to uhádl hned!“ smál se Barta. Hned obstoupili Karlu se všech stran, každý ji otáčel, ženy i muži volajíce: „Kterak by to na ni hulil! – Lepší sluší jí chlapský kabát než sukně.“

„Nynčko mi hustupte, já chci dělat chlapa, jak se patří“, zvolala Karla rozhrnujíc chasu silnou paží.

„Kterak tě budem volat, když jsi chlap?“ ptali se někteří Karly. Byla v rozpacích. Ale voják za sedláka převlečený hned to rozhodl:

„Svatá Karolina a svatý Karel, tuto je stejné, říkejme jí Karel.“

„Tedy Karel“, přisvědčila chasa.

Karel tedy, jakž zatím Karlu budem jmenovati, vzal se stolu plnou sklenici, přistoupil k Haně, obejmul ji kolem pasu, dal jí připít, pak zdvihna sklenici nad hlavu předstoupil před dudáka a začal zpívat zvučným hlasem:

*Nastokrát děkuju
mej zlatej mamiče,
že je mne chovala
v strakatej peřince.*

*Chovala, chovala,
nevěděla komu;
když mne vychovala,
vzali mne na vojnu.*

Chlapi opakovali poslední slohu po Karlovi, dudy padly jim do noty, Karel vyprázdnil sklenici na dno přivinul Hanu úžeji k boku a začali se v kolečku točit jako vřetena.

„Co tomu říkáš, Milotová – tentononc –“, smál se Barta; „kdyby ten chlapec nebyl děvče, já bych řekl, že je to chlapec – mordiónský chlapec!“

„Tak, tak, Barto, kdyby nebula tetka strýc, bula by tetka, ha kdyby neměl Barta hlavu pod víchem, netahal by se za nos“, smála se rychtářka, když si Barta nemohl najít kníry. Chtěl jí cosi říct, ale vtom přišel Karel vzít svoji hospodyní k tanci a Milotová musela jít, vždyť to byla maškara.

„No, a nynčko jsi huž všecky provedla, pot, zatančíme si spolu“, řekl Petr chytla ji za šos.

„Chlap s chlapem tancovat, totě tak, jak by jedl chléb s chlebem²⁸“, smál se Karel.

„I jdidiž, vždyť nejsi chlap, třebaš ti rostlo na bradě chmýří“, škádlil Petr.

„Petře, pas se, hať se neskřížkujem. Nejsm Karla“, a nakloniv se k Petrovu uchu, šeptal mu: „Poslechni mne ha hled si Jakšoic Báry, to je děvče jak dobrá hodina ha má tě ráda, já to vím.“

Než jí mohl Petr odpovědít, držela už zase Hanu vpolo a tancovala. Hana byla, co se Karla přestrojila, jako zmámená. Věděla přece dobře, že je to Karla, ale když ji obejmula, když jí přišeptávala: „Má zlatá Hano, má drahá!“ bylo jí tak divně okolo srdce, že ani nevěděla, kde je a co se to s ní děje, a brzy bledla, brzy se rděla jako kalina.

„Já nevím, co jsi vzala ten šat na sebe, kterak by mně hučaroval. Svět jde se mnú kolem! To nás huhranuli“, stýskala si Hana, když od tance odpočívala.

„Hutři se bílú šatkú“, radil jí Karel. Děvče poslechlo – ale což to bylo všecko platno? Když se na ni Karel upřímně podíval, když jí ruku stiskl, bylo jako dříve.

Bylo k půlnoci, když se chasa sbírala dym. Hospodáři

²⁸ Také se řekne o líbání muže s mužem.

i hospodyně byli už doma. Chlapci vyprovázeli se zpěvem a muzikou děvčata až k stavení. Hana a Karla měly přednost přede všemi, ony nejvíc na voračky platily a mimo to byla Hana rychtářovic.

„Slovo s to, Karle!“ volal za Karlem voják, když vcházel s Hanou do statku.

„Dostojím“, odpověděl Karel. – Petr nešel ještě domů; mrzel se na Karlu a chtě jí udělat vzdory šel s Bárrou.

„Hano!“ začal Karel, když byl s Hanou do komory vešel a vedle ní na truhlu se byl posadil. „Hano, pověz mi hupřímně, jestli se ti takto líbím a jestli bys mne chtěla, kdybych byla opravdu chlapcem?“

„Žádného jiného; takto se mi líbíš zrovna dost“, odpověděla Hana a ovinula ruku okolo šíje své družky, jak to dělávala. „Kdybys byla chlapec, já bych si žádného nevzala do smrti“, šeptala položíc umdlenou hlavu na její rameno.

„Slib mi to před Bohem rukudáním“, řekl Karel hlasem opravdovým. Hana ani nevěděla, co dělá, měla vše za žert, a přece jí do žertu nebylo. Avšak hlas Karla srdce jí prorážel; ruku mu podajíc řekla: „Slibuju!“

„Hale slib dodrž, hat je jakkoli!“ řekl Karel, a přivinuv Hanu pevně v náruč, líbal ji v líce, oči, nejsladších jmen jí dal a děvče splácelo vroucí jeho polibky stejnou vroucností.

„Ha nynčko jdi spat. Pánbůh tě opatruj. Pamatuj, co jsi mně slíbila!“ S těmi slovy ji po dlouhé, dlouhé chvíli pustil z náručí a odběhl z komory do chalupy.

Ale netrvalo to dlouho, vyšel zase z chalupy ven. Ještě jednou vkradl se tiše k Haninu okénku, položil hlavu na chladnou zeď a hořce si zaplakal. Pak se požehnal křížem, ohlídl se ještě jednou po statku kolem dokola – a tiše vyšel ze vrat.

Sotva se rozbřeslo, byla již Markyta na nohou. Neměla pokoje – hrozný sen děsil ji v noci – a Karla nebyla na loži. Šla se po ní ohlédnout.

Poněvadž zámků vesničané u dveří neměli, bylo třeba jen závorky odstrčit a vorbičku²⁹ pozdvihnout, aby se dostal až do hospodářovy sednice.

Markyta šla bez překážky. V sednici bylo ticho; v šeru viděla Markyta jen kotě na peci schoulené, které cítíc ji dolů skočilo, okolo nohou se jí trouc. Hrdličky, které selka držela proti bolení zubů, cukrovaly se v kleci. Plátěné záclony visecí od nebes dolů zastíraly hospodářovo lože, důkaz to, že sedlák i selka zahrabáni jsou ještě v hromadě podušek, kterých až po sám vrch nastláno bylo.

Mladší děvka se u stunce mejla. „Kde je Karla, není ještě vzhůru?“ ptala se Markyta.

„Nevím, Markyto, snad je s Hanú v komoře.“

„Nedopouštěj bože!“ zvolala tiše Markyta, obrátíc se do komory. – Spalo tam děvče na otevřeném loži, pěkné děvče, jak by padl byl do podušek z růže květ.

Markyta přihlídlá, zašeptala: „Pánbůh tě požehnej!“ a brala se z komory. – Karly tam nebylo.

Vyšla na ponebí. Petr tam chrápal, jako by ořechy přesýpal. – Karly tam nebylo. Nebyla ani v chlévě ani v stáji ani v chalupě.

„Kde já to neopatrné děvče jen najdu!“ bědovala Markyta, chodíc jako bludná duše z místa na místo a modlíc se růženec.

Nemohla se dočkat i šla pomoct děvče krávy spravit, a slyšíc pak hospodářův hlas v sednici, vešla k nim.

„Dej vám Pánbůh dobré jitro! Prosím vás, kdepak zůstalo to děvče Karla? Vždyť pak ji hledám jako stéblo.“

²⁹ Klika u dveří.

„Bulas u Hany?“ ptala se Milotová.

„Ba právě; není tam mimo ni ani skřítko.“

„Snad zůstala hu Barty; ten měl z ní radost, když se mu hustrojila za vojáka! Hale tuto je pravda, je to statný chlapec!“ řekl Milota protahuje se až ke stropu.

„Co to mluvíš, sedláku, kdože je chlapec, cože řekl Barta?“ ptala se Markyta úzkostně a všecka bledla.

„Nu, Bartovic voják půjčil Karle šaty svoje ha Karla dělala chlapce.“

„Nešťastná osoba! Kdo jí tuto spískal!“ bědovala Markyta.

„Což se ti popudilo, Markyto, je tuto něco zlého? Karle to slušilo, každý tvrdil, že je hučiněný chlapec, ha Barta povídal, že by nebožtík Drahoň –“

„Cože, co nebožtík!“ zvolala Markyta všecka pomatená; „snad se mu také zjevil a pověděl mu; ale ne – on ten chlapec to sám, on se mu svěril – och, já nešťastná osoba, to je trest boží na mne!“ bědovala Markyta rukama lomíc.

Milotovic byli jako u vidění. „Jaký chlapec, Markyto, což blabolíš, není ti snad dobře?“ ptala se jí selka.

„On nemá v hrobě pokoje, prohřešili jsme se proti Pánubohu, tlačí ho svědomí a mně to nedá spát. Ale co si počnu, oni mi ho odevzdají – on mi tam umře!“

Selka bledla. Sedlák ale Markytou zatřásl a ptal se jí: „Mluv pak, haby ti člověk rozuměl, co se stalo?“

„Odpusťte mně, lidičky – poradte mně – já nevím co počít – Karla není děvče, ona je chlapec!“ zvolala Markyta, přikryla si oči a pustila se do pláče.

Selka i sedlák zůstali, jak by je posel boží zastíhl.

„Hale osobo, tuto je věc neslýchaná, tuto nemůž hani být. – Kterak se to stalo?“ ptal se Milota.

„Povím vám kterak“, oddechla si Markyta, jako by jí tíže se srdce spadla. Pak vypravovala: „Víte, kterak se

trápil nebožtík, že musí být vojákem, co jsem já pro tuto hořkých slzí vylila. Ani jsme toho prvního chlapce nezeleli, když umřel, protože chlapec byl. Prosili jsme Pána-boha, když jsem byla zase samodruhá – aby nám dal děvče. Pánbůh jinak usoudil, byl chlapec. Tu jsme se prohřešili proti Pánubohu. Abychom ho uchránili od stavu vojenského, obelhali jsme dobré lidi a vydali ho za děvče. Ale Pánbůh se nedá obelhat. – Drahoň umřel. – To děvče, chci říct ten chlapec, byl moje jediná radost. Byla jsem bedlivá naň, aby nepřišel rod jeho najevo. Ani Barta neměl zdání. Jak víte, až na ty povídačky se mi to podařilo. Dokud byl chlapec mlád, bylo dobře, ale čím více přicházel do let, tím více ho chlapecká přirozenost přemáhala a jen mým pláčem dal se obměkčit, že mlčel. Já mu vždy říkala: „Jen už buď trpěliv, dokud ti neminou právní léta, sice neujdeš vojenskému stavu. Pak nám Bůh nějak pomůže.“ Ale on byl smutnější a smutnější, vždy mi říkal: „Vidíte, mámo, musí jich více jít ha vrátí se, proč bych já nešel ha bul z jiných, nic se o mne nebojte.“ Ale já se nemohla odhodlat. Od nějakého času ale zjevoval se mi Drahoň každú noc, viděla jsem ho vždy smutného a to mne trápilo bdíc sníc. Rozmýšlela jsem, že snad to přece hřích, že jsme to neměli dělat; v neděli, když pan farář kázal, že Bůh tresce člověka, který by se zákonům jeho protivit chtěl, mráz mne obcházal, neměla jsem ani stání ani pokoje. Umínala jsem si jít dnes k svaté zpovědi a s panem farářem se poradit. Pánbůh to ale jinak rozsoudil a přivedl najevo. – Ale kdo to Bartovi řekl, chlapec sám snad?“

„Nemyslím, že Barta tuto ví, to bula náhoda; Pánbůh ti zmátl kolečka, Markyto, sama jsi se prořekla.“

„Ať je tak. Budu mít pokoj a duše nebožtíka taky. Dnes v noci se mi zjevil mezi dvanáctou a jednou hodinou, viděla jsem ho stát před sebou jako vás, ale jako ve

mhle. Dobře jsem však viděla, že měl vojenský šat; byl jako mladý, jenže smutně vyhlížel. Já nemohla se ani hnout a chtěla bych na to umřít, že jsem nespala. Chtěl mi udělat kříž, ale vtom kohout zakokrhal a všecko se ztratilo. Modlila jsem se do božího rána.“

Mezi vypravováním Markyťiným oživil se dvůr, Petr přišel do sednice i Hana, ale Karla ne.

„Kde je Karla?“ ptala se Milotová, když viděli, že posud nejde.

„Ha kdeže by bula?“ řekl Petr, „šla s Hanú dym, ha víc jsem ji neviděl.“

„Já ji viděl hasi po hodině s půlnoci“, pravil čeledín. „Stála s Bartovic vojákem hu Bartovy chalpy.“

„S kým že stála? To jsi měl vlčí mhu, vet!“ rozkřikl se Petr.

„Nu, když vlčí mhu, tedy ty to lepší víš“, bručel čeledín.

„Hýbej, Jirko, chutě k Bartovi ha poptej se, je-li tam Karla“, poručil Milota čeledínovi a ten hned šel.

„No, Petře, není se proč dopalovat. S Karlú je hámen. Karla je chlap jako ty i já“, řekl sedlák synovi.

Petr otci nerozuměl a sedlák mu krátce všecko pověděl.

Hana ale hned porozuměla. Ono se jí celou noc snílo o Karlu, a když se ráno probudila, slyšela ustavičně jeho dojmavý hlas, cítila polibky jeho; a skoro slzíc šeptala si: „Kýž by tuto bulo pravda!“ Ona hned rozuměla, hned věřila!

„No, ztratil jsem nevěstu, hale našel hodného kama-ráda“, řekl Petr odhodlaně.

„Dobře tak, Petře!“ přisvědčil mu sedlák.

Hana ale schovala tvář za fěrtuch a plakala.

„No, proč pláčeš, Hana?“ ptala se jí selka a pohlédla jí do tváře. Snad uhodla, co se v duši děvčete děje, neboť řekla neobyčejně jemným hlasem: „No, mlč, dívčí, mlč,

já ztratila dceru, ty družku, tatík hale má o syna víc. Však se to vyrovná. Nynčko máme o jedny dělné ruce míň, musíme si poplít. Pot, Hana, chutě chystat čeledi snídání!“ S těmi slovy vzala selka děvče za ruku a odvedla ji ze sednice.

Právě přicházel do dveří čeledín s vyřízenou, že Barta s vojákem a s Karlou v noci jeli do Kdyně, druhý Barta že je vezl, ale do osmé že se vrátí.

Zpráva ta uvrhla Markytu opět do nářku a Milota měl co domlouvát, aby ji upokojil. Sotva že se osmé dočkali. Petr vyšel na silnici vstříc. Barta držel slovo; přijeli, ale bez Karly. Celou cestu hladil i točil si kníry, byl mrzutý a bručel do sebe: „K čemu mne to přistrčili!“ Když Petra viděl, všecek bled. Ale Petr šel hned k němu, ptal se po Karlu a vyprávěl mu, co se zatím ve statku přihodilo.

„Jako bys mi, Petře, hlavu smyl“, zaradoval se Barta a s lehčím o mnoho srdcem pospíchal k rychtářovic statku.

„No – tentononc – kmotra“, začal mezi dveřmi, „je tuto šlakovitá mýlka – jen kdybych tuto byl dříve věděl, ale huž se stalo. Karla – či ne – Karel tebe i vás všecko nastokrát pozdravuje. Máš mu odpustit, ale že to už nemohl přetrpět. Nemáš si naříkat a modlit se za něj, aby mu Pánbůh dal ve zdraví se navrátit. Už jede přímo ku Praze k panu nadporučíkovi – tentononc – a odevzdá se sám.“

Jakkoli Markyta věděla, že to jinak nebude, přece se pustila do žalostného pláče.

„Už neplač – tentononc –, Karel dobře udělal. Kmotřínek se ho ujme a bude kaprálem. Nic ty se o něj nestarej, execírce jsem ho naučil a tuto je nejhorší. – Abych nezapomněl, mám ti vyřídit taky, že byl Karel u tebe v noci. Chtěl ti dát spánembohem, ale tys spala. Bylo lepší, tak je tomu loučení konec. A – tentononc – ty, Petře, máš pamatovat na Báru – a tobě, Hana, posílá tuto – máš pa-

matovat, cos slíbila.“ Přitom vytáhl z kapsy červený šátek a podal ho Haně – byl v něm Karlin pás a vínek dívčí.

Hana plakala, až jí srdce usedalo.

„No, poručme to Pánubohu, on nejlepší ví, co komu svědčí. Na jaře, dá-li Pánbůh zdraví, podíváme se do Prahy, Markyto. Nynčko chutě k práci a do kostela, máme popelec!“ rozkázal Milota a poslušně rozešli se všickni po svých, i Markyta šla, by zastávala službu dceřinu.

Když se to rozneslo po vsi, svědčily si kmotry klepny: „Vždyť jsme my tuto věděly, že je v tom náká chyba!“

IX

Karel byl od pana nadporučíka, který se zatím stal hejtnem, dobře přijat, ačkoliv na bláznovství Markyty jak náleží lál. Z počátku se Karlovi stýskalo i myslil, že od stesku domácí nemoc dostane, ale pevnou vůlí všecko přemohl, učil se a získal si záhy lásku pana hejtmána.

Toho času byly právě léta služby vojenské zmenšeny od čtrnácti na osm let. Kdo byl radší než Karel a jeho lidé v Stráži. Haně to bylo ale přece ještě mnoho, ačkoliv i za to vroucný otčenáš za císaře pána obětovala. Na svatojanskou pouť přijel Milota s Hanou i Markytou do Prahy. Hana neviděla nic, neslyšela nic, ona se zhlížela jen ve svém Karlu, který se jí zdál ještě tisíckrátě pěknější než dříve. Sama Markyta, jakkoli jí vždy píchlo, když se naň podívala, musela mít z něho radost, jak mu ten oblek slušel. – Jen kdyby toho loučení nebylo bývalo a těch osmi roků, ono by to bylo všecko ušlo!

Petr uznal, že měl Karel pravdu, že je Bára dobré děvče i že ho má ráda; nerozmýšlel se dlouho a v roce byla veselka. – Karel přišel na dovolenou co desátník, z čehož měl Barta největší radost. Jestli měl Karlu rád, měl Karla ještě radší.

Tři léta uplynuly. Čtvrtý rok stal se Karel šikovatelem. To byl přece již hodným pánem, mohl se stát i oficírem, měli ho rádi, ale tu začal toužit po horách – po Haně tak převelice, že by byl i generálskou uniformu dal – kdyby ji byl měl – za selskou kazajku.

Hana měla snad tušení jeho zármutku, chodila jako tělo bez duše a toužila v horách po Praze.

„Tuto nemůž tak být. Jeden vrká tu, druhý tam; hať se to sebere, bude pokoj. Selka hupeč mi ňákú caltu³⁰ na cestu, Jirko, ty namaž vůz, zítra jedu do Prahy. Musím se na to poptat!“ Tak řekl jednoho dne Milota. Čeledín namazal dobře vůz, selka upekla s Hanú dobrou caltu sedlákoví na cestu a Karlovi do Prahy, a sedlák jel druhý den ku Praze.

Když se za několik dní navrátil, povídal: „No huž se ty, Hana, těš, je to huděláno!“ –

Za krátký čas potom vrátil se Karel co vysloužilce domů, stal se řádným sedlákem a žije snad posud se svou Hanou.

³⁰ Pečivo vánoční, vánočka.

DIVÁ BÁRA

I

VESTEC JE VELKÁ DĚDINA, MAJÍ TAM KOSTEL i školu; u kostela je fara, podle ní chalupa kostelníková, také rychtář zůstává vprostřed vsi, na samém konci dědiny pak stojí chaloupka obecního pastýře. – Za chalupou táhlo se dlouhé údolí, ohražené z obou stran vršinami, porostlými nejvíce jehličím. Sem tam bylo vidět mejiště nebo zelený palouk, na němž porůzno bělokoré, světlolisté břízy stály, ty dívky mezi stromovím, jako by je tam byla příroda vyrůst nechala k obveselení těm zasmušilým smrkům a jedlím, vážným dubům a bukům. Uprostřed údolí mezi lučinami a polmi tekla řeka, zrovna okolo pastýřové chalupy; břehy její vroubené byly olší a vrbou.

Obecní pastýř jmenoval se Jakub a zůstával se svou dcerou Bárou v té poslední chalupě. Jakub byl již šedesátník, Bára jeho prvorozené dítě, a jedinačka. Přál si ovšem syna mít, dědiče svého jména, ale když Bára povyrůstala, nelitoval; milejší mu byla než syn, a mnohdy si myslil: ať si je děvče, přece je mé dítě; umru jako člověk a mám stupeň do nebe.

Jakub byl rodič z vesnice; jsa sirotek, musel od malička sloužit. I sloužil co husopas, co honák, skoták, co kravař, volař, co pacholek i oráč, až došel nejvyššího stupně hodnosti, až se obecním pastýřem stal. To byla již dobrá služba, mohl se oženit. – Chalupu dostal k doživotnímu bydlení, dříví mu přivezli sedláci až na dvorek, mohl si držet i krávu; chleba, másla, vajec, mléka, vařiva, to vše dostával na týden. Plátna každý rok na tři košile a dva páry nohavic dostal, k tomu dvoje střevíce, šerku, kamizolu i šírák, a každý druhý rok kožich a hůni. Mimo to o každé svátky božíchodové a o posvícení pečiva a výsluh,

že ani na faře víc nebylo. – Zkrátka byla to dobrá služba a Jakub, jakkoli byl nehezký, nemluvný, zamračený, byl by přece dostal ženu, hned ale nedbal. V letě vymlouval se, že nemá kdy ohlížet se po děvčatech, že je pastva, a v zimě vydlaboval dřevenky a večer, když šli chlapci do společnosti děvčat, šel raději posedět do hospody. Když se pak trefilo, že některá z hospodyň pro hospodáře do hospody si přišla, libovával si Jakub, že nemá pro něho kdo chodit. Ani z toho si ničehož nedělal, když se mu vysmívali, že je starý mládenec, že bude muset po smrti v předpekli písek do otypek vázat. Tak mu prošel čtyřicátý rok. Tu mu kdosi napískal, že když umře, nemaje dětí, že nepřijde do nebe, děti že jsou stupně do nebe. – To vrtalo Jakobovi dlouho mozkiem, a když se mu to rozleželo, šel k rychtářovům a vzal si děvečku Báru.

Bára byla hezká děvčice – za mladých let. Rádi ji brávali chlapci do kola, i několik jich chodilo k ní na zálety, ale byli to hoši z Drážďan a ne z Berouna, žádný si ji nevzal. Když se jí Jakub zeptal, nechtěla-li by jeho ženou být, spočítala, že má tři křížky za sebou, a ačkoliv se jí Jakub příliš nelíbil, dala mu slovo, myslíc si: „Lepší za svým snopem, než za cizím mandelem.“ Sebrali se a rychtář vystrojil veselku.

Narodilo se jim po roce děvče, jemuž dali říkat po mámě Bára; Jakub škrábal se za ušima slyše, že je děvče a ne chlapec, ale bába ho potěšila tím, že je mu podobné jako vejce k vejci. – Několik dní po narození děvčete stala se v Jakobově chalupě nehoda. Sousedka zaskočila k šestinedělce v pravé poledne a našla ji pod komínem u ohniště polomrtvou ležet. Udělala povyk, kmotry se sběhly, přišla i bába a vzkřísily Báru. Dověděly se od ní, že vařila mužovi oběd, a zapomenouc, že šestinedělka nemá v pravé poledne ani po klekání ze sednice vykročit, zůstala stát v kuchyni pod komínem a vařila. Tu prý to

okolo uší jí zašumělo jako zlý vítr, před očima dělaly se jí mžitky, něco ji začalo krákat za vlasy a na zem porazilo. „To byla polednice!“ křičely všechny. „Jestlipak nepodložila divé dítě místo Barči“, vzpomněla jedna a šla ke kolíbce. Hned se všechny okolo shlukly, vzaly dítě z kolébky, rozbalily, prohlížely, jedna řekla: „Je to divé dítě, je, má velké oči!“; druhá: „Má velkou hlavu!“, třetí přiřkla jí krátké nohy a každá něco jiného. Matka se lekala, bába ale svědomitě prohlídnouc dítě, rozhodla, že je to její vlastní, co pod srdcem chovala. Nicméně nejedna z kmoter zůstala při svém, že je dítě od polednice podstrčené.

Od té nehody nemohla se ale Jakubova žena více pozdravit a za několik let po ustavičném churavění umřela. – Zůstal Jakub se svou dívčí sám; jakkoli ho pobízeli, aby se oženil kvůli děvčeti mladičkému, přece toho více učiniti nechtěl. – Hlídal si ji jako malou ovečku, sám a sám, a dobře ji vyhlídal. Když byla trochu povyrostla, vzkázal mu pan učitel, aby ji přece také do školy posílal, a jakkoli Jakub čtení a psaní za zbytečné držel, přece poslechl. Celou zimu chodila Barča do školy, z jara ale, když nastala pastva a práce v poli, tu se nemohl bez ní obejít. Od jara do jeseně bývala beztoho škola větší část týhodne na petlici zavřená, pan učitel pracoval v poli a děti též, seč každého síly stačily. – Druhou zimu Bára už do školy chodit nemohla, musela se učit příst a tkát. Bára dosáhla patnácte let a žádné děvče v celé dědině nemohlo se jí rovnat v síle a velikosti. Tělo její bylo hrubých kostí, silných svalů, přitom ale pravidelných forem. Mrštná byla jak pstruh. Pleti byla tmavohnědé, dílem od přirozenosti, dílem od slunce i větru, neboť si nikdy, ani v parném letu nezastřela tvář, jako to vesnická děvčata dělávaly. – Hlava zdála se veliká, ale to dělalo množství vlasů, černých jak havran, dlouhých, ale hrubých jako žíně. Čelo měla nízké, krátký tupý nos, ústa trochu velká a vyšpulené pysky,

ale zdravé, červené jako krev. Zuby široké, silné, ale čisté. – Nejpěknější bylo u ní oko; a právě proto musela od lidí posměch snášet. Spílali jí, že má „oči buličí“. – Veliké měla oko, neobyčejně veliké a modré jak charpa, obrostlé dlouhou černou řasou. Nad okem klenulo se husté černé obočí. – Když se Bára škaredila, podobala se její tvář obloze, černými mraky zatažené, z nichž se jen kousek oblohy modralo. – Ona se ale málokdy škaredila, leda když jí chasa nadávala, že má buličí oči, to jí oči hněvem sršely a mnohdy se až do pláče pustila. Jakub ale vždy jí říkal: „Ty hloupá, co si z toho děláš, já mám také velké oči. – A nechsi jsou buličí, však to není nic zlého; vždyť se ta nemá tvář umí na člověka mileji podívat než ti tam!“ – Přitom obyčejně ukázal holí k dědině. – Pozdější leta ale, když přišla k síle, netroufala si chasa ubližovat jí, neboť za každou urážku dávala hned oplatky. Silní chlapi nebyli s to ji poprat; kde nevystačila síla, tu užívala všelikých fortelů aneb si pomohla obratností. Tak si dobyla pokoje.

Bára měla vůbec do sebe tolik neobyčejných vlastností, že se nebylo čemu divit, když si sousedé o ní povídali; nemohouce si takovou povahu nijak vyložit, začaly ženy opět tvrdit, že to přece jen nějaké „divé dítě“, a ne-li to, tedy že jí zajisté polednice vzala pod moc svoji. – Tím vyřknutím bylo všechno počínání děvčete vysvětleno a omluveno, ale mělo ten následek, že se jí vesničané buď štítili, buď báli, a jen několik duší ji opravdu milovalo. Kdo ji chtěl hodně pozlobit, řekl jí „divá Báro!“ – ale byl každý na omylu, kdo mněl, že ta přezdívka jí víc než každá jiná mrzí, tím jí právě neublížili, každá jiná přezdívka více ji zabořila než ta. Ona slýchala sice povídačky o polednicích, večernicích, o vodním muži, o žhavém muži, který je v lese, o světýlkách, čertu a strašidlech, slýchala o tom mezi dětmi, ale nebála se ničehož. Dokud byla malá, bral ji otec s sebou na pastvu a tu hrála celý

boží den s psem Lišajem, který jí byl po tátovi nejmilejší kamarád. Táta s ní mnoho řečí nenadělal, seděl a vydla- boval dřevanky, chvílemi pozdvihl hlavu po stádu, a jestli nebylo pohromadě, poslal Lišaje, by krávu neb jalovici zavrátil, což pes jak náleží vyvedl. Když bylo potřeba, vstal sám a několikrát stádo obešel. Když byla Bára větší, vyprovázívala vždy Lišaje, a jestli která kráva po ní čmu- chat chtěla, hned ji Lišaj odehnal. Jsouc větší, mnohdy v čas potřeby za tatíka stádo vyhnala; krávy znaly její hlas tak dobře jako Jakubovu troubu, zlý býk, jehož se statní chlápci báli, poslechl, když mu Bára zahrozila.

Když chtěl Jakub stádo vybrodit a přes řeku je hnal, posadil Báru některé krávě na hřbet, řekl jí „drž se“, – sám pak plaval za stádem. Jednou se Bára dobře nedržela, smekla se do vody, tu ji za suknicí Lišaj vytáhl a táta ji hodně vypeskoval. Ptala se tedy táty, co se musí dělat, když chce plavat, táta jí ukázal, jak musí rukama i nohama pohybovat, Bára si to pamatovala a tak dlouho zkoušela udržet se nad vodou, až to dokázala. Zalíbilo se jí plavání tak, že v letě zrána i večer se koupávala, a nejen dlouho plavat vydržela hlavou nad vodou, ale i pod vodou. – O tom umění ale kromě táty nikdo nevěděl. Od svitu do desáté hodiny večer nebyla doba, kde by Bára se ne- byla koupala, a nikdy vodního mužíka neviděla; nevěřila tedy naň a vody se nebála. – Jak v pravé poledne, tak v pravou půlnoc bývala Bára pod šírou oblohou, v letě spávala nejvíce na stáji u otevřeného vikýře, a přece jí nikdy nepřestrašilo, aniž by se jí cos neobyčejného bylo ukázalo. – Jednou když byla na pastvě a pod stromem na kraji lesa ležela, Lišaj vedle ní, vzpomněla si na báchorku o vandrovním, jak ležel také v lese pod stromem, jak si přál být v zámku u krásné princezny a za vyplnění toho přání čertu zadat se chtěl. Jen si na čerta vzpomněl, a už stál před ním.

„Co bych si přála, kdyby se tu nyní přede mnou vzal?“ ptala se sama sebe v myšlénkách, škrábajíc Lišaje na hlavě. „Hm“, usmála se, „já bych ho poprosila, aby mně dal takovou loktuši, do které kdybych se zaobalila, by mne nikdo neviděl, a kdybych řekla: ať jsem tam a tam, abych tam hned byla. To bych hned chtěla být u Elšky.“ I myslila, dlouho myslila, ale ticho bylo, ani strom nezašuměl; konečně jí všetečnost nedala, zavolala tichounko: „Čerte!“ – Ono nic. – Pak hlasitěji – a ještě hlasitěji, že to daleko zaznělo: „Čerte, čerte!“ – Mezi stádem pozdvihla hlavu černá jalovička, a když hlas ještě jednou zazněl, oddělila se od stáda – běžíc vesele k lesu. Tu ale vyskočil Lišaj a chtěl ji zvrátit, dle své povinnosti; černá se zarazila, Bára ale pustila se do smíchu; „Nech ji, Lišaji, nech, ona je poslušná, myslela, že volám ji.“ Vyskočila, pohladila čerta po krku a od té doby na báchorky o čertu nevěřila.

U lesa, několik set kroků za řekou byl hřbitov; – po klekání nerádi chodili lidé tou stranou a mnoho bájí bylo o umrlcích, kteří tam v půlnoční dobu rejdy tropí. Ale Barča i noční dobou tamtudy šla, a nikdy aby se jí cos strašného bylo přihodilo. Nevěřila tedy, že by zemřelí vstávali, lidi strašit chodili a na svých hrobech se veselili.

Když šla chasa do lesa na jahody neb na borůvky a zhlédli kdes hada, tu bylo útěku; dokonce jestli had hlavu pozdvihl a žíhadlo jim ukázal, tu běželi všickni k vodě, aby tam dříve byli než had a on žádné moci k nim neměl. – Barča nikdy neutekla, ona se nebála zlého býka, neřku-li hada nebo štíra. Jestli jí ležel v cestě, odehnala ho, nedal-li se ale odehnat a bránil se, zabila ho. Když jí nepřekážel, nechala ho.

Zkrátka, Bára neznala strach a bázeň; ani když hrom bil a bouře nad údolím vztek svůj vylévala, nechvěla se Bára. Ba naopak, když vesničané okna i dvěře zavírali, hromničné svíce rozsvěceli, strachem třesoucí se modlili,

by se na ně Pánbůh nehněval, tu Bára nejraději stála na záspí, by lépe dívat se mohla na obzor, před okem rozprostřený. Jakub mnohdy jí říkal: „Já nevím, děvče, jakou to radost máš, dívat se do nebe, když se Pánbůh hněvá.“ – „Právě takovou, jakou mám, když se směje“, odpověděla. „Podívejte se, táto, ten oheň, jaká to krása v těch černých mračnech!“ – „Neukazuj!“ okřikoval ji Jakub, „ať ti boží posel prst neurazí. Kdo se nebojí bouřky, nebojí se Pána-boha, nevíš to.“ – „Elška z fary mi četla jednu knížku, tam stálo, že se nemáme bouřky bát co hněvu božího, že máme v ní obdivovat mocnost božskou. Pan farář vždy káže, že je Bůh nanejvyš dobrotivý, pouhá láska, kterak by to bylo, aby se na nás tak často hněval. Já miluju Pána-boha, a proto se nebojím jeho posla.“

Jakub nerad mnoho řečí nadělal, a nechal Báru být. – Sousedé ale, vidouce dívčinu neohroženost, a že se jí nikdy nic zlého nepřihodí, tím více potvrzení byli v mínění svém, že je dítě chráněné nějakou nadpřirozenou mocí.

Mimo otce milovali ji jedině Elška a Josífek, její vrstevníci. Josífek byl syn kostelníka, Elška byla neť pana faráře. Josífek byl chlapec malého zrůstu, bledotvárný, rusovlasý, dobrosrdečný, ale velice bojácný. Bára byla o hlavu větší než on a při pračkách schoval se Josífek vždy za její sukně, Bára pak se ho statně ujmula proti chlapcům, s nimiž by byl ničehož nesvedl. Za to ji Josífek velice miloval, nosíval jí křížaly a každou sobotu bílý oplatek. Jednou v neděli, když byla Bára ještě menší, přivedl si ji domů, chtěl jí ukázat svůj oltářík, a jak umí hrát na pana pátera. Vedli se pěkně za ruce a Lišaj cáral za nimi.

U všech selských statků byly dvěře na petlice zavřené, v noci na závorky; na faře byly dubové dvěře pobité železem vždy zamčené, a kdo šel do fary, musel zazvonit. U kostelníka měli také u dveří zvoneček jako na faře

a vesniční hoši začasté, když šli okolo, pootevřeli dvěře, aby slyšeli zvonek zazvonit a kostelníkovou hřešit. – Když je hodně vyhřešila, pokřikovali na ni: „Jedubabo! Jedubabo!“ – Když Bára s Josífkem do dveří vešli a zvonček zazněl, vyběhla kostelníková do síně; majíc konec dlouhého nosu skřípnutý v brejlích, křikla huhňavým hlasem: „Co si to tu vedeš?“ – Josífek zůstal, jako když ho spaří, sklopil oči a mlčel. Bára také oči sklopila a mlčela. Za kostelníkovou ale vyběhl i kocourek a vida Lišaje začal ježit hřbet, prskat, očima svítit; Lišaj začal vrčet, pak zaštěkl a po kocourku se rozběhl. – Kocourek skočil pod almárku, a když i tam se Lišaj po něm hnal, vyskočil na polici mezi hrnce. Tam byl jist, ale zlostí mu každý chlup se ježil. Lišaj nemotorně vyskakoval na polici a štěkal, až uši zaléhaly. – Kostelník vyběhl ven; vida ten rámus, nepřátele na sebe dorážející, rozhněvanou ženu, rozhněval se též, a otevřev dveře, křikl na děti: „Hned se mi s tou mrchou šikujte, odkud jste přišli!“ – Bára nedala si dvakrát kázat, zavolala na Lišaje, kterého ještě kostelník rákoskou notně švihl, a utíkala, jako by za ní hořelo. – Josífek ji volal zpátky, ale ona zavrtěvši hlavou pravila: „A kdybys mi jalovici dával, k vám více nepůjdu“, a také nešla, ač se jí dost Josífek naprosil a sliboval, že ji bude matka ráda vidět, dokonce kdy nechá doma psa. Nešla a ne; – od té doby ztratila také před kostelníkovou všecku uctivost a lásku, vyjmouc Josífka. – Ona myslívala, že se kostelník rovná panu páteru – a měla před ním velikou vážnost, vždyť chodíval oblečen jako pan páter, v kostele měl všecko pod sebou, když dal některému chlapci nepovedovi v kostele pohlavek, nesměl ani hlesnout, a sousedé když chtěli cosi u pana faráře, vždy se stavili dříve na poradu u kmotra kostelníka. „Musí být ten pan kostelník už přece něco hodného“, myslilo si vždy děvče, ale od té doby, co jí tak nehezky dvěře ukázal a Lišaje švihl,

že kňuče kus cesty po třech skákal, od té doby si myslívala, kdykoli ho viděla: „Nejsi, pane, nic hodného.“ –

Jak zcela jinak to bylo, když si vzala Elška Báru s sebou na faru, a to bývalo ve čtvrtek a v neděli. Jak zvoneček zazněl, děvečka otevřela, pustila děvčata, třebaš i Lišaje, domácí pes dobře s ním se znal. Potichoučku šly děvčata do čeledníku a vlezly na pec, kde měla Elška svoje hračky a panny. Pan farář, starý pán již, sedával na lavici za stolem, měl před sebou ležet pikslu, modrý šátek kapesní, a hlavu opřenou o zeď maje, vždy dřímал. Jen jednou byl vzhůru; tu mu běžela Bára políbit ruku, – a on ji pohladil po hlavě řka: „No jsi hodná; jděte si hrát, jděte, děvčátka!“ – Také panna Pepinka, sestra pana faráře, byla hodná. Ona velkých řečí s Bárou nenadělala, ačkoli se sousedkami ráda mnoho mluvila, ale vždy jí dala veliký kus chleba s medem nebo buchtu k svačině, větší než Elšce. Panna Pepinka byla nízká osobička, ujímaly se na ní dary boží, byla tlustá, červená, na bradě měla bradavici a trochu plačtivé oči, ale za mladých let – jak sama říkala – bývala prý hezká, což vždy kostelník dosvědčoval. Nosila dlouhé šaty (panské) s krátkým životem, zástěru na celé kolo, s velkými kapsami, po boku náruč klíčů. Šedivé vlasy měla vždy pěkně uhlazené a na hlavě ve všední den hnědý šátek s žlutým okolkem, v neděli žlutý šátek s hnědým okolkem. – Panna Pepinka obyčejně šukala po domě nebo na poli, předla nebo s brejlama na nose záplatovala, v neděli po obědě si také vždy trochu dřímala a po nešporu hrávala s panem bratrem a kostelníkem mariáš. Ona ale málokdy říkala „pane bratře“, obyčejně „velebný pane“. – Panna Pepinka byla hlava domu, co ona chtěla, to se dělo, co řekla, měl každý v domě za neomylnou pravdu, komu ona přála, tomu přáli všickni.

Elška byla mazánek panny Pepinky i velebného pána, a co Elška chtěla, to chtěla i panna Pepinka, koho Elška

si zamilovala, toho i Pepinka náviděla. Proto nedostala Bára na faře škaredého oka, proto byl i Lišaj trpen, ba kostelník, nemoha psy jinak vystát, Lišaje pro dobrou vůli mnohdy pohladit chtěl, ale Lišaj nemohl kostelníka vystát a vždy naň vrčel.

Bára byla všecka šťastná, když mohla být na faře. – V pokojích se vše jen lesklo, bylo tam nastlaných do stropů postelí, krásných obrázků, vykládaných truhel; v zahradě plno květin, zeleniny a dobrého ovoce. Na dvoře drůbeže, jaké by si kdo přál, a v chlívě dobytek, že se bylo radost naň podívat. Pastýř Jakub měl z farského dobytku největší potěšení. A v čeledníku na peci, co tu pěkných hraček a Elška nikdy neplácala koláče z hlíny, nesypala cihlou a vápnem, měla vždy dobrých věcí na vaření, a co se ustrojilo, – snědlo se.

Jak neměla být Bára v takovém domě ráda, ale jí byla nade všecko milá Elška, ba mnohdy se jí zdálo, že jí má radší než tátu, kdyby Elška třeba v pazderně bydlela, ráda by u ní Bára bývala. Elška ani jedinkráte Báře se neposmála, měla-li co dobrého, rozdělila se s ní a často vzala Báru okolo krku a říkala: „Báro, já tě mám tuze ráda.“ – „Ona mne má tuze ráda, a je přece tak krásná, je farářovic, všickni lidé říkají jí vy, i pan kantor i kostelník, – a ti druzí se mně posmívají“, opakovala si Bára a v duchu vždy Elšku za láskavost její objímala a líbala, ale v skutečnosti se ostýchala, ačkoliv by ráda byla vroucí svůj cit najevo jí dala.

Když se po louce honily a Elšce se rozpletl vrkoč, tu prosívala Bára: „Nechte, Elško, bych vás zapletla, vy máte hebounké vlásky jako len, já vás ráda zaplítám.“ – Když to děvče rádo dovolilo, s libostí se probírala v hebkých vlasech, krásu jejich obdivovala, jsouc pak s pletením hotova, přehrnula svůj hrubý vrkoč kupředu, přirovnala k Eliščinu, řkouc: „To je rozdíl.“ – Ano, Eliščiny vlasy

podobaly se vedle Bářiných zlatu vedle kaleného ocele. A přece nebyla Eliška s nimi spokojena a přála si mít tak černé jak Bára.

Když přiběhla Elška k Báře někdy a jisty by byly, že je nikdo nevidí, šly se koupat. Elška byla ale bojácná, a jakkoli Bára ujišťovala, že se jí pranic nestane, že jí bude držet a naučí plavat, přece nešla do hlubší vody, než co po kolena dosahovala. Po koupání utírala jí Bára ráda nohy svojí hrubou zástěrou, sevrouc pak malé bílé nožky do silných pěstí, políbila je a se smíchem říkala: „Bože, jsou to nožky, měkounké, maličké! Kam by se to dělo, kdyby to mělo boso chodit. – Hle!“ doložila, přirovnávajíc svoji opálenou, rozedranou nohu, plnou mozolů, k Eliščině bílé nožce. „A nebolí tě to?“ ptala se Eliška, sahajíc po tvrdé kůži zpod nohy s outrpným citem. „Dokud nebyla kůže jak podešev, bolívaly mne nohy, ale teď ani oheň pod nohou necítím“, skoro s hrдостí Bára odpověděla a Eliška se jí velice divila.

Tak se tedy děvčata mile těšily; často se Josífek k nim přidružil, když strojily hody, musíval přinášet, co potřeba bylo, strouhat a krájet, kdy hrály na vlka, musel být ovčí, při výměnách hrnce vozit. Ale on si ze všeho nic nedělal a přece jen nejraději u děvčat byl.

Přešel dětem dvanáctý rok a konec učiněn dětinským jich radostem; Josífka dal kostelník do města na studie, chtěl mít z něho pana pátera; Elšku dala panna Pepinka do Prahy k bohaté, bezdětné tetě, aby se naučila způsobům, a teta aby nezapomněla venkovské přátely. Bára zůstala s tatínkem a Lišajem sama.

II

Život na venkově plyne tiše, bez hluku a šumu, jako luční potok; – tři léta minuly, co Elška do Prahy odjela.

Zprvu ani panna Pepinka ani pan farář odvyknout nemohli – stýskalo se jim nesmírně, když ale kostelník namítl, proč se Elška z domu posílala, říkala panna Pepinka velmi moudře: „Milý Vlčku, člověk nesmí žít pro dnes, musíme myslet na dále. My – nu copak – my už, dá Pánbůh, ten život nějak protlučem, ale Elška je mladá, na tu dlužno myslet. Peníze zachovat – ty můj milý bože –, z čehopak! – Trocha peřin, vybytí – to je všeco, co někdy po nás dostane, – a to je málo. Svět se ohlíží po těchto (přitom rozevřela Pepinka dlaň a druhou rukou dělala na ní pantomimu počítání) – a pražská teta jich má – nepočítaných. Snad se jí Elška zalíbí; jen k jejímu dobru ji tam necháváme.“ – Pan kostelník dal panně Pepince zcela za pravdu.

Paní teta pražská stonala mnoho let; od té doby, co jí manžel zemřel, – vždy psala panu švagrovi a panně švagrové, že je živa jen na lékách, a kdyby neznal lékař její předobře její náтуру, že by dávno ležela na svatém poli. Najednou ale psala Elška, že má paní teta jiného lékaře, ten že jí radil, aby se každodenně koupala v studené vodě, hodně chodila, dobře jedla a pila, že bude hned zdráva. Paní teta že ho poslechla a že je zdráva jako rys. „Hm, jaké to novoty. – No, když je tomu tak, může Elška hnedle domů přijet.“ – Jak panna Pepinka chtěla, tak se stalo. Ještě ten samý den musel pacholek vytáhnout kolesku z kolny, dovézt ke koláři a panna Pepinka umínivši si sama pro Elšku jet – vynesla si z komory klobouk aby si ho prohlídla, jestli škodu neutrpěl. Ano, panna Pepinka měla také klobouk, dostala ho před desíti léty, když byla v Praze, od paní tety, ve Vestci nikdo ji v něm neviděl, ale když jela do blízkého města na děkanství na pouť s panem bratrem, to si ho nasadila a do Prahy musela ho vzít též s sebou, aby jak říkala, neplodila paní tetě v šátku ostudu.

Druhý den byla koleska spravena, třetí den poručila

Pepinka, aby ji namazali, koně dali okovat, čtvrtý den loučila se s hospodářstvím, poslala pro Báru, by za její nepřítomnosti dohlédla, pátý den časně zrána nakládal se na kolesku obrok pro koně, strava pro pacholka, částečně i pro pannu Pepinku, koš vajec, hrnec másla a podobné dárky pro paní tetu, škatule s kloboukem, uzel šatu a po mši svaté schovala se po dlouhém loučení a nařízování do kolesky i panna Pepinka, pacholek švihl do koní, a s Kristem pánem vydali se na cestu. Kdo zhlídl starožitnou kolesku, která se podobala křidlatému kotli, visícímu mezi čtyřmi kolmi, zdaleka smekal, ačkoliv pannu Pepinku, zavínutou v kolikero šátkách, v hluboké kolesce, mezi všelikým náradím, a kupě sena, která nad ní čněla, ani vidět nebylo. Ale sedláci znali kolesku, jich otcové již znali ji a povídávali si, že ta koleska Žižku pamatuje. —

Nikdo se vroucněji na příjezd Elščin netěšil jako Bára, nikdo na ni také vroucněji nemyslíval než ona, nikdo více o ní nemluvíval; když neměla s kým, hovořila s Lišajem, slibovala mu, až se Elška vrátí, jak se bude mít zase dobře, ptala se ho, zdali se i jemu nestýská. Panna Pepinka i pan farář věděli, jak Bára Elšku miluje, a přáli jí též. Když se jednou panna Pepinka trochu roznemohla a Bára ji s největší ochotností obsluhovala, přesvědčila se o dívčině věrnosti a dobrosrdečnosti tak, že si ji v čas díla na faru brala na pomoc k své ruce, a konečně tolik důvěry do ní měla, že i klíč od špižírny jí svěřila, což byl u panny Pepinky největší důkaz náklonnosti. Proto také odevzdala jí dohled nad domem, když odjela, čemuž se všecy hospodyně náramně divily a začez se kostelníková na Báru ještě více popudila. Hned se zase povídalo: „Vidíme, takoví nepodařenci mají z pekla štěstí, — jak se tam na faře uhníz-dila.“ — Myslely tím Báru. Nepominul předsudek proti ubohému děvčeti; ona se ani nestarala, mají-li jí lidé rádi čili nemají, nedotírala se mezi chasu, ani k hraní, ani

k tanci, hleděla si své práce, svého starého táty a fara byla její Praha. – Ozývaly se po vsi hlasy, které pravily: „Ta čest se musí tomu děvčeti dát, že jí není v obratnosti a síle málokterý chlapec roveň, děvče pak žádné. Kterápak by unesla tak plná vědra vody a ještě si s nimi šla, jak by jí hráli. – A s dobyt看em, kdo tak umí? – Kuň i býk, kráva i ovce, všechno ji to poslouchá, ona zmůže všechno. Taková děvka je v hospodářství pravé boží požehnání.“ – Ale kdyby se byl kterýkoliv chlapec ozval: „Já bych si ji i za ženu vzal“, tu hned křičely mámy: „Ne ne, chlapče, tutu nám nevod do rodiny, člověk nemůže vědět, kterak to dopadne, a divous je.“ – Opravdu se tedy o děvče ucházet žádný z chlapců nesměl a žertem si netroufal. Bára nedala s sebou vládnout, aniž si dala pěknými slovy oči zasypat. Nejvíce ji nenáviděla kostelníková, ačkoliv jí Bára jaktěživa na kříž stéblo v cestu nevložila, ba naopak dobře činila tím, že Josífka přede mstou chlapců chránila. Jak dostal který chlapec v kostele od kostelníka pohlavek, zajisté ho vrátit chtěl Josífkovi. Ale kostelníková měla zlost na Josífka, že je bluma a nechá se bránit od děvčete, že má to děvče rád; měla zlost, že chodí Bára na faru a že ji mají i tam rádi. – Ona by zajisté byla ji z fary vypíchala, kdyby panna Pepinka nebyvala pannou Pepinkou, – ale Pepinka si nedala do kaše foukat – nanejmeně od kostelníkové. – Jednou udělala kostelníková s učitelkyní na pannu Pepinku klep a od té doby spolu dobře nevařily, ačkoliv dříve jedna ruka bývaly. – Pana Vlčka panna Pepinka mnohdy za to sekla, řkouc: „Ach špičatý nůsek rád podrývá“, což padalo na kostelníkovou, – ale Vlček býval na faře vždy beránkem a jen doma pravým Vlčkem.

Přešly dva, tři, přešly čtyry dni, co Pepinka odjela, Bára nemohla se dočkat. „Bože, jemnostpane, jakpak daleko je do té Prahy?“ zeptala se Bára pana faráře; když se byl odpoledne vyspal, to býval v nejlepším rozmaru. –

„Měj strpení, děvče, ještě tu být nemohou. Dvacet míl, to je kus země, – tři dni potřebujou tam, dva dni se tam Pepinka zdrží a tři dni na zpáteční cestu – spočítej si to.“ – Bára počítala dny, a když čtvrtý den nastal, bylo na faře chystání a Bára čítala již jen hodiny. Konečně když po desáté ven vyběhla vyhlížet, slunce již zapadalo a táta domů hnal, ukázala se na silnici koleska. – „Už jedou!“ křikla Bára, že to po celé faře zaznělo. Pan farář vyšel před vrata, pan kostelník za ním; Bára byla by letěla ráda přijíždějícím vstříc, ale ostýchala se, běhala z místa na místo, a když se koleska již k samé faře blížila, přišla na ni ouzkost, srdce jí tlouklo, hrdlo se jí stahovalo, horko i zima ji pocházela. – Koleska se zastavila u vrat; nejdříve se z ní vyvalila panna Pepinka a za ní skočila štíhlá postava různověrného děvčete, na něž farář, kostelník i chasa se zahleděla. Kdyby byla panu faráři nebyla okolo krku padla a strejčkem ho nazvala, nebyli by věřili, že to Elška. – Bára s ní oka nespustila, když se ale Elška strejčkovi z náručí vyvinula, k ní přistoupila, za obě ruce ji uchytila, a vzhůru do očí jí hledíc, svým lahodným hlasem pravila: „Báro – Báro –, stýskalo se mi po tobě! Jak jsi se měla – je Lišaj ještě živ?“ tu se pustila Bára do pláče a plakala, až jí srdce usedalo a nemohla ani odpovědět. – Po chvíli teprv si vzdychla: „No, jen když jste zde už, milá Elško!“ – Pan farář opakoval po Báře: „No jen když jste již tu. Stýskalo se nám.“ – „Chtěli mne tam zdržet ještě den“, povídala panna Pepinka, kladouc kostelníkovi, Báře i služce všelike věci z kolesky do náručí, „ale šlo mi tu o vás, pane bratře, abyste tu nebyli sami. Také bychom nebyli vystačili s obrokem“, dodala. – Kolesku dali zase do kolny na odpočinek, panna Pepinka uložila si klobouk do komory, tak neposkvrněn, jak ho byla vzala, – uložila, co byla s sebou přinesla, a rozdala dárky. Bára dostala pěkné pentle k sukni i do vlasů a od Elšky korále na krk. –

Elška si také pěkného oděvu přinesla, ale tím by se byla nezalíbila, kdyby nebyla nazpět z Prahy přivezla svoje nezkažené, dobré srdce. – Nezměnila se.

„Ach Báro, tys vyrostla!“ bylo první, čemuž se Elška divila, když měla kdy s Bárou promluvit a jak náleží si ji prohlídla. – Bára byla o hlavu větší než Elška.

„Ach Elško, vy jste ještě taková hodná, jako jste bývala, ale jste ještě hezčí; kdyby to nebyl hřích, řekla bych, že jste podobná k Panence Marii na našem oltáři.“

„Jdiž jdi, co to mluvíš?“ okřikla ji Elška – nikoli ale přísně –, „ty mi lichotíš.“ –

„Bože chraň, mluvím, jak srdce velí. Já se nemohu pohledu na vás ani nasytit“, upřímně řekla Bára.

„Milá Báro, kdybys přišla do Prahy, tam je pěkných děvčat!“

„Ještě krásnější než vy?“ divila se Bára.

„Baže krásnější“, vzdychla Elška.

„Jsou hodní lidé v Praze? – Je tam krásně? – Líbilo se vám tam?“ ptala se po chvíli Bára.

„Ke mně byli hodní všickni, tetinka, učitelka, všechny mě rády měly. – Ráda jsem tam byla mezi nimi, ale také se mi stýskávalo po vás a přála jsem si, abys ty u mě byla. Ach milá Báro, tam je krásně, že si to ani pomyslit nemůžeš! – Když jsem viděla Vltavu, zámek, krásné kostely, velikánské domy, zahrady, – ztrnula jsem. A lidu chodí po ulicích jako o procesí, někteří vystrojení i všední den, jako by svátek byl, kočáry jezdí ustavičně, hluku a zvuku, že neví člověk, kdo je s kým. – No, počkej, až přes rok pojedem tam spolu na pouť“, doložila Elška.

„Co bych já tam činila, lidé by se mi vysmáli“, mínila Bára.

„Nevěř tomu; tam si na ulici jeden druhého nevšimne, jeden druhého nepozdraví.“

„To se mi nelíbí, to je divný svět“, divila se Bára.

Druhý den – byla neděle – ustrojila se Elška pěkně, na hlavu posadila si červenou aksamitovou čepičku, což právě v módě bylo a velice jí slušelo, a šla na hrubou. Všech zraky byly v kostele jen po ní obráceny a mnohý z chlapců si myslel: za tebe, děvče, sloužil bych třeba dvakrát sedm roků, kdybych věděl, že tě dostanu.

V kostele bývala Elška vždy pobožná, nevšímajíc si nikoho kolem sebe, tak i tenkrát, ale když šla z kostela po vsi, teprv ohlížela se kolkolem, pozdravovala se s vesničany, kteří se k ní hrnuli, vítajíce ji z Prahy, poptávala se, jak se jim vedlo po všecky časy, a zodpovídala jejich otázky. Mnoho se přece za ty tři léta změnilo, jakkoli se to vesničanům ani nezdálo. – Tu i tam nebylo stařečka neb stařenky, kterýchž vidívala Elška nedělního času sedět na záspí neb v sadě a vyhřívat se na slunečku. V kole veselé chasy chyběl ne jeden párek, staraje se již o svoje hospodářství. – Děti batolily se v trávě, jichž Elška neznala, – mnohá hlava zbělela, jež šedivá jen byla, – vrstevnice pak Elščiny s chlapci se vodily, nejsouce považovány již za nedospělé. – Avšak i Elšku žádný neoslovil již „Elško“, každý přidal k jménu i název „panno“.

Když se slyšela Elška takto oslovena, zbarvila se jí výše tvář; tímto názvem vyslovili prostí vesničané, co Elška posud sama nevěděla, totiž že není více dítě. V Praze říkali jí z počátku slečinko, později slečno. Zprvu mněla, že to posměch, slyšíc ale, že to obecní titul pro děvčata, nechala si tu módu líbit. – Titul „panno“ ji ale více ctil, výše ji povznášel, to dobře cítila, proto ji polil růměnc panenského studu.

Také kostelníková vyšla na prah, a když šla Elška kolem, zvala ji dovnitř; – Elšku měla ráda, ačkoliv pannu Pepinku nehrubě náviděla. – Vypyťovala se Elšky, jak se měla v Praze, jak vyhlíží oltář sv. Jana na hradě, zdali to pravda, že most zlatem dlážděn, a když jí Elška na vše

odpovídala, prohlížela si ji od hlavy do paty, ani nitka ne-
ušla těm jedovatým očím. Elška se ptala na Josífka. –
„Ach ten se dobře učí, první je ve škole a roste jako
z vody. Mnoho – mnohonáctkrát vzpomněl na vás,
panno Elško, kdykoli tu na prázdninách býval; stýskalo se
mu, neměl ani s kým se povyrazit. S chasou zdejší, to se
pro něho už nesluší, když je žákem“, mínila kostelní-
ková; Elška byla sice jiného mínění, ale mlčela. – Odpo-
ledne šla Elška navštívit Báru.

Pastýrna byla malá chalupa, nejmenší z celé vsi, ale
snad nebyla mimo fary nikde větší čistota jako tam. Stůl,
lavice, dvě židlice, lože, truhla a stav byl všecek nábytek,
byl ale čistý jako sklo. – Zdě bílé jako křída, strop
udrhnut leštil se, jak by z ořechového dřeva dělán byl. –
Na zdi několik obrázků a za nimi zelené letorostě, v po-
liče lesklo se několik džbánečků a talířů, všecko to pa-
mátky matčiného věna. Malá okénka byly v letě veždy
otevřené a v nich ve střípkách kvetly bazalky, fialy i roz-
marýna. – Podlaha nebyla dřevěná, byl to jen utlučený mlat,
ale Bára pokryla si ji rohoží, kteroužto sama si upletla.

U chalupy bylo kousek sadu a malinká zahrádka květná,
již si Bára pěstovala; všude a na všem bylo vidět, že oby-
vatelé chyžky málo potřeb znají, stvoření ale, které v ní
vládne, že není prosto krasocitu.

Ani jediné děvče ve vsi, nevyjímajíc služebné, nechodilo
si tak prostě jako Bára, ale ani jediné nevyhlíželo celý
týhoden při práci tak čistě jako ona. Košile její, u krku
a u rukou sebraná, velmi hrubá byla, ale bílá vždy jak
padlý sníh. Suknice tmavá, vlněná, zástěra též hrubá, plá-
těná, byl celý její oděv, v neděli jen se obula a vzala šně-
rovačku, v zimě přidala vlněný kabátek. Ozdoba její byla
lemovka na sukni, červený kaloun u zástěry, červené
stužky v černých vrkočích, které jí po zádech dolů visely
skoro pod kolena. Děvčata jí mnohdy vytýkaly, že chodí

po celý týhoděn rozpasaná, ale ona je přece neposlechla, bylo jí volno tak, a Elška jí vždy říkala, že jí to lépe sluší bez šněrovačky. – Bez marnosti není nikdo, ani Bára bez ní nebyla!

Veliké potěšení měla Bára, že ji Elška navštívila; vodila ji všude, chlubila se jí s zahrádkou, vedla ji do sadu, na pole i na louku k tátovi, který se nemohl Elšce vynadivit, jak vyrostla, zkrátka pochodily všechna místa, kde se před třemi roky honívaly. Pak se usadily do sadu, Bára přinesla na míse smetany, v níž nadroben byl černý chleba, postavila ji do trávy a jedly s Elškou, jako před časy. Přitom jí vypravovala Bára o svojí černé krávě, o Lišajovi a přišla řeč na Josífka. – „A ještě tě nemůže Vlčková vystát?“ ptala se Elška.

„Ba nemůže, jako by jí sůl do očí sypal, když mne vidí, a když neví nic jiného, haní moje oči, že prý koukám jako pulec.“ – „Nehodná za to!“ hněvala se Elška. – „Ba nehodná, dokonce když jí neubližuju. Onehdy jsem ale dostala zlost; poslala jsem jí zrcadlo, aby se dříve na svojí krásu podívala, nežli jiného haní.“ – „Dobřes udělala“, smála se Elška, „ale proč se jen na tebe hněvá?“ – „Eh habrovina, ona svým bažiliškovým okem každého uštkne, nejen mne. Ale snad se proto hněvá, že jsem u vás v pěknějším světle než Josífek a že mne Josífek rád má. – Chudák vždy je bit, když se doví matka, že byl u nás. Dost se mu namluvím, nechodte k nám, a přece přijde, nemohu tedy za to.“

Elška mlčela, po chvíli se ale ptala: „A máš ty Josífka ráda?“

„Proč bych ho neměla mít ráda, každý kdáče na něho, chudáka malého, jako na mne a on se bránit neumí, je mi ho líto.“

„Což je posud takový, jaký byl? Vždyť řekla Vlčková, že vyrostl.“

„Lišajovi do podvazků“, usmála se Bára, hned ale pravila útrpně, „kterak má růst, když dostane od mámy víc buchet do zad než do žaludku.“

„A co tomu říká Vlček, vždyť je to jejich syn?“

„Vlček a Vlčková jedno pásmo. Mají zlost, že by nerád Josífek panem páterem byl. – Ty můj pane bože, jako by za to mohl, že se mu to teď nelíbí; – vždyť nevolná služba Pánubohu milá by nebyla.“

„Pravda že ne“, dosvědčila Elška. – Ještě se za některou chvíli děvčata bavila, pak vyprovodila Bára Elšku domů a od té doby chodívaly zase k sobě, ačkoliv více na peci s pannami nehrávaly.

Přátelství těch dvou děvčat nebylo ale sousedkám vhod, začaly si povídat, proč se panna Elška jen s pastýřovic druží, že se to pro ni nesluší, že by měla spíše s rychtářovic, koňselovic a jinými se družit. Schválně se o tom mluvilo hlasně, aby se to doneslo panně Pepince k uším. – Pannu Pepinku to domrzelo. – Radno nebylo sousedky popudit; mezi chasu nechtěla ale panna Pepinka Elšku poslat, děvčata zvat k sobě na faru nebylo též jaksi slušné, i mluvila o tom s Elškou. Elška krátce rozhodla, že půjde někdy vesnická děvčata navštívit, že však Bára zůstane její nejmilejší družkou. – Panna Pepinka neměla ničeho proti tomu, neboť měla Báru z mnohých příčin ráda. Měla za to, že se Bára sotva kdy provdá, že tudy zůstane ona její pravou rukou, když by se Elška provdat měla. – Panna Pepinka měla pro Elšku ženicha za lubem, ale nikdo o tom nevěděl, ani sám pan farář. Byl to správčí ze sousedního panství, panně Pepince se ten človíček líbil i zdálo se jí, že by to bylo pro Elšku šikovné zaopatření. – Panské pole hraničily se zádušními a pan správce, když zašel až na ten konec, vždy se stavěl na faře. – Elška neměla o štěstí, které jí tetinka v duchu chystala, ani zdání a její hlavinkou probíhaly zcela jiné plány nežli ten, státi se paní správcovou;

nepověděla o nich posud ani Báře. – Než Bára vidívala Elšku často zamyšlenou, smutnou a z toho hádala, že jí cosi na srdci leží; myslala si ale: však se trefí doba, kde mi to poví. – Nemejlila se Bára. – Navzdor tomu, že sousedky Báru v špatném světle Elšce ukázat se snažily, rozpustilých jí spílající, přece Elška Báře více věřila než jim a jí ráda měla jako kdy jindy. Před svatým Janem Křtitelem večír sešly se děvčata a Elška ptala se Báry: „Budeš házet zítra věneček?“ – „Neházela bych sama, chcete-li ale, přijďte před sluncem východem k nám, půjdeme spolu.“ – „Přijdu!“

Ráno před sluncem východem stála Elška již v pastýřovic sadu, Bára vedle ní; vázaly na obroučky z vrbových proutků bílé, modré a červené kvítí. „Na koho budeš myslet?“ ptala se Elška Báry. – „Milý bože, nemám na koho“, vzdychlo si děvče. „Hodím nazdařbůh věneček, popluje-li za vaším. Přála bych jen, až se vdáte, Elško, s vámi jít.“

Elška se zamlčela, růměnc polil jí tvář; po chvíli povídala, podávajíc ruku Báře: „Tu moje ruka, že zůstanem pohromadě, jestli ty se nevdáš; já se vdávat nebudu“, doložila s povzdechem. „Kterak to mluvíte, Elško, mne málokdo miluje, vás každý, – vy budete bohatá, já jsem chudá, vy jste krásná, já jsem nehezká, vy učená, já sprosté, hloupé děvče – a měla bych myslet na muže a vy ne?“

„Tetinka mi vždy říkala, že to přijde na libost, jednomu svědčí karafiát, druhému růže, třetímu fiala; každé kvítí najde svého obdivovatele, každé má svoji krásu. – Nesnížuj sebe, nepovyšuj mne, jsme si rovny. – Nebudeš opravdu na žádného z chlapců myslet, ani jsi posud nemyslela?“ – „Ne, ne“, zavrtěla Bára hlavou, usmávši se, „na žádného nemyslím, a když mi přijdou na zálety, zkrátka je sprovodím. Pročpak bych si mysl kalila, proč zlatou svobodu vázala!“

„Kdyby tě ale některý z nich rád měl, tuze rád, a ty jeho, pak bys přece vázat se dala?“ ptala se Elška.

„Což nevíte, Elško, jak to chodí? – Dříve by se jeho rodiče smlouvali s mým tatíkem, mnoho-li mi dá, nežli by směl chlapec si mne vzít. U nás věna není tolik, aby se ním kteříkoli rodiče spokojili, a z milosti přijít do statku nechci, raději bych si mlýnský kámen na krk uvázala a do řeky skočila. – Kdybych si ho dobrovolně na krk vložila, musela bych sama sobě bláznů nadat. – Jestli lajou teď na mne, pak by láli dvojnásob. A necht' jsem, jaká jsem, kytici mám za pasem“, dodala, zpívajíc a zastrkujíc za pas kytici z kvítí, co zbylo z věnce. Pak ale ukazujíc na ranní červánky, pravila: „Svrchovaný čas!“

Rychle dovila Elška věnec a obě děvčata pospíchaly k blízkému mostku, který vedl přes řeku na luka. – Uprostřed mostku se zastavily. „Hodme zároveň“, pravila Elška, držíc věneček nad vodou. – „Tedy!“ zvolala Bára, odhodivši věneček nad vodou. – Avšak věneček, silným ramenem odhozen, nedopadl vody, zůstal viset na vrbě, okamžení zůstala Bára zaražena, plakala, odhodlaně pohodila hlavou, řkouc: „Necht' tam visí; pěkně to kvítí vrbě sluší.“ – Elška ale nespustila oko ze svého věnečku; věneček, třesoucí se rukou dolů spuštěný, točil se okamžení na jednom místě, pak ho uchvátila vlna, podala druhé, ta třetí, nesly ho dále a dále, až zmizel děvčatům s očí.

Elška sepnuté ruce položené majíc na zábradlí, dívala se planoucím okem i tváří za věnečkem, jak ho proud daleko unáší, Bára podepřena tělem o zábradlí, též za ním mlčky hleděla. „A tvůj věneček uvázl zde; vidíš, že se vdáš zde!“ ozvala se Elška, obrátíc se k Báře. „Dle toho bychom ovšem neměly býti pohromadě; já měla bych zůstat zde, a vy přijít daleko od nás. Nevěřím tomu ale; člověk míní, Pánbůh mění.“

„Ovšem“, řekla Elška hlasem skoro smutným a sklopila s povzdechem oči na vodu.

„Tedy byste, Elško, tak ráda daleko od nás se dostala, nelíbí se vám zde?“ ptala se Bára a temnomodré veliké její oko zpytavě pohlíželo do Elščiné tváře.

„Což si ty myslíš“, šeptala Elška, nepozdvíhnouc oko, „líbí se mi tu, ale...“

„Ale tam daleko je někdo, po němž se mi zde stýská, za tím bych ráda, vidíte, Elško?“ doslovila Bára, a položivši hnědou svoji ruku na bělounké rámě děvčete, hleděla jí s usmáním do tváře. Elška popozdvihla oči k Báře, usmála se, ale zároveň pustila se i do pláče.

„Tíží-li vás něco, svěřte se mi, u mne to zůstane pochováno jako v hrobě“, pravila Bára. Elška položila mlčky hlavu na Bářino rameno, obejmula ji a jen plakala; – Bára jemně jako matka svoje děcko k sobě ji přivinula, líbajíc rusé její vlasy. – Vysoko nad hlavami děvčat skřivan pěje se vznášel, nad vrcholemi zelených lesů vycházelo slunce a polilo zlatou září zelené údolí. – Jakub vyšel před pastýrnu a trouby pastýřské hlas připomněl děvčata, že je čas, aby šly domů.

„Po cestě si to povíme“, pravila Bára, vedouc Elšku za ruku z mostku na luční cestu.

„Ale kterak jsi to poznala na mně?“ ptala se Elška.

„I bože, to se lehko pozná. Býváte zamyšlená, někdy smutná, a zase vám líčko září; – jak jsem vás pozorovala, myslela jsem hned, že vám něco musí být. Uhodla jsem.“

„Jenom jestli na mně tetinka to nezpozoruje a ptát se mne nebude“, ouzkostlivě pověděla Elška; „ona by se hněvala, nelíbil by se jí“, doložila.

„Zná ho?“ – „Viděla ho v Praze; to je on, co tetinku pražskou vyhojil.“

„Ten doktor? Vidíme; – vy jste několikrát mi o něm

povídala, jak hodný to člověk, co se tedy panně Pepince při něm nelíbí?“

„Nevím, ona jen na něho laje, a že jí protivný“, skoro plačtivě povídala Elška.

„Což není libný?“

„Ach Báro“, vzdychlo si děvče, „tak krásný člověk není v celém okolí jako on.“

„Snad není bohatý?“

„Bohatý? To nevím; ale co z toho. K čemu bohatství.“

„To je pravda, ale tetinka bude chtít, abyste si vzala bohatého a dobře se zaopatřila.“

„Ne, ne, Báro, já si žádného jiného nevezmu, raději bych umřela.“

„No, vždyť tak zle nebude; a byť i nebyl bohat, však ona si dá panna Pepinka i pan strejček říci, až jim povíte, – že ho máte ráda.“

„Já jim to nesmím povědít, pražská tetinka mi to zakázala, ale slíbila nám, že se postará o naše štěstí, i kdyby tetinka bránila. – Před týhodnem psal mi, že se na druhý měsíc shledáme.“ – „Vy si píšete?“ – „To je tak: pražská tetinka neumí psát a je krátkozraká. Hynek – tak se jmenuje –, vid' že to je pěkné jméno?“ – „Podivné, ještě jsem takové neslyšela“, mínila Bára a Elška dále povídala: „Hynek se nabídl, že jí listy na mne bude psát. Ona by nepsala, leda jednou za rok, ale on ji pohání k tomu, aby mi vždy nějaké vyřízení psala. Však se tomu strejček diví, že tetinka tak často píše.“ – „A jak když strejček list čte?“ – „I holečku, to my jsme si všecho vymysleli; píšeme tak, aby tomu nikdo nerozuměl než my.“

„Je to přece hezká věc, když se člověk něčemu naučí, já bych to nedokázala.“

„I tomu bys lehko se naučila“, mínila Elška. Právě došly k pastýrně; i vzala Báru za obě ruce a hledíc jí jasným svým okem do tváře, pravila: „Ani nevěříš, jak mi je

nyňí volno, jako by mi kámen se srdce spadl. – Nyňí mohu s tebou o něm mluvit. Ale“, doložila s důvěrným přízvukem hlasu, „ty, Báro, nemáš mi co říci?“

„Já?“ zajikla se Bára a sklopila velké oči, „já – nic“. – „Přece snad slovíčko?“ – „Nic, Elško, nic, pouhé sny!“ – „Pověz mi je tedy!“ – „Až někdy!“ zavrtěla hlavou Bára, vysmekla ruce z Elščiných, a ukazujíc na chlív a boudu, doložila: „Vidíte Lišaje, kterak se stuchá, a Černá se tam ještě oběsí. Čas je pustit; a vaše krávy také již v stádu, slyším je zvonit. Hned požene tatík kolem. Jděte okolo zahrad, Elško, by vás selky neviděly a nepomluvily.“

„Eh, ať si mluví, vždyť nedělám nic zlého. Poslechnu tě, jdu, ale co nejdřív si povíme více“, pravila Elška a zmizela mezi plotmi.

III

Dvě noviny roznášely se po vesnici; v každém statku, v každé chalupě se o ničem jiném nemluvalo než o strašidle v zádušním lese a o svatbě panny Elšky s panem správcím.

„Tedy tak záhy zapomněla na první svoji lásku?“ pomyslí si čtenář. – Nedělej Elšce křivdu, ona se nezpronevěřila ani myšlénkou, a umínila si, že raději vše podstoupí, než by se stala paní správcovou. I kdyby nebyla již milovala, pan správce nebyl člověk ten, do něhož by se zamilovat mohla.

Byl to mužiček, jak by ho opekł, postaven na krátkých nožičkách. Červené tváře jak pivoňky, i nos takový. Na hlavě humence, jež ale zakrýval zrzavými vlasy, které mu v týle a okolo uší ještě pozůstaly. Oči byly masem zarostlé, a měly tu dobrou vlastnost – zvlášť pro správce –, že se dívaly zároveň na dvě meze. Nosíval v letě slaměný klobouk se zelenou pentlí, rákosku se strápcem, nankinky,

vestu zimní přes prsa sepjatou, aby se nezastudil a košili ne-
ušpinil, na krku kartonový šátek a řebíčkové barvy frak,
se špičatými šosy a žlutými knoflíky. Z kapsy visel mu
vždy růžek modrého šátku – neboť pan správčí šňupal. –
Povídalo se mezi vesteckými sedláky, že poddaní soused-
ního panství panu správčímu řebíčkový frak nejednou
za větrem vyprášili, než nepřišlo to nikdy k soudu. Správ-
ce byl velmi bojácný, ale navzdor tomu se ho sedláci pře-
báli, on totiž nahražoval bojácnost svou lstí a mstivostí,
kterou jim pak splácel; – k lidem, od nichž jakéhož užitku
očekávat mohl, byl velmi úlisný a zdvořilý, jinak hrubý
člověk. Byl také velice skoupý; jedinou dobrou vlastnost
mu nemohl nikdo upřít, totiž tu, že byl bohat. Ano,
bohat byl pan správčí Kilián Sláma, a to byla ta pěkná
vlastnost, která se panně Pepince při něm líbila; – ostatně
nemínila také, že by jeho postava byla nepěkná. – Jaktě-
živi se jí velcí suší lidé nelíbivali; i to velmi jí lichotilo,
že jí pan správce vždy ruku políbil. Myslíla, že se Elšce
konečně také zalíbí, že mu přivykne; a říkala panu bratru,
který o tom plánu nechtěl slyšet, takový muž že si umí
ženu vážit více než mladý hejsek, že ji bude na rukou
nosit, Elška že bude paní, dobře se mít, a kdyby měl umřít,
že bude bez starosti. „A já, kdyby měl pan bratr zemřít“,
rozumovala v duchu dále – „budu mít kam jít.“ – Zkrátka,
panna Pepinka uměla to pěkně navléknout, aby pan sprá-
vec začasť na faru přišel, že konečně i pan farář proti
němu ničehož neměl; přivykl mu, a když nepřišel správce
k večeři a po večeři měl hrát mariáš s Pepinkou a kostel-
níkem nebo učitelem, jako by mu něco chybělo. Elška
o Pepinčiném plánu z počátku ani zdání neměla, slyšela
jen chvalořeči na jeho dobrotu a bohatství, jichž si ale tak
málo všímala jako dvoření, jež pan správce dosti nemo-
torně najevo jí dával. Čím dále, tím byl správce úsilnější
a tetinka zjevnější, takže porozuměla Elška, oč se tu jedná.

Bylo jí to k smíchu; když ale tetinka žertům rozumět nechtěla, přísně domlouvat jí začala i pan farář k tomu radil, aby si správce vzala, tu začala být smutná, začala se správci vyhýbat, utíkajíc se s těžkostí svojí k milé Báře. – Bára znala plán panny Pepinky od ní samé, neboť Pepinka chtěla, aby jí Bára napomocná byla a Elšce domlouvala. – Tenkrát ale uhodila na nepravou žílu; kdyby ani byla Elščinu lásku neznala, k tomu by jí nebyla domluvila. Ona sama nevážila si pana správce víc než prachu v očích a nebyla by ho chtěla, kdyby jí panství byl podával. – Neřekla Pepince tak ani tak, ale tajně s Elškou se spolčila a sama list, v němž Elška pražské tetě vše vypsala, do města na poštu donesla. Od té doby, co věděla Elška, oč se správci jedná, neslyšel od ní vlídného slova, neviděl libého pohledu, – a nikdo by byl neřekl, že dobrá, ke každému vlídná Elška úsečně mluvit dokáže a škaředě hledět. Po každé, když pak přicházel na faru, slyšival po návsi neb kdesi u plotu hanlivé písničky, které jakoby schválně na něho složené a pro něho schválně zpívány byly. On si to ale všecko nechal líbit, když ale jednou Báru potkal a ona tu z čista jasna spustila:

*Lecjakýs trpaslíček
na krátkých nožičkách
chtěl by sobě vybírat
v hezounkých holčičkách*

(Národní píseň) –

tu se zlostí všecek nadržal a nos mu zčervenal jako topanu, když vidí před sebou červeno. – Ale což to bylo všecko platno, pan správce zakouzl již všelikou hanbu a posměch, – zakouzl i posměch děvčat, mysle si: jen počkej, děvče, až tě budu mít – a tvoje peníze, – však já všem vytrů zrak! – Ale pan správce zapomněl, že ani v Hloupětíně dříve zloděje nevěší, až když ho chytí. –

Jednoho rána roznášelo se po celé vsi, že straší; bílá, ženská prý že šla od zádušního lesa k vesnici, po celé návsi po lukách a kdesi u hřbitova že zmizela. – Kostelníková se z toho roznemohla, neboť prý to na její okno zaklepalo, a když on k oknu přistoupil, nevěda, kdo by to byl, viděl prý patrně bílou postavu s umrlčí hlavou, která prý se na něho ušklíbala a prstem mu zahrozila. – Div, že to i Vlček neodstonal; ale kostelníková nemyslila jinak, než že smrt se jí ukázala, že musí do dne a do roka umřít. – Podruh, co v noci noční stráž měl, též se dušoval, že strašidlo to bylo a že ze zádušního lesa vyšlo. – Lidé vzpomínali, zdali se tam kdo neoběsil, když ale ničehož vymyslet nemohli, mínili, že tam kdysi kdosi zakopal poklad, duše jeho že nemá pokoje a hledá vysvoboditele. Hádalo se všelijak a mluvilo se jen o strašidle. –

„Já tomu nevěřím“, řekla Bára Elšce, když k ní ten samý den přišla na palouk do lesa, kde Jakub pásl. – „Nechť tak neb jinak, já jsem tomu povděčna, zbavilo mne to na několik dní snad nenáviděného hosta. Psal sice strejčkovi, že mají žně a tuze mnoho práce, že nebude moci po několik dní přijít, ale chtěla bych krk vsadit, že slyšel o strašidle a že se bojí. On je hrozný strašpytlík a skrze zádušní les jít musí.“ –

„Kýž by ho to tam bylo zaválo, aby více do Vestce nepřišel. Já bych vás raději v rakvi viděla než s tím plecháčem u oltáře“, hněvala se Bára. – „Já nevím, kam poděla panna Pepinka rozum, že vás chce k němu nutit, ona je přece dobrá.“ –

„Ona se o mne stará, abych se měla dobře, to je ta příčina, a proto se na ni nehněvám, ale vzít si ho nemohu, děj se co děj.“ –

„Také nesmíte; Bůh by vás trestal, když jste slib dala panu Hynkovi, byste ho nedržela. Víte jak se říká: Kdo ty sliby lásky ruší, běda, běda jeho duši!“ –

„Já je nikdy, nikdy nezruším, a kdyby to léta trvalo“, tvrdila Elška; „ale on – on – zdali nezapomene! V Praze je krásných děvčat, jemu rovných. – Ach Báro, kdyby mě zapomněl, – já bych se utrápila!“ a Elška dala se do pláče.

„Vy jste bloudeček, že sama sebe trápíte. Včera jste mi povídala, jak hodný člověk pan Hynek je, jak vás má rád, a dnes byste chtěla o něm pochybovat?“ – Elška si utřela oči, usmála se, a vrhnouc se vedle Báry do zelené trávy, pravila: „Vždyť to byla jen okamžitá myšlénka. – Já mu věřím jako Pánubohu. – Ach, kdybych byla tím ptáčetem, abych k němu letět mohla a požalovat si mu.“ – Báře napadla hned píseň: „Kdybych byl slavičkem“ – i pustila se do zpěvu, ale nešlo jí to vesele a v polovic písni náhle přestala, jako by se něčeho byla lekla. Také jí tváře zčervenaly. „Čeho jsi se lekla, proč jsi přestala zpívat?“ ptala se Elška, ale Bára neodpovídala, hledíc do lesa.

„Báro, Báro“, hrozila Elška, „ty přede mnou vše skrýváš, a já nemám tajné myšlénky před tebou, to není hezké od tebe.“ –

„Nevím sama, co bych povídala“, odpověděla Bára.

„Proč jsi se nyní ulekla, vždyť ty se nebojíš nikoho. Kdo to byl v lese?“

„Snad myslivec“, vyhýbala Bára.

„Však ty dobře víš, kdo byl, nadarmo tvoje leknutí nebylo. – Snad jsi viděla strašidlo?“ –

„Ne ne, toho bych se nelekla“, hlasitě se zasmála Bára a chtěla začít o jiném, ale Elška vždy jen starou nit napřádala, až konečně se zrovna ptala, zdali by Bára chtěla si vzít Josífka kostelníkovíc, kdyby neměl být panem páterem. – Bára se pustila do většího smíchu ještě než předtím. „Bože mne uchovej!“ zvolala, „kostelníková by mi hada uvařila první den. Josífek je dobrý chlapec, – ale mezi nás se nehodí. Není k stádu ani k pluhu, a k vřetenu

se nesluší. – Leda bych si ho vsadila za rámeček pod sklo pro podívanou.“ – Elška se také svému nápadu zasmála, po chvíli pak upřímně se ptala Báry: „Tedy se ti opravdu ještě nikdo nezalíbil?“ – „Poslechněte, Elško!“ po krátkém rozmyslu řekla Bára: „Lonskou jeseň trefilo se mi ne-jednou, že jsem sama s Lišajem pásla. Táta měl bolnou nohu, nemohl dostupit. – Jednou tedy odpoledne pasu, tu se Plavka rychtářovic a Březina Milostovic cosi na sebe rozdužily a strašně začaly rohami se klát. – To se nesmí nechat rozvzteklit, sice by si rohy zvyvracely. Chapnu tedy vědro, běžím k řece pro vodu, abych jim hlavy polila; – než se k stádu vrátím, přichází z lesa jakýs myslivec a vida, že se krávy kolou, chce je rozhánět. „Pryč, jděte pryč!“ křičím na něho, „já si je rozeženu; ať vás býk nezhlídne, je zlý!“ – Myslivec se obrátí, ale vtom již také býk po něm se dívá. Na štěstí se krávy rozeběhly, když jsem vodu na ně chlístla, sice bývalo by myslivci krušno utéci. Měla jsem býka co držet a chlácholit, sotva že by tatík ho byl udržel, mne ale poslechne, když mu hrozím. – Myslivec se v lese schoval za strom a díval se; když se pak zase stádo popásalo, vystoupil na pokraj lesa, kde jsem stála, a ptá se mne, čí jsem a jak se jmenuju. Po-věděla jsem mu. – Podíval se na mne divně jaks, posmekl, poděkoval za moji ochranu a odešel do lesa. – Vidívala jsem ho napotom ještě mnohonáctekrát, ale více s ním slovíčka nemluvila, leda jestli jda okolo, pozdravil. – Stával na pokraji lesa, okolo řeky chodíval v zimě, i do vsi přicházíval; a to celou zimu, celé jaro. Na svatého Jána zrána, když jste vy domů odešla, já pak tátovi vyhánět pomohla, vidím ho přicházet přes luka k mostku. Zůstal stát, kde jsme my stály, ohlížel se, pak ale sešel s mostku, vlezl do křoví a viděla jsem patrně, že vzal věneček, co na vrbě uvázl, a za kabát zastrčil. – Před chvílí viděla jsem ho dole u lesa jít, nevím, čím to je, ale když ho vidím, leknu se.“ –

„A opravdu jsi s ním nikdy nemluvila?“ – „Jak to po prvé, více ani slova“, jistila Bára. – „Ale máš ho ráda, vid?“ vyptávala se dále Elška. – „Ráda – jako každého hodného člověka, který mi není křiv.“ –

„Vždyť nevíš, je-li hodný, když's s ním nemluvila?“ – „Ten zajisté zlý není, ani mu to z očí nekouká.“ – „Tedy se ti líbí?“ vyzvídala Elška. – „Hezčích chlapců ve vsi, ale když musím pravdu říci, tedy řku, že se mi přece žádný tak nelíbí jako on. – Často se mi o něm zdá!“ – „Nač člověk myslívá, o tom se mu snívá.“ – „I ne vždy; sny jsou také od Pánaboha.“ – „Řekni tedy upřímně, kdyby ten myslivec řekl: ‚Báro, já si tě vezmu‘, dala bys mu slovo?“ – „Kterak to mluvíte, Elško; on si na mne nikdy nepomyslí, dokonce aby si mne chtěl vzít – to jsou samé marné sny a řeči – zapomeňte to. – Hou hou, Plavko, kam to lezeš! – Lišaji, kde sháníš – nevidíš Plavku v březině!“ vytrhla se Bára v řeči, vyskočila z měkkého pažitů, by zatím krávu zavrátila. – Kdykoliv pak později o myslivci začít chtěla, Bára vždy uhnula, začínajíc o Hynkovi; tou vzpomínkou věděla, že odvrátí Elšku od jakéhokoli předmětu. –

Pan správce byl za několik dní zase na faře; nic neodstrašilo ho. Přišel ale ve dne. – I na faře povídalo se o strašidle, ačkoliv pan farář nevěřil na podobné pověry, přece myslilo se, že něco v tom vězet musí, neboť se každý třetí den od jedenácté do půlnoci procházelo jak to hodnověrní lidé tvrdili. – Leckomu pohrozilo, a do oken se podívala umrlčí tvář. – Lidé byli tak poplašení, že zvečera již, mimo smělejších mužů, nikdo přes práh jít si netroufal. Litovali svých hříchů, dávali na modlení za duše v očistci, zkrátka strach před smrtí dohnal je k pokání. – Pan farář sice v kázání proti pověře a bludu mluvil, ale to všecko nic platné nebylo. –

Pan správce, ač se nepřiznal, tak byl všecek přestrašen,

že vůčihledě bledl; a kdyby ho nebyla chtivost po sličné nevěstě a bohatém věnu lákala, nebyli by ho na faře více viděli. Chtěl mít tedy co nejdřív jistotu; promluvil s Pepinkou i panem farářem, a maje ujištění jejich, umínil si promluvit i s Elškou, aby hned po žněch svatbu slavil. – Panna Pepinka oznámila Elšce příchod pana správce na druhý den a domlouvala jí, aby dělala moudrou a poslouchala rozumu. – Elška plakala a prosila tetinku, aby ji nenutila k té netvoře, ale Pepinka se velice na ni rozmrzela; i pan farář, ač jí nedomlouval tak jako sestra, přece ji káral z nevděčnosti a nerozumu. – Z Prahy list nepřicházel, ani žádná zpráva, Elška nevěděla, co si počít. – Radila se s Bárrou; ta ji potěšila, poštvála proti správci, ale to vše nebyla pomoc. –

Nastal druhý den – den to, kde domnělá smrt nestrašila, – pan správce přišel nastrojen, vyfintěn na námluvy. – Panna Pepinka vařila a pekla od svítání již, aby hosta co nejlepší uctila, přišlo i víno na stůl k zasvěcení slavného dne. – Bára byla též na faře a jen domluvě její se podařilo, že Elška jakž takž na nohou se udržela. Všecka nemocná byla z toho. – Když přišlo k řeči, vyjádřila se Elška, aby si pan správce přišel za týden pro slovo; doufala, že do té doby zprávu z Prahy obdrží. – Správcovi se ta odpověď vytácející a ta chladná nevěsta nelíbila, viděl, že to není v pořádku, ale co měl dělat, mlčel a doufal ve svou příznivkyni, pannu Pepinku. – Navzdor mrzutosti chutnalo mu jídlo i pití, jak náleží, a tváře mu jen hořely. Ten den měl modrý frak, a tudy mu to ještě lépe slušelo. – Schyloval se večír, pan správce chtěl domů, ale pan farář nechtěl ho ještě pustit – a po hodině, když zase odejít chtěl, řekl pan farář: „Jen počkejte ještě, Vlček vás půjde vyprovodit, a třebaš také pacholek, může přece být, že nějaká spřež v tom našem lese je.“ –

Pana správce jak by studenou vodou polil; už mu ani

nechutnalo a raději by se byl viděl doma na posteli. Jen to ho zdrželo, že s ním půjdou průvodčí. – Vlček ale měl již trochu v hlavě, pacholek při nalejvání si přihnul, myslil si: není to každý den, – i nedbali jít, až bylo již po desáté. – Tu teprv se vypravili na cestu. Správec, strachem vystřízlivělý, pozoroval, že oba jeho průvodčí ochmeleni jsou; šněrovali po cestě jeden sem a druhý tam. Nebylo s nimi řeči, – a pan správce byl v smrtelných ouzkostech, ačkoliv si ještě naději dělal, že strašidlo ten den nechodí. – Ach, on se na ten den tak těšil, všecko měl pěkně vypočteno, a všecko se mu zbryndalo. –

Noc byla jasná dost, bylo vidět od vesnice až k lesu; už byli pocestní nedaleko, když tu najednou z lesa vystupuje vysokánská – alespoň se jim tak zdála – bílá postava, zpřímo k nim. – Správec vykřikl a jako špalek na zem se převalil; kostelník mžikem vystřízlivěv, dal se na útěk, jen pacholek zůstal jako sloup stát, – když ale postava bílou rukou odhrnula zahalení a umrlčí obličej mu ukázala a zuby naň vycenila, vlasy mu vyvstaly dubkem, hrůza ho obešla i sklesl vedle správce na kolena. – Postava si ho ale nevšímla, silnou rukou pozdvihla správce se země a zahoukla mu dutým hlasem do uší: „Jestli se ještě jednou na faře ukážeš co ženich, je po tobě veta!“ – To dořekši kráčela dlouhým, zvolným krokem k dědině. –

Zatím Vlček, přiběhna bez dechu na náves, dopadl pohnocného; i vyvolali půl vsi. – Srdnatější se osmělili ven, vzali kyje i cepy, kostelník musel na faru pro něco svěceného. – Vzali ho doprostřed a brali se na cestu k zádušnému lesu. Viděli hned u vsi bílou postavu zvolna kráčet, ne ale ke vsi, nýbrž stranou na luka ke hřbitovu. Zarazili se na okamžik, pak ale křikem srdnatosti si dodávajíce, postupovali všickni v jedné hromadě za bílou postavou, která vidouc je, krok zrychlila. – Najednou ale i ona se dala do běhu, k řece, a na můstku jim zmizela s očí. –

Dali se tedy za ní, majíce již více smělosti. – U mostku se zastavili. „Něco tu leží bílého!“ křičeli. – Kostelník udělal kříž nad mostkem, a když se jim na zvolání „Chval každý dobrý duch Hospodina“ nic neozývalo, přistoupil jeden ze sedláků blíže a viděl, že tam leží jen šat. – Kyjem celý ten balík nakydl a tak to nesli do vsi; na cestě ale vzali s sebou polomrtvého správce, kterého pacholek skoro nést musel. Šli zrovna do fary. – Pan farář ještě nespal – a ochotně jim dvěře otevřel. – Prohlíželi, co našli, a všickni zůstali, jak by s oblak spadli. – Byly to dvě bílé plachty a hnědá suknice vlněná s červenou lemovkou. – Suknici znali: „To je divé Bány!“ zvolali všickni. „Proklatě!“ kleli někteří. „Totě pravý drak!“ nadávali jiní, nejhůř ale řádl správce a kostelník, ti se pomíjeli. – Pacholek jediný smál se, řka: „Snáze bych se byl smrti nadál, než že v tom strašidlu vězí Bára, je to zatrolená ženská!“ –

Vtom také do společnosti panna Pepinka přibyla; hluk a lomoz vyvábil ji z komůrky, kde již na lůžku odpočívala. – Zahalena byla v šátku, na hlavě měla žlutý prošíváný komíníček (čepec noční); musela na sobě vždy něco mít žlutého. – Přišla s kahancem v jedné ruce a náručí klíčů v druhé ruce. „Pro pána krále, lidi, co se stalo?“ ptala se ulekaná. – Z několika úst slyšela neslýchanou událost. – „Oh bezbožná, nevděčná holka!“ plna ustrnutí zvolala Pepinka. „No, počkej, ta nahrabe ode mne, té vyložím evangelium; kde ji máte?“ – „Kdopak ví; zmizela nám prostřed mostku, jak by se zem pod ní slehla.“ – „Snad skočila do vody?“ řekl pan farář. – „Neslyšeli jsme žblunknutí, ani jsme nikoho ve vodě neviděli; ale co-pak to, velebný pane, takové divé dítě, to se umí udělat neviditelné, tomu je ve vodě jako v ohni, v povětří jako na zemi, všude stejně“, pravil jeden soused. –

„Nevěřte takovým báchorám, lidé“, káral pan farář. „Bára je odvážné děvče a prováděla rozpustilosti, to je

vše, a za to musí být pokáraná. Musí ke mně zítra přijít.“

„Přísně pokáraná, veledůstojný pane“, mínil pan správce, chvěje se zlostí a posud mu v kostech lámajícím strachem, „přísně, to je trestu hodno, celou obec mít za blázny.“ – „Tak zle to nebylo, vzácný pane“, mínili sedláci, „to se jen ženský splášily!“ – „Moje žena, chudák, to odstůně, je to bezbožnost k neodpuštění“, stýskal Vlček, nepočítaje svůj strach, jako sedláci. – Z toho měla panna Pepinka takovou radost, že by hned byla Báře odpustila. – Pacholek ji ale zase popudil, povídaje: „Co bych zapíral, já se opravdu bál, ač se hned neleknu, – a báli jsme se všickni. Vy, pane kostelníku, jste sotva domů dolezl – a vzácný pan správce padl na zem jako hnilička. – Když na mne zuby vycenila, myslil jsem vskutku, to je smrt – není divu, měl jsem trochu hlavu pod víchem – a už jsem čekal, že mne chapne za krkošku, ale ona popadla vzácného pána, vyzdvihla ho vzhůru a křikla mu do uší: Jestli se ještě jednou na faře ukážeš co ženich, je po tobě veta!“ – Pacholek chtěl ukazovat, jak ho Bára popadla, ale pan správce se uhnul a obličej jeho hrál z červená do fialová. – To pannu Pepinku hrozně urazilo, sedláci ale odpustili Báře svoje zahanbení za to, co panu správci udělala. – Celé vyjednávání odložilo se na ráno; pan správce zůstal na faře, ale za svítání byl již přes meze.

Když slyšela Elška ráno, čeho se byla Bára pro ni odvážila, prosila strejčka i Pepinku, aby jí odpustili, že to jen kvůli ní udělala, aby ji pana správce sprostila. – Panna Pepinka nechtěla od plánu upustit, a že Bára správce tak pohaněla, to nemohlo se lehce jen odpustit. – „A když si pana správce nevezmeš, ani nit ode mne nedostaneš“, hrozila Elšce, ta ale jen rameny pokrčila. – Pan farář nebyl tak svěhlavý; nechtěl neti domlouvati, ale aby Báře zcela odpustil, to nemohl sám o sobě učinit. Ráda byla by Elška k Báře šla, ale nesměla.

Jakub nevěda praničeho o spádech svého děvčete, ráno jak obyčejně vzal troubu a šel svolávat stádo. – Ale ku podivu, jako by přes noc byl všecek dobytek popadal anebo všechny děvky zaspaly, – nikde se vrata neotvírala. Šel až k samým stavením, troubil, že by mrtvé z hrobu vyvolat mohl, – krávy řvaly sice, ale nikdo je nešel pouštět. – Děvky přišly a povídaly: „Nebudete, Jakube, vyhánět, bude vyhánět jiný!“ – „Co je to?“ myslil si Jakub a šel k rychtáři. Tu slyšel, co se děje. „Proti vám nemáme ničehož, ale vaše Bára je divá a selky se jí bojí, že jim učaruje.“ – „Což se už někdy stádu škoda stala?“ – „Nestala, ale Bára mohla by se mstít.“ – „Nechte moje dívčí na pokoji“, rozhněval se Jakub, „chcete-li mne ve službě mít, budu vám sloužit, ne-li, také dobře, svět je široký, – Pánbůh nás neopustí.“ – „Nedělalo by to dobrotu.“ – „Tedy si dejte do pastýrny, koho chcete, a buďte tu spánembohem!“ – Snad jaktěživ Jakub tolik nemluvil a tak se nerozhněval jako tehdy. – Odešel domů. – Báry tam nebylo. Šel odvázat Lišaje; krávu i býka, jež měl na starosti, nechal bučet a šel na faru. – Bára stála před panem farářem. „Dělala jsi to strašidlo?“ vyslychal pan farář. „Dělala, velebný pane“, neohroženě řekla Bára. – „A proč?“ – „Věděla jsem, že je pan správce strašpytel. Chtěla jsem odstrašit pana správčího, aby netrápil pannu Elšku, ona ho nemůže vystát a umřela by, kdyby si ho musela vzít.“ – „Pamatuj si, abys nehasila nikdy, co tě nepálí; i bez tebe bylo by se to spořádalo. Jak jsi mohla s můstku zmizet?“ –

„Dobře, velebný pane; shodila jsem plachty i šaty se sebe, skočila do řeky a pod vodou jsem kus plovla, tudy mne nikdo neviděl.“

„Pod vodou plovla!“ spráskl ruce pan farář, „jaké to děvče! A v noci! – Kdo tě tomu naučil!“ – Báře bylo divení farářovo skoro směšné. „I velebný pane, táta mne

navedl, jak musím se pohybovat, ostatně jsem se naučila sama. To není žádný kunšt. – Já znám v řece každý kámen, čeho bych se byla bála.“ – Pan farář ještě dlouhé napomenutí Báře dal, pak ji poslal do čeledníka, by tam čekala na rozsudek. Poradil se pan farář s rychtářem, konšely i panem učitelem a usoudili tak, když udělala Bára takové všeobecné pohoršení a tolik se odvážila, aby veřejně potrestána byla. – Uložil se jí trest ten, aby jednu celou noc zavřena byla v kostnici venku na hřbitově. Zdál se to být všem hrozný trest, ale když prý je tak smělá, že se ničeho a nikoho nebojí, ať prý pozná, co je to bát se.

Panně Pepince se ten rozsudek nelíbil, Elška se zděsila, a kdejaká ženská se otrásla hrůzou nad tím trestem; – ba i kostelníková byla volna odpustit Báře a myslila, že bude dosti trestána pouhým návěštím. Jen Báru samu to nepohnulo – trápilo ji více to, že tátu obec vyhání. – Slyšela již, co se mu stalo. – Když jí pan farář řekl, kde má příští noc noclehovat, vyslechla vše zcela pokojně, ale pak políbila knězi ruku, řkouc: „Což je o nocleh, spím-li tu nebo tam, já spím i na kameně dobře, huř je o tátu, kde ten bude, když mu vzali službu. A táta bez stáda živ nebude, jaktěživ mu je zvyklý – on mi umře. Zprostředkujte to nějak, velebný pane.“

Každý se divil, kde to děvče té neohroženosti nabralo, – a tu přece jen věřili, že to s ní není samo sebou a že není Bára jako každý jiný člověk. – „Však jí hřebínek spadne, jen až večír“, mysleli mnozí, ale zmýlili se. Bára byla jen tak dlouho smutná, dokud se nedověděla, že sedláci Jakubovi zase pastýřství vrátili, což pan farář zprostředkoval, odevzdaje mu svoje stádo.

Po obědě, když pan farář dřímá a panna Pepinka také trochu klímala po nočním rámusu, vykradla se Elška z pokoje a dolů k Báře. – Byla všecka uplakaná, ustrašená; prudce popadla Báru okolo krku – a plakala zase. – „Inu,

buďte tichá“, těšila ji Bára, „jen když vám ten cvrček více nepřijde, a musel by to být člověk beze vší cti, aby přišel, – ostatní se spraví.“ – „Ale ty, chudáku, dnes v kostnici, ach bože, já nebudu mít pokoje.“ – „I z toho si pranic nedělejte; spala já jsem u samého hřbitova nejednou a mám ho celé noci a dni před nosem. – Jen vy spěte! – Prosím vás, dejte vzkázat tátovi, aby neměl o mne pražádný strach a Lišaje uvázal v noci, aby za mnou nešel. – Až zítra vám povím celý ten rámus, a jak jsem správci nahnala, nasmějete se. Snad dostanete záhy zprávy od pana Hynka. Až se ale vy, Elško, odtud dostanete, pak mne tu nenecháte?“ smutně otázala se Bára. Elška ale stiskla jí ruku, šeptajíc: „Jsme svoji!“ – Tiše odešla – a Bára si pozpěvovala a byla pokojná. –

Když se hodně už setmělo, přišel kostelník a ponocný, by odvedli Báru na hřbitov. Panna Pepinka mrkla na ni, aby prosila pana faráře, chtěla také dobré slovo dát za ni, – ale Bára nechtěla rozumět; a když pan farář sám řekl, že by se dal snad trest ten uprosit, pohodila vzdorně hlavou, řkouc: „Když jste ráčili usoudit, že jsem trestu hodna, tedy si ho podstoupím!“ a šla s muži. – Lidé vybíhali ven – mnozí ji litovali, ale Bára si žádného ani nevšímla a vesele kráčela k hřbitovu, který ležel u paty lesa, neda-leko obecné pastvy. – Otevřeli malou komoru, kde kosti a máry složené byly, přáli jí „Pánbůh tě tu opatruj“ a odešli domů. – Z komory bylo malé okénko s dlaně, kterým bylo vidět do údolí a na les. – Bára se postavila k tomu okenečku a dívala se dlouho, dlouho ven. – Smutné musely to být myšlénky, které jí hlavu probíhaly, neboť slza za slzou padala z krásného oka na brunátnou tvář. – Výše vystupoval měsíc, jedno světlo za druhým haslo, tišeji a tišeji bylo kolkolem; přes hroby kladly se stíny vysokých jedlí, jež u zdi stály, nad údolím vznášely se lehounké mhly. – Jedině štěkot a vytí psů přerušovalo

tichost noční. – Bára dívala se na hrob matčin, připomínala si osamělé mládí, nenávist a opovrhování lidí a po prvé cítila všeho toho tíži, po prvé přišla jí myšlénka: kýž tu, matko, vedle tebe ležím! – Myšlénka rodila myšlénku, jeden obraz stíhal druhý – objímala v duchu krásnou Elšku a na lesní stezce vykouzila jí obrazotvornost vysokého, ramenatého muže s ráznou tváří v mysliveckém oděvu. – Ale konečně se odvrátila od okénka, mlčky zavrtěla hlavou, a rukama zakrývajíc si tvář, klesla s hlubokým povzdechem na zem. Plakala a modlilase. – Umírněna konečně vstala se země a chtěla si lehnout na máry, když tu u okénka zaštekne pes a hrubý hlas se ozývá: „Báro, spíš?“ – Byl to Jakub a Lišaj. – „Nespím, táto, ale budu hned spát; pročpak jste sem přišel? Já se nebojím.“ – „Dobře tedy, děvče, spi; já budu spát zde, vždyt je teplá noc!“ – a otec ulehl si s Lišajem pod okénko. – Spali dobře až do rána.

Ráno, když začalo svítat, přicházel lesem muž v mysliveckém oděvu; Jakub vidíval ho chodit v lese i po údolí začasté; – nevěděl ale, kdo je. – „Co tu děláte, Jakube?“ ptal se myslivec, když ho byl došel. – „I pane, zavřeli mi tu moji dívčici přes noc a tu nedalo mi to doma být.“ – „Báru? – Co se stalo?“ ptal se s podivením myslivec. – Jakub v krátkosti pověděl vše. – I zaklel myslivec; pak strhl ručnici s ramena, pověsil na strom, vyšinul se hbitě přes zeď hřbitovu, a vypáčil silnou paží dvéře kostnice, stál před Bárrou, kterou byl hřmot probudil. Vidouc myslivce před sebou, měla za to, že ještě ve snu; – slyšíc ale jeho hlas, divila se, jak tam přichází, a nemohla rozpačitostí ani na jeho pozdrav poděkovat. – „Nediv se, Báro, že jsem tak sem vrazil; jdu okolo, vidím tvého otce, slyším, co se s tebou dělo; žes tu, to mne rozhněvalo. – Pojd' pryč z té umrlčiny“, pobídl myslivec a vzal Báru za ruku. – „Ne tak, pane, – zůstanu zde, až sem pro mne přijdou, –

řekli by, že jsem utekla. Vždyť mi tu nebylo tak zle“, zdráhala se Bára, vytáhnouc zlehka ruku z ruky myslivcovy. –

„Tedy zavolám otce a zůstaneme zde oba“, řekl myslivec a zavolal přes plot na Jakuba. Vlezl tedy i Jakub přes plot a vešel k Báře a Lišaj nevěděl ani, co dělat radostí, když Báru zase viděl. – Jakub vida, kde Bára spala, byl by se hned pustil do pláče; by tedy slze zakryl, šel na hrob své nebožky. – Myslivec sedl si na máry; Bára hrála si s Lišajem, ale viděla přece, že myslivec neodvratně na ni hledí; rděla se a bledla a mocněji tlouklo jí srdce než v noci, kdy prasama v kostnici byla. –

„A což není ve vesnici nikdo mimo otce, který by sem k tobě byl dohlídl?“ ptal se po chvíli myslivec. – „Mimo Elšky a otce nikoho; otec přišel, Elška přijít nemůže a jiného není, kdo by mne tak miloval. – A ty, vid?“ pravila, dívajíc se psovi do očí. – „A k hřbitovu se přiblížit každý se v noci obává“, doložila ještě. – „Divím se tvé smělosti, jako jsem se divil tvé síle. Vždy jsem matce o tobě povídal“, řekl myslivec. – „Vy máte, pane, ještě matku?“ ptala se Bára důvěrně. – „Ano, starou matku; – bydlíme spolu vysoko na vrchu, tři čtvrtě hodiny odtud, v lese – v myslivně. Já jsem myslivec. Matka moje přeje si dceru, viděla by mne ráda šťastného. Nenašel jsem nikde ženu, jakou bych si byl přál, až jsem tebe viděl. – Báro, já nejsem přítel dlouhých řečí; – mám tě rád od té chvíle, co jsem tě viděl, – já se tě naučil i znát, třebaš s tebou byl nemluvil, – a jestli jsem posud ničehož ti neřekl, stalo se tím, že jsem si netroufal dojít tvého slova. Nyní víš vše; řekni i ty, jestli se ti líbím – a chceš-li být mou ženou. Ve Vestci nyní být nemůžeš; seber si tedy, co máš, a pojdte hned s otcem ke mně do lesa, kde tě budou lidé milovat.“ – Bára stála jako socha, ani sebou nehnula, ani promluvit nemohla. – Myslivec nevěděl, jak to vyložit si má, ale

chtěje se dovědít pravdy, a byť by i trpká byla, ještě jednou Bára se ptal, zdali chce být jeho ženou. – Tu se pustilo děvče do pláče a zvolalo: „Bože, což je to pravda, že mne máte rád?“ – Myslivec jí to ústy i rukoudáním dosvědčil, a tu teprv vyznala svoji dávno k němu chovanou lásku. – Jsouce srozuměni, vyšli ven, přiklekli k Jakubovi a myslivec pravil: „Znáte mne, tatíku, víte, že mohu ženu zapatřit, dávno již. Žádná se mi ale nelíbila, až jsem viděl vaši dceru, tu jsem si zamiloval. Právě jsme se spolu domluvili; dejte nám tedy vaše požehnání. Třebas to bylo na hřbitově, všude zem Páně, všude Bůh!“ – Jakub se neptal, co a jak, jen když Bára spokojena byla; požehnal je a pak se domluvili. – Jak se podivil kostelník, když po klekání přišel pro Báru a v kostnici ji našel v společnosti otce a ženicha, za jakéhož se ihned myslivec vydal.

Větší ještě podivení byla na faře; a po celé vsi. Lidé mysleli, bůhvíjak Bára zkrotne, jak bude ponížena – a ona se vrátila co nevěsta a ještě k tomu takového muže. – Ani věřit tomu nemohli, že by to možná bylo, že by se mohla divá Bára komu tak zalíbit, – a ono se to stalo. – „Ta má z pekla štěstí!“ povídala si děvčata. – Opravdovou, velikou radost měla Elška, když jí Bára svého ženicha přivedla. „Vidíš, Pánbůh ti splatil službu, kterous mně prokázala a za kterou jsi tolik zkusila. – Já věděla, že najdeš i ty člověka, který tě bude milovat. – Jen ji mějte hodně rád, ona toho zaslouží“, obrátilo se dobré děvče k myslivcovi, podávajíc mu ruku, kterou on upřímně stiskl. – Rád by si byl vzal myslivec Báru hned s sebou, ale ono to přece tak rychle nešlo a panna Pepinka nechtěla připustit, aby Bára před svatbou odcházela; raději prý všechny tři ohlášky najednou, když je ženich nedočkavý. Jakub se také nemohl od pastýrny hned odtrhnout. – Bára želela nejvíc Elšky; když ale druhý den na pana faráře došel list z Prahy, v němž paní teta píše, že ona celé svoje jmění

věnuje Elšce, ale jen pod tou výmínkou, když vezme toho mladého lékaře, který ji (paní tetu) vyléčil; ať se pan farář zeptá, chce-li nebo nechce, – když i pro Elšku mimo to lístek přiložen byl, pln nejkrásnějších nadějí na brzké shledání, tu neměla Bára žádných přání více. –

Před svatbou se všichni lidé s ní smířili, i kostelníková jí přála štěstí a odevzdala jí od Josífka lístek. Elška ho Báře přečetla a tu teprv se dověděla, co Elška dávno věděla, že Josífek ji miluje, kvůli ní jen že knězem být nechtěl; když se ale vdá, že rád přání rodičů vyplní. Po týdnu vystrojila panna Pepinka Báře svatbu a stará myslivcová přišla také a odvedla si do lesa dceru, na kterou se byla dávno již těšila. Jakub šel s nimi.

Když si myslivec svoji mladou ženu po stavení prováděl a do pokojíka přivedl, kde bylo jeho lože, sundal nad ním zavěšený suchý již věneček. – „Znáš ho?“ ptal se Báry. Byl to ten samý, co na vrbě uvázl na svatojanské ráno. – Bára se usmála. – „A na koho jsi myslela, kdyžs ho do vody házela?“ ptal se myslivec, přivina si ji k srdci. – Bára neodpověděla, ale obejmula ho a pozdvihla k němu s usmáním milým oči, jež lidé nazývali buliči, myslivec však za nejkrásnější měl na celém širém světě.

ČTYRY DOBY

I

SKRZE GOTICKÁ, MALOVANÁ OKNA ZÁMECKÉ KAPLE svítí měsíc. Zážehy různobarevného světla kladou se na mosaikovou podlahu, polívají krásný list vysokých fikusů, stojících podél zdí, odrážejí se od stěn, potáhnutých granátovým, stříbrem protkaným aksamitem.

V čele kaple je oltář, pozůstávající z sousoší, rukou umělcovou vytvořeného, z mramoru kararského. Je to Kristus a Maří Magdalena. Kristus, krásná, vznešená postava, sedí, zahalen v malebné záhyby roucha, dolů splývajícího; Magdalena, v nadná to krása, klečí k jeho nohám přitulena, tvář, v níž se jeví neobmezená láska a oddanost, majíc obrácenou k němu. Pohled Kristův je upřen na ni, útrpnost a láska jeví se v jeho tváři, ret jako by šeptal jemná slova.

Dvěře se tichounko otvírají a do nich vstupuje mladinké děvče, jasného čela i obličeje. Ostýchavě ohlíží se kolem sebe, pak sepnouc nábožně ruce, se sklopeným okem kleká před obrazem na zem. – Modlí se! –

Tu se ozve blíže okna, v zahradním křoví, klokot slavíka. Zpívá své družce ukolíbavku. Vždy sladčeji a sladčeji zaznívá píseň jeho. Chvějou se listy fikusů, chladným mramorem proudí krev. Z útlých nader děvčete vyvinou se vzdechy.

Vroucněji a vroucněji se modlí! – To nejsou již slova naučená, modlitby prosby a díků, to jsou slova nejhoroucnějšího zbožňování, jež se vyprýštují co vřící zdroje zhloubí čisté duše. – K Němu je zrak její obrácen, k Němu zdvíhá se sepnuté ruce; blížeji a blížeji k Němu lne a již klečí vedle Magdaleny. Útlé její rámě otáčí se kol sklenuté šíje krásné

ženy, čelo, čisté, bílé co lupen z květu vodní růže, opírá se o vlny bohaté vlasu jejího.

„Ty svatá, naplň srdce moje milostí tvou, abych došla milosti Jeho!“ šeptá vroucně a zdá se jí, jako by oživilo se bělostné rámě, jako by ním přitisknuta byla k vnadným nadrám, k horoucímu srdci milostiplné ženy. Srdce se děvčeti chvěje, roztoužené oko obrací se k tváři Jeho vznešené. Vidí se jí, jak by ret Jeho mile se usmíval a oko s nevyslovnou láskou na ní dlelo. Děvče bledne a rdí se, objímá kolena jeho, a pod vroucími polibkami měkne mramor.

Tvář skrývá se do malebných záhybů bílého roucha, skrápějíc ho slzami. Proč pláče děvčátko? – Ona to neví! – Jsou to slze nevědomé, svaté touhy! –

Děvče nemá pokoje v malé své světničce; ven ji to vábí do tiché, májové noci. – Srdce jí prudce bíje, neví, co to v něm pláče i zpívá! –

V polosnění sedá v zahradě pod oranží, květina mezi květinou. Bílé její nadra dmou se, jak prsíčka sněhobílých holoubátek, k sobě se tulících v úkrytu stromovém. Ruce sepjaté leží jí v klínu, v jasných jejích očích dvě hvězd se vzhlíží. –

A zase zní píseň slavíkova hájem; tóny ty sladké rozněcují v srdci děvčete touhu nevyslovnou. –

Sladkou vůní dýšou květiny, listy stromů tichounce ševlí, puká touhou závit poupěte růžového. Toužebněji a toužebněji slavík pje! – Děvče opírá hlavičku o strom, zrak jí přechází! –

Růžové světlo rozlívá se vřkol ní, oživuje se háj i pažit živým ruchem. Stromy sklánějí se k sobě, ratolesti

jejich se objímají, šepotajíce si lásky tajné báje. Ptáčata se probouzí, sameček začne zpívat a samička úžeji k němu se tulí, radostně ho poslouchajíc. Věterek laškovný vzbudí vlnky na rybníku a vlny rozehrané začnou houpat v bílých lůžkách spící „vodní děvy“. – Sestřičky jejich v sukničkách žlutých co „živého ohně květ“ vznášejí se nad nimi, laškujíce s lehkorouchými libelulami, které se jim byly z náručí vyvinuly. U břehu stojí unylá vrba; dlouhé, hebké prameny vlasu chvějí se jí podél truchlivé tváře, po šíji, až k patě. –

Po trávě, jaký to lesk barev, jaký to šepot a šum! – Ten nese pláštík na sobě, lesknoucí se co safír, ten v barvě zlatové oblečen, jiný v purpuru chodí a vedle něho prochází se kapucínek v hnědém hábitu. „Svatojánčíkové“, ti jako horníčkové dělají se svými světýlky při nočních těch radovánkách parádu, zastávajíce službu světloňošů. – Lehkovážní motýlkové, ti mlsní záletníci, obletují v svých krásných, pestrobarevných pláštíkách dvorně různé skupení děvčátek. Tu líbá, tam líbá, až konečně medem sladkých úst všecek zpitý, se potácí na zelený list k odpočinku.

Tam leží s hlavou zababušenou rodná posestrice; mrzutě laje na větroplachého záletníka. Ale on jí povídá: „Přej mi té sladké rozkoše, sestro! Ach vždyť je náš život tak krátký; a neměl bych ho užít?“ a zvedá se, by letěl k novým požitekům. –

Ale ach! Kdož by se nezamiloval do těch božských děvčátek! –

Jaké to rozkošné skupení hyacintek v bílých, růžových i modrých sukničkách, plných voňavky! – Tu zase bělostná lilie ponosuje se nade všechny sestry, svojí vznešenou postavou podobajíc se Pallas Athéně. –

A ty narcisky, ty kloní hlavinky na raménka, kulatým svým očkem důvěrně na každého pohlížejíce, jako gazelky. – A cí ňadra dýšou tu líbeznou vůni, kterou zavání

stinný háj? – Tu vydechují ňadra skromných děvčátek! – Něžná konvalinka v nadýchané bílé sukýnce zahaluje se do zelené plachetky a skromná violka shrnuje všechny lističky na svoji hlavinku, aby ji nikdo neviděl. A přece ji našly! – Svatojanská muška přiletí, osvítí háj, svítí děvčátkům do očí, až stydlivě očka dolů klopí. – Nejrozkošnější však ze všech těch děvčátek přece jen růženka! – Jen se na ni podívejte! Sto sukýnek má na sobě, a jediná není zbytečná! A jaká to barva! – A jak sladký její ret! – Kdo ten líbal, do smrti nebude si sladšího přát políbení! – Vidíte, jak ten zlatohlávek zpitý na ňadrech jí odpočívá a mlsný motýlek ji obletuje. – Ba i ten pitomý chrobák zamilovaně oči po ní obrací! – Ale ne každý smí ji bez-trestně líbat! – Paní Venuše, příznivkyně její, obdařila ji nejen opojným medem, ale i trním ostrým. Kdo tím poraněn bývá, toho rány nesnadno se hojí! –

Toužebněji zaznívá píseň slavíkova, vyšším purpurem polívá se obloha. Skrze purpur trpýtí se hvězdy jako smaragdy, brilianty, rubíny a topázy. Jedna druhou stíhá, nikdy se nedostihnouce, u věčném kolotání! –

Děvčeti se ňadra šíří touhou nikdy ještě nepocítěnou; tu se před udiveným jejím zrakem ukazuje čarokrásný zjev! –

Květina vyrůstá před ní, květina nevídané krásy; listí, ratolestě i lodyha ze stříbra, zlata, z kalichů purpurových líjou se bílé proudy prášníků, jako prameny vodopádu, pel na nich, lesk diamantů. Na vrchu květiny, v okolíku rubínových květů stojí děva vznešené krásy, zahalena v roucho bílé, průhledné, kol světlého čela trpýtí se páska, utkána z hvězd.

Listy stromu chvějou se a vydávají tóny melodické, jako znění harfy, jako zpěvy andělův! –

V rajske tyto harmonie mísí se chválozpěvy ptactva, veškerá příroda plesá, lásky dech ji prochvívá. –

„Jaké to divy? – Co se to se mnou děje?“ šeptá děvče

v unešení, vrhají se na kolena před bohyni jasnou. – A bohyně sklání se k ní, tiskne políbení na její čelo. – „Tvá na věky“ šeptá panna posvěcená, klesajíc v opojení na zelený pažit! –

III

Co znamená ten hluk a shon, co dav ten lidu? – Kam vedou pannu v bílém šatu, myrtovém věnci? – Proč oplakává ji rodina? – Snad ji budou pálit na hranici? – Či snad v chrámu velkokněz s napřáženým nožem čeká, by vroucí srdce panenské vyřízl, klada je za obět na oltář chladné modle? –

Snad tak panna myslí, že se noha její, kráčejíci přes práh chrámu, třese a tvář bledne? – Ale, vždyť se odbývat má slavnost lásky, spojení dvou milujících srdcí? –

A v chrámě vítá je kněz v zlatohlavu, ověncené družky, hlučné fanfáry, hejno diváků, hořící svíce, červeně obeštřené klekátko! – Nevěsta bledne a bledne, ret její mře! –

Krásně mluví kněz o povinnostech, o věrnosti manželské, o poddanosti, ale nevěsta neposlouchá; duše její dlí mezi vysokými fikusy, u nohou vznešeného obrazu, který jí zvěstuje učení o božské, svobodné lásce, při níž není třeba slibů, ni přísah! –

Domluvil kněz. Od nevěsty žádá se přísaha, přísaha taková, že chce s mužem, který ruku její ve své drží, že chce s ním jít životem, s ním být v dobrém i zlém až do smrti. Trpělivě že chce snášet vše, cokoli na ni vloží, zapřít se v každé době, stát se dobrovolně otrokyní! –

Kostelem zazní truchlivé „ano“ – a zlatá páska, páska to nerozlučná, otáčí se kolem ruky nevěstiny. – Ó nevěsto, běda ti! – Co jsi to udělala v nevědomosti! – Tys zhřešila! – Jinému zadala jsi duši, jinému tělo, a tebe celou pojal ďábel v náruč! –

Jí a píše, zpívá a tančí se, vše za štěstí a zdar manželů. – Nevěsta musí též v kolo! – Vrhá se v ně, jak by chtěla v divém víru zahynout, sama sobě jak by utéct chtěla. – Tu zazní jí do ucha: „Pojď se mnou!“ –

Mráz ji obejde, zapomíná, že myrtovou korunou zdobena, praví vzdorně: „Nepůjdu!“ – „Musíš, jsi má!“ zní odpověď. Nevěsta klečí u okna. Za ní stojí svatební lože, úšklebná tvář satyra rozhrnuje bílé záclony. – Naslouchá nevěsta hudbě? – Modlí se? – Dmou se jí prsa touhou? –

Neslyší hudbu, nemodlí se, srdce sotva že bíje. Měsíc i hvězdy bledě svítí. – V zahradě smutno! – Nevěsta vzpomíná na zářící se nebe, na májovou noc! –

Vidí před sebou čarokrásný zjev, děva ladná na ni se usmívá; – ale jiný to ret, co k ní se sklání, do jiného náručí bezvolně klesá a zjevení mizí, hvězdojasná členka bohyně zahaluje se v šedou mhu. –

Ráno při usvitu vstává s lože bledá žena. Zmateně ohlíží se kolem sebe; vidí lože panenské, poskvrněné mužem, který duši její cizím zůstal, vidí zcuchané roucho svatební, svadlý věnec! –

Nebe je šedé; krajina pokryta sněhem a ze stromů žlutý list, jeden po druhém – jako naděje zklamaného srdce – opadává. – Zatřese se žena, horké slze padnou na věnec, a klesajíc na kolena, modlí se: „Svatá Máří Magdaleno, stůj při mně!“ –

IV

Zahalena v černý závoj, kráčí žena na horu. Cesta je příkrá, drsná, skluzká. Noha její rozedrána do krve, šat pomazán, poslínán od slin plížící se havěti; – roztrhán od trní a bodláci. –

Na zemi se nezelení, na nebi se nesvítí. Chmúry těžké kolem ženy se hrnou, zastíňují jí cestu. Pod nohou vidí

propast a divé proudy valící se v ní řeky. K smrti utýraná, umdlená, stojí na rozcestí! – A kde je ruka, která by ji vedla, která by jí ukázala: „Tudy jdi!“ – Nikde. – Ona musí sama a vždy sama kráčet. –

Zoufale dívá se do ječících vln. – „Zdaž by nebylo lépe vrhnout se do chladného proudu, rázem ukojit všechny ty touhy, zlčít palčivé bolesti a rány?“ praví sama k sobě. „K čemu plížít se životem dále? – K čemu? – Kde cíl mé cesty? – Kde jaké ukojení, usjednocení? –

Touha neodolatelná pohání mne sem a tam; hned bych čelo koupat chtěla v požárech paprsků slunečních, hned je ponořit do hlubin moře a na perutích větrů chtěla bych světem kroužit! – Láskou horoucí objímám svět; lásku podávám lidem – a oni – špendlíkem mi srdce rozdírají! – Že se lásce kořím, nazývají hříchem; že svobodu miluju, – křížují mne –, pravdu když mluvím, zle je, a lhu-li, lajou mi! – Jak to nést? – Rámě moje není titánské! – Slabá jsem žena – nemocna, jsem hříšnice! –

V nevědomosti zhřešila jsem proti tobě, lásko svatá! – Trest mne neminul! – Já se kála! – A nyní, plamenem bolesti očištěna, uvědoměna, vrhám se k tvým nohám, všemohoucí, svatá lásko! Přijmi dítě své v milost svou! Sešli mi hvězdu, která by osvětila dráhu života mého! – Svatá Maří Magdaleno, pros za mne!“

K nebi zdvihá žena rámě svoje, s hlavy padá jí černý závoj, čelo jí svítí, chmúry se rozptylují. –

Kolkolem rozlívá se růžový svit, na nebi třpýtí se slunce, měsíc i hvězdy, země odívá se zelenem, květiny dýšou vůní líbeznou, s hory zaznívají harmonické tóny čarovného stromu, jako harfy znění, hlahol zpěvů andělských, klokot slavíka! –

Ladná děva sklání se k ženě, v náruč ji pojímá a unáší k světlému trůnu, kde vznešený vidí žena obraz svůj v živé krásě! –

A vstříc jí přicházejí krásné postavy s ozářeným čelem,
vítajíce ji, nazývajíce ji „Sestrou!“ –

A jedna z nich, ta nejkrásnější, zahalena v prameny zlato-
skvoucích vlasů, kleká s ní k nohám Jeho, plesajíc s na-
dšenou tváří: *To je náš Bůh! – Bůh ten je Láska! Milujte,
a budete spasení!* –

Psáno milému příteli Jozefu Fričovi od Boženy Němcové.

EDIČNÍ POZNÁMKY

První díl *Povídek* Boženy Němcové obsahuje všechny povídky z prvního desetiletí jejího tvoření, z let 1846–55. Začíná prvními povídkami, obrázky otištěnými v České včele, redigované tehdy Havlíčkem; je to z r. 1846 *Domácí nemoc* v č. 48 (z 16. června) a *Dlouhá noc* v č. 77 a 78 (z 25. a 29. září) a z r. 1847 *Obrázek vesnický* v č. 16, 17 a 18 (z 23. a 26. února a 2. března), všechny jsou označeny jménem autorky. – K nim se těsně přimyká po jisté přestávce obrázek *Čertík*, otištěný švabachem beze jména autorky v příloze Moravských novin (redig. Fr. M. Klácel) 23. a 25. března 1851 (v č. 69 a 70); tento anonymní obrázek uvedla autorka ve svém vlastnoručním soupise prací a po prvé jej otiskl Mil. Novotný v I. sv. Díla Boženy Němcové r. 1928. – Následující řadu povídek delších zahajuje první rozsáhlejší povídka Němcové, *Baruška*, uveřejněná opět beze jména v kalendáři Koleda na r. 1853 (vyšel r. 1852), vydávaném Moravskou národní jednotou (str. 204–223). Následuje povídka *Pomněnka šlechtné duše* z katolického kalendáře redigovaného Václavem Štulcem, „Poutníka z Prahy“ na r. 1855 (vyšel 1854; na str. 109–118); v souborném litomyšlském vydání Augustově je nazvána *Rozárka*. Dále jdou za sebou povídky *Sestry*, *Karla*, *Divá Bára* a *Čtyry doby*. V almanachu na r. 1855, „Lada Nióla“, redigovaném J. V. Fričem (vydaném v prosinci 1854) vyšly *Sestry* (na str. 254–288). V oslavném sborníku „Perly české“ na r. 1855, redigovaném A. J. Vrtátkem, je uveřejněn obrázek *Karla* (str. 115–170). Povídka *Divá Bára* vyšla v kalendáři „Česká pokladnice“ na r. 1856 (vyd. r. 1855; na str. 120–135). Autobiografickou zpověď *Čtyry doby*, která uzavírá tento svazek, nevydala autorka tiskem; vepsala ji vlastnoručně do rukopisného památníku věnovaného knovému roku 1856 J. V. Fričovi (rukopis ten je nyní v Literárním archivu Národního musea; naše črta má 19 rukopisných stránek; otiskuje se zde po prvé přesně z rukopisu).

Nezařadili jsme do tohoto svazku satirické drobnosti, *Výklad historie*, *Kávovou společnost* a *Šalamona Heršla* ze 3. a 4. svazku (1855) Rachejtlí V. Č. Bendla, protože u nich autorství B. Němcové není zcela jisté; budou proto zařaděny do svazku spisů sporných.

Za života Boženy Němcové nevyšla knižně ani jedna z těchto povídek; byly vydány vesměs jen v časopisech, novinách, kalendářích a almanaších a jsou nestejně korigovány a nestejně zasaženy úpravami

redaktorů. – Pečlivě jsou vykorigovány *Sestry a Karla*; také první tři obrázky z „České včely“ mají dobrou korekturu, patrně redaktorem. *Čtyry doby* jsou zde otištěny z rukopisu značně pečlivého. Hojně chyb zůstalo v kalendářích „Poutníku z Prahy“ a v „České pokladnici“. Naprosto nedokonale je vysázena *Baruška* v moravské „Koledě“, obdobně jako v pozdějším ročníku „Koledy“ povídka *V zámku a v podzámčí*; nadto zasáhla zde zřejmě do jazyka Němcové, obdivuhodně – přes jeho vývoj – jednotného od prvních obrázků až do zralých prací, nevhodně něčí jazyková úprava, takže se po stránce jazykové *Baruška* ostře odráží od celého ostatního díla Němcové.

Tím vším je kritické vydání všech těchto povídek neobyčejně stíženo; stejné zhruba nesnáze jsou i při vydání dalších povídek Boženy Němcové z r. 1856 a násl. Kritické vydání obojí řady lze pořídit jen za stálého zřetele k jazyku celého díla Boženy Němcové. – Podrobně nesnáze jejich kritického vydání a způsob, jak řešit tuto úlohu, vložila jsem ve svém vydání této druhé řady povídek v Národní knihovně (sv. 22, 1950, str. 302 násl.) a vykládám v připraveném vydání řady první, zhruba obsahem totožné s tímto svazkem.

Vcelku se ovšem řídí i tento svazek edičními zásadami shrnutými v prvním svazku Spisů Boženy Němcové v Knihovně klasiků, v Národních báchorkách na str. 349 násl. Není proto třeba je zde opakovat.

Dodávám jen toto: Jako opravujeme skutečné omyly pravopisné a hláskoslovné, opravili jsme také omyly v tvarech, buď nahodilé, anebo důslednější, ale plynoucí z neporozumění soudobé normy spisovného jazyka a z hyperkorektnosti; necháváme ovšem všechny takové tvary, které má autorka z jazyka lidového anebo ze soudobé normy.

Opravujeme takto tvar *mne* užitý ojedinele v dativě na *mně* (aby *mne* Tomše vymodlila, 29, ke *mne*, 59, by *mne* ale mohla podávati celý statek, 82, aby *mne* dal takovou loktuši, 191).

Necháváme ustrnulé a tehdy již zastaralé *jenž*, na př. (hvězda) *jenž* ... se leskla (21), chtivost, *jenž* vyčlívá sobě (40) a j., ale opravujeme ojedinelé chyby: číslo Novin, *jež* si... vypůjčoval (na... *jež*, 20), zahrádka..., *jež* si... pěstovala (na... *již*..., 203).

Opravili jsme zbytky ustrnulého užívání přechodníků, u Němcové nedůsledného: (strašidlo, t. hřibě) *lísaje se* (na *lísajíc se*, 36), *Baruška* ale *vida* (na *vidouc*, 47), (vítr) *odnášejíc, rozhazujíc* (na *odnášeje, rozhazuje* 138 a 139), (husy) *kejhajíc* (na *kejhajíce*, 157), *nejsouc považo-*

vány již za nedospěly (na nejsouce považovány již za nedospělé, 202), (narcisky) pohlížejí (na pohlížejíce, 230), dále tvar usměvši se (na usmávši se, 206) a konečně tvary typu pověděvši, vzavši, pozdravivši a j., užití jen v Barušce, na pověděvši (55), vzavši (56), pozdravivši (58) atd.

Doplňujeme předložku *s, se*, neprávem – z hyperkorektnosti – vypuštěnou ve vazbách předložkových: *s marnou libostí* (38), *s sebou přináší* (45), *s sebou doveženou* (50), *se zvláštní libostí* (52), *S jakým citem... jel domů* (54), *S jakým citem rozloučila se* (54), *a s tím za sebou zavřela* (58), *že se mu protivil s tím úmyslem* (85), *přijdu se soumrakem* (111), *S těmi slovy ji... pustil z náručí* (178), *doložila s důvěrným přízvukem hlasu* (210), *se sklopeným okem kleká* (228), *leží s hlavou zababušenou* (230).

Opravili jsme ojedinělé případy archaistické jediné negace, čtenáři dnes nesrozumitelné: *ani tu nejtajnější myšlenku před ní ukryla* (na... neukryla, 74); *ani jediné děvče ve vsi, nevyjímajíc služebné, chodilo* (na... nechodilo, 203).

Opravujeme ojedinělé odchylné tvary, třebaže některé z nich jsou i v lidovém lokálním usu, ale u Němcové ojedinělé: *čistá zdravá rta* (na *čisté, zdravé rty*, 40), *před očmi* (na *před očima*, 29), *na chlapci lát* (na *chlapce*, 36), *lide otázkami zastavovati* (na *lidi*, 51), a dále: o umrlcích, *kteří... rejdy tropí* (na *kteří*, 191), *zemřelé vstávaly...* *chodily...* *se veselily* (na *zemřelí vstávali, chodili, se veselili*, 191), *takové nepodařenci* (na *takoví...*, 198), *všechny mě rádi měli* (na *rády měly*, 201), *kteřekoli rodiče* (na *kteřikoli*, 207), *velcí suchí lidé* (na *suší*, 211).

V chodském nářečí v povídce Karla upravili jsme délky v tvarech *humříl* (148, 149), *humřila* (169), *vzil* (150, 169) a *slušilo* (180), kde Němcová má omylem krátké *i*.

Obrázek Čertík v originále není takřka rozdělen na odstavce; přidali jsme odstavce na str. 34 (*I odkašlala si... a „Budu vám tedy...“*), na str. 35 a 36 všechny.

Karlu otiskujeme z luxusního vydání Perel českých (in 4°), které se liší od vydání obyčejného (in 8°) v jediném místě; na str. 179 (zde) je v prvním vydání: Markyta přihlídlá, zašeptala: „Pánbůh tě požehnej!“ a brala se z komory. – *Karly tam nebylo*, ale ve vydání druhém: ... *Nebyla tam Karla*.

OPRAVY TEXTOVÉ

Domácí nemoc:

Str. 13, 13 zdola: *Dcery mě nechtěly pustit*—vloženo *Dcery* (v souhlase s vydáním Mil. Novotného).

Baruška:

40, 1: *vůní květovou* místo *květavou* (v souhlase s vydáním Novotného);

68, 4 zdola: *některá z těchto... dívek...* vloženo *z* (v souhlase s vydáním Novotného).

Divá Bára:

198, 4: *nakládal se na kolesku obrok pro koně, strava* místo *stravu* (ve shodě s vydáním M. Novotného).

205, 14: *proč se... jen s pastýřovic druží* místo *si... druží* (ve shodě s vydáním Novotného);

208, 8: *Ale tam daleko je někdo, po němž se mi zde stýská* místo *po čemž* (v souhlase s vydáním Novotného);

219, 5: *Kyjem... nakydil* místo *Kyzem* (ve shodě s vydáním Novotného);

220, 15: *měl jsem trochu hlavu pod víchem* místo *pod vrchem* (opraveno zde nově, srov. v Karle: *kdyby neměl Barta hlavu pod víchem*, str. 177);

Čtyry doby:

229, 2 zdola: *Růžové světlo rozlívá se vůkol ní* místo *rozlývá* (vyd. Novotného *rozplývá*).

VÝKLAD VĚCNÝ A VÝKLAD SLOV MĚNĚ JASNÝCH

DOMÁCÍ NEMOC

- Str. 9: *sprachmeister* – učitel řečí;
10: *k Sperlovi* – zahradní restaurace ve vídeňské čtvrti Leopoldov (Leopoldstadt); *k sv. Vavřinci* – kostel sv. Vavřince u Domažlic; *do Petrovic* – vesnice v okrese domažlickém; *Dums mádl, dós šikt si nit!* (Dummes Mädel, das schickt sich nicht!) Hloupé děvče, to se nesluší!
11: *lichva* – drůbež; *böhmisches copak* – „české copak“, posměšná předzívka pro Čechy ve Vídni.

DLOUHÁ NOC

- 15: *ve věnci* – v účesu tvarem podobném věnci, kruhovitě obklopujícím hlavu; *kvadrila* – čtverylka, řadový tanec;
18: *žíhon* – způsob lidového ženského účesu z 60. let minulého století (vlasy v týle podhrnuté a vpředu rozčísnuté); *punčochy s červenými cviklemi* – punčochy s červenými vsazovanými klíny; *cajková kytle* – sukně z cajku, t. j. z bavlněné (proužkované nebo kostkované) látky;
19: *kosmonoský šátek* – šátek vyrobený v Kosmonosích u Mladé Boleslavi, které prosluly výrobou kartounů, batistů, šátků a zástěr i za hranicemi;
20: *Noviny* – Pražské noviny, deník redigovaný Karlem Havlíčkem Borovským;
21: *venčí* – dial. chodí venku.

OBRÁZEK VESNICKÝ

- 28: *nájemnice* – žena za mzdu najímaná.

ČERTÍK

- 33: *navzdor nehodě* – navzdor nepohodě; *mezulánka* – sukně z mezulánu, t. j. z hrubé vlněné nebo bavlněné tkaniny.

BARUŠKA

- 38: *sprostý otec* – prostý otec; *sprosté srdce* – prosté srdce; *isop* –

- yzop, isopyrum, zapallice, pryskyřnicovitá rostlina s nevelkými bílými květy;
- 39: *na průvěži* – tam, kde vítr provívá;
- 40: *zastydl by se* – dial. zastyděl by se;
- 41: *přichýlil* – přihnul si, více se napil (alkoholu); *jazyk počal předběhati povázhlivosti* – jazyk počal předbíhat rozvahu, počal mluvit nerozvázně, zde: chlubně; *vymlouvali ji* – omlouvali ji;
- 43: *přečitatelné jméno* – snadno čitelné; *měl pak jura* – právnická studia;
- 48: *amant* – milovník, mileneček (z fr.);
- 49: *oznámí se s domácím lidem* – seznámí se s domácími lidmi; *vymlouval* – omlouval;
- 52: *daguerotypoval* – zachycoval; podle daguerotypie, zhotovování obrázků světlem nazvaného podle franc. vynálezce Daguerra;
- 55: *za znkem paní* – za paninými zády;
- 58: *ulíbila ji* – políbila ji;
- 65: *že jí myšlénky spadly* – že se jí v hlavě pomátlo;
- 70: *od srdce jí odlehne* – ulehčí, uleví se jí.

POMNĚNKA ŠLECHETNÉ DUŠE

- 94: *štift* – t. zv. damenstift, tereziánský ústav pro zchudlé šlechtičny na Hradčanech;
- 95: *opatovník a zástupce* – muž, který obstarává všechny úřední záležitosti buď nezletilému nebo chorobou nebo tělesnou vadou stíženému;
- 96: *predikát* – přídomek, šlechtický titul;
- 101: *na Veselou horu k svatému Vavřinci* – starý název návrší u Domažlic s kostelem sv. Vavřince, poutní i výletní místo (srov. Obr.¹ na str. 183);
- 102: *někdy se tam zahodí houdek s dudákem* – někdy tam přijde a zahraje houslista s dudákem; *šlak ví* – „čert ví“, mírné zaklení; *jako šípě* – prudce, divoce;
- 105: *studený jed v kostích* – reumatismus, dna.

SESTRY

- 110: *Bobra* – Bobr, řeka v dnešním polském Slezsku, pramenící v Krkonoších;
- 113: *do Nimbše* – něm. Niebusch, dnes pol. Niemcza, 25 km sv. od Zaháně; *přišlo ti snad z očí?* – byla jsi snad uhranuta?

¹ Obr. = Národopisné a cestopisné obrázky z Čech ve Spisech Boženy Němcové, sv. 3.

- 115: *do zámku knížecího* – zaháňský zámek, patřící též vévodkyni Zaháňské, t. j. kněžně z „Babičky“;
- 116: *lesík smokvový* – adj. k smokvoň, fíkovník; *dorické sloupení* – sloupoví prostého nejstaršího řeckého slohu, dorské;
- 117: *táčky* – velké šátky, které se nosily volně přes záda; *nankinky* – mužské kalhoty z nankinu, husté bavlněné tkaniny žlutavé barvy;
- 118: *Ach herje* – Pane Ježíši!, citoslovce z něm. Herr Jesus („Pán Ježíš“);
- 123: *Hlohovská ulice* – ulice v Zaháni; *v městě Z...* – Zaháň, polsky Zagań, krajské město v polském Slezsku na řece Bobru; *vin-dický* – slovanský (lužickosrbský);
- 124: *Panská ulice, Zámecká ulice* – ulice v Zaháni; *Augustinský kostel* – kostel v Zaháni;
- 125: *vězník* – vězeňský dozorce; *vězná* – fem. k vězeň, trestanka;
- 126: *Dětřichovice* – něm. Dittersbach, dnes pol. Dzietrzychowice, 7 km sv. od Zaháně;
- 127: *vstala narub* – ‚vstala levou nohou napřed‘, má špatnou náladu;
- 128: *návěští* – zpráva, zvěst; *vyvinout nohu* – vymknout, vyvrtnout nohu; *odlehne ti od srdce* – v. výklad k str. 70;
- 129: *jistil jsem* – tvrdil jsem; *zavracel* – obracel;
- 132: *jak by měla srdce pod povlakou* – jako by ji něco rmoutilo, tžilo: *šlakovitá věc!* – zadržovaná věc!
- 138: *smutek, jako povlak tváře zastíňující* – smutek zastírající tvář.

KARLA

- 140: *Lesní Mnichov* – něm. Waldmünchen, bavorské městečko Brod nad Lesy u českých hranic; *šátek na pokos vázaný* – uvázaný šikmo dozadu, takže uzel je v týlu;
- 141: *v Rechci* – lidový název pro Retz (Rötz), osadu na cestě z Klenčí přes Lesní Mnichov (Brod nad Lesy) do Neuenburgu;
- 143: *Hújezdo* – Újezd, obec u Domažlic; *Risenberk* – Rýzmberk, zřícenina hradu u Kdyně na Šumavě;
- 144: *Panny Marie prsa, Oser* – hora Ostrý (Jezerní hora, něm. Osser) na Šumavě; *Arborec* – hora Javorec, Malý Javor (na bavorské půdě u českých hranic);
- 145: *trolent v húdech* – suché lámání, dna; *od toho chudnu* – od toho hubnu;
- 146: *křížové tolary* – stříbrné mince s křížkem, mezi jehož rameny

- jsou korunky, na líci hlava; raženy za císařů Josefa II. a Františka II.;
- 147: *šerka* – „bílý z domácího hrubého vlněného sukna kabát, jenž volně k tělu přiléhá – lemován kolem a na ramenou černými šňůrami“ (Obr., str. 182); *náčínek* – skrojek chleba;
- 150: *Medákov* – nyní Mrákov, vesnice na Domažlicku;
- 156: *až se mi v krbě zhvězdí* – nikdy; *struček* – větvička; *spolčata* – dvojčata; *rovno* – stejně; *šmelcem vyšíté* – perličkami vyšíté; šmelc, drobné barevné kovové nebo skleněné perličky, ozdoby, cetky, obyčejně k našívání na látku;
- 157 pozn.: *chlapec z Polské* – Polská, název pro část města nebo osady (podle cesty do polí, srov. Obr., str. 196 a 214);
- 158: *haž mu hlízy naskáčí* – boule, které vzniknou úderem;
- 159: *libný* – hezký;
- 160: *jako mník* – jako rybka; *živné ruce* – ruce, které užíví, pracovitě; *prokurátor* – správce, panský úředník;
- 162: *kterak vymláčená oklep* – jako vymláčený snop;
- 163: *není toho fochu* – není takového zdání; *kracky z kúdele* – chomáče z koudele, vznikající při předení; *podvazky* – dlouhá přadena režné přfze;
- 164: *haraska* – stuha z hrubé vlněné tkaniny (podle franc. města Arras);
- 166: *hnětanka* – „veliký koláč, dobře máslem a smetanou zadělaný, v němž je skořice, hrozinek a mandlí hojnost“ (Obr., str. 13);
- 169: *vet?* – dial. vid?
- 170: *co kart* – jako kart, tuhý, obyčejně leštěný papír;
- 171: *jako s teplou bábou* – jako s koblíhou, jemně;
- 172: *renčák* – rýnský zlatý; stříbrný peníz jako měnová jednotka, v Rakousku od r. 1857 v hodnotě 100 krejcarů;
- 177: *neměl hlavu pod víchem* – nebyl podnapilý; *pas se* – dej pozor; *vpolo* – v pase; *rděla se jako kalina* – zahradní kaliny mají květy bílé nebo růžové;
- 179: *u stunce* – dial. u studnice;
- 180: *což se ti popudilo?* – což ses pomátla? *oni mi ho odevzdají* – odevzdají ho úřadům, aby byl vzat na vojnu.

DIVÁ BÁRA

- 186: *Vestec* – obec u Nymburka; *šerka* – v. výklad k str. 147;
- 187: *dřevenky* – dřeváky;
- 188: *dívčí* – dial. děvče;
- 189: *dávala oplatky* – oplácěla;

- 191: *loktuše* – velký šátek sahající přes lokty;
 193: *chlapec nepoveda* – uličník;
 204: *eh habrovina* – nadávka (Němcová: Ty habrovino usmolená!);
 209: *libný* – v. výklad k str. 159;
 210: *humence* – humenec, lysina; *nankinky* – v. výklad k str. 117;
 211: *kartonový šátek* – kartounový, z kartounu (fr. carton), z hladké plátnovité bavlněné tkaniny, obyčejně potištěné vzorem;
 212: *topan* – krocan;
 213: *plecháč* – zde: plešatý člověk;
 215: (krávy) *se rozdužily a strašně začaly se rohami klát* – rozhněvaly se a počaly se strašně trkat;
 218: *vlasý mu vyvstaly dubkem* – vlasy se mu zježily;
 220: *měl jsem trochu hlavu pod víchem* – v. výklad k str. 177; *že mne chapne za krkošku* – že mě popadne za hrdlo;
 223: *okénko s dlaně* – velikosti dlaně.

ČTYRY DOBY

- 229: *oranže* – oranžovník;
 230: *co „živého ohně květ“* – jako živý oheň, jako sírový květ (Schwefelblüte); *libelula* – vážka; *s hlavou zababušenou rodná posestrice* – s hlavou zachumlanou, zavinutou, zahalenou oddaná, věrná přítelkyně, družka, totiž kukla; *ponosuje se* – vypíná se, povznáší se; *Pallas Athéna* – starořecká bohyně moudrosti a boje.

Pozn. Za pomoc při přesném určení místních názvů děkujeme Polskému velvyslanectví, Zeměpisnému ústavu Karlovy university a hudebnímu skladateli Jindřichu Jindřichovi

OBSAH

Domáci nemoc	9
Dlouhá noc	15
Obrázek vesnický	24
Čertík	33
Baruška	38
Pomněnka šlechetné duše	88
Sestry	110
Karla	140
Divá Bára	186
Čtyry doby	228
Ediční poznámky	237
Opravy textové	240
Výklad věcný a výklad slov méně jasných	241

KNIHOVNA KLASIKŮ
SPISY BOŽENY NĚMCOVÉ

Svazek čtvrtý

POVÍDKY

I

Vydal Československý spisovatel v Praze r. 1951 za redakce Ústavu pro českou literaturu České akademie věd a umění. K vydání připravila Zdeňka Havránková a Felicitas Wünschová za odborně jazykové spolupráce Bohuslava Havránka. Typografickou úpravu, obálku a vazbu navrhl František Muzika. Šéfredaktor František Kautman. Odpovědný redaktor a korektor Ladislav Fikar. Technický redaktor Antonín Dvořák.

30113-476-52. 860/50/III.-172-1⁰/₀. Sazba 7.11.1950, tisk 15.2.1951, plán. archů 15, 5, autor. a 11, 8, vydav. a 12, papír 84/106, 80 gr., 221-10. 1. vydání, náklad 20.000 výtisků.

Vytiskl Orbis 01 v Praze písmem Fournier.

CENA BROŽ. 26 KČS, VÁZ. 51 KČS

Božena Němcová náleží stále mezi nejznámější a nejčtenější autory z české literatury, a právem. Neprávem však done dávna ustupovaly její drobné i větší povídky před „Babičkou“, a přece ani význam a smysl její nesmrtelné „Babičky“ není úplný bez znalosti celého díla. Bez povídek nelze vidět oprávněnost slov Julia Fučíka, přehodnocujících obraz Boženy Němcové, bez nich nelze pochopit, že podle nich „Božena Němcová není jen sladká, okouzlená duše, jen spanilá žena se srdcem bez konce toužícím, s nepochopitelně krutým osudem; také ne jen trpitelka, hodná pozdní a nepotřebné lítosti; ale i duše odvážná, žena nová, s krásným, nejlidštějším srdcem buřiče a s osudem bojovníka“.

Povídky ukazují Boženu Němcovou bojující, ukazují, že Němcová celým svým životem i dílem stála nesmlouvavě na straně vykořisťovaného lidu, na straně dělníků, podruhů, služek, učedníků; nejjasněji nejznámější povídky z řady časově druhé, z let 1856 až 1858.

Náš svazek obsahuje méně známou řadu mladší, z desetiletí 1846—55. První čtyři krátké „obrázky“: *Domácí nemoc*, *Dlouhá noc*, *Obrázek vesnický*, *Čertík*, k nimž stojí nejbliže z povídek dalších *Karla*, dosvědčují, jak autorka naprosto dovedla žít a cítit s lidem, jak znala jeho zvyklosti a obyčeje, radosti i starosti, štěstí i utrpení. Slohově sice odlišná, ale tématicky spřízněná je *Baruška* s osudem venkovského děvčete ve velkoměstě. Další povídky tohoto svazku: *Pomněnka šlechtné duše*, *Sestry* a *Divá Bára*, lze spojití heslem první z nich „chudého ctnosti nikdo nevidí“; ukazují společně, jak autorka stojí na straně utlačovaných, ať jde o Rozárku v poměru k maloměstské buržoasii, Hedviku v poměru k zrádnému svůdci-šlechtici, o Báru v poměru k bohatému prostředí venkovskému. — Rozvášněné *Čtyři doby* jsou zpovědí neurčitou veřejnosti, v níž autorka zachycuje čtyři období života ženy; i zde je nesmlouvavou bojovnicí za její osvobození.